

પ્રાચ્ય શ્રી લાધાજીવામી સ્મારક ગ્રંથમાળા-મહા ૨૪ મે।

શ્રી બદ્ધમ્

શ્રી રાયપસેણાઈય સુત્ત

[ગુજગતી અનુવાદ ટિપ્પણો સાથે]

અનુવાદક

પદિત બેચરદાસ જીવરાજ દોશી

ભારતીનિવાસ સોસાયટી, અમદાવાદ

ઉપોદ્ધાત લેખક

જૈન મુનિ શ્રી છોટાલાલજી

(લીંબડી સ પ્રદાય)

મૂલ્ય ૧૦ આના

પ્રકાશક
નાથાનાથ દાદાભાઈ શાહ
વ્યવસ્થાપક,
પૂજ્ય શ્રી લાલુચંદ્રસ્વામી પુસ્તકાલય,
લીંબડી

વીર સંવત ૨૪૬૨, વિ મં ૧૯૬૨ થી સ ૧૯૭૫
આજ્ઞા ૧ લી મત ૧૦૦૦
સવ અધિભાગ પ્રમશક સંસ્થાને આધીન

મુદ્રક
પરીખ દેવીદાસ હનનનાથ
શ્રી કાચમડ ન્યુબિની પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ
સવાપોસ રોડ, અમદાવાદ

આભારપત્ર

આ પુસ્તકની પ્રસિદ્ધિમા આર્થિક મદદાય આપનાર
ઉદાર ભાઈ બહેનોના નામ

૨૫૧ ગુપ્ત લનના મોખીન એક સદ્ગૃહસ્થ, મુખર્ષ

૫૧ શ્રી મદ્દામગ્નાધના રમરણ્યર્થે,

હા પોચાલાન પિતામગ્નામ શાહ, અમલવાદ

૫૦ શ્રીકૃત હરખચદ કાલીદાસભાઈ વારીયા, ભાણુવડ

૨૫ ૨૫ પુન નરભેરામના રમરણ્યર્થે શ્રી માનસોગ ટાકરશી મહેતા
આખરા-જીવાપર

૨૫ શ્રી વનમાળીલસ હરજીવનદામ, ઉનપેઠા

૨૫ શ્રી કાનજી ગદવજી શાહ, પોગમ્લર

૨૫ એક બહેન તરફથી, વાકાનેર

૨૫ શ્રી હરખચદ ભવાનભાઈ તનમાણીયા, વિંમડી, હાન-લાહોર

૨૨ એક સદ્ગૃહસ્થ મુખર્ષ

૨૦ માતૃશ્રી જીતીમાઈના રમરણ્યર્થે

હા ચાંતિનાન નાથાલાન શાહ, કલોલ

૧૦ શ્રી જોદાલાન મેચન્નાઈ મોચી જેતપુર (કાડીન)

૧૦ શ્રી હસગજ કાનિલસ શાહ, ખીરસંગ (ધેગીયા)

૧૦ શ્રી પાનાચં ત્રીજીવનદામ શાહ „

૫ શ્રી ગોપાળજી કાનાથભાઈ શાહ, પ્રાંત સિંગરતેલર, માહરા

૫ શ્રી જગજીવનસ ત્રીજીવનલસ મંધવી, રાજપ્રેષ્ટ

૫ શ્રી મગનનાન જીવગજ મોરખીયા, રાપર (કરજ વાગ)

૫ શ્રી વલ્લભજી પ્રેસનજી પતીરા, કાનાવડ

૫ શ્રી દયાળજી જીવરાજ મેદારી, „

૫ શ્રી જોદાલાન પુષ્પોતમ શાહ, „

૫ શ્રી શાંતિનાલ વનમભાઈ શાહ, પાણુમણી

૫ શ્રી માકરજાઈ નાગર બ્રાહ્મણ-ખીરમરા (ધેગીયા)

૫ શ્રી લક્ષ્મીચદ માનમિગભાઈ માયવાવાળા, હાલ-કરાચી

૫ શ્રી ધેનાભાઈ કુવરજી શાહ દ્રાગદ્રાવાળા, હાન-કરાચી

૫ શ્રી પોષ્ટનાન મદાદેવભાઈ „

- ૫ શ્રી દિગ્ગજનાથ નાગરદાસ રાજપુત્રવાળા હો ૧-૩૨૧-ની.
 ૫ શ્રી દીપચદ્રભાઈ બુઝભાઈ શાહ મોરબીવાળા " "
 ૫ શ્રી રતિનાથ અમરચદ્રભાઈ દ્રાગધરાવાળા " "
 ૫ શ્રી નાનાવાન જસરાજભાઈ જુનાગઢવાળા " "

પૂજ્ય શ્રી લાધાજીસ્વામી સ્મારક ગ્રંથમાળા

જૈન મુનિ શ્રી છાપાલાલજીદૃત પુસ્તકો

- મળકો ૧-૨ વિદ્યાસાગર ભાગ ૧ રૂ ૦-૮-૦ ભાગ ૨ રૂ ૧
 ૩ સદુપદેશ કુચુમમાળા (છઠી આવૃત્તિ) ભેટ
 ૪ માદાની માવજત ૦-૨-૦ (નથી)
 ૫ શ્રી બ્રહ્મામર મન્નમાહાદેય (ખીજી આવૃત્તિ) રૂ ૧-૦-૦
 ૬ વિશુદ્ધ પ્રેમપ્રવાહિની (પ્રેમકાવ્ય સમૃદ્ધ) ૦ ૧૨-૦ (નથી)
 ૭ પૂ શ્રી લાધાજીસ્વામીનું જીવનચરિત્ર રૂ ૦-૮-૦ (નથી)
 ૮ વિદ્યાભાગર ભાગ ૩ ભો (છપાને)
 ૯ ધર્મરસજ્વલિ (અ કુ પત્રવારબ્દ) ૦-૧-૧
 ૧૦ મદાધની મસ્તી -૧-૧
 ૧૧ ખદાહી વિલક વાર્તા ૦-૪-૦ (નથી)
 ૧૨ ખવિત્ર પ્રમદાનુ પરાક્રમ (કવિ) ૦-૧૦-૦
 ૧૩ શ્રી લઘુ કાવ્યમંત્રીસી (કાવ્યો) ૦-૮-૦
 ૧૪ અખવિત્ર વજ્ર વિરુદ્ધ ખવિત્ર ખાદી (ચિત્રો) ભેટ
 ૧૫ છાપા પટેલની લાકડી (જામાક વાર્તા) ભેટ
 ૧૬ શ્રી લઘુ સદ્બોધ પુષ્પમાળા (ભેટ) નથી.
 ૧૭ ત્રિરત્ન (ભેટ) અલ્પમે ૧૮ સામાયિક સૂત્ર (ભેટ)
 ૧૯ બે હાથ ભેટી (સર્વમાન્ય પ્રાચના) ૦-૪-૦
 ૨૦ સામાયિક અતિક્રમણ સૂત્ર ૦-૨-૦
 ૨૧ નવરત્ન (ભેટ)
 ૨૨ શ્રી પ્રજ્ઞાચક્રવર્તુ સૂત્રનો અનુવાદ ૦-૧૦-૦
 ૨૩ માયાળી સંસાર ૨-૦-૦
 ૨૪ શ્રી રાયપત્રેષ્વર્ય સૂત્રનો અનુવાદ ૦-૧૦-૦
 ૨૫ પાત્ર સૂત્રનો નકસો ૦-૨-૦

ભેટ આપવાના દરેક પુસ્તક હીઠ ૧ આનો પોસ્ટેજ મોકલવું

પૂજ્ય શ્રી લાધાજીસ્વામી પુસ્તકાલયના વ્યવસ્થાપક
 બાહેવા પરા, લીંબડી (કાઠિયાવાડ)

પ્રકાશકનું નિવેદન

પૂજ્ય શ્રી લાલજીભાગી પુસ્તકાલય, જે સરઘા તરફથી આ પુસ્તક બહાર પાડનાર છે, તે જાહેર પ્રગતિ ઉપયોગ માટે મુદ્દત મૂકવામાં આવેલું એક પુસ્તકમલય છે. આ સરઘા તરફથી જૈન ધર્મના રિધિરિધિ પુસ્તકો આજસુધીમાં બહાર પાડવામાં આવ્યા છે, અને વિશેષ પુસ્તકો ધીરેધીરે પ્રસિદ્ધ કરવાનો તેનો સંકલ્પ છે. સુવાનુવાદોમાં આ પુસ્તક બીજું છે. બે વર્ષ પૂર્વે મુનિ શ્રી છોટા-લાલજી અનુરાગિ 'પ્રમ્ત પાકગણુ સૂત્ર' બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. ૫ શ્રી બેચગામજીએ સૂત્રત્રયો સંશોધાવી પ્રસિદ્ધ કરવાની કરેલી સૂચનાને પાઠ પાડનારું મામત્ય મરઘા ધરાવતી યાય એવો અભિપ્રાય છે.

સં ૧૯૭૪ ના બાલગ્વા મહિનામાં વ/વાણુ કેમ્પમાં મુનિરાજ શ્રી છોટાલાલજી તથા મુનિ શ્રી લક્ષ્મીચંદ્રજી ચાતુમાસ ગ્લા હતા, ત્યારે તેમને શ્રીમાન કવિર શ્રી નાનાલાલ દલપતરામનો મેળાપ થયો. પૂર્વે પણ એવા અનેક મેળાપ થયા હતા. કવિશ્રીએ તે સમયે કહ્યું કે જૈન માધુઓ જ્ઞાનદાન મંગત્રે મંકુચિત્ત પ્રતિના હોય છે, કારણકે તેમને જે પુસ્તકો ભકતો તરફથી વહોરાવામાં આવે છે તે તેઓ પેટી પટારામાં ગોધી રાખી દેશ-દેશાતગ્માં વિદરે છે, અને પુસ્તકો કેદમાં પુરાવના પડયા રહે છે. આના ઉપયોગમાં આવના નથી આ કથનમાં મુનિ શ્રી છોટાલાલજીને સત્ય રહેલું લાગ્યું અને તેમણે તથા મુનિ શ્રી લક્ષ્મીચંદ્રજીએ વિચાર કરી પોતપોતાની પામેના બધા છાપેના પુસ્તકો ૧૯૭૫ ના જાન્યુઆરી સુદી ૧ ના દિવસે હિન્દ પુસ્તકાલયને અર્પણ કરી, કવિશ્રી નાનાલાલને હસ્તે જે પુસ્તકમલય ખુલ્લું મુકા યુ, ત્યાંથી જાહેર જનતા તેનો લાભ લઈ શકે છે તે તે વખતે ૪૫૦ થી ૫૦૦ ના આશરે પુસ્તક હતા. તેની વ્યવસ્થા તે સમયે શ્રી ગોપાળજી કપનાથભાઈ (હાન સાદગ)

શિરમોદર) કરતા ૭ વા મુધી તેમણે તે કામ કયું અને ખૂન
કાગરથી પુસ્તકો સાચવ્યા, વધાર્યા તથા તે માટે કેટલાક બોગો પણ
આપ્યા ધર્મ કે શાંતિના બેદરબાવ વિના સૌને મુક્ત પુસ્તકો વાચવા
અપાતા એમલે માત્ર રૂ ૧૦૦ ના વાર્ષિક ખર્ચેમા પુસ્તકમંડપનો
નિર્માણ થયો તેમની રાજકોટ ખાતે બાંધી ચલાવી બે ત્રણ જુદા
જુદા વ્યવસ્થાપકોએ કામ ઉપાડતું પરંતુ તેમને હાથે પુસ્તકોત્તર
અવ્યવસ્થિત થયું અને તેનું નામ પણ કનઝિન થયું આથી મુનિ
જોનું મન નાનજ થયું અને પુસ્તકમંડપ વૌજી નાખી શૂદા શૂદા
જામના બીજાં પુસ્તકમંડપોને યોગ્ય થાડા પુસ્તકો મોકલો આપવાનો
તેમણે વિચાર કયો પરંતુ રોડ નેશનલમાધ પેચાનાન પીતાબર
દાસ શ્રી સુતીનાન વ શાહ, શ્રી સુખવાત દ બધા, શ્રી
ખુશનચદ હી મવાણી શ્રી નથાનાન ડાહ્યામાધ શાહ વગેરેએ
મુનિજોને એવી ઉતાવળ ન કરવા સૂચ્યું, અને શ્રી નાથાલાલે
વ્યવસ્થા કરવાનું માન્ય રાખવાથી પુસ્તકોલયને વ વાણુ કેમ્પમાથી
ઉઠાવી લીંબડી ખાતે લઈ જવામા આવ્યું, તે અત્યારે સારી રીતે
ચાલી રહ્યું છે પુસ્તકમંડપ માટે જાહેર રસ્તા પર મકાન બાંડે લેવામા
આન્યુ છે અને ત્યાંથી બધા પુસ્તકો જિલ્લાસુએને મુક્ત વાચવા
મળતા હોવાથી તેનો સારી પેઠે લાભ લેવામા આવે છે આજે પુસ્તક
લયમા ૧૬૫૦ પુસ્તકો છે નવા પુસ્તકો ખરીદવામા આવે છે અને જૂનાની
મરામત કરવામા આવે છે તે ઉપરાંત મકાનમાનું પણ ખર્ચ કર
વામા આવે છે આ બધા ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે ટ્રાઇ જનની
કાયમી આનક નથી, એટલે પુસ્તકમંડપ તરફથી પ્રસિદ્ધ કરવામા
આવતા પુસ્તકોની આવકમાથી એ ખર્ચ કરવામા આવે છે આ
સરથા કાંઈક વધુ સંપત્તિ સ્થિતિમા આવે તો મોટા પુસ્તકોની પ્રમિદ્ધિ
અને પ્રચાર કરવાનું ખર્ચ પણ ઉપાડી લેવાનો તેનો અધિનાન પરિ
પૂર્ણ થાય જનતાની ઉત્તરતા અને સહાયક ઉપર તેનો આધાર છે

પૂજ્ય શ્રી લાંબાચસ્વામી પુસ્તકાલય, લીંબડી

‘ શ્રી રાયપસેણુધય સુત ’ જૈન સમાજમાના શ્વેતામ્બર જૈન વિભાગમા સન્માન્ય છે, બીજો દિગમ્બર જૈન વિભાગ જૈન સૂત્રાને માન્ય રાખતો નથી શ્વેતામ્બર જૈન વિભાગ મૂળ સૂત્રાને શ્રી તીર્થકન્ઠ-દેવકથિત માને છે, દિગમ્બર જૈન વિભાગ તેમ માનવાની ના કહે છે શ્વેતામ્બર જૈન વિભાગમાનો મૂર્તિપૂજક વિભાગ જે ૪૫ આગમોને માને છે, અને અમૂર્તિપૂજક - સ્થાનકવાસી જૈન વિભાગ જે ૩૨ સૂત્રાને માને છે, તેમા રાયપસેણુધય સૂત્રનું મહત્ત્વનું સ્થાન છે તેમા પ્રદેશી રાજા અને પાર્શ્વપ્રભુના સંતાનીય શ્રી કેશી કુમારશ્રમણનો પ્રમંથ છે કેશી કુમારના ઉપદેશથી પ્રદેશી રાજાની જીવનચર્યા સુખી ભાગે પરિવર્તન પામે છે અને તે અત્યંત તપસ્વી જીવનરોષ જીવી, ક્ષમા ધારણ કરી, મૃત્યુ પામી, સૂર્યોદય વિમાનમા સૂર્યોદય તરીકે ઉત્પન્ન થઈ મહાનુદ્ધનો ઉપભોગ કરે છે, એવું દેવત્વ પામનાર પ્રદેશી રાજાની જીવનચર્યા એજ આ આખા સૂત્રનું એકલ તેજસ્વી કિરણ છે, એમ આપણે મંલેપમા કહી શકીએ

મૂર્તિપૂજક વર્ગ અને સ્થાનકવાસી વર્ગ આ સૂત્રને એક બીજી દૃષ્ટિથી વિવાદનું કેન્દ્ર બનાવે છે સૂર્યોદય જિનપ્રતિમાનું પૂજન કરે છે, એને મૂર્તિપૂજક વર્ગ અત્યંત મહત્ત્વ આપીને એમ સિદ્ધ કરે છે કે જિનપ્રતિમા સૂત્રમા કહી છે, એટલે કે મૂર્તિપૂજન કેવળા ભાષિત છે, અતિપ્રાચીન છે અને દેવનોકમા તેમજ મનુષ્યનોકમા મૂર્તિપૂજને મહત્ત્વનું સ્થાન છે સ્થાનકવાસી વર્ગ કહે છે કે મૂર્તિપૂજન એ તો દેવોનો કુળાચાર છે, પરંતુ સૂર્યોદય જે જિનપ્રતિમાનું પૂજન કરું હવું એમ સૂત્રમા કહ્યું છે તે કયા જિનની - કયા તીર્થક રની પ્રતિમા હતી, એ સૂત્રમા કહ્યું નથી, વળી

પ્રતિમા દોષ તે તે શાશ્વતી દોષ, મનુષ્ય સોકમાની પ્રતિમા પેડે અશાશ્વતી ન દોષ જિનનો અર્થ માર્ગ એક 'તીર્થકર ભગવાન એવોજ' થતો નથી, છતાં જો તે કોઈ તીર્થકરની પ્રતિમા દોષ તે તેને આદિ દોષ, અને જેને આદિ દોષ તેનો અંત પણ દોષ એવે મનુષ્ય સોકમાની અશાશ્વતી પ્રતિમાની પૂજા શાશ્વતિ થતી નથી આવા તો બીજા અનેક વિવાદના મુદ્દાઓ છે, પરંતુ જે મુદ્દાએ માટે આ સૂત્ર ચોક્કસ છે તે મુદ્દાએ ઉપર થા. આજે પોતાના સક્ષને પ્રેમીશૂન કરે છે રાષ્ટ્રપ્રેમીશૂન સૂત્ર ભગવાને કહ્યું તે સૂક્ષ્મભેદની પેડે મનુષ્યોએ પ્રતિમાપૂજન કરવું એમ ઉપદેશવાન કહ્યું નથી કે પ્રતિ કુળ પતિને પત્નીએ એર દીને મારી નાખવો એમ સૂચવવા માટે પણ કહ્યું નથી, પરંતુ ત્રેણી રાજાને પ્રેમી કુમારઅમલ પામેથી જે આત્માવિરમક તત્ત્વજ્ઞાન સાધનુ હતું, તેથી તેનો જે અદ્ભુત જીવન પરીણ થયો હતો, અને તેથી કરીને તે જે ઉચ્ચ પ્રમાણે દેવત્વને પામ્યો હતો તે પ્રભોધવાને આ સૂત્ર ચોક્કસ હતું અને તેટલા પૂરતો નિષ્પંજ તેમાથી કાઢવો જોઈએ આ તત્ત્વ આ સૂત્રમા સમજ રીતે જોતપ્રોત મઠ રહ્યું છે

સાધ્ય એક જ દોષા છતાં સાધન જૂદા જૂદા દોષા રહે છે ધર્મ આચરતા પ્રત્યેક મુમુક્ષુનું સાધ્ય મોક્ષ દોષ છે એ વિશે વિવાદ નથી, વિવાદ માત્ર સાધન મેળવે છે પણ ત્યારે એ સાધન જ સાધ્ય બની જાય છે, ત્યારે વિવાદનું સ્થાન વિનંત અને કનદ સે છે વતમાન કાળની જે એક વિષમતા છે હું સ્થાનવાસી વર્તનો એ સાધુ છું અને લોબી મંત્રદાયમા દીક્ષા પામ્યો છું મારી લોબી-સામ્રદાયિકતા એમ જોને કે માત્ર સમ્રદાયમા રહી ધર્મ આચરનાર જ મોક્ષનો અધિકારી બની શકે, મારી સ્થાનવાસી વર્ગીયતા એમ ઉચ્ચરે કે મારા વર્ગની માન્યતા પ્રમાણે ધર્મનું પાલન કરે તો જ આત્મા મુખ્ય દશાને પામે મારે જૈનત્વ એમ કહે છે કે જૈનેતરિએ કદાપિ મુકિતની આશાજ રાખવી નહિ અને માર્ગ આર્પણ એમ ઘેપણ કરે

કે આર્યાવર્તમાં જન્મ પામ્યા સિવાય આ ઘટનાનો એક પણ જીવ
 મોક્ષમાર્ગી થવાનો નથી તો મારા મંત્રદાય, વર્ગ, ધર્મ કે કુળવા
 ળાઓ બંને ગર્વથી કુલાય, પરંતુ હું તો એમ જ માનું કે મને
 એકાંત સાધનમોહ હિપજ્યો છે-સાધ્ય પ્રતિની મારી દષ્ટિ ચંચલ
 થઈ ગઈ છે આવી જ ગીતે જ્યારે જ્યારે હું જૈનો અને જૈનેતરોના
 પગિચામાં આવું છું, ત્યારે ત્યારે હું તેઓની નરી માધનપ્રિયતા જોઈને
 નિશ્વાસ નાખું છું અને માધ્યમાધનાની વાતો પૂછું છું ત્યારે ાઈ
 કોઈ તરફથી જ કાંઈક સંતોષકારક જવાબ મેળવી શકું છું તાત્પર્ય
 એ છે કે સાધન મળીની આપણી નિતડા આજકાલ એટલી બધી
 વધી ગઈ છે કે માધ્ય તરફ આપણી દષ્ટિ સ્થિર રહી શકતી નથી, અને
 પરિણામ એ આવે છે કે આપણે કેવળીકથિત સૂત્રોના તત્ત્વને પચા
 વવાનો વિચાર પણ ક્યાં નિના એ સૂત્રોમાના ઇતગ અશોને
 ઝટ પકડી લઈ તેને વાગોળવા મંડી જઈએ છીએ આજ દષ્ટિપૂર્વક
 સૂત્રોને માન્ય રાખનારા જૈન લાઈઓને અને સાધુઓને હું એક વિનંતિ
 કરવા ઇચ્છું છું મૂર્તિપૂજક કે અમૂર્તિપૂજક જૈનોના જે ગન્ધા, સમ્ર
 દાયો કે સમુદાયો હોય, તેમણે એ સૂત્રનવનીતને પચાવતા કેવળ
 સાધ્ય તરફ લક્ષ રાખવું જોઈએ છે નવનીતને છૂટું પાડનારી ઝાસ
 ભાડી-પાતળી કે આગી-મોળી બંને હોય, પરંતુ એ ઝાસ માટેના
 વિવાદ-વિતર્કને ત્યાસુધી છોડવામાં નહિ આવે, ત્યાસુધી પેના નવ
 નીત તરફ આપણી નજર જવાની નથી, આપણે તે આરોગનાના
 નથી, તેને પચાવી શકવાના નથી, અને તો પછી આખું જીવન
 સાધન વાગોળવામાં વીતાડી સાધ્યથી તો દૂર ને દૂરજ રહેવાના
 અને સાધન વાગોળનામાય આપણે પોતે મોજ માનતા હોઈએ
 ત્યાસુધી ઠીક છે, પરંતુ આપણો પડોશી પણ એજ આવન વાગોળે
 તોજ તે આપણો બધું, નહિતો આપણો શત્રુ, એવી માન્યતા અને
 તેનો પ્રચાર તો અહિંસાધર્મને તિનાજનિ દેવા બરાબર છે

પૂજક-અમૂર્તિપૂજક જૈન સમુદાયો આ માધનભોજને,

વિત્ત અને કનકને પોલી રતા છે, તેનો તેઓ વિચાર કરી જુએ
એટલુંજ કંઈક છે

(૨)

ગાયપસેજીવ્યનો પાંચેસી રાગ અને બોદ 'દીધનિકાય
નો પાયામી રાગ એ એવું એક જ વ્યક્તિ હોય એમ માનવાના
કારણો ૫ બેચરદામજીએ ગિરપણુમા દર્શાવ્યા છે, તે જોતાં એને એક
જ્યૈનિકાસિક વ્યક્તિ માની શકાય તેમ છે મદદારીર ભગવાનના કાન
આપીવર્તમા આત્મવચનનાના ને મન-મનાતર પ્રવર્તતા હતા તે
જોતા આત્મા જો દહને એજ માનવાર આર્થિકવાદી માર્ગ રાગ
હોય એ શક્ય છે, અને એવા રાગને દેવી કુમારજીમણે આત્માની
નિત્યતા પુનર્જન્મ અને ક્ષિયોક તથા દેવોકને માકેજીવરી જીવન
અર્થો વિરે ઉપદેશ આપી તેની શક્યોત્તમ નિવરણ કરી તેનો જીવન
પટો તીપળ્યો હોય એ પણ સંકલ છે તત્કાલીન ને ને માન્ય
તાઓએ જનનાને આર્થિકવાદ તરફ પસારી હોય, તે તે મા વળા
ઓનું નિરમન એક રાગ મમીયે કરવામા આ પુ હોય, અને ૫છી
તે આખા પ્રકરણને મદદારીર ભગવાને સૂચીતવના પરિચયકારો
જીવમાદિને કહી સમજા પુ હોય એ મલવિત છે

પૂર્વજ મ હતો, વતમાન જન્મ છે અને પુનર્જન્મ થશે-
અર્થાત્ આત્માનું નિત્યત્વ એ વર્તમાનમાજે બધા આર્થ ધર્મોનો પાયો
માપ છે જારતમા ધર્મમથનના કાગમા વિરિષ દર્શનો એ પાયા
સમધેજ નિવાદે ચક્રવા દતા પર જુ છેવડે આત્માની નિત્યતા માન્ય
રાખનારા ધર્મોજ વિજીવી નીવડી પ્રચાર પામ્યા દતા જેન ધર્મ એ
ધર્મોમાનો એક છે પરદેશી પ્રજના આગમન માથે પશ્ચિમના જડ
વાદની અસર જારત પર થઈ અને પૂર્વજન્મ-પુનર્જન્મ વિષેની
માન્યતા ડગમગવા લાગી ત્યારે પશ્ચિમમાથીજ આવેલી થીઓસોફી
એ માન્યતાને સુદ કરવામા દેશના જીજ્ઞ ધર્મોની સાથે રહી
અને તેણે પણ કાંઈક કાર્ય કરી જતાવ્યુ સ્વ ડે એસ્ટે પુનર્જન્મ

વિશે લખ્યું “ પૂર્વે મન-નયન-કર્મથી કરેલ પ્રત્યેક પાપને માટે
 ભોગવનાનું છે જેવું વાલ્યું હતો તેવું લખ્યાનું છે તંત્રકારાધીન
 સખીઓ આવી મળે છે પૂર્વજન્મમા જે જે જીવે દુષ્પાપ્યા
 હશે તે તે આવી પડશે. પોને દુષ્પદીધુ હશે અથવા દેવગણ્યું હશે,
 અથવા જેમા પોને અગ્નિજ્વલા પણ કાઢી ભાગ લીધો હશે તે સર્વ
 પાછા એકઠા થવાના આ નવીન જન્મ ધાણું કરનારના સમઘમા
 પ્રારબ્ધાનુમાર એવા માણસો આવે છે પૂર્વજન્મનું તેને વિરમગણ્ય
 થઈ ગયું હોય છે, એટલે એ મન વાતનું યાન હોતું નથી નવા
 વસ્ત્ર ધાગણું કરી જૂના દૂર કરેલા છે, પણ તે રમરપમા આગળના
 જેવાજ છે શરીર વસ્ત્ર સમાન છે જીર્ણ વસ્ત્ર પહેરી કરના પાપો
 કાઢી તેને ઊતારી નવા પહેરવાથી જતા રહેતા નથી પહેરનાર તો
 તેનો તેજ છે પાપનો ખરો કરનાર તે છે, એટલે તે કર્મ ભોગવવા
 જોઈએ તે સ્પષ્ટ છે ” પરંતુ જૈન અને ખીન આપે ધર્મોએ તથા
 ધીઓસોશીએ જે કાર્મ કાર્ય કર્યું હતું, તે પાછું વતમાનમળે
 જુસાવા લાગ્યું છે યુરોપમા જડ-વિગ્નાનના વિકાસની સાથે જડ
 વાદ પહેલા કરતા વધારે જોરથી વિસ્તરવા લાગ્યો છે તેની અસર
 ભારત પર થવા લાગી છે, અને આત્માની નિત્યતા વિશેની શ્રદ્ધા નવ
 તર ટેલવણીથી રમાએવાઓમા ડગમગી ગઈ છે કહેવાની જરૂર
 નથી કે આત્માની નિત્યતા ઉપરથી શ્રદ્ધા હારી જતા મનુષ્ય એવો
 જડવાદી બને છે કે તે ઇતર મનુષ્યો તથા પ્રાણીઓ પ્રત્યેના પોતાનો
 માનવધર્મ નિસરી જાય છે, ઇલ્લોહને જ માનવામા શ્રદ્ધાનાળો તે
 ઇલ્લોહમાજ સુખી થવાના એક સાધ્ય ઉપર દષ્ટિ ઠેલીને જીવે છે
 અને તેથી તેનું પોતાનું શાશ્વત કલ્યાણ તો થતું નથીજ, પરંતુ તે
 ઇતર પ્રાણીઓને પણ અનેક રીતે ઉપદ્રવકારક બને છે પ્રદેશી
 રાજા એનું એક પ્રાચીન દષ્ટાન્ત છે જીવનમાથી આધ્યાત્મિક દષ્ટિનો
 ત્યારે સ્થાપ થાય છે, ત્યારે તેના દેવા કૃષ્ણ આવે છે તે જડવાદમા
 સપડતા જતા અને માહોમાહે ધુગડી રહેવા પશ્ચિમના દેશો

માન કાળના દૃષ્ટાન્તરૂપ છે આત્માના નિત્યત્વનો બોધ કરનારા જૈનાદિ આચાર્ય ધર્મો અને તેના અનિત્યત્વને મિદ્ધ કરવા મથતા પાશ્ર્વત્ય વૈજ્ઞાનિકોની દલીલોની સમાનોચના કરીને તેનો નિષ્ક્રય કરવાનું આ સ્થાન નથી, તેમજ ખુદ યુરોપમાં એ બેઉ તત્ત્વજ્ઞાનની શાખાઓ પ્રિયે વિદ્વાનોમાં વિવાદ ચાલી રહેતો હોઈ તેના કોઈ પૂર્ણ અભ્યાસીએજ એ વિશે એક સ્વતંત્ર ગ્રંથ લખવો બોધએ પ્રેવી મારી માન્યતા છે છતાં એટલું તો દુર્ નિશ્ચિત રૂપે કરી શકુ છું કે આત્માની નિત્યતા વિશેની શ્રદ્ધા વર્તમાન હવસ્યજિને સુખે હવન નિર્વહવા માટે જોટલી ક'યાણુકારક અને ઇષ્ટ છે તેટલીજ આત્માની અનિત્યતા વિશેની માન્યતા અ'યાણુમગ્ક અને અનિષ્ટ છે

(૩)

અધશ્રદ્ધાનો આ યુગ નથી જો કે જનતાની શ્રદ્ધા કેળવવા માગનારા સામ્રાજ્યિયો તો બાંધા તેને અધશ્રદ્ધાને માર્ગેજ દોરે છે એ અધશ્રદ્ધાની કેળવણીનો પ્રસાધાત અશ્રદ્ધાના સ્વરૂપમાં પડતો જનતામાં જોવામાં આવે છે એ અશ્રદ્ધાને ટાળી સુશ્રદ્ધાને સ્થાપવા માટે વિજ્ઞાનની સહાય લેવામાં આવે તો તે ઉપયોગી થઈ પડે છે પૂર્વમાળમાં સામાન્ય જનતા આધુનિક મમથના જોટલી જડ-વિજ્ઞાનમાં આમળ વધેલી નહિ હોય, એટલે કેવળી ભગવતે સૂતરરૂપે સત્યો કહી સમજાવ્યા એ સૂત્રો એજ સ્વરૂપમાં પડીની જનતાને ન પડે એના જથ્થામાં, ભારે ટીકાકારોએ એ સૂત્રો ઉપર વિસ્તૃત ટીકાઓ રચી અને તેમાં વિજ્ઞાનની સહાય લીધી પણ એ વિજ્ઞાન વર્તમાન જડ વિજ્ઞાન નહાતું આત્મવિજ્ઞાન અને મનોવિજ્ઞાન એ ટીકાઓમાંથી મુરતું આપણે મેટલેક અસે બોધએ છીએ આધુનિક મમથ નો જડવિજ્ઞાનની કસોટીએ એ સુતકથિત સત્યોને ઘસી જોવાની નિરાસાવાળો છે, એટલે નવીન દષ્ટિએ એ સૂત્રો ઉપર મીઠાઓ રચાય તે અસત્ય આવશ્યક છે આ અનુવાદને અતે જોડેના ટિપ્પણોમાં પ્રતિજ્ઞાએ અનેક સ્થળે ચકાસ્યાનો નિર્દિષ્ટ કરેલા છે, તેમાં વિજ્ઞાનદષ્ટિ અપેક્ષિત રહેલી છે વિજ્ઞાનદષ્ટિએ લખેલી ટીકાઓની આ-

ધુનિક કાળની મુધા તેમથી વ્યક્ત થાય છે વર્તમાન વિદ્વાનો આ મુધા પ્રતિ લક્ષ આપશે ?

જેઓ આત્માની નિલતાને સ્વીકારે છે તેઓ—તે તે ધર્મશાસ્ત્રો પશુ-દેવલોકના અસ્તિત્વને માન્ય રાખે છે એ દેવલોકના દેવો પશુ હવે જડવિજ્ઞાનની કસોટીએ ચડવા લાગ્યા છે. દેહમાથી આત્મા છૂટા પડે છે ત્યારે તેનો વાયુરૂપ દેહ કેવો હોય છે તે જોવા માટે પાશ્ચાત્ય દેશોમાં અખતરાઓ ઘર્ષ રચ્યા છે અને તે અખતરાઓ આત્માની નિલતાનો પુરાવો આપનારા પીવડી રચ્યા છે પ્રદેશી રાજ્યોએ કેશી કુમારશ્રમણની સમીપે દેહ અને આત્મા એકજ હોવાના પક્ષમાં જે દષ્ટાંતો તથા દલીલો આપ્યા હતા તે કરતા વધારે ખારીકીવાળા પ્રયોગોદારા દેહના મૃત્યુ પછીના આત્માના-સૂક્ષ્મ દેહના અસ્તિત્વને અવલોકવામાં આવે છે ત્રિતાત્મવિજ્ઞાન-જેને અંગ્રેજીમાં રિરિરિયુ-એનિઝમ કહે છે-પશુ પાશ્ચાત્ય દેશોમાં એટલું આગળ નધ્યું છે કે તેથી મૃત્યુ પછીના સૂક્ષ્મ દેહના અસ્તિત્વને દર્શિતો નિષય પશુ બનાવી શકાય છે થીઓસોફી અને ત્રિતાત્મવિજ્ઞાનની પારભાષામાં કહ્યું તો આ સૂક્ષ્મ દેહ એ કેવલ, અને તેનો સ્પૂર્ણ દર્શિતી કરતો સાક્ષાત્કાર એ દેવનું વૈદિક સ્વરૂપ હોય શકે.

પરંતુ જૈન શાસ્ત્રમાં અને ઇતર ધર્મશાસ્ત્રોમાં પશુ એ દેવ-લોકના દેવોના જે પ્રકારો કહ્યા છે અને તેમના સ્થાન-નામ-સ્વરૂપ-શક્તિ-શક્તિ આદિના જે વર્ણનો કહેવા છે તે આ વિજ્ઞાનયુગની ત્રિતાત્મવિજ્ઞાનની શોધોને બધમેસતા થતા નથી, તેથી પશુ શકા શીવતાને જન્મ મળે છે અને ષ્ટલાઘેના મન અશ્રદ્ધાની દિશાએ હોય છે. ઇહલોકના મનુષ્યોને-સાગ્રપણ મળતી કાયાવાળા અને સાગ્રપાત્ર શીટની ઉંચાઇ ધરાવતા સ્પૂર્ણદેહધારી માનવોને-એ માનસ દેહવાળા દેવોના અઢોકિક સ્વરૂપાદિ વર્તમાન વાણીમાં સમજાવવા માટે કેવી આતેખના કરી બતાવવી જોઈએ તેનો પૂર્ણ વિચાર ભગવતે અને તેમની વાણીને લાપામાં ગૂંથનારા ગણધરોએ કર્યો હોવોજ.

જોઈએ આ વર્થુનામા પણ ધણે સ્થગે એની ઉપમાઓ આવે છે કે
 જે ઉપમાઓ-સ્થૂળ પદાર્થોની અપેક્ષાઓ-એ ચતુરને વાળીદાર કહી
 બતાવવા માટે પણ જીભી-અધૂરી લાગતી હોય, અને તે વખતે બધી
 ઉપમાઓ કરતા પણ વિરોધાત્મક સૂચવીને સૂત્રકારને અંતોષ માની
 સેવા પડે છે જે પરિસ્થિતિ વર્થુનાતીત હોય, તે પરિસ્થિતિને વ્યક્ત
 કરવા માટે આ પ્રકારની ભાષા અને ઉગ્મિત, સુરોદ્દગમનો માગ પણ
 ધ્યાનમાં લેતા, મને તો અસ્વાભાવિક લાગતી નથી ઈ દ્રિયાનીન વિષયો
 મંદબુદ્ધી ખ્યાલ સેન્દ્રિય મનુષ્યોને આપવા માટે જે શૈલી સૂત્રકારને
 આવશ્યક લાગી હતી તેજ શૈલીનો વારમાં અભિનવ રૂપાંતરો સાથે
 આજના માક્ષરો અને મહાત્માઓ ધરાવી રહ્યા છે એવું શું આપણે
 જોતા નથી ?

(૪)

સુમુક્તુનું સાધ્ય મોક્ષ હોય છે તેનું સાધન તેનું ઔદિક મનુષ્યત્વ
 મનુષ્યત્વ મન ઉપર નિર્ભર રહેલું છે, તેથીજ મનુષ્યના મન અને
 મોક્ષના કારણરૂપ મન હોવાનું શાસ્ત્રમંત્રોએ મહેલું છે

શીમાન આનંધનજી કહે છે -

મન સાધ્યુ તેષુ સધણુ સાધ્યુ

એહ વાત નહિ ખોલી

ઈમ (મન) કહે સાધ્યુ તે નવિ માનું,

એ કહિ વાત છે મ્હોલી

એવા આ મનને જેમ જને તેમ વધુ મંદમારી અને પવિત્ર કરવાથી
 જ મનુષ્યનું પરમ સાધ્ય મિદ્ધ ઘર્ષ થકે તેમ હોવાથી જગતના
 મહાત્માઓએ અને યાત્રી પુરોષોએ મન ઉપર મીઠી અમર મર
 તેવા ઉપદેશો આપેલા છે

ઈદ્રાકિના સુખમાલી મનકુ રમે,

તેવુજ મન ગહે નરક સમા દુખમાલ જો

મનની એવી સમસ્થિતિ નીચળવતા બીજાઓને શીખવવાનો ઉપ
 દેશનો પવિત્ર આસય હોય છે મનની આવી સમસ્થિતિ પ્રદેશી

રાગ્નએ કરી કુમારશ્રમણના ઉપદેશથી અને તપ-સંયમ વડે સાધી હતી તેનો પરિચય આ સૂત્રમાંથી થાય છે. રાણીએ ઐદિ સુમના સ્વાર્થમાં જાન જૂલીને રાગ્નને ઝેર આપ્યું, એ ઝેરની ગળતી જાણ થઈ ત્યારે પણ નણી પ્રત્યે રાગ્નએ સ્નેહ પણ અમાન ધાગણ કર્યા પિના દેહ પગેના મમત્વભાવ છાડ્યો, એ મનની અપૂર્વ સમસ્થિતિનું આપણને દર્શન કરાવે છે. મનની આવી મમત્વિતિ પ્રાપ્ત કરનારજ ઝેર આપનાર પ્રતિ નિર્દોષ બુદ્ધિ ધરાવી શકે છે, આત્મરમણના અનુભવી શકે છે, ઇદ્રાદિકના સુખ તથા નરકના દુખને સમજાવે વેદી શકવા સમર્થ અને છે અને નવા કર્મના બંધનને અંતરોની શકે છે. પાપી મનુષ્યો પણ મન ઉપર સીરી અમર હગ્નાગ ઉપદેશથી બદ્ધતા સન્માન વળી શકે છે.

જનમમુદાયમાં વિશેષ જાગ મામાન્ય બુદ્ધિશક્તિવાળો હોય છે, તેને એ ઉપદેશશૈલીના લક્ષ્યસ્થ લેખવામાં આવે છે અને એ ઉપદેશ એવા સમુદાયના મન ઉપર અસર કરીને તેમના હૃદયને ઈષ્ટ દિશાએ દોરવામાં સલામત બને છે એટલું ખરું છે કે જેમ જૂ. જૂ. દર્દીઓના દદ જૂ. જૂ. હોય છે અને તેમના વ્યક્તિગત ઉપચારો જૂ. જૂ. પ્રમાણ કરવા જોઈએ છે, તેમ પ્રત્યેક વ્યક્તિના મન એકજ-સમાન જૂ. ઉપર હોતા નથી, તેથી તેમને માટે ઉપદેશકથાનક તેમજ ઉપદેશશૈલી પણ જૂ. જૂ. હોવા જોઈએ છે, પરંતુ જેવી રીતે નિષ્ણાત વૈદ અનેક દર્દીઓના સમુદાયના દર્દનું એક સામાન્ય સ્વરૂપ નિરીક્ષીને તેને શક્તિનું ઔષધ આપે છે અને એથી શક્તિ પ્રાપ્ત થતા જૂ. જૂ. દર્દીઓના પૃથક્ પૃથક્ દર્દો એ શક્તિના આવિર્ભાવથી થમવા માટે છે, તેવી રીતે એ જ્ઞાની ઉપદેશ જૂ. જૂ. ગદિના શ્રોતાઓના સમુદાયને એવા સર્વસામાન્ય ઉપદેશ આપવા ચત્ન કરે છે કે જે ઉપદેશ પ્રત્યેના જૂ. જૂ. માનસિક દર્દો ઉપર ઔષધસ્વ નીવડે ઉપર જણાવ્યું તેમ સામાન્ય જનમમુદાયને લક્ષ્ય કરીને આપવામાં આવેલા ઉપદેશમાં જે વિશિષ્ટ

દેલી ઉપદેશને આવશ્યક લાગી હોય તે સૈની દાર્ઢ ત્રિચિદ્ર બુદ્ધિ-
શક્તિવાળા યોનાને અણુમતી કે અણુવટતી લાગતી હોય તો બહે
લાગે પરંતુ તેથી જે એમ કહેવું કે શાસ્ત્રમરોએ તો બોળા ભોળાને
બમાવવા માટે વિચિત્ર ઉપદેશો આપ્યા છે અને ન મનાવ એવા
કથાનોને જોડી કાઢ્યા છે, તેવું કથન તો અમાનાતમ્યું છે

આ ર્થ અને વાસ્તવિકતા વચ્ચે અતર હોય છે, અને હોવાનુંજ
વાસ્તવિક સૃષ્ટિનો આર્થ એવો હોવો જોઈએ કે જે આદર્શરૂપ જ
રહે અને તેમા જ સૃષ્ટિનું આદર્શ પ્રતિ આગળ વધવાપણું રેલું છે
આ કારણથી વાસ્તવદર્શીઓને મન આર્થમયતા કા પનિક બને લાગે,
પરંતુ ત્યાસુધી આર્થપ્રતિ કુચક મ કરવાના સોપાન-પગથીયા
રહેના છે, એ પગથીયા પર ચડીને ઉચ્ચ-ઉચ્ચતર અવસ્થાને પહોંચ
નારના દૃષ્ટાન્તો આ વાસ્તવિક જગતમાથી પણ મળે છે, ત્યાસુધી એ
દૂરરથ આદર્શને કેવળ કાષ્ઠનિક માની શકાય તેમ નથી આ જ
પ્રમાણુ અતર ઉપદેશવચનોમા આવતી આદર્શમયતા અને વાસ્તવિક
સૃષ્ટિના મર્યાદિત અનુભવો વચ્ચે પણ ગ્રહેણું હોય છે એ અનુભવોને
લિખત આર્થમયતા કાષ્ઠનિક કે વાસ્તવિકતાથી દૂર-અવ્યત દૂરની
લાગે છે અને તેના અવનબનથી વાસ્તવિક સૃષ્ટિનો મનુષ્ય કેવી રીતે
આગળ વધી શકે એમ તે પૂછા કરે છે આ પૂછા-આ જિજ્ઞાસા
એક એવી કસોતી છે કે જે આ ર્થ અને વાસ્તવિકતા વચ્ચે વધેના-
ધટેના અંતરનું માપ કાળી આરે છે આર્થ તો તે જ રહે છે પણ
વાસ્તવિક સૃષ્ટિ બદલાય છે, જેઉ વચ્ચેનું અતર-વધેધરે છે ત્યારે
આદર્શને ગ્રહ કરતી સૈની નથીન સંસ્કરણ માગે છે તેનું જૂનું
સરગ્રણ જે વાસ્તવિક સૃષ્ટિને આદર્શ તરફ પ્રગતિમાન કરી શકતું
હતું, તે હવે પ્રગતિમાન કરવાને બદલે પૂછાને જગાડે છે, શકાને
જ મ આપે છે, અશ્વદા ઉપજાવે છે એમ લાગે તે સમયે ઉપ
દેશોએ સમયનું ગ્વરૂપ પિછણી લમ્બને આદર્શને રળું કરવાની
સૈવીમા પણ પનડો કરવો જોઈએ પરંતુ આ પનડાની આવશ્યકતા

માનવા છતાં આદ્યને ગ્જૂ કરનારા જૂના સરકરણો દેવળ બ્રામક,
માયાવી કે બોળાઓને જમાવનારા હતા એમ સમજવાનું નથી, તે
પ્રતિપાદનારાઓના જ્ઞાન-ચર્ચન અને ચાગ્રિને અગ્રામાશ્રિક માનવાના
કથા કારણો હોના નથી, વાસ્તવિક સૃષ્ટિનો પલટો અને આદ્યથી
વિશેષ દૂર ગએલી તેની સ્થિતિ જ એના દ્રવ્ય-દોષ-કાળ-ભાવને
દર્શાવે છે કે જે નવીન મંરકરણ માગી લે છે અને તે જ દૃષ્ટિથી
જૈન તત્ત્વજ્ઞાન ઉપર નિર્માન-દૃષ્ટિએ થએલા વિવરણોની મેં આવ
સ્થકતા દર્શાવી છે

(૫)

સૂત્રના તત્ત્વ વિષે પડિતજીએ પ્રવેશકમા સારી પેઠે સ્પષ્ટતા
કરી છે એટલે તે વિષે વિશેષ કહેવાની જરૂર નથી એ તત્ત્વમાથી
ભવરોગો મટાડવાની આપધિઓ મુમુક્ષુઓ શોધી કાઢીને તેને પચા
વશે તેટલા પ્રમાણમા આના મૂત્રમ થોની, તેના અનુવાદોની અને તેના
પ્રકાશનની સફળતા રહે-ની છે

આ અનુનાદમ થનો સકલ્પ એ વર્ષ ઉપર માઈ ચાતુર્માસ
અમદાવાદમા હતું ત્યારે થયો હતો તે સમયે માઈ 'પ્રશ્ન' ન્યાકરણ
સૂત્ર ગ્રંથશતીમા પ્રસિદ્ધ થયું હતું ૫ શ્રી બેચરદાસજીના જોવામા
તે આવ્યું હતું સારખાનું તેમના અને માગ મેળાપસમયે મને લાગ્યું
કે પડિતજીનો એનાદ સૂત્રાનુવાદ પ્રસિદ્ધ કરવાની તક પૂર્ણ થી લાધાજી
સ્વામી પુસ્તકમલયને મળે તો ઠીક, શ્રી મુનીવાન વ સાહે તે નિચા-
ગને અનુમોદન આપ્યું, મારા સહાયક મુનિ શ્રી લક્ષ્મીચંદ્રજી એ 'રાય
પસેણુધય સૂત્ર'નું સૂચન કર્યું અને તત્કાળ પડિતજીએ એ અનુવાદ
કરી આપવાનું સ્વીકારી લીધું ધાર્યો ફગતા આ અનુનાદ મોડો
પ્રસિદ્ધ થાય છે તેનું કારણ પડિતજીની ટેટલીક ન્યાયનારિક મુદ્દાઓ
આવે છે ૫૨-જુ પડિતજી પોતાના વિદ્યાબ્યાસ, મંશેધનગતિ અને
પાડિલનો લાભ મેપ્રદાય-ષ્ટિથી મુખ્ય રહી સૌ માધને સરખી રીતે
આપે છે, તે માટે તો તે ખરેખર ધન્યવાને પાત્ર છે

ચાતુર્માસ ચાનગદ ૧ મદનદી
વીર મનત ૨૪૬૧, આસો પદી ૧૩ } જૈન મુનિ - ૫

સહૃદયવર—

આચાર્ય શ્રી જિનવિજયજી

અને

પ શ્રી સુખલાલભાઈ

આપ બન્નેના

સહવાસગૌરવનું

સ્મૃતિચિહ્ન

આ

મમર્પણ

તીવરી-મારવાડ, }
તા ૨૧-૧૦-૩૫

આપનો
બેચરદાસ

પ્રવેશક

૧

[જિજ્ઞાસુનું જીવનવૃત્ત]

પાઠકોના હાથમા આવતા આ અનુવાદરૂપ પુસ્તકનું મૂળ નામ “રાયપસેણુધર્મ” છે તેના બે ભાગ પાઠી શકાય પૂર્વભાગ અને ઉત્તરભાગ

આ સમગ્ર ગ્રંથમા એક જિજ્ઞાસુની જીવનકથા આલેખાએલી છે ગ્રંથકારે વાચકોની જિજ્ઞાસુમાને ઉત્તેજિત કરવા, જિજ્ઞાસુની જીવનીનો જે ઉત્તરભાગ* છે તે પૂર્વભાગમા ઉત્તેજક ભાષાભાગ વર્ણવેલો છે અને તેનો જે પૂર્વભાગ છે તે ઉત્તરભાગમા સાકળેલો છે

આપણે અહીં ઉત્તરભાગમા વર્ણવાએલી અનુક્રમણીય જીવની વિશેષ વિચાર કરવાનો છે એ સવાદકથા જેવી જીવનીદ્વારા પશુ ‘આપણા વર્તમાન જીવનમા ક્યા કેવો અને કય રીતે ફેરફાર કરીએ તો હસ્તાણુમાર્ગની પ્રાપ્તિ માટેનો આપણો આજીવ પ્રયાસ સફળ થઈ શકે’ એ અપેક્ષા સમજી શકાય એમ છે

જિજ્ઞાસુનું નામ પએસી છે અહીં તેને એક કૂર ગળ તરીકે ઓળખાવેલો છે તેનો એક મિત્ર કહો, અમાત્ય કહો, કે મારથિ કહો, તે ચિત્ત નામે કન્યાણુમિત્ર છે એ રાજ્યકર્મકુશળ અને વિશેષ મમયશુ છે ગ્રંથમગ્ન કહેવા પ્રમાણે પએસોનો પિતા અને પિતામહ

● આ ઉત્તરભાગ વાચનાર જિજ્ઞાસુ નીચેના પદોનો બાવ બરાબર સંકલન કરે

દેવાદિમિતિભા ને સમગ્ર શુભશાન
માને નિજ મત વેધનો આશ્રદ મુક્તિનિર્માન
' ને નિનદેહ પ્રમાણને સમવસરસાદિ મિદ્ધિ,
વસ્તન સમજે નિનનું રોકિ રહે નિજ શુદ્ધિ

પણ તેની જેવોજ ફૂં દતો અને માતામઢી તો ધર્મનિષ્ઠ શ્રમણો
પ્રાપ્તિ થતી અને હવે અહવ તત્ત્વોની જાણ્યાર હતી

પએસીનું વર્ણન આપતા મૂળકાર મ્હં છે કે તે અધાર્મિક ચક્ર
રૌ સાહસિક અને ધાતક હતો, શ્રમણ બ્રાહ્મણ શુરજન ઠાઠનો
નિનય ન કરતો, એટલુજ નહિ પણ એ પોતાના દેશો કારભાર
મુદ્દા બરાબર ન ચલાવતો

શરીરથી જુદો એ આત્મા છે, મગણ પછી જન્માતર છે,
‘પુણ્યપાપની પ્રવૃત્તિદ્વારા જ સુખદુઃખનું નિર્માણ છે એવા એવા ખ્યા
લોને તે સ્વીકારતો નહિ તેને લીધેજ સજાન છે કે તે એવો ફૂં અને
અવિનશી થઈ ગયો હોય

તેનો કથાશ્રુતિનિત્ર ચિત્ત પએસીના એ ખ્યાલો મનધે બદારથી
તો ઉદાસીન-તટસ્થ જેવો રહેતો, પણ પોતાના મિત્ર રાજાને એ
સબરે કહેવાનો-અમજવવાનો-અવસર તો તે શોધ્યા જ કરતો

એ પ્રસંગે ચિત્ત, રાજાનીય કાર્ય માટે રાજધાની છોડી બીજે
ગામ ગયો ત્યાં તે કશી નામના શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પરપતના
મુનિનો ધર્મોપદેશ સાંભળી તેમનો અનુયાયી થયો-શ્રમણોપાસક થયો

એ ચિત્તે પોતાના શુરુભૂત મુનિને પોતાના રાજાની માન્યતાએ
નિશ્ચે વાત કરી અને રાજાની એ માન્યતાએને લીધે પોતાના રેશની
દુઃખમય કથની કહી સંભળાવી અને એ દુઃખમય ગિતિમાથી દેશને
અને રાજાને છેવડા અને તે અર્થે પોતાની રાજધાનીમા પધારવા
તે મુનિગજને તેણે આમહંભણુ આમત્રણુ આપ્યું અને સાથે ઉમેર્યું
કે, આપ આવશો તો રાજા જગ્ગર સુધરી જશે અને તે દ્વારા અમારો-
અમારા આખા દેશનો-દેશની સમસ્ત જનતાનો ઉદ્ધાર કરવાનું ગ્રેય
આપને મળશે

રાજાનો ફૂં સ્વભાવ અને નાસ્તિકતાબરેલા ખ્યાલો જાણી
કેશી મુનિએ ચિત્તના તે આમત્રણનો પ્રથમ તો અસ્વીકાર કર્યો

અને તેના સમર્થનમાં જણાવ્યું કે-ચિત્ત 'જે વનમાં ઘણા કુશ્વ
શ્વાપદો ગહેતા હોય તે વનમાં વસવું મહામત કહેવાય ? તેમ જે
નગરમાં કરાજાનું શામન પ્રતિષ્ઠા હોય ત્યાં આવવું સુ શ્રેયસ્કર છે ?

પછી તો તે ચિત્તે કેટલી મુનિને કહ્યું કે-સ્વામી ! આપ દેવાનુ-
પ્રિયને પએસી રાજાનું સુ કામ છે ? ગજધાનીમાં બીજા વણા ય
માર્થવાદો ધણે વસે છે, તેઓ આપનો આ ગ કરશે અને ખાનપાન
વગેરેની વિધુન મામત્રીદારા આપની મેવા કરશે.

ચિત્તનું એ જાતનું સુખમયિત આગ્રહમયું આમત્રણ જાણી
કેશી મુનિએ કહ્યું કે, એમ છે તો વળી પ્રસંગે વાન-કરતા ફરતા
ત્યાં આની જશુ

પછી તો ચિત્ત રાજધાની સેવવિધામાં આવ્યો, પોતાના
શુભમળધે તેને ભારે ખટકો હતો તેથી આનંદાજ તેણે જગીયાના
માળીઓને બોલાવ્યા અને તેમને ભારપૂર્વક બતાવણ કરી કે,
આપણી આ રાજધાનીમાં શ્રી કેશી નામના એક મોટા શાની મુનિ-
રાજ આવવાના છે, તેઓ આપણા જગીયામાં બિતરશે, તો તેઓ જ્યારે
પધારે ત્યારે તમો બધા તેમનો બહુ નિનયપૂર્વક આદર કરજો તેમને
વાદજો-નમજો અને ખાનપાનની સામત્રીદારા તેમનો સતકાર કરજો.

વખત જતા કેશી મુનિ પણ મામેમામ ફરતા ફરતા રાજ
પએમીની ગજધાનીમાં આવી પહોંચ્યા.

ચિત્તે તેમનો ખૂબ આજ્ઞ કર્યો અને કહ્યું કે હું આપની પાસે
રાજ પએસીને મેઘ ને મેઘ બદાને લાવીશ તો ખરોજ, પછી આપ
તેને ધર્મ અધર્મની સમજણ પાડતો, રાજને સમજાવતા જરા પણ
ગ્વાન ન થશો-કટાળતો નહિ, તેમજ તેને જે સમજાવવું હોય તે
નિઃશય મેઘને સમજાવજો, એમાં લેશ પણ અચકાશો નહિ.

ચિત્તની તો પહેલેથીજ ઈચ્છા હતી કે શ્રી કેશી મુનિ અને
રાજ પએસીના સમાગમ થાય તો રાજની વૃત્તિમાં પ્રમળતા આવે
અને તેમ થાય તો કેકય દેશની પ્રજા પણ મુખી થાય.

બરાબર લાગ જોઈને એક વાર ચિત્તે કહ્યું મહારાજ ! આપણે ત્યાં કળોજ દેશના પેના જે ચાર ધોડાઓ આવેના છે તેમની તો હજી પરીક્ષા પણ ન કરી તે હવે ક્યારે કરવાના છે ?

રાજાએ કહ્યું ચિત્ત ! આજે જ કરીએ, ચાન, તૈયાર થા અને એ ધોડાઓને ધરમા નાખી રથ બેઠી લાવ.

ગાળે જણા રથમા બેસી અશ્વપરીક્ષા માટે બહાર નીકળ્યા ચિત્ત સારથિએ રથો પૂરપાટ હાંકી મૂક્યો જાદુ દ્વર જઈ પહોંચ્યા ગાળ તો થાકી ગયો અને ગરમી તથા ધૂળથી ગમતયો એણે રથને પાટો વળા ચો.

ચતુર અને સમઘસ ચિત્તે વિદ્યાતિ માટે તેજ બગીચો પસંદ કર્યો જ્યાં તેના શુરુ કેશી મુનિ બિતર્થા હતા.

બગીચામા પહોંચી ધોડા ઊભા, તેમને ચારો નાખ્યો અને બંને જણ થાકે ખાવા મેદા એવામા રાજા પચોગીને કાને કેશી મુનિનો ઘેરો અનાજ અઘડાયો.

ગાળ બડબડ્યો આ મુકડો અહીં આટલે ઉંટે થાકે ખાવા આ યા છીએ તોપણ મુખે નિરાતે બેસવા દેતો નથી, આ તે આવડો મોગા ધોડાટ શેનો ?

ચિત્તે ધબીજ નમ્રતાથી પોતાના પ્રિય રાજાને મુનિનો પરિચય કરાવ્યો અને તેમની વિવ્રતાની થોડી પ્રશંસા પણ કરી સરળ સ્વભાવી રાજા મુનિને મળવા ઉત્સુક થયો અને બંને જણા-રાજા અને અમાત્ય-મુનિની પાસે પહોંચ્યા.

રાજાએ આત્મા જન્માતર અને પુણ્ય પાપ સબંધેની પોતાની ત્રિશામા મુનિ સમક્ષ રજી કરી અને કહ્યું

હે શ્રમણાશુભન ! મેં આત્મા વગેરે તત્ત્વોને શોધવા પ્રાપ્ત કરવા ધણા ધણા પ્રયોગો કરી જોયા છતાં અત્યારસુધીમા હું એ પ્રયોગોમા અફળ નીવડ્યો છું અને અત્યારસુધીના મારા જાતજાતના પ્રયોગો ઉપરથી હું એવા નિર્ણય ઉપર આ ચો છું કે આત્મા

નથી, જન્માતર નથી અને પુણ્ય પાપ પણ નથી આ સબધે આપ
હોમ નવો પ્રયોગ બતાવો વા આપના વિચારો પ્રકટ કરશો તો
કૃપા થશે

શ્રી કેશી મુનિ રાજની જિજ્ઞાસા અને આત્માની શોધ માટેની
તાલાવેલી બગામર સમજી ગયા

રાજએ રજુ કરેલી સાફ સાફ વાતો દ્વારા મુનિરાજે તેના
માનસની સ્થિતિ જાણી, 'આ રાજ ગતાનુગતિક નથી' 'હા જ હા
બલે એવો નથી' પણ શુદ્ધ પરીક્ષા દ્વારા-વિશુદ્ધ પ્રયોગોદ્વારા વસ્તુ
તાલને શોધનારો-સમજનારો સાચો ગ્રાહક છે, ખરો જિજ્ઞાસુ છે, એ
આત્મની મુનિરાજને પાકી ખાત્રી થઈ

વળી, રાજ ઉપર ફૂરતાનો વા અધાર્મિકતાનો જે આરોપ છે
તે આરોપ માત્ર છે, દષ્ટિબેદનું પશ્ચિમાત્ર છે જેમ ગ્રાહ શોધક,
પોતાના જીવનની શુદ્ધિ માટે વા પોતે સ્વીકારેલા માર્ગની પરીક્ષા-
દ્વારા પાકી ખાત્રી કરવા માટે અનેક પ્રયોગો કરે-પોતા ઉપર કે
બીજા ઉપર અનેક ક્રિયાઓ કરે, એવો હોમ પણ શોધક, ગતાનુગ-
તિક ભેડોની નજીબા ધની વા ફૂ જ લેખાવાનો, તેમ આ રાજ
ફૂર લેખાયો છે એવો અભિપ્રાય મુનિરાજે રાજ માટે બાધ્યો

રાજએ આત્માની શોધ માટે જે જે પ્રયોગો કરેલા તે બધા
મુનિરાજે સાવધાનતાથી સાંભળ્યા તે પ્રત્યેક પ્રયોગ પાછળ રાજની
પ્રખર તર્કશક્તિનું બળ હતું તે પણ તેમના સમજવામાં આવ્યું

મુનિરાજે રાજને કહ્યું 'પએસી' તે શ્રમ તો ખૂબ કર્યો છે
પણ તારો એ શ્રમ ચરુઆતથી જ વિપરીતતા બહુ જનારો હોમ
તને તેમા સંતોષ કે શાંતિ ન મળે એ બનવા જેવું છે

રાજના પ્રયોગો સમધે ચર્ચા કરતા ક્યારે પ્રયોગમાં ક્યા કર્યો
દોષ હતો એ હકીકત મુનિરાજે સ્પષ્ટ કહી બતાવી
કે, 'પએસી' જે વૃક્ષ નીચે આપણે બેસા -

હનાવે છે ? ઉડીને આપણા તરફ આવતી આ ધૂળ મેલુ ઉઝાડે છે ?
થુ તું તે પાદડા હનાવનારને વા ધૂળ ઉઘડનારને જોઈ શકે છે ?

પએસી બોલ્યો મહાગજ ' હલાવનાર તો પવન છે, પણ હું
તેને જોઈ શકતો નથી

મુનિ બોલ્યા પએસી ' પવન તો રૂપ રસ ગંધ સ્પર્શ અને
શબ્દવાળો છે છતાં આપણે તેને નરી આંખે જોઈ શકતા નથી તો
રૂપ રસ ગંધ સ્પર્શ અને શબ્દથી પર રહેલા આકાર વિનાના એવા
અમૂર્ત આત્માને આપણે નરી આંખે શી રીતે નિહાળી શકીએ ?
આત્મા આપનો વા બીજ કોઈ ઇન્દ્રિયનો વિષય નથી માટે તેને
શોધવા તે કરેલા ભૌતિક પ્રયોગો તદ્દન નમમા નીવડે એ બનવા
જોગ છે એ તો એક માત્ર અનુભવનો જ વિષય છે

હા એ ખરું કે, તે જ પ્રયોગો પેના ચોરના શરીર ઉપર
ક્યો તેજ પ્રયોગો તારા પોતાના શરીર ઉપર અજમાવ્યા હોત તો
કદાચ તને આત્માની પ્રતીતિ થાત ખરી હજુ કંઈ વખત વીત્યો
નથી તું એજ પ્રયોગો તારી પોતાની જાત ઉપર-તારી ઇન્દ્રિયો,
મન, શરીર અને સંકલ્પો ઉપર અજમાવીશ તો તને આત્મા છે '
એવી ખાત્રી થયા વિના નહિ રહે

પએસી ' આત્માની પૂર્ણતમા પ્રતીતિ થાય એ માટે હું પણ
મારી જાત ઉપર ધણા ધણા આકરા પ્રયોગો અજમાવી રહ્યો છું
તેથી મને આત્માની પ્રતીતિ તો છે, પણ હજુ તેની પૂર્ણતમા પ્રતીતિ-
આત્માનો પૂર્ણ સાક્ષાત્કાર-બીજ ધણા આકરા પ્રયોગોની રાહ જુએ
છે એ બધા આકરામા આશ્રય પ્રયોગોની કસોટીમાથી અણીશુદ્ધ
રીતે પસાર થઈ શકીશ તો જ હું પૂર્ણ આત્માને અનુભવી શકીશ

પએસી ' આત્માનો અનુભવ મેળવવા અને તેનો સર્વ પ્રકારે
સાક્ષાત્કાર પામવા તારે અંતર્મુખ થવું પડશે રૂપ રસ ગંધ સ્પર્શ
અને શબ્દજન્ય સુખોને મેળવવા મન અને ઇન્દ્રિયો જે દોડાદોડી કરી
રહ્યા છે તેમને તારે સંયમમા રાખવા પડશે આ સચૂળ શરીર સુખ

પામે, તે કરમાઈ ન જાય, તે માટે તું જે હજારો પ્રયત્નો સેની ગ્યો
છે અને એ પ્રયત્નો માટે હજારો માનવોની શક્તિનો ઉપયોગ કરી
રહો છે તે બધું તારે જતું કરવું પડશે

આત્મસુખ આત્માદ્વારાજ વેદો સમય છે આત્મા પોતાના
જ સુખથી મતુષ્ટ છે " આત્મ-યેવ જ્ઞાત્મના તુષ્ટ " એ સિદ્ધાંતને
તારે જીવન-વ્યવહારમાં સાવધાનીથી આનવે જોઈશે

ખરું કહું તો આપણે બધા શરીર, ઇન્દ્રિય, મન અને મદ
સ્પૃષ્ઠી ઉપજતા સુખમાં મંતોપ મેળવી અને તેજ સુખને પરમ સુખ
માની તેની પાછળ પડ્યા છીએ અને તે મિથ્યા પ્રયામને લીધે જ
આત્મસુખનો રસદ આપી શકતા નથી

જેમ એક વ્યાપારી વ્યાપાર અર્થે દેશાત્મક જાય તે એની મોટી
આશ રાખે કે હું લક્ષ્યાધિપતિ થાઉં રમતામા જતા તેને એક નિધાન
મળ્યા જાય અને તેમાંથી તે માન હજાર મુદ્રા પામી પાછો વળે અને
તે દ્વારાજ મંતુષ્ટ થઈ જેમતેમ જીવનનિર્માણ કરે તેને બીજો વ્યાપારી
સમજાયુ પામે કે, બાઈ ! આ હજાર મુદ્રાને બીજા વ્યાપારમાં રોકી
તેમાંથી દસગુણી કે શતગુણી બીજા મુદ્રા કમા, પણ તે સાહસ
વિનાનો એમ કમલા બય પામે છે અને મળેલી હજાર મુદ્રા ક્યાક
ચાલી જાય તો પછી શું થાય ? એમ સમજી સાહમ કરવા સમર્થ
થતા નથી પોતે અનેક સાહસિકાને એ રીતે લક્ષ્યાધિપતિ થએલા
નજરે પ્રત્યક્ષ જુએ છે છતાં તેનો પૂર્વગ્રહ છૂટતો નથી, તેમ આપણે
પણ શરીર ઇન્દ્રિય મન અને મદસ્પૃષ્ઠી જ થતા સુખોમાં સપડાયા
છીએ, તેથી એ સુખને છોડી વા એ સુખ ઉપર અંદુશ મુકી અત
મુખ્ય થઈ શકતા નથી પૂર્વગ્રહજન્ય સુખો છોડતા આપણે આપણી
જાતને અશરણ દુખી અને કષ્ટમય ચર્ત ગએલી કહીએ છીએ.

પગેસી ! ત્યાસુધી આપણે આપણા પૂર્વગ્રહનો એ 'અર્થિ
બેદીને આગળ ન રાખીએ ત્યાસુધી આત્માના અનુભવ
આપણા સર્વ પ્રયામો નથી ફાફ છે સાહસ કર્યા વિના

નથી અહીં તો “ માથા સારે માત્ર ” “ મહી પડ્યા તે મહા-
સુખ માણે ” એ જ માથ છે માટે તારે હવે આ જ પ્રયોગ
કરવાનો રહેો અને હું તારી જિજ્ઞાસા અને આત્માનુભવ સમ્પન્ની
તાનાવે ટીપી જાણી શકું છું કે એ પ્રયોગને અને વિજય તરોજ છે

પચેસી ! એ પ્રયોગ તો ઘણા લોકો કરે છે પણ તેમના કેટ
લાકે તો માધનેશ જ અટકી પડે છે કેટલાક બાહ્ય પ્રવૃત્તિમાં જ
રસાર્થ જાય છે, કેટલાક નરી પ્રતિજ્ઞામાં જ પડપાડ જાય છે માટે
તારે એ પ્રયોગ કરતા બરાબર વિવેક-સાવધાની રાખવી જરૂરી છે

સાભળ,

“ ઈર્ષ ક્રિયાજક ઘર્ષ રક્ષા શુષ્ક યાનમાં મર્ષ

બાણ ક્રિયામાં રાચતી અતર્ભેદ ન મર્ષ

“ બંધ મોક્ષ છે કંપના જાપે વાણી માદિ
વર્તે મોહાવેશમાં શુષ્કયાની તે આદિ

“ વૈરાગ્યાદિ સફળ તો જો સહ આતમયાન
તેમજ આતમયાનની પ્રાપ્તિશ્યા નિહા

‘ ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં થાય ન તેને યાન
અટકે ત્યાગ વિરાગમાં તો જુદે નિજજ્ઞાન ’

“ ત્યા ત્યા જો જો મોગ્ય છે તદ્વા સમજવૂ તેહ
લા ત્યા તે તે આગરે આત્માર્થી જન એહ. ”

“ હાથ મુમુક્ષુ જીવ તે સમજે એહ વિચાર
હાથ મતાર્થી જીવ તે અવજો હે નિર્ધાર ’

“ બાણ ત્યાગ પણ યાન નહીં તે માને ગુરુ સત્ય
અથવા નિજકુળધર્મના તે ગુરુમાં જ મમત્વ ’

તાત પચેસી ! તારે એકે એમથી શરૂ કરવાનું છે, ગતરાવાનું
કશું મારણ નથી તે અત્યારસુધીમાં છદ્ધિયોના મનના અને સંક પોના
‘ ઘોડા પૂરપાટ દોડાવ્યા છે અને તે અર્થે મધનના પણ સુખની

પગવા કરી નથી તે જગમર નથી કર્યું હવે તારે એ ઘોડાને અકુશમા લાવવા પડશે સર્વથા ધૃષ્ટિ તો એ છે કે એ ઘોડાએનો વેગ તદ્દન બંધ જ થઈ જાય, પણ એ એકદમ તો ન જ બને તે હું માગ અનુભવથી સમજી છું, માટે જ તને એ પ્રવૃત્તિ કમપૂર્વક કરવાની સૂચના કરું છું

પ્રથમ તો તારે તારા પૂર્વગ્રહો ધીરે ધીરે છોડના, અહિંમા-સર્વપ્રાણિપ્રેમ-જ્ઞતિ કેળવવી, એ માટે પ્રથમ તો તારે તારી નિકટ વસના માનવીઓના સુખદુઃખ જાણવા પ્રયત્ન કરવો અને એમના જીવનવિકાસને રુધનારા એ કુ ખો મટાડવા માટે અખિન્નપણે જરૂર્યક ઉદ્દમ સેવવો તથા એ માટે તારે તારી પોતાની જાતનો ભોગ આપવો પડે તોપણ જરૂર આપવો એક જ વાર તું એ રીતે તારી જાતનો ભોગ આપીશ ત્યારે લને જરૂર આત્માની ઝાખી થવાની એ ખાતરીથી માન અને પછી જેમ જેમ એ તારો આપભોગ વધતો જશે તેમ તેમ તને તાગ આત્માર્થને લગતા પ્રયાસમા વધુ ને વધુ સફળતા મળશે

શ્રી કેશી મુનિરાજે જે કાઈ કશું તે બધું રાજ્ય પચેસીએ ધ્યાનપૂર્વક-ધણી જ સાવધાનતાથી-સાબળ્યુ-અવધાયું અને તેનું મનન કરી તે ધોરણે જીવનનો અખતરો કરવાનો તેને જિમજમ પણ થઈ આવ્યો

રાજાને તેની સરળ પ્રકૃતિ અને આત્માર્થ સંમધી તાનાવેરીને લીધે એ બધું તદ્દન નવું જાણા અજમાનના જેવું તો લાગ્યું જ પછી તો તેણે

“ સેવે મહાયુરુ ચરણુને લાગી દર્શ નિજપદા
પામે તે પરમાર્થને નિજપદનો લે લક્ષ ”

“ પ્રત્યક્ષ સદ્ગુણયોગથી સ્વચ્છદ તે રોકાય
અન્ય ઉપાય કર્યા થકી પ્રાપ્તે જમણા થાય ”

“ માનાદિક ચતુ મહા નિજ છદે ન મરાય
જાતા સદ્ગુરુ ચરણમા અપ્રપચાસે ”

આ પસોક્ત આવને લક્ષ્યમા રાખી રાખજો માધના શરૂ કરી
અને ગુરુગણના મહેવા પ્રમાણે પોતાની ગત હિપર જ અખતરો શરૂ કર્યો

સાધનાને મગજમથ કરવા માટે પ્રથમ તો રાગ પએસીએ
પોતાના ગુરુદેવ કેશી મુનિને ક્ષમા આપવા માટે પ્રાર્થના રાગએ
હરમખામા જણાવ્યું કે, આ પવિત્ર મુનિતજનો મેં ઘણો અવિનમ
કર્યો છે તે બદલ તે મહાત્મા મને ક્ષમા કરવા કૃપા કરે એ મારી
તેમને નમ્ર વિનંતિ છે

પછી તો રાગએ પોતાની સર્વ મંપત્તિના આરે મગખા ભાગ
મ્યાં, જેમાનો એક ભાગ માન તેજી દાન માટે જ પોત્યો અને
દાનવર્મને દાનપારમિતાને-એવતા રાગ પોતાની સાધનામા લય
લીન મહેવા લાગ્યો

હવે તે એવો જવો સાધનામથ બનવા લાગ્યો કે તેને પોતાની
પ્રિય રાણીની પણ ભોગસાધન તરીકેની વિસ્મૃતિ થવા લાગી, એટલું
જ નહિ પણ રાણીએ રાગને વિર આપ્યું અને તે રાગની જાણમા
આવ્યું છતાં તેનું એક રુવાઈ પણ ન હતું તેને પોતાના દેહની
એટલી બધી વિસ્મૃતિ થઈ ગઈ કે દેહનો નાશ કરનારી રાણી માટે
તેને મનમા મ્હુ જ ન હતું-તે તદ્દન અવસ્થ રહ્યો અને ‘ જ્ઞાત્મ
ન્યેવ જ્ઞાત્મના તુષ્ટ ’ ની પરિસ્થિતિ લગભગ પહોંચુ પહોંચુ થતા
સૂર્યાભ-સૂર્ય જેવી ઝગારા ખાસતી વિવિધ-સ્થિતિને પામ્યો અને છેવટે
વિદેહ થઈ જ્યોતમા જ્યોતની રશ્મિને તે અનુભવશે.

ગતાનુગતિમ્તા, અધનદ્વા, પરીણામશક્તિનો વિરોધ વા અભાવ,
નવા નવા પ્રયોગોને રિવેકપૂર્વક એકવાનું સાહસ ન હોવું પૂર્વમદ્ધનો
અત્યધિક પક્ષપાત, મધ્યએક ગતી વિવેક વિનાની સ્થિતિચુસ્તતા,
જિજ્ઞાસા જ ન થવી તક શક્તિનો દુરુપયોગ, આડઅગ્રિયતા મુઝ

• શ્રી મ્હી મુનિશાજ અને રા. ૧ પએસીના સવાદમાં મેં ૭ નવનીત
પદ છે તે અહીં જણાવેલ છે

વધુને દયાવી દેવાની જરૂર, શાત કરવા માટે મુજબથી પ્રકટ કરવાની
અશક્તિ વા પ્રકટ કરતા મધ જાતના જાણી આશક્તિ ધર્યાદિ
અનેક દુશ્વળો મુશ્વળ જિજ્ઞાસુના જીવનવિકાસનો સફળ દર છે

કથાનાયક પએસીમા આ દુશ્વળો ન હોવાથી જ તે નિરોધ
સ્થિતિને પામે છે એ આપણે ધ્યાનમાં ગણવા જેવું છે

આ કથામાંથી સપ્રત્યક્ષ જિજ્ઞાસુઓ જે કાંઈ મેળવે
તેનાથી તેમનો વિકાસ જ થવાનો એ આશાથી વિરમુ છું

૨

[એક વિલક્ષણ સમાનતા]

બૌદ્ધ પરપરા અને જૈન પરપરા એ બન્નેનું એક નામ શ્રમણ-
પરપરા છે તે બન્નેમાં અને પ્રમાણની સમાનતાઓ રહેલી છે સખ-
રચનાની, ભાવસંકનનાની શ્રમણના આચાર્યવર્ગણની વા કટલીક
ખામ ખાસ શબ્દોની સમાનતાઓ ઉપરાંત આખા આખા આખ્યાનોની
સમાનતા પણ મળી આવે છે જે આખ્યાન-આ પએમીનું આખ્યાન
વાચકોની દૃષ્ટિમુખ્ય છે તે આખુ આખ્યાન જેવું ને તેવું જ બૌદ્ધ
પરપરાના 'દીવનિકાથ' નામના સુતપિટક ગ્રંથમાં પાયામિસુતના
મથાગા નીચે મોઢેલું છે

પએસીના આ આખ્યાનમાં મુખ્ય નાયક પએમી છે ત્યારે બૌદ્ધ
આખ્યાનમાં નાયક પાયાસી છે

ઉપદેષ્ટા ત્યા કુમારકાશ્યપ છે ત્યારે બૌદ્ધો કેલીકુમાર છે બન્ને
ઉપદેષ્ટા પાયાસો ભિક્ષુઓના અધિગતા છે અને ઉપદેશનું મ્યાન બન્ને
સ્થળે શેતવિયા-સેનબ્ધા નગરી છે

દત્ત્યાશુમિત્ર બૌદ્ધો ચિત્ત છે ત્યારે ત્યા ખત જ

પ્રદ્ય-મ્યાનો-પરોક્ષ નથી, માર્ગ જોષણનિ-મત્તા નથી અને
સુકૃત દુકૃતરૂપ કર્મોનું કન નથી-એ જાણ બન્નેમાં નમાન

આ પ્રદ્ય-ઓ મંમથે જે જે પ્રતિવચનો બને તે
શુભિપ્રયુક્તિઓ આવી છે તે જાણી બન્નેમાં સમાન

ચેના ક મોજ દેશના યોગની હકીકત જે અહીંના આખ્યાનમાં છે તે પાયાસીની કથામાં નથી જણાતી અને પએસીનું જે શાવિ વૃત્તાત આ આખ્યાનમાં પૂર્વમાં મોઘેલું છે તે પાયાસીના આખ્યાનમાં કમ પ્રમાણે છેવટે જણાવેલું છે તદ્દપરાત મૂર્ચાભદ્રેવે કરેલી નાટ્યરચના અને બીજી વિધિઓ તે પાયાસીના આખ્યાનમાંથી નીચળી ગઈ છે

આ રીતે થોડો ઘણો ફેરફાર છતાં મૂળ વસ્તુ બન્ને આખ્યાનમાં અસાધ્ય સચવાયેલી છે એ વિવાદ વિનાનું છે આ ઉપરથી આ આખ્યાનની ઐતિહાસિક કિંમત ઘણી વધી જાય છે આ અને ભિન્નભિન્ન પરપરાઓ પણ કેની રીતે સમાનતાના પ્રવાહમાં વહી રહી છે તે પણ જણાઈ આવે છે

રાગ પ્રસેનજિત અને પએસી વા પાયાસી એ બન્નેએ નથી એ વસ્તુ કોઈ ન જૂતે

બન્ને આખ્યાનના પાત્રો અને યથા વિશેની સવિગ્ધર ઐતિહાસિક માહિતી આપવી જરૂરી છે પણ અહીં તો જે યદનાક મહારાજના મુદ્દાઓ રડુરે છે તે વાચકોની જાણ માટે નાંધી દઈ છું

૧ સૂત્રનું મૂળ નામ રાયપસેષુધય છે કે રાયપએસિય છે ? પ્રથમ પ્રશ્ન કહ્યું રાખીએ તો તેમાં રાગ પ્રસેનજિતનો મ મધ માત્રુમ પડે છે અને બીજી સ્વીકારીએ તો તેમાં રાગ પએસીનો સબધ જણાય છે અને હાત જે રિથિતિએ મન ઉપનય છે તેમાં છે પણ પએસીનો સબધ ત્રિકાકાર (શ્રી મનયજિરિ-આચાર્ય હેમચંદ્રના સમસમથી) મૂળ પ્રશ્ન સાથે રાગ પએસીનો સબધ વ્યક્ત કરે છે, ત્યારે દીપાકગની પૂર્વે યએના આચાર્યો રાગ પ્રસેનજિતનો સબધ જણાવે છે

૨ અગ-આગમોમાં અને સ્થળે બાર યએના નામો તો જણાવેના છે પણ બાર ઉપાગના નામો કાંઈ મૂળ-અગ સૂત્રમાં જણાવેના છે ખગ ? ઉપાગોની યોજનાના ઇતિહાસ માટે આ પ્રશ્ન અત્યંત વિચારણીય છે

૩ સ પ્રદાયની માન્યતા પ્રમાણે આ સૂત્ર બીજા અંગનું ઉપાગ ઠહેવાય છે, પણ તેની ઉપપત્તિ ઘટી શકતી નથી અથવા જે ઉપપત્તિથી આ સૂત્રને બીજા અંગનું ઉપાગ દરાવાય છે તે જ ઉપપત્તિ આ સૂત્રને પ્રથમ કે તૃતીય અંગના ઉપાગ તરીકે ગણાવવા પૂરતી છે, મારે આ બાબત પણ વિશેષ ગવેવવા યોગ્ય છે

આ બધી બાબતો વિશે ભગવતી સૂત્રના બીજા ભાગના દ્વિપ લખા મે થોડી ઘણી ચર્ચા કરેલી છે તે જોઈ જવાની બનામણ છે

આ સૂત્ર સ બધે આ ઉપગત બીજા પણ અનેક પ્રશ્નો ઉદ્ભવે છે પણ રચના અને સમયના સમયથી તે બધાને સંકેલી લેના જ યોગ્ય છે

૩

આ અનુવાદ કરવામા મે આગમોદય સમિતિવાળા સનીક મુદ્રિત પ્રતિનો ઉપયોગ કર્યો છે ઉપરાત પાટણની નથુ પ્રતિઓ— એક મૂળની, એક દીકાની અને એક ટબ્બાની તથા બાવનગરની એક મૂળની અને એક ટબ્બાવાળી એમ બધી મળીને લખેલી પાંચ પ્રતિઓનો પણ આશ્રય લીધો છે લખેલી પાંચે પ્રતિઓ લગભગ ૪૦૦-૫૦૦ વર્ષ જેટલી પ્રાચીન હતી એ, તે તે પ્રતિઓમા આવેના છેલ્લા જોતારાઓ ઉપરથી જણાતું હતું પાટણની પ્રતિઓ આપના મારે મહદય મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજીને અને બાવનગરની પ્રતિઓ આપના મારે ધર્મપરાયણ શેઠ કુવરજીમાધવેના હું કૃતજ્ઞ છું

સમિતિવાળા મુદ્રિત પ્રતિ માટે તેના સંપાદકનું નકલ વ્યક્ત કરવા માથે મારે એ સ્પષ્ટપણે જણાવું જોઈએ કે એ મુદ્રિત પ્રતિ રીતસર રોધાએલી નથી એમા મૂળગત પાઠો અને દીકાગત પ્રતીક પાઠોમા પણ મવાદ થી દીકાકાર જેને પાદાતર ગણે છે તે પાદ એ પ્રતિમા મૂળમા લખા ગયો છે અને જે મૂળ પાદ છે તે પાદાતરમા ચડી ગયો છે જે લોકો ઐનિદાસિ દષ્ટિએ અને જિજ્ઞાસા બુદ્ધિએ આગમોનું અનુલોકન કરના છાએ કે તેમને મારે આ સરકરો નિદા છે, એટલું જ નહિ, ઘણીવાર ભ્રમજનક

પરંતુ આપણે ત્યાં આગમોના અભ્યાસ તત્ત્વગિરિમાની દૃષ્ટિએ
વા ઐતિકામિક દૃષ્ટિએ થાય છે જ કયા ? એ તો માન પૂજ્ય
દૃષ્ટિએ વચાય છે એટલે આવા સરકરણો ચાલી શકે

આગમોના શુદ્ધ સરકરણો, મૂળ પાઠ, પાઠાતરો, ટિપ્પણી ઘુનના
વગેરેની અવગતન પદ્ધતિનારા થાય તો મારી ખાત્રી છે કે જૈન સમા
જમા સામ્રદાયિક કલહ ધણો ઝોટો થઈ જાય, પણ આ જ્ઞાનપૂર્ણમા
રસ છે કોને ?

જૈન આગમો ભારતવર્ષના મૂળ ઇતિહાસમા ધણા નવા
દૃષ્ટિબિંદુઓ ઉઘાડી શકે એમ છે, પણ એ મૂક આગમો શ કરી શકે ?

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠદ્વારા જે રીતે સન્મનિવર્તનું મ પાદન સરો
ધન થયું છે તે રીતેજ આગમોના સરકરણો કાઢ્યા ગઈ આગમ
લક્ષને ભગવાન મહાવીરના પૂજ્યને અને તેમના અદ્વિમાતત્ત્વના
પ્રસસન્ને મારી નામ નિનતિ છે

ટિપ્પણોમા અનેક સ્થળે જીવ હીનનિકાપનો ઉપયોગ
કર્યો છે, એ પુસ્તક બીખનેરવાળા શ્રી અમરચંદ બેગદાન મિલિયા
તરફથી મને વાપરવા મળેનો, તે માટે તેમનો હું આભારી થયો છું

આ અનુવા નો જન્મ મુનિ શ્રી હોટાનાનજીએ કરેના પ્રથમ
વ્યાખ્યાનના અનુવાદની ચર્ચામાંથી થયો છે આ અનુવાદના આદ્ય
પ્રેરક મુનિરાજ શ્રી હોટાનાનજીએ મને જે આ તક આપી છે તે
માટે તેમનો હું ખાસ તથા છું અને અનુવા જન દોરોને સહી લેવા
જિજ્ઞાસુઓને નમપણે સ્વયં છું અનુવા સાથે મેં યથામનિ કેટલાક
ટિપ્પણો પણ જોડેલા છે, તે પર વાચક વર્ગ જરૂર લક્ષ્ય કરશે
પ્રુફે વગેરેના સંજોધનનો ભાર મારા સુનીતાન વ શાહે ઉપાડ્યો છે તે
માટે તેઓ પણ ધ યવાતર્હ છે આગમોના શુદ્ધ પ્રકાશન માટે ફરીવાર
પણ શ્રી લાધાજી સ્વામી પુસ્તકાલયના તત્ત્વવાહકોનું ધ્યાન ખેંચુ છું

તીવરી
(જોધપુર-મારવાડ) }
આસો વદિ ૭

બેચરલાસ જીવરાજ દોશી

શ્રી રાયપસેણાઈય સુત

૧ તે કાવે તે સમયે આમલકખા^૧ નામે નગરી હતી
એ આમલકખા નગરીમા ધન અને ધાન્ય વગેરેની
વિભૂતિ પરિપૂર્ણ હતી, મૂળથી વસવાટ કરીને રહેનારા
અને ખહારવી આવીને વસેલા એવા ઘનને જાતના લોહો
ત્યા પ્રમોદવી ગહેતા હતા, નગરીની આરે ણાણુ દૂર દૂર
મુખીની સીમાડાની લોય^૨ પ્રાદ્ય લોહોએ સસ્કારેલી-કેળ-
વેલી હતી, એ લોય ઉપર મેદકો અને હજારો હજો દરતા
રહેતા હતા, ચેરડી, જવ અને શાળાનુ વાવેતર થતું હતું
તથા એ લોયને પાણીની નીંડા દ્વાગ પાણુ પાવામા આવતું હતું,

જ્યાના દૂડડા^૩ અને માલો એક ગામથી બીજે ગામ
જઈ શકે એવા પાનેપાસેના ઘણા ગામો એ નગરીની
આસપાસ હતા, અનેક ણળદો, પાડાઓ, ગાયો અને ઘેટાઓ,
એ નગરીનું પશુધન હતું, જ્યાના કળામય આકાશવાળા
અનેક ચેત્યો અને એવા જ સુદૃઢ-પણ્યતરુણીના^૪ અનેક
સનિવેશો પ્રેક્ષકોના મનને આકર્ષતા હતા,

આખીય નગરીમા કોઈ નહિ લાચિયો,^૫ કોઈ નહિ
ખૂની, કોઈ નહિ ગાઠિયો, કોઈ નહિ ચોર^૬ નહિ

નહિ દડપાથિક-ગોનેરી ટોળીવાળો, જ્યેથી જ્યે નગરી મર્વ પ્રકારના ઉપદ્રવોથી રહિત હતી, નગરીમા રહેનારા સિદ્ધુઓ સિદ્ધાને મારી રીતે મેળવી શકતા હતા, ત્યાં રહેનારા પ્રત્યેક મનુષ્યના જનમાલને લેશ પણ હાણુ થવાનો સભવ ન હતો તેથી તે વિશ્વાસપૂર્વક સુખથી ત્યાં રહી શકતો, અનેક કોટિનાં ઔદુગિક-કણુની લોકો ત્યાં સુખે સુખે રહેતા હતા,

અનેક નટો, નાચનારાઓ, રાજના ગુણુગાન ગાનારાઓ, મંત્રો, મુઠિભુલ કરનારાઓ, હંસાવનારા વિદ્વષકો, કથા કરનારાઓ, કૂદનારાઓ કે તરનારાઓ, રાસ લેનારાઓ કે ભાડ લોકો, શુભ અશુભ કહી બતાવનારા બધે તિથિકો, જલ્મો-વામગની ટોચ ઉપર ખેલ કરનારાઓ, ચિત્રના પાટિયા હાથમા ગળી જનમનજન કરનારાઓ, તૂણ વગાડનારાઓ અને તુંબની વીણા વગાડનારાઓ, જે બધા લોકો નગરીમા સારો આશ્રય મેળવતા હતા,

દપતીઓને ઢીસા કરવાના રમણીય આરામો, મોટા મોટા ઉત્સવો અને મોટી મોટી ઉજવણીઓ ઉજવી શકાય એવા સુંદર ઉદ્યાનો, સરસ ફવાઓ, આખને ઠારે એવા તળાવો, દીર્ઘિકાઓ-લાળી લાળી મનોહર વાવડીઓ અને ક્યારાઓ નગરીની ચોલામા વધારો કરતા હતા,

નગરીની રક્ષા કરતું નગરીની ફરતું ઉડુ, ઉપર પહોળું નીચે સાકડું એવું ખાતર હતું તથા નગરી ફરતી ઉડી અને ઉપર નીચે સરખી ખોદેલી વિશાળ ખાઈ હતી, નગરીમા ઝાઈ ઉપદ્રવકારી ન પેસી શકે માટે મોટા

મોટા તીક્ષ્ણ ચક્રો, ગદાઓ, મુસદ્દીઓ, મો જપાને કચરી નાખે એવી મોટી મોટી શિલાઓ વગેરે શસ્ત્રો^૯ દરવાજે દરવાજે ટાંગેલા હતા, નગરીની ફરતો ધનુષ જેવો વાકડો ઢોલ જોળ જોળ કાગળોથી શોભતો હતો, ચોકીદારોને બેસવાની અટારીઓ કોટમાં ખૂબ ઉંચી ઉંચી કરવામાં આવી હતી, ઢોલ તથા નગરીની વચ્ચેનો માર્ગ^{૧૦} આઠ હાથ પહોળો રાખેલો હતો, કોટની પોળોના દરવાજાઓમાં નાના નાના ગઢો રચેલા હતા અને એ દરવાજાઓ મજબૂત રીતે જડેલા હતા,

નગરીના રાજમાર્ગો મારા સારા વિભાજવાળા હતા, ત્યાં વ્યવહારીઓની મોટી વસતી હતી અને વેંહાર-રોજગારતુ તો એ નગરી મોટું મથક હતું, કુભાર, સુતાર, હુદાર વગેરે શિલ્પકારી લોકોનો ત્યાં સુખે નિર્વાહ થતો હતો,

નગરીના કેટલાક માર્ગો સિંગોડ^{૧૧} જેવા ત્રિકોણ હતા, જ્યાં ત્રણ કે ચાર શેરીઓ ભેગી થાય એવા કેટલાક ત્રિકોણ માર્ગો અને ચતુષ્ક-ચોક માર્ગો હતા અને જ્યાં અનેક શેરીઓ ભેગી થાય એવાય કેટલાય ચાચર-ચત્વર માર્ગો હતા, રાજમાર્ગ ઉપર રાજાની અવરજવર ખૂબ રહેતી, નગરીના માર્ગોમાં ઉત્તમ ઘોડાઓ, જૂલતા હાથીઓ, શણગારેલા રથો, ચિખરવાળી ઘુમ્મટદાર પાલખીઓ, જૂલતી પાલખીઓ અને બીજા અનેક વાહનોની હરફ ઠીક રહેતી,

ત્યાંના જલાશયો ખીલેલા કમળોથી ચમકતા હતા અને ઘોળા ઘોળા મોટા મહાલયો બાજુ આલના ટેકાઓ હોય એવા અડગ જણાતા હતા એવી એ આમલકપા નગરી

દર્શનીય, મનોહર, પ્રાસાદિક અને અસાધારણ સૌંદર્ય-
વાળી^{૧૨} હતી^{૧૩}

૨ એવી એ આમલકરૂપા નગરીથી બહાર ઈશાન ખૂ
ણામાં અઠસાલવણ નામનું એક ચૈત્ય^{૧૪} હતું

એ ચૈત્ય ઘણા લાંબા કાળનું પુરાણું, પૂર્વ પુરુષોએ
ગાએલું-વખાએલું હતું, છત્ર, ધ્વજ, ઘટ, પતાકા, લોમ-
હસ્ત^{૧૫}-મોરપીંછી અને વેદિકા વગેરેથી શોભિત હતું,
ચૈત્યનું લોતળ છાણુ વગેરેથી લીંપીને ચોકખુ કરેલું અને
લીંપેલું વગેરે ખડીથી ધોળીને ચકચકતી કરેલી, ઉત્તમ રમ્મ
ચંદનના ધાપાવાળું, ચંદનના સુંઠર કળશોથી મહિત હતું,
એના દરેક દરવાજા ઉપર ચંદનના ઘડાવાળા તોરણો
ભાષેલા હતા,

એમાં ઉપર નીચે સુગંધી પાટીનો છટકાવ કરીને
મોટી મોટી માળાઓ લટકાવેલી હતી, પાંચ વર્ણના સુગંધી
ફુલો, કાળો અગર, ઉત્તમ કુંડરું, તુરંધનો^{૧૬} ઉંચા પ્રકારનો
ધૂપ વગેરે અનેક સુગંધી ધૂપોથી એ મહેકી રહેલું
હતું-જાણે કે સુગંધોનો ભરેલો ઓરડો જ ન હોય ?

એ ચૈત્યમાં નટો,^{૧૭} નાચનારાઓ, જટલો, મંદલો,
મોઢિટકો, વિક્રમકો, કંદનારાઓ, તરનામો, જ્યોતિષિકો,
શાસ લેનારાઓ, ભાડો, કથા કરનારાઓ, ચિત્રપટને ખતા
વનારાઓ, તંબુ અને તુંબવીણાને વગાડનારાઓ, ભુજંગો-
લોગી-શોખી-જનો અને મગધો-ભાટો વગેરે રહેતા હતા,

એ ચૈત્ય ઘણા લોકોમાં અને અનેક દેશોમાં
પ્રખ્યાત હતું, ઘણા આહોતા લોકો ત્યાં આહુતિ દેવા,

પૂજા કરવા, ^{૧૮} વદન કરવા અને નમન કરવા આવતા, ઘણા લોકોનું એ સત્કારનું, મન્માનનું અને ઉપાસનાનું સ્થાન હતું, કયાણુ અને મગલરૂપ એવા દેવતા મળાધી ચૈત્યની પેઠે એ, વિનયપૂર્વક પર્યુપાસવાને યોગ્ય હતું,

દેવતાઈ રાક્ષિવાણુ, સાયવાણુ, માયા ઉપાયોવાણુ અને હનરો ચાગોના લાગો જ્યાં નૈવેદ્યરૂપે ધરવામા આવે છે એવા એ ચૈત્યને ઘણા લોકો આવી આવીને પૂજતા-અચતા

વળી, એ ચૈત્ય, ચારે બાજુ એક મોટા વનખડથી ઘેરાએલું હતું, એ વનખડ લીલોછમ, ઠંડો હિમ, ઠંધાચ હરી કાતિવાળો, ઠંધાચ નીલી કાતિવાળો, સઘન છાયાવાળો અત્યંત રમણીય હતો-એ વનખડ ભેતા જાણે કે મેઘનો મમૂક જ ન હોય એવો ભાસ ભેનારને થતો હતો

૩ ચૈત્યની ચારે બાજુ પથરાએલા એ પહોળા વનખડમા વચ્ચોવચ્ચ એક મોટું ઉંચું અશોકનું વૃક્ષ હતું, એ પણ આખને ઠારે એવું, પ્રસન્નતા પમાડનારું ઘણું સુશોભિત હતું

એ અશોકવૃક્ષની આસપાસ કેટલાય ખીન્ત તિલકના, લકુચના-લવકના, છત્રગોપના, શિરીષના, માદકના, દધિપર્ણના, લોદરના, ધવના, ચદનના, અર્જુનના, નીપના, કુડ૪ના, ઠંઠળના, કનમના, દાડિમના, શાલના, તાડના, તમાલના, ત્રિયકના, ત્રિયશુના, પુરોષક-કુરુષકના, રાજવૃક્ષના અને નદિવૃક્ષના ઉત્તમ વૃક્ષો ^{૧૯} આવેલા છે

એ બધાય વૃદ્ધો મૂળ, કંઠ, રકથ-ચક્ર, છાત્ર, શાખા, પ્રવાલ, પત્ર, પુષ્પ, ફળ અને બીજેથી યુગ્મ છે, એ વૃદ્ધોના મૂળો જોયમા જલ્દી ઉઠે પહોંચેલા, સીધા અને એકસરખી રીતે ગોળ એ બધા ઉગેલા, પહેલું મૂળ, પછી કંઠ, પછી ચક્ર, પછી શાખા પ્રશાખા એ જાતની એકસરખી ઉગતી એ વૃદ્ધાવળીમા સચવાએલી, એમની શાખા પ્રશાખાઓ ચારે કોર ફેલાએલી, એમના મોટા મોટા ગોળ થટા વામ વામ જેટલા ઘેરાવવાળા, એ વૃદ્ધોના પત્રો વાયુના દોષથી વા અન્ય પ્રકારની ઈતિ-ઉપદ્રવ-થી નહિ ખરેલા અર્થાત્ એમના પાદડા એવા ઘાટા હતા કે તેમા કયાય છિદ્ર જ ન જણામ, એ વૃદ્ધોના પાકા ઘરડા પાદડા તો ખરી પડેલા અને તાજ નવા ફૂણા પાદડાને લીધે એ, લીવા લીલા કાચ જેવા આપતા, વૃદ્ધોની ટોચે આવેલા નવા કોમળ કિસ લયો શિખરની જેમ હલ્કા કરતા, છએ જલ્દીઓમા એ બધા કોળેલા-કળીઓવાળા, પુલેલા-પુલોવાળા, ફળેલા-ફળોવાળા, પ-લપવાળા, શુભાવાળા અને ફળોના ભારથી નમેલા રહેતા

એ ઉચા ઉચા તરુઓ ઉપર દ પતીસ્વપ સૂકા, મોર, મેના, કોયલ, કોરડ, કોલવ, બિંગાર, કોડલક, લવલવ, નદીમુખ, કપિત્થ, કપિલાશ, કારક, ચકવા, કલકલ અને સારસ વગેરે પક્ષીઓ આમતેમ ઉડતા, ફૂજતા-મધુ કલ-કલ કયા કરતા, ભમરા-ભમરીઓનું શ્રુત (એમની ઉપર) શુભારવામા મસ્ત રહેતું

રોગ વિનાના, કાટા વગરના અને મધુર રસભર એ

તરુઓની^{૨૦} આસપાસ રિંગણી વગેરેના નાના છોડો તથા નવમાલિકા વગેરેના મડપો શોભતા, એ જાધા વિશેષ ઉત્તત તરુવરો પર ધ્વજો ફરકયા કરતા

અશોક વૃક્ષની આરે બાલુ શોભાયમાન એ વૃક્ષકુળ-મા કયાય જાળિયાવાળી ચોરસ વાવડીઓ, કયાય ગોળ વાવો, કયાય કમળોવાળા નાના નાના પોખરો અને કયાય પાણીથી ભરેલી લાળી લાળી સીધી નીંડા વગેરે અનેક જાણાયો એ વૃક્ષઘટાની શોભામાવણી વિશેષ વધારો કરતા, જેટલી જાતની મુગ ધો હોય છે તેટલી જાધી એ ઘટામાધી મહેતી તેથી તેને લોકો 'જાધાણી'^{૨૧} કહેતા

પદ્મવેલ, નાગવેલ, અશોકવેલ, ચપકવેલ, આખાવેલ,^{૨૨} વનવેલ, વાસતીવેલ, માધવીવેલ, કુકવેલ અને રયામ-વેલ વગેરે બીજી અનેક વેલડીઓથી એ વૃક્ષરાજી વીંટ જાએલી રહેતી, વનરાઈના પ્રત્યેક વૃક્ષના મૂળમા ઢે આસ-પાસ ઉગેલા ડાહ વગેરે ધાતકતુણે નીંધી નાખેલા હતા અને ઉક્ત જાધી વેલડીઓ ફળકુલોથી નિત્ય લયકતી રહેતી

એ વનરાઈમા ઢેટલાય કીડારથો, સંભારથો, ગાડાઓ, ગોળ ધુમ્મટવાળી પાલખીઓ, જૂલતી પાલખીઓ વગેરે અનેક પ્રકારના વાહનો છટેલા રહેતા, અને સુખે સુખે જવા આવવા માટે ઠેકઠેકાણે વિચિત્ર પ્રકારના મેતુઓ-પૂલો ગરનાળાઓ બાધેલા હતા તથા ફરવાહરવા માટે અનેક પાડા મુકર માર્ગો^{૨૩} કરેલા હતા

ઉક્ત વનરાજિથી વિરાજિત એ ઉત્તમોત્તમ અશોક-વૃક્ષ ઉપર રત્નોથી જનેલ, નિર્મળ, દેહીપ્યમાન, દેખાવડા

સ્વસ્તિક, ત્રીવલ્લ, નદાવર્ત, વર્ધમાનક, ભદ્રામન, કવચ, મત્સ્ય અને હર્ષણુ-એ આઠ મનવો^{૨૪} વટકાવેલા હતા.

વગી, વગના ઘાગલાના અપેરી પટાવાળા કમળ જેવા મુગધી, કાળા, નીલા, લાલ, પીળા અને ધોળા ચામડા ટાંગેલા હતા, એ ઉપરાંત એ અયોધ તરુ ઉપર બીજા ધણા ઉપર ઉપર લટકત હતા, ઉપરઉપર લટકતી ધનઓ, ઘટ અને ચામડાની ભેંજી, મર્વગ્નમય પદ્મ, કુમુદ, નલિન, મુલગ, નૌગધિક, પુલરી, મહાપુલરીક, ચતુષ્પદ અને સ્થા સપનના હાથો ખોડેલા^{૨૫} હતા.

૪ એવા પૂજપાત્ર એ અયોધકૃષ્ણની નીચે એક મોટી કાળી શિલાપાટ હતી.

અયોધ વૃક્ષના થડની હગોલગ આવેલી એ શિલા પાટ ઉંચાઈ, લઘાઈ અને પહોળાઈમા પ્રમાણુમર હતી.

ભજુડા, નીલા કમળનો દગલો, મરકતગણિ, બીયાનું વૃક્ષ, આખની કીકી અને તરવારના વજુ જેવી તે કાળી શિલાપાટ, આજુના વૃક્ષો, મેઘનો સમૂહ, નીલા કમળ અને ભલ્લહેવના વચની માફક ચમકતી હતી તથા ભમરા જોનું જુડ, આખનો મુગ્ધો, ગળીની ગોળીઓ, પાકાનું શિંગડુ-એ બધા કરતાય વધારે કાળી તે શિલાપાટ, ભેના રને કેમ બાંધે પથરાઈને બેઠેલા ભમરાજોનું જુડ ન હોય એવો ભાસ પ્રાપ્તી હતી.

એનો કાળો રંગ ઘન-ઘેરા હતો, એ કયાય કોઠ લાની જેમ પોતી ન હતી, અપમાત્રના પ્રતિબિંબો તેમા આરિસાની જેઠે પડતા, ઘાટે સિંહામન જેવી આઠપૂટી એ

પાટની બધી બાબુની ડોરોમા મોતીઓ જડેલા હતા, ચામડાનું વસ્ત્ર, રત્ન, માખણ અને આકડાનું રત્ન એ બધાની જેમ એની સુવાળય હતી એવી ગ્લનમય^{૨૬} રમ્ય શિલા પાટ એ અશોકકૃષ્ણની નીચે આવેલી હતી

૫ આ તત્ત્વ—

એ નગરીમા રાજા સેય^{૨૭} અને રાણી ધારિણીનું રાજ્ય હતું

રાજા મેય મહાન હિમાલય, મહાન મલયગિરિ, મહારાયલ અને મહેન્દ્ર જેવો અડગ-અણનમ હતો અત્યંત વિશુદ્ધ-ખાનદાન-ગજકુલ^{૨૮} ગવવ-વશનો એ રાજા બધા રાજલક્ષણોથી વિભૂષિત હતો, એને ગદુજનો ગદુમાન આપતા-પૂજતા સર્વગુણસપન્ન ક્ષત્રિય લોહીનો એ રાજા સદા મુદિત રહેતો, એનો મૂર્ધાભિષેક થએલો હતો, એના માતાપિતા વિશુદ્ધ વશના હતા

એ, મનુષ્યોનો ધર્મ સેય રાજા સીમકર સીમધર શ્રેમકર શ્રેમધર હતો એ માટે જ જનપદનો પિતા જેવો હતો, જનપદનો પાલક અને પુરોહિત, જનપદમા સેતુઓ^{૨૯} અને કેતુઓ કરનાર એ ગજ, નગ્વ, પુરુષપ્રવર, પુરુષ સિંહ, પુરુષવ્યાઘ્ર, પુરુષાશ્વીનિય, પુરુષવરપુંડરીક અને પુરુષવરગધહસ્તી હતો

સમૃદ્ધિવાળો દાનિએ દીપનો એ મેય નૃપ પ્રમિદ્ધ હતો સવનો, શયનો, આગનો, યાનો અને વાહનો એની પામે વિપુલ-વિસ્તીર્ણ હતો, એના શઠારમા ઘણું ધન, સુવર્ણ અને રત્ન-સ્વપ્ત સરેલું હતું, અર્થલાભના^{૩૦} ઉપાદેય કરી જાણનાર એના રાજ્યમા એકવાડમા યજ્ઞ ઘણા

પાણી દેહી દેવામાં આવના અર્થાત્ લોકો ખાધેપીધે મુખી હતા.

ધણા દાંતા, દાસીઓ, જાડા, પાટાઓ, ગાયો અને ઘેટાઓનો એ પ્રભુ^{૨૧} હતો, એનો યજ્ઞદેશ્ય, અન્નકેશ્ય, ધનકેશ્ય અને આયુષકેશ્ય ભરતો ગ્રહેનો, બહુ દુઃખાઓનો એ મિત્ર હતો—એવો એ એક રાજા આમલકરૂપા નગરીમાં અકલક રાજ્ય સ્થાપનો હતો—એના રાજ્યમાં કયાય કુકારી, મગ્ધી વગેરે ઉપદ્રો ન હતા, સદા સુખિનુ ગ્રહેતો એથી એનું રાજ્યશામન શિવસ્વપ અને મેઘસ્વપ લેખાનું.

૬ રાણી પાનિણી હાથેપગે મુકુમાળ હતી, તેની પાચે ધંત્રિયોમાં ૬ અંગમાં કાંઈ પ્રખરની જોડ ન હતી, તેના અંગપ્રત્યંગો સામુદ્રિક લક્ષણો,^{૨૨} વ્યજનો અને શુભોદી સુખ હતા, વજનમાં અને ઉચ્ચાઈમાં તે જરાજરા માપગર^{૨૩} હતી, દેખાવમાં ચંદ્ર જેવી પ્રિયકર જણાતી, મુડીમાં આવી જાય એવી તેની પાતળી કડક^{૨૪} મજબૂત અને ત્રિવતીવાળી હતી.

પૂર્ણચંદ્રમુખી એ રાણી કાનોમાં કુલ્લ પહેરતી, કપોટો ઉપર કસ્ટૂરી લગાડતી, એની આદૃતિ, શૃંગાર અને વેશ બધું વ્યારુ-સારુ હતું, જોવવે, ચલવે અને હસવે એ કુશળ હતી, વિવિધ ખેલાઓ, વિવિધ વિદ્યારો, લલિત સલાપો અને સુખ ઉપચારો કરવામાં તે વિશેષ નિષ્ણાત હતી.

એની એ અંગે અંગે અનુપમ લાવણ્ય ધરતી ધારિણી રાણી સેય રાજા સાથે અનુરૂપ હતી અને તેની સાથે મ નુષ્યના શબ્દ, સ્પર્શ, રમ, રમ, ગંધ એ પાંચ પ્રકારના કામઓગોને^{૨૫} અનુભવતી ગ્રહેતી હતી.

૭ આ તરફ—

એ ગબ્ત રાણીના રાજ્યકાળમા ગામેગામ દરતા અને સુખે સુખે વિહરતા શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર^{૩૬} આમલકખા નગરી તરફ પધાર્યા, અને નગરીથી બહાર ઇશાનખૂણા તરફના અમસાલવણુ ચૈત્યમા પૂર્વવર્ણિત વનખડથી વિરાજિત અશોક વૃક્ષની નીચે આવીને બેસ્યા, ત્યાં તેઓ યથોચિત અવશરૂ^{૩૭} ધાગણુ કરી પૂર્વાભિમુખ^{૩૮} થઈ એ કાળી શિલાપાટ ઉપર પર્યંતમને^{૩૯} રહી સ યમ અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતા રહેવા લાગ્યા.

એ શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર આદિકર, તીર્થકર, સ્વયંસંપુદ્ધ, પુરુષોત્તમ, પુરુષર્ષિહ, પુરુષવરપ્રહરીક, પુરુષવરગધહસ્તી, અભયદાતા, નેનદાતા, માર્ગદર્શક, શરણુદાતા, ભવિતદાતા,^{૪૦} દ્વીપપ્રમાન, ત્રાણુસ્વપ, શરણુસ્વપ, ગતિ-આશ્રય-સ્વપ, આધારસ્વપ, ધર્મચક્રને પ્રવર્તાવનાર, વિશુદ્ધ જ્ઞાન અને દર્શનથી સુજ્ઞ, છંદરહિત, જિન-જય મેળવનાર, જિતાવનાર,^{૪૧} તરનાર, તારનાર, સુક્ષ્મ, સુકાવનાર, પુદ્ધ, બોધ આપનાર, સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી અને અપુનરાવર્તનની શિવસ્વપ, અચલ, અરોગ, અક્ષય અબ્યાબાધ સિદ્ધિને મેળવવાના અભિલાષી એવા હતા.

૮ એમના શરીરની ઉંચાઈ^{૪૨} સાત હાથ, મસ્થાન સમયોરસ અને સહનન-શરીરનો બાધો-વજ્ર જેવો મજબૂત હતો. શરીરની ગદરના વાયુઓ અનુદ્રુણ રહેતા. મલાશય કક પક્ષીના મલાશય જેવો નીરોગ, જઠર પાના જઠર જેવું તીવ્ર, મલવિસજનના સ્થાન પક્ષીના

વિમર્જનના મ્યાન જેવા નિર્જેય અને પીઠ, બન્ને તરફના પામળા તથા ઉરે સુબલ હતા

એમનો શ્વાસ સુગંધી,^{૪૩} નીંગોગી ઉત્તમ માસ, દબી ઉઠાસ અને પ્રશન્ન, શરીર નિર્મળ અને અગેજ ગમ્ભીરી જરતું લાવણ્ય અમાધારણું હતું

લોહાના ઘણની જેવી સુગંધ સ્નાયુવાળી અને શિખર જેવી ઉન્નત ખોપરી ઉપર શિંગેભાગ, માથાના વાળ ધન નિશ્ચિત-વગોવગ ઉગેવા-વાઝડિયા જમણા વાકવાળા સુવાળા અને ભમરા જેવા ઠાળા, વાળ ઉગવાની ચામડી-કેશાનમૂર્તિ-સોના જેવી ચમકતી અને દાઝિના કુલ જેવી સિન્ધ, છત્ર જેવું ઉચ્ચ ઉત્તમ ઉત્તમાગ-મસ્તક, મણ્વિનાનો એકસગ્ગે અધ્યયન જેવો લલાટપટ્ટ અને પૂર્ણચંદ્ર સમાન સોમાકાર મુખ,

સાક્ષળવામા સરવા પ્રમાણ્યુક્ત બન્ને કાન, માસથી ભરેલા પુષ્પ બન્ને કપોલ, ધનુષ જેવી વાકડી ઠાળી આછી ભમરો, ખીમેલા કમળ જેવા એકાદ ધોળા વાળવાળી^{૪૪} પાપ છુવાળા બન્ને નયનો, ગરકની નાસિકા જેવી ઉત્તુગ લાળી સરળ નાસિકા, પગવાળા જેવા બન્ને હોઠ,

સપાડી કળી જેવા નિર્મળ^{૪૫} એક શ્રેણીબદ્ધ વાધા દાત, અગ્નિથી ધમેલા સોનાના જેવું રતું તાળવું અને જીભ, અવસ્થિત-અવસ્થાસૂચક અને સુવિભક્ત રમધુ-પાદી મૂછ,^{૪૬} શાર્દૂલની હડપચી જેવી માસલ પ્રચસ્ત હડપચી,

પ્રમાણ્યસર ચાર આગળ ઉચી ઉત્તમ શબ જેવી આપાળી ડોક, ઉત્તમ પાડો વરાહ સિંહ શાર્દૂલ બળદ

અને હાથીના ખભા જેવા ભરાવદાર મજબૂત ખભા,
મુખદ્વ સાધાવાળી સુશ્લિષ્ટ સ્થિર પુષ્ટ પોચામા સુસથિત
નગરના દરવાજા પાછળ રહેલા લોગળ જેવી ગોળ અને
ધોસરા જેવી લાંબી જીભઓ,

શેષનાગે વિન્તારેલી રણા જેવા વિપુલ અને ઉચા
કરેલા લોગળ જેવા ઠઠ બાહુઓ, રાતી કોમળ માસલ
અને શુભ ચિહ્નોવાળી હથેળી, પાંચે આગળીઓ ત્રિધી
કરતા જેમા એક પલ્લુ કાણું ન દેખાય તેવો નિશ્ચિદ્ર પ્રશસ્ત
પત્ને, લોહીથી ભરેલી કોમળ પાંચ પાંચ આગળીઓ, તાળા
જેવા રાતા સ્નિધ ચમકતા નખો,

હથેળીમા ચક્ર, ગાંધ, ચક્ર, સ્વસ્તિક અને સૂર્યની
જેવી રેખાઓ, પહોળી વિશાળ સોનાની પાટ જેવી ઉજ્જવલ
સમતલ-એક સરખી અને શ્રીવત્સના^{૧૭} ચિહ્નથી શોભતી
છાતી, હાડકા ન દેખાય તેવો માસલ ઘરડો, કનકની
ઠાંતિ જેવી ઠાંતિવાળું રોગરહિત નિર્મળ સુખત શરીર,

સગત મનત મુદર અને સુખત પડખાઓ, કાખની
નીચેના બન્ને બાજુના ભાગે બનાબર પ્રમાણસર અને
પુષ્ટ, આછી ઋજુ સિન્ધ અને રમણીય રુવાડી-રામરાઈ,
માછલી અને પક્ષીની કુદિ જેવી સુખત પુષ્ટ કુદિ, માછલી-
ના ઉદર જેવું ચમકતું ઉદર, ઇંદ્રિયો બધી નિર્મળ

પદ્મ જેવી વિશાળ નાભિ, મુસલ દર્પણ અને વજ્ર-
ના મધ્ય જેવો મધ્યભાગ,^{૧૮} ઉત્તમ ઘોડો અને સિંહની
જેવો કટી ભાગ, શ્રેષ્ઠ ઘોડાના ગુપ્ત ગુહ્ય ભાગ
સુખત અને નિરુપલેપ ગુહ્ય ભાગ,

ઉત્તમ હાથી જેવી મનપતી લલિત અને વિક્રમવાળી ગતિ, હાથીની શુદ્ધ જેવા ચોલન ઉગ્રજો, ઢાકણીમા બરાબર એઠેલા માસલ બન્ને ઘુટણો, હરણી જેવી રુદ્રી વૃત્ત જ ધાઓ, સુશ્લિષ્ટ મુસસ્થિત અને બહાર ન કળાય તેવી ઘુટીઓ,

કાચબાના ચરણ જેવા મુપ્રતિષ્ઠિત ઉન્નત ચાર ચપ્પો, નાની મોટી છતાં પગની આગળીઓ મુસહત અને કોમળ, પગના નખો રાતા અને ચમકતા, લળિયા રાતા કમળના પગ જેવા મુકોમળ અને મૃદુ, પગમા પર્વત નગર મગ્ગ માગર ચક્ર વગેરેની જેવી ઉત્તમ રેખાઓ,

વિશિષ્ટ રૂપ જાતવ્યમાન અગ્નિ, ચમકતી વીજળી, અને તરુણ સૂર્યની જેવું ઉગ્ર તેજ તથા અગમ્ય ઉત્તમ પુરુષના અગમ્ય હોય એવા એક હેતુર આઠ મુવક્ષણો ૪૯ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર શરીરે એવા પ્રકારના હતા

૬ સ્વભાવે શ્રમણભગવાન મહાવીર અનાસવ-આમવ ૫૦ વિનાના-સામાજિક વા આધ્યાત્મિક દ્વષણ જેથી ઉત્પન્ન થાય તેવી પ્રવૃત્તિ વિનાના, મમતારહિત, અક્રિયન ૫૧-એવિછક ગરીબીને વરેલા-અપરિગ્રહી, મસારના સોતે-પ્રવાહે-નહિ વહેનારા, આમક્રિત વિષયાતુરાગ દ્રેષ અને અજ્ઞાનથી પર રહેતા, નિર્મય પ્રવચનના ઉપદેશક, શ્રમણ શાસ્તાઓના નાયક-તેમના વ્યવસ્થાપક, શ્રમણોના અધિપતિ, શ્રમણવૃદ્ધમા પરિવર્તન કરનાર ૫૨ -કાન્તિ કરનાર, બુદ્ધોને છાજે એવા ચોત્રીશ અતિશયોથી ૫૩ સંપન્ન હતા

વચનના પાત્રીશ ગુણોથી ૫૪ મ યુક્ત એવા શ્રમણ ભગવાન મહાવીર જે વખતે આમવકર્યા નગરીમા આવ્યા તે વખતે

તેમની સાથે આકાશગત ધર્મચક્ર આકાશગત^{૧૫} છત્ર
આકાશગત શ્વેત આમરો, પાદપીઠ સહિત આકાશચરિતકમય-
સ્વરૂપ-મિહામન અને આગળ ખેંચાતો^{૧૬} ધર્મધ્વજ એ
બધું હતું, તથા ચૌદ હજાર શ્રમણો^{૧૭}-સાધુઓ અને દત્તીશ
હજાર શ્રમણીઓ સાથે મપગિવરેલા શ્રમણ ભગવાન મહા-
વીર કૃતા કૃતા ત્યાં આવ્યા હતા

૧૦ જે વખતે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર ત્યાં આવ્યા
તે વખતે આમલકકપ્પા નગરીમાં ઠેરઠેર—ત-લોટામાં ત્રિકમા
ચોકમાં ચાચરમાં ચતુર્મુખોમાં-ચોકઠામાં-સન્માર્ગમાં અને
શેરીઓમાં—ત્યાં સાલજો ત્યાં ઘણા લોકો^{૧૮} પરપર
એમ ઠહેતા હતા કે હે દેવાનુપ્રિયો ! આકાશગત છત્ર
વગેરે સાથે સયમ અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતા
શ્રમણ ભગવાન મહાવીર અહીં આવ્યા છે તો તેવા પ્રકારના
અરહત ભગવતોના માત્ર નામગોત્ર પણ જાને પડે તોય
મોટો લાભ છે, તો પછી તેમની સાથે જવાનો તેમને વાહ-
વાનો નમવાનો તેમની પાસે જઈ ડેટલાક ખુલાસા પૂછવા
નો અને તેમની પશુપાસના-તેવા કરવાનો પ્રયત્ન મળે તો
તો જે લાભ થાય તે માટે કહેવું જ શું ?

૧૧ આર્ય પુરુષાણુ એક પણ ધાર્મિક સુવચન કાને
પડે તોપણ તે શ્રેયસ્વય છે તો પછી તેમની પાસે જઈ
વિપુલ અર્થ-વણી હકીકતો બજાવવાનો પ્રયત્ન માપડે તો
તેથી જે શ્રેય થાય તે માટે કહેવું જ શું ?

૧૨ તો હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે જઈએ અને શ્રમણ
ભગવાન મહાવીરને વાલીએ નમીએ સત્કારીએ સન્માનીએ

અને કલ્યાણરૂપ મગળમય દિવ્ય ચૈત્યની પેઠે તેમની
પ્રયુપાસના કરીએ તો એ, આપણે માટે આ ભવ પરભવ
અને જન્મ જન્માતરમા હિતરૂપ થયે, સુખરૂપ અને
નિ શ્રેયસરૂપ નીવડયે

૧૩ આમ વિચારીને ઘણા ઉશ્ચૈ^{૧૯} ઉગ્રપુત્રો લોભો
લોભપુત્રો રાજ-યો ક્ષત્રિયો બ્રાહ્મણો ભટો યોધો પ્રશાસ્તાઓ
મન્ત્રિકો લિચ્છવિપુત્રો લિચ્છવિઓ અને બીજા ઘણા
માકલિક ગણઓ સુવરાળે રાજમાન્ય પુરુષો મહાબાધિયો
ઠોડુ બિટો-કણ્ણીઓ ઇન્દ્રિયો શ્રેષ્ઠિઓ સેનાપતિઓ સાર્થ-
વાહો વગેરે અનેક લોકો જમા ભગવાન જિતયો હતા ત્યા
જવા નીકળ્યા

૧૪ એમાના કેટલાક^{૨૦} શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને
વાહવાની-નમવાની વૃત્તિવાળા હતા, કેટલાક માત્ર ભગવા-
નને જોવાના ઇચ્છુક હતા, કેટલાક તો ‘ભગવાન કેવા
હોય’ એ જાતના કુતૂહલથી જવા પ્રેરાયા હતા, કેટલાકને
અયવિનિવ્રત્ય-ખુવાસા મેળવવા હતા, કેટલાકને એમ હતું
કે ત્યા જઈશું તો અશ્રુતપૂર્વ સાક્ષીશું અને જે માન્ય
છે તે સળધી ચકાઓ દૂર કરશું, કેટલાકે એમ ધારણ
કે આપણે તો ભગવાનની પાસે મર્વ પ્રકારે મુડલાવ ધારણ
કરી અગાર-ઘર છોડી જનગાર થશું, કેટલાકે એવો સકલ્પ
કરેલો કે આપણે પાત્ર અદ્યત્વવાળો અને સાત શિક્ષા-
વ્રતવાળો એમ બાર પ્રકારનો ગૃહધર્મ સ્વીકારશું, કેટલાક
તો માત્ર જિનભક્તિના રાગથી પ્રેરાયા હતા અને કેટલાક
ગતાનુગતિક હતા અથાત્ તેઓ એમ સમજેલા કે આ

બધા જાય છે ત્યારે આપણે પણ જુઓ એ શિષ્ટતા છે-
ચોખ્ખું છે એમ જુઠ્ઠી જુઠ્ઠી વૃત્તિવાળા તેઓ બધા ભગવા-
નની પાસે જવા નીકળ્યા

૧૫ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની પાસે જનારા એ
બધા ન્હાએલા, તેમણે બલિકર્મ^{૧૧} ઠરેલું, તિલક વગેરે લગા-
ડેલા, માથે ડોકે માળાઓ નાખેલી, હાર અથવા ત્રણમરો
હાર લટકતા જુમણા કટિસૂત્ર-કણ્ઠદોરો વગેરે આભરણો
પહેનેલા અને સુઠરવઓ સજેલા તથા શરીરે ચઢન લગાડેલું,

એઓ કેટલાક ઘોડે ચડેલા, કેટલાક હાથી ઉપર
બેઠેલા, ૨થ ઉપર ચડેલા, ઘુમ્મનવાળી પાલખીમાં બેઠેલા,
અને જૂલતી પાવખીમાં આવેલા હતા, વળી મોટા જનમમુઠા-
યશી પિંટાએલા કેટલાક માત્ર પગે ચાલીને જતા હતા
એ બધા જનાગઓનો અવાજ એટલો બધો થતો હતો કે
જાણે કોઈ ખજાણેલો મહાપમુદ ગાજતો ન હોય

૧૬ આમલકપ્પા નગનીવી બહાન ઇશાન ખૂણામાં
આવેલા અગસાલવણુ ચૈત્યમાં એઓ બધા જઈ પહોંચ્યા
ત્યા છત્ર વગેરે તીર્થકરના અતિથેયો જેતા તેઓ પોત
પોતાના ધાન વાહન ઊભા રાખી ઠિલરી પડ્યા-યાનો છોડી
નાખ્યા, વાહનો ચરવા ટટા મૂકી દીધા અને એઓ ભગ-
વાનની પાસે આવી પહોંચ્યા, તેમને પણ પ્રદક્ષિણા દીધી,
વદના કરી નમસ્કાર કર્યો અને ભગવાનની શુશ્રૂષા કરતા
તેઓ બહુ દૂર નહિ તેમ બહુ નજીક નહિ એ રીતે હાથ
બેડીને તેમની માથે વિનયપૂર્વક બેઠા

આમલકખાનો રાજા મેય અને રાણી ધારિણી પણ એ બધાની માથે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની સેવામાં જોડાયા હતા.

૧૭ આમલકખાના રાજા સેય, રાણી ધારિણી અને ત્યાના જનમસુદાયને ઉદ્દેશીને શ્રમણગણમાં પરિવર્તન કરનાર શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે પોતાની ધર્મગરોધક વાણી સંભળાવી તેમણે ૧૨૬૬ કહે—

(૧) “ જે મનુષ્યો દુષ્ટદિધી પ્રેરાઈને પાપકર્મો કરી તે દ્વારા ધન પેદા કરે છે તેઓ આ વિશટ વિશ્વને દુઝના ઊંડા ખાડામાં ધક્કેલે છે અને પોતે પણ સતત તરફડિયા મારતા મારતા ઝુરી ઝુરીને ઉપડી જાય છે—છેવટે લેશ પણ શાંતિ પામતા નથી આ સત્તારમાં શાંતિ પણ છે અને અશાંતિ પણ છે શાંતિ કે અશાંતિ મેળવવી માનવીના પોતાના હાથનીજ વાત છે મનુષ્યમાં તૃષ્ણાવૃત્તિ વિગ્રેય બળવાન છે તેને લીધે એ ઝુખદુઝખ ખરું સ્વસ્થ સમજી શકતો નથી, ઉવડુ દુઝને ઝુખ મમજે છે અને ઝુખને દુઝ સમજે છે એ તૃષ્ણાવૃત્તિની પ્રબળ બળવતાનેજ લીધે ક્રોધ વધે છે, મૂઢતા વ્યાપે છે અને મનુષ્ય પોતાનું-પોતાના સ્વસ્થપનું-પોતાના કલ યનું જ્ઞાન ખૂંટી જાય છે એટલે આખરું તે માનવ મટી દાનવી વૃત્તિ ઉપર આવી જાય તે આમ ગવાથી મનુષ્યોની પન્થક હિતકારિણી બધુતાની ” થાય છે, ”

વૃત્તિ પેદા
પશુ કે

ધખતી અશાંતિમા હોમાય છે, માટેજ ધન પેદા કરનારા લોકોએ પરસ્પર બધુતાની વૃત્તિનો નાશ ન થાય તે તરફ વિશેષ લક્ષ્ય ગાંધી પોતપોતાનો વ્યવહાર કરવો ઘટે અન્યથા કોઈનું શ્રેય થવાનું નથી માત્ર ધન પેદા કરનારો આ વિચાર ભાવ્યેજ કરે છે કે તેની ધનતૃષ્ણાની આગમાં આજસુધીમાં ઢેટલા માનવી હોમાયા, ઢેટલા પશુઓ અને પક્ષી બળીને ખાખ થઈ ગયા, ઢેટલા કોટિ વૃક્ષો કપાયા, કેટલા બધા સ્વચ્છ પાણીનો હોમ થઈ ગયો, કેટલી બધી સ્વચ્છ હવાને બગાડી નાખી તેનો વિનાશ થયો અને વિનાશ પામતી કેટલી આગે કેટકેટલાને બાળી નાખ્યા ધન પેદા કરવાની આ રીત નુંજ નામ હુબુદિ છે-ઘોર હિંસા છે-પરસ્પર બધુતાની વૃત્તિ શિથિલ થવી એ દાનવી વૃત્તિનું મુખ્ય લક્ષણ છે એ ધર્મની, પુણ્યની, સુખની અને પ્રાણી માનની નાશક છે એ બલવુ ન જોઈએ ક્રિયાકાંડનું હાડપિંજર એ વિશુદ્ધ ધર્મ નથી પણ તે હાડપિંજરમાં પરસ્પર બધુતાસ્વપ અર્હિ-આવૃત્તિનો પ્રાણ સારવો એજ શુદ્ધ ધર્મનો પાયો છે, માટેજ આય પુરુષોએ એક અર્હિસાને પગ્મ ધર્મ કહેવો છે

(૨) “વિલાસી મનુષ્ય એમ માનતો હોય કે મારું શરણ તો ધન છે, મારે પરસ્પર બધુતાની વૃત્તિ કેળવવાની શી જરૂર છે? તો એમ માનતો એ મૂઠ બાડ ખાય છે માત્ર ધન હોવાને લીધે આજસુધીમાં કોઈનું ત્રાણ થયું નથી અને હવે પછી થશે પણ નહિ આ લોક કે પર-લોકમાં તેજ સુખી થશે કે જેનામાં વ્યાપક બાતૃભાવની જ્યોતિ પ્રકટી હોય અને જેનો બધો વ્યવહાર એ વ્યાપક

ભાતૃભાવ ઉપરજ ચાલતો હોય

(૩) “તૃષ્ણાનુ ચક્ર એટલું બધું પ્રગળ છે કે મનુષ્ય તેનાથી શીઘ્ર છૂટો થઈ શકતો નથી—ઈન્દ્રા છતાં પોતાના વ્યવહારોમાં વિવેકપૂર્વક ગ્રહી શકવામાં શિથિલતા આવ્યા કરે છે, આમ છતાં મુમુક્ષુ જનોએ જાનગવાનું નવી જ, તેઓએ તો વારંવાર પ્રગળ પ્રયત્ન કર્યો કરવાનો છે અને તૃષ્ણાની પ્રવૃત્તિઓના પાશમાં ન ફસાતા આત્મસંયોધનોના પ્રયત્નોમાં મન્યાજ રહેવાનું છે

(૪) “જુઓ—જો આ શ્રમણે અહીં બેઠેલા છે તેઓ તૃષ્ણાના ચક્રથી છુટવા માટેજ શ્રમ કરી રહ્યા છે તમે એમ ન સમજતા કે શ્રમણનો માત્ર વેશ પહેરવાથી શ્રમણ થઈ જવાય છે આ તો એક પ્રકારની ચાળા છે જેમતમે નિશાળમાં જઈને અજ્ઞાન વગેરે વિદ્યાઓ શિખો છો તેમ આ ભારી ચાળાના શ્રમણ વિદ્યાર્થીઓ તૃષ્ણાના ચક્રને છેકવાની વિદ્યાઓ શિખી રહ્યા છે, તેઓ એ માટે સ્વર્ગ પ્રયત્ન કરે છે, છતાંય તૃષ્ણાના નવા નવા અંધો તેમને વારંવાર સતાવે છે જેથી તેઓમાં પણ ભારે અમમજસતા ફેલાઈ રહે છે, આમ છતાંય તેમને કુદુ કુ કે તેઓએ મુમુક્ષાવૃત્તિનો એક છારો બાંધી હોય ત્યાંમુધી જરામ જાનરાવાનું નથી, પણ આરબેલા પ્રયત્નમાંજ દિનપ્રતિદિન શિથિલતા છોડી સવિશેષ ઉચ્ચ જનવાનું છે કોઈ તમે કહેશો કે શ્રમણ ધયા પછી વળી તૃષ્ણા ચાની? તો મારે જણાવવું ભોઈએ કે તૃષ્ણા કાંઈ ધનની, સ્ત્રીની કે પુત્રની જ હોય છે એમ નથી, એ તો અનેક સ્વાગો કરીને પ્રાણી

માત્રને મતાવ્યા કરે છે શ્રમણોએ ધન મૂક્યું, શ્રી અને વહાલા માતૃપિતા ઝાડ્યા છતાં તેઓમા વેશની, ઉપદ્રવની, ખાવાપીવાની, ચેલાચારીની, ગુરુની, ઉપામકની, વાચનાની, વેશમા પણ અમુકજ પ્રકારના વેશની અને સૌથી મોટામા મોટી હાનિકારક તૃષ્ણા મોટા થવાની-મોટા રહેવગવવાની છે તૃષ્ણાના આ રાક્ષસી સ્વરૂપો આ શ્રમણોને પણ ઘડીએ પળે નડ્યાજ કરે છે-વેશ અને ઉપકરણોની તૃષ્ણામાથી જાયવા નમનભાવ ધારણ કરવા જતા તેનીજ એક તૃષ્ણા જાધાઈ ગઈ, ખાવાપીવાની જાળમાથી જાયવા અનશનવ્રતો આદરતા તેમાજ રસાઈ જવાજેલુ થયું, મનને ઠેકાણે લાવવા ભયગ ઉગ્ર તપો, ઘોર ઠેકઠેકનો અને વેશવ્રતન વગેરે ઘોરાતિઘોર જાહ્ય કષ્ટો કરવા જતા તેમાજ ટેવાઈ રમદીન થવા જેલુ થયું આમ અનેક ઉગ્ર ઉપચારો ચાલુ છતાંય હજી આ શ્રમણો ઠેકાણે આવતા નથી, તેમ છતાંય મારી શક્યા છે-મારો અચળ વિશ્વાસ છે કે પ્રજા પ્રયત્નની સામે તૃષ્ણા એક ક્ષણ પણ ટકી શકવાની નથી મારા પોતાના જાતિ અનુભવથી કહું છું કે તમે પણ તૃષ્ણાની સામે મોરચા માડશો તો જરૂર તેને છેલીને વિજય વરવાનાજ ૧

(૫) “ઘેર સોના રૂપાના કૈલાસ પવત જેવડા અસખ્ય પહાડો હોય તોપણ એ હું ખદ તૃષ્ણા શમતી નથી-એ તો આકાશ જેવી અમાપ છે એનું શમન તો વિવેકપૂર્વક રહેવામા છે અને તે પ્રમાણે પોતપોતાના સર્વ વ્યવહારો ચલાવવામા છે ॥”

સર્વ સુખકર આતૃષાવને ફરીવાર ચાંદ દેવરાવી વાને પોતાની દેશના પૂરી કરી

આમલકાપાનો એ જનસમુદાય ભગવાનની ઉન્ન
દેશના સાલળીને વિશે પ્રસુદ્ધિન થયો અને 'ભાવાને નિર્ઘ
પ્રવચન ઠીક કહી બતાવ્યું છે' 'એવો કોઈ ધમણ કે પ્રાદાણ
નથી જે આ પ્રજારની ધમદેગના ઠગી શકે' એમ કહેનો
કહેતો એ મમુનાય પોતપોતાના સ્થાનકે જઈ પહોંચ્યો.

૧૮ ગજ નેય અને ગણી ધાન્ડી પણ ભગવાનની
એ અપૂર્વ દેશના સાલળીને પ્રસન્ન પ્રમન થઈ ગયા, તેમજ
ભગવાનને વહન-નમન કરી કેટલાક પ્રજોના ખુવાસા પૂછી
લીધા અને પછી તેઓ નિર્ઘ પ્રવચનની તેમજ ભગવાનની
થયોગાથા ગાતા ગાતા પોતાને મહાલયે આવી પહોંચ્યા.

૧૯ જે સમયે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર આમલકાપા
નગરીની બહાર આવેલા અબસાલવણ ચૈત્યના ૧૩મમવસરણ
મા બિરાજતા હતા તે કાલે તે સમયે ૧૪ સૂર્યોદયમા સૂર્યોદય
વિમાનમા મુદ્ધમાં નામની સભામા સૂર્યોદયવિહાસન ઉપર
બેઠેલો સૂર્યોદયેવ પોતાના વિપુલ અવધિવટે મમમ જળ
દીપ તરફ નજર નાખીને તેને બરાબર નિરખી રહ્યો હતો.

૨૦ એ સૂર્યોદયેવના પરિવારમા ચાર હજાર સામાનિક
દેવો, પોતપોતાના પરિવારથી વિટળાએલી તેની આગ પદ
રાણીઓ, ત્રણ રાણાઓ, સાત સેનાઓ, સાત સેનાધિપતિઓ,
સોળ હજાર આત્મરક્ષક દેવો અને સૂર્યોદયવિમાનમા રહે
નારા બીજા પણ ઘણા દેવો અને દેવીઓ હતા.

૨૧ સૂર્યોદયવિહાસન ઉપર બેઠેલો તે સપરિવાર સૂર્યો-
દયેવ-નાટ્ય, ગીત, વાદ્ય, વગેરે, તલ, તાલ, બીજા વિવિધ
વાદ્યો અને વાદનકળામા દક્ષ પુરુષ જેને વગાડે છે

એવો મેઘની પેઠે ગાજતો મૃદગ-એ જાધામાથી નીકળતા મધુર સ્વરો સાભળતો સાભળતો દિવ્ય લોગેને લોગવતો રહેતો હતો.

૨૨ સૂર્યાભદ્રેવે સમગ્ર જાગૃદીપને નિગ્મતા નિરખતા ભારતવર્ષમા આમલકરૂપા નગરીની બહાર અગસાલવણુ ચૈત્યમા આવી ગહેલા અને ચોગ્ય અવગ્રહપૂર્વક સયમ અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતા શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરને જોયા.

૨૩ ભગવાનનું દર્શન કરીને તે સૂર્યાભદ્રેવ ૧૫ હુપ-વાળો, તોપવાળો અને આનંદિત ચિત્તવાળો થયો તથા ભગવાન તરફ એના મનમા પ્રીતિ થઈ-પરમ સોમનસ્ય થયું હુપના આવેગથી તેનું હૃદય ધળકવા લાગ્યું, એના કમળ જેવા ઉત્તમ નેત્રો ખીલી ઉઠ્યા, આનંદના વેગથી એના ઉત્તમ કંઠા બેગ્યા કેયૂર મુગટ બન્ને કુહલો અને મુદર હારથી મુશોભિત છાતી-એ બધું ચલાયમાન-હલ્લુ-હલ્લુ-થઈ ગયું.

૨૪ નીચે સુધી લટકતા પ્રલબ્ધને અને કપાયમાન થએલા બીજા આબૂપણોને ધાગણુ કરતો તે સૂર્યાભદ્રેવ ભગવાન મહાવીરને જોતાજ સશ્રમ સાથે ત્વરા અને ચપળતાપૂર્વક સિંહાસનથી ઊભો થઈ ગયો, પછી તેણે પાદપીઠ ઉપર ચડી પાદુકાઓ-મોજડીઓ-કાઢી નાખી અને તીર્થડગની સામે સાત આઠ પગલા જઈ ડાબો ઘુટણુ ઉંચો કરી જમણો ઘુટણુ ધગ્ગી ઉપર ઢાળી મસ્તકને વાગ ધરણી ઉપર નમાવ્યું પછી જરાડ માથાને -

કહા અને ભેગ્યાથી સ્તબ્ધ થએલી લુબ્ધઓને ભેગી કરી, હશે નખ એક ધીબાને ને એ રીતે બન્ને હથેલીઓ સાથે રાખી શિંગમાવત પૂર્વક મસ્તકે અજ્ઞવિ બોરી તે આ પ્રમાણે બોલ્યો.

૨૫ માવત્ અજ્ઞઅમર^{૧૬} સ્થાનને પ્રાપ્ત થએલા અરિહંત ભગવતોને નમસ્કાર થાઓ, અજ્ઞઅમર સ્થાનને મેળવવાની વૃત્તિવાળા ત્રમણ ભગવાન મહાવીરને નમસ્કાર થાઓ, અહીં રહેવો હુ ત્યા રહેલા શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વાહુ છુ, ત્યા રહેવા શ્રમણ ભગવાન મહાવીર અહીં રહેલા મને લુબ્ધ છે એમ કહીને તે સૂર્યાભદ્રેવ ભગવાનને વાદી નમી પાછો પૂર્વોભિમુખ યદ્ય સિદ્ધાસન ઉપર બેસી ગયો.

૨૬ ત્યાગ્ધછી તે સૂર્યાભદ્રેવના આત્મામા ૧૭ચિંતન રૂપ, અલિવાયગ્ધ આ આ પ્રકારનો મનોગત મકદપ-વિચાર-ઉત્પન્ન થયો.

૨૭ “યોઽ અવશદ્ધપૂર્વક મયમ અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતા ત્રમણ ભગવાન મહાવીર વખૂદીપના ભાર તવપમા આમવકષ્યા નગરીની બહાર અબસાલવણ ચૈત્યમા આવીને વિહરે છે તે માટે માટે શ્રેયસ્વ છે

૨૮ “તેવા પ્રકારના અગ્નિ ભગવતોના માન નામ ગોત્ર અને પટે તોપણ તે મહાક્રવગ્ધ છે, તો પછી તેમની સામે જવાનો, તેમને વાદવાનો, નમસ્કાર કરવાનો, તેમની પાસેથી કેટલાક ખુલાસા પૂછવાનો અને તેમની ઉપાસના કરવાનો પ્રમગ મળે તો તો કહેવુ જ શુ ?

૨૯ “આર્ય પુરુષ માત્ર એક ધાર્મિક સુવચન ઠાને પડે તોપણ તે મહાદેવરૂપ છે, તો પછી તેમની પાનેથી વિપુલ અર્થ-ઉપદેશ-મેળવવાનો પ્રયત્ન આપડે તો તો ઠહેલુ જ થુ ?

૩૦ “તો હું ધ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વાહવા, નમવા, તેમનો સત્કાર કરવા, મન્માન કરવા તથા તે કલ્યાણરૂપ, મુગળરૂપ, ચૈત્યરૂપ અને દેવરૂપ ધ્રમણ ભગવાન મહાવીરની પર્યુપાસના કરવા જાઉં

૩૧ “ધ્રમણ ભગવાન મહાવીરની એ પૂચ્છ પામના મારે માટે-જન્મજન્માતઃમા હિતકર, સુખકર, ક્ષમકર,^{૧૮} કલ્યાણકર નીવડવાની છે અને નીવડ્યો” એમ તે સૂર્યાભદેવ વિચાર કરે છે એ પ્રમાણે ગભીરપણે વિચારીને તેણે પોતાના આલિયોગિક દેવોને બોલાવી તેમને આ પ્રમાણે કહ્યું

૩૨ “હે દેવાનુપ્રિયો! એમ છે કે, યોગ્ય અવસરને જહણ કરી મયમ અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતા ધ્રમણ ભગવાન મહાવીર જમ્બૂદ્વીપના ભારતવર્ષમા આમલકપ્પા નગરીની બહાર અબમાલવણ ચૈત્યમા આવીને વિહરે છે તો હે દેવાનુપ્રિયો! તમે ત્યા જાઓ અને અબમાલવણ ચૈત્યમા ગિરજતા ધ્રમણ ભગવાન મહાવીરને ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી તેમને વાહો, નમો અને પછી તમારા નામ અને ગોત્રો તેમને ઠહી મલજાવો,^{૧૯} તથા ધ્રમણ ભગવાન મહાવીરના પિતાગની આગપાગ ચારે બાજુ યોજન-પ્રમાણ જમીનમા અપવિત્ર, સડેલા, દુર્જંધી તણખવા લાકડા, પાકડા કે કચરો વગેરે જે કાંઈ પડ્યું હોય

ત્યાથી ઉઠાવી દૂર કરો અને એ જમીનને તદ્દન બોડખી કરો. વળી, તેટલી જમીન ઉપર મુગધી પાણીનો છટકાવ એવી રીતે કરો જેથી ત્યાં ઉડતી બધી મૂળ યેમી જાય, બહુ પાણીપાણી ન ગાય અને વધાડે કિચ્ચડ પણ ન થાય પછી, જેની રજ જરા પણ ઉડતી નથી એવી જમીન ઉપર જલજ અને રથલજ એવા પાચ પ્રકારના મુગધી પુષ્પોનો વરસાદ એવી રીતે વરસાવો કે ત્યાં બધા પુષ્પો અનાજ પડે, તેમના ટિટિયા નીચે ગ્રહે અને એ પુષ્પો^{૭૦} બધે જમીનથી ઉઠે એક એક-ભાતુ-હાથ-મુધી ઉપાઉપા^{૭૧} ખીચાખીચ રહે આ ઉપગત તે જમીનને કાળો અગર, ઉત્તમ કિનરૂ અને તુરુક્કના મુગધી પુષ્પથી મધમધિત કરો અને એ રીતે એ ભૂમિને સવ પ્રકારે દિવ્ય કરો-ન્યા ઉત્તમ દેવ આવી શકે એવી મુદ્દમા મુદ્દર, મુગધીમા મુગધી અને પવિરમા પવિત્ર જનાવો-આમ કરી કાશ્વીને પછી મને શીઘ્ર સમાચાર પણ આપો ”

ઉઠે આભિયોગિક દેવોએ ‘શ્રીમાન દેવ જે કહે છે તે બરાબર છે’ એમ કહી સૂચાભદેવની એ આજ્ઞાને તે મહર્ષ વિનયપૂર્વક હાથ જોડીને સ્વીકારી અને પછી તેઓ ઈશાનકોણ તરફ જવા નીકળ્યા ઈશાનકોણ તરફ જઈ વૈકિયસમુદ્ધાત^{૭૨} પડે તેમણે ગચ્ચેય યોજન લાગે દડ કાઢ્યો અર્થાત્ એ દ્વારા તે દેવોએ ગ્લન, વજ, વૈદુય, હોહિ તાક્ષ, મસારગદ્વ, હમગલ, પુદ્ગવ, સૌગધિક, જ્યોતિ રગ, અજનપુવક, અજન, રજત, જાતસ્વપ, અકે, સ્ફટિક અને વિદુના ચોટા-જાગ પુદ્ગલો દૂર કરી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલો

લીધા પછી ફરી પણ વૈકિયસસુદ્ધાત કરી તેમણે પોતાના ઉત્તર વૈકિયમ્બો ગનાવ્યા આ રીતે તેઓ-આલિયોગિક દેવો-પોતાના સ્વપોને ગનાવી ઘણી જ ત્વરાવાળી, વિશેષ વેગવાળી, અતિશય શીઘ્રતાવાળી, વધુમા વધુ ચપલતાવાળી, પ્રચક દિવ્ય ગતિથી તીરછી દિશામા જવા ઉપડ્યા અસ ખ્ય દ્વીપ અને સમુદ્રોની વચ્ચેવચ્ચ ચતા તેઓ જખૂદ્વીપના ભારતવર્ષમા આવી પહોંચ્યા પછી ત્યા આમલકખ્પા નગરીની ગહા જે તરફ અળખાવવણુ ચૈત્યમા શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર બિરાજ્યા હતા તે તરફ જઈ તે આલિયોગિક દેવોએ ભગવાન મહાવીરની ફરતી ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી, તેમને વાઘા, નમસ્કાર કર્યો અને પછી તેઓ આ પ્રમાણે બોલ્યા

૩૪ “હે ભગવાન ! અમે સૂર્યાભદેવના આલિયોગિક દેવો છીએ, આપ દેવાનુપ્રિયને વાદીએ છીએ, નમીએ છીએ, સત્કારીએ છીએ, સન્માનીએ છીએ અને કટ્યાણુસ્વપ, મ ગ ણસ્વપ, દેવસ્વપ અને ચૈત્યસ્વપ એવા આપ દેવાનુપ્રિયની પચુ-પાસના ઠરીએ છીએ ”

૩૫ ‘હે દેવો’ એમ કહીને શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરે તે દેવોને આ પ્રમાણે કહ્યું

“હે દેવો ! એ પુરાતન છે, હે દેવો ! એ કૃત્યસ્વપ છે, હે દેવો ! એ કરણીયસ્વપ છે, હે દેવો ! એ આચીર્ણુ છે, અને હે દેવો ! એ સમત મનાએલુ છે કે ભવનપતિ, વાન-વ્યત, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિક દેવો અરહત ભગવતોને વાદે છે, નમે છે અને તેમ કગી પોતપોતાના નામ-

ગોત્રો જહી સલાળાને છે હે દેવો ! એ પુરાતન પદ્ધતિ છે અને તે મમ્મત થએલી છે ”

૩૬ ત્યારપછી, શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે જેમને ઠીક રીતે કહેલું છે એવા તે આલિયોગિક દેવો હર્ષિત થયા અને માવત્ પ્રકૃષ્ણ હૃદયવાળા થયા તેમણે શ્રમણ ભગવાનને વાની નમી ઉત્તરપૂવના ખૂળા તરફ જઈ વૈક્રિયમમુદ્ધાત કયો, તે દ્વારા મજ્જેય યોજન લાગે ૬૬ ઠાઠયો અર્થાત્ એ સમુદ્ધાતદ્વારા તે દેવોએ મોટા-મોટા-પુદ્ગલોને દૂર કરી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલો લીધા પછી ફરી પણ વૈક્રિયમમુદ્ધાત કરી ૭૨ તે દેવોએ સવતંક વાયુની રચના કરી અને તે વાયુદ્વારા શ્રમણ ભગવાન મહાવીરનો જે સ્થળે જિતારો હતો તે સ્થળની આસપાસ આરે ધ્યાનુ એક યોજન મુધીમા જે કાર્ અપવિત્ર-સડેલા, દુર્ગંધી તણખવા, લાડડા, પાદડા કે કચરો વગેરે ખડ્યુ હતું તે બધું ત્યાથી ઉઠાવી દૂર કરી યોજનપ્રમાણ ભૂમડવને સ્વચ્છ કર્યું ૭૩

૩૭ વળી, ફરીવાર વૈક્રિયસમુદ્ધાત કરી તે દ્વારા તે દેવોએ પાણીભરેલા વાદળની ૭૪ રચના કરી જેમ કોઈ કુશળ છટારો પાણીભરેલા મોટા ઘડાદાગ કોઈ બગીચાને છાંટે અને તેને શાતરજ-શીતળ કષ્ટે તેમ તે દેવોએ એ પાણી ભરેલા વાદળદ્વારા એ સ્વચ્છ કરેલ ભૂમડળ ઉપર સુગંધી પાટી વરસાવી-છાતી ત્યાં ઉડતી ધૂળને બેસારી દીધી-તેને શાતરજ-શીતળ બનાવી દીધું પાણીને વરસાવતો મેઘ જેમ ગાળે છે અને વીજળીથી જગડે છે તેમ તે દેવોએ રચેલું,

એ પાણીભરેલું વાદળ પણ પાણીને વરમાવતું ગાજતું હતું અને વીજળીથી ચમકતું હતું

૩૮ વળી, ત્રીજી વાર વૈકિયગમુદ્ધાત કરી તે દ્વારા તે દેવોએ કૂલભરેલા વાદળની રચના કરી જેમ કેાઈ માળીનો કુશળ યુવાન પુનઃ કૂલભરેલી ચગેરીઓદ્વારા રાજ સભાને પુષ્પોથી મધમધિત કરી દે તેમ તે દેવોએ મેઘની પેઠે ગાજતા અને વીજળીથી ઝગઝગતા એ કૂલભરેલા વાદળદ્વારા પાણીથી સુગંધિત કરેલી એ ભૂમિ ઉપર પાચ પ્રકારના પુષ્પોને વરસાવી તેને ચારે બાજુથી મહેક મહેક કરી મૂકી અને જમીનથી ઉચે એકએક જાનુ-હાથ સુધી ઉપરાઉપર પુષ્પોથી ખીચોખીચ ભરી દીધી તે પુષ્પો પણ તેમણે એવી રીતે વરમાવ્યા કે દરેક પુષ્પનું નિટિયું નીચું રહે અને કળીઓવાળો ભાગ ઉપર મહેક

૩૯ ત્યારપછી, પુષ્પોથી મધમધતા એ ભૂમડળને કેમ જાણે સુગંધનો મહાસાગર ન બનાવવો હોય તેમ એ દેવોએ ત્યાં ચારે બાજુ ઉત્તમ કાળો અગર, ઉત્તમ કિનક અને તુરુકનો સુગંધી ધૂપ મૂકી તેને ઘણુંજ સુગંધિત કરી મૂક્યું અને એવી રીતે કરી તે સ્થળે દેવો પણ આવી શઠે એણે તેને આકર્ષક બનાવી દીધું

૪૦ હવે આ બધું ભૂમિગુદ્ધિને લગતું કામ પતાવી તે દેવો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર તરફ આવ્યા, ત્યાં આવી તેમને વાદી નમી ત્યાંથી પોતાના સ્થાન ભણી જવા નીકળ્યા જે જાતની વેગવતી પ્રચડ ગતિથી તેઓ આવ્યા હતા તેજ ગતિદ્વારા જતા તેઓ સૌધર્મકલ્પને સત્તર પહોંચી

ગયા ત્યા જે તરફ સૂર્યોલનામનું વિમાન હતું અને સુધમા નભામા જે તરફ સૂર્યોલદેવ બિરાજેલો હતો ત્યા જઈ તેમણે સૂર્યોલદેવ તરફ વિનયપૂર્વક હાથ જોડી માથું નમાવી 'સૂર્યોલ દેવનો જય થાઓ-વિજય થાઓ' એવો પ્રધોય કર્યો અને તેમણે તેને જણાવ્યું કે "હે મહારાજ ! આપે અમને ભગવાન મહાવીરના કિતારાની આસપાસના ભૂમડાળને શુદ્ધ અને સુગંધિત કરવાની જે આજ્ઞા આપી હતી તે પ્રમાણે અમે બધું કરી આપ્યા છીએ અર્થાત્ આપે આપેલી આજ્ઞા અમે હવે આપને પાછી સોંપીએ છીએ "

૪૧ ત્યારપછી તે સૂર્યોલદેવ, એ આભિયોગિક દેવો પાસેથી તેમણે કહેલી ઉજા હકીકતને માલખીને-અવધારીને હપિત થયો, સ્પષ્ટ થયો યાવત પ્રપુલ્લ હૃદયવાળો થયો.

૪૨ ત્યારબાદ તેણે પોતાના સેનાપતિ દેવને બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું "હે દેવાનુપ્રિય ! સૂર્યોલવિમાનમા આવેલી સુધમા સભામા એક મોટી ભાગ જીકારાવાળી ઘટા ટાળેલી છે, જેનો ઘેરાવો યોજનપ્રમાણ છે અને જે મેઘની પેઠે ગભીર અને મધુર રણકો કરે છે તે ઘટાને તું શીઘ્ર ઉજાળતો ઉનાળનો-ઉંચા ઉંચા ઘોષથી ઉદ્ધોષણ કરતો કરતો આ હકીકતને બહાર કર હે દેવો ! સૂર્યોલવિમાનમા રહેનારા પ્રત્યેક દેવદેવીઓને સૂર્યોલદેવ આજ્ઞા કરે છે હે દેવો ! જબૂદીપના ભાગતવર્ષમા આવેલી આમલકપ્પા નગરીના અજમાલવણ ચૈયમા શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સમોસથી છે, તેને વાદવા માટે સૂર્યોલદેવ જનાર છે તો

હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે પણ તમારી સવ શોભા-ઠલ્હિ-સમૃદ્ધિ સાથે અને પોતપોતાના પરિવાર સાથે અપરિવૃત્ત થઈ પોત-પોતાના યાન વિમાન ઉપર ચઢી તેની સાથે જવા તૈયાર થાઓ. આ માટે વિદ્વજ ન કરતા વખતસર તમે બધા સૂર્યાભદેવની અમક્ષ હાજર થઈ જાઓ."

૪૩ એ પ્રકારની આજ્ઞા કરવાની સૂર્યાભદેવની સૂચના સાંભળીને તે સેનાપતિદેવ હર્ષિત થયો અને તે-આજ્ઞા કરવાની સૂચનાને તેણે વિનયપૂર્વક સ્વીકારી પછી તે મેના-પતિદેવ સૂર્યાભવિમાનમા આવેલી સુધર્મા સભામા આંચો અને જ્યાં તે મોટી સારા રણકારવાળી અને વગાડતાજ મેધની પેઠે ગાજતી એવી યોજનપ્રમાણુ ઘેરાવાવાળી ઘટા ટાંગેલી છે ત્યાં જઈ તેણે તેને ત્રણ વાર ઉલાળી એ ઘટાને ત્રણ વાર ઉલાળતાજ સૂર્યાભવિમાનમા એક મોટો જખર-હસ્ત અવાજ થયો, તે અવાજ ઘટાજ તે વિમાનમા રહેલા બધા મહેલો અવાજના પડછદાથી ગાળી ઉઠ્યા ૭૫

૪૪ એ મહેલોમા રહેનારા દેવો અને દેવીઓ પરસ્પર કીડામા મશગુલ હતા, રતિમા આસક્ત હતા અને અનેક પ્રકારના વિતાસોમા તવીન હતા, તે બધા એ ઘટાનો અવાજ સાંભળી એકાંકન થઈ ગયા, ઘટાનો અવાજ સાંભળી તે બધાને કુતૂહલ થયું ઘટાનો અવાજ શાત થયા પછી તે દેવો અને દેવીઓએ 'સૌએ ભગવાન મહાવીરને વાદવા માટે જનારા સૂર્યાભદેવ સાથે જવા તૈયાર થવું અને ધરાધર વખતસર પોતપોતાના વાહન-ચાનો સાથે -"

સમક્ષ હાજર થયું' એવી એ સેનાપતિદેવે સૂચવેલી સૂર્યાલ-
દેવની આજ્ઞાને ધ્યાનપૂર્વક સાલળી

૪૫ સેનાપતિદેવે મલળાવેલી સૂર્યાલદેવની આજ્ઞાને
સાલળીને એ બધા દેવો અને દેવીઓ હર્ષિત થયા એમાના
કેટલાકને તો ભગવાન મહાવીરને વાઢવાની વૃત્તિ થઈ
આવી, કેટલાક તો ભગવાન મહાવીરને પૂજવા માટે ઉત્સુક
થઈ ગયા, કેટલાકને ભગવાન તરફ સત્કાંગે લાવ ડિપ-
ન્યો, કેટલાક ભગવત તરફ સન્માનવૃત્તિવાળા થયા, કેટ
લાક માન કુતહજવૃત્તિથી જ ભગવાનની પાસે જવાને
તૈયાર થવા લાગ્યા, કેટલાકને એમ થયું કે ભગવાન પાસે
જશુ તો જેવું આજ્ઞામુધી નથી માબજયુ તેવું નવું માલ
ળશુ, કેટલાક એવું વિચારવા લાગ્યા કે ભગવાન પાસે
જશુ તો અર્ધીને, હેતુઓને, પ્રાંતોને, કાન્થોને અને વ્યાક-
રણોને પૂજવાનો પ્રસંગ મળશે બીજા કેટલાક માન સૂર્યા-
લદેવની આજ્ઞાની ખાતર જ તૈયાર થવા માડ્યા, કેટલાક
વળી પરસ્પરના અનુરાગથી ભગવાન પાસે જવાની તૈયારી
કરવા લાગ્યા, કેટલાક જિભજિભા રાગને લીધે અને કેટ
લાક ભગવાન પાસે જવાનો પોતાનો ધર્મ છે, આચાર છે,
એમ મનજીને^{૭૧} મજ્જ થવા લાગ્યા આ પ્રમાણે અનેક
પ્રકારની વૃત્તિથી ઉત્પાદિત થએલા તે દેવો અને દેવીઓ
પોતપોતાની નિદ્ધિ સમૃદ્ધિ અને પરિવાર સાથે તૈયાર થઈ
પોતપોતાના યાન વિમાન સજ્જ કરી બરાબર વખતસર
સૂર્યાલદેવની સમક્ષ હાજર થયા

૪૬ પોતે કરેલી સૂચના પ્રમાણે બરાબર વખતસર

હાજર થએલા તે દેવો અને દેવીઓને જોઈને સૂર્યોભદ્રેવ
 ખુશખુશ થઈ ગયો પછી તેણે પોતાના આભિયોગિક દેવોને
 બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું " હે દેવાનુગ્રિયો ! હાથ યોજ-
 નના વિસ્તારવાળું એક મોટું યાન વિમાન તમે જલદી
 તયાર કરો એ મોટા વિસ્તારવાળા યાનમા સેકડો સ્ત્રોતો
 ગોઠવવાના છે, એમા જાત જાતના હાવભાવવાળી અનેક
 પૂતળીઓ જડવાની છે, જ્યાં ત્યાં ચોસે એ રીતે વરુ, વૃષભ-
 ળગદ, ઘોડા, મનુષ્ય, મગર, પક્ષી, સર્પ કે વાઘ, કિત્તર,
 શરભ, ચમરી ગાય, હાથી, વનવેલો અને કમળવેલો એ
 ણધુ ચીતરવાનું છે, ધાબલાઓ ઉપર વજ્રની વેદિકાઓ
 બનાવવાની છે, વિદ્યાધર અને વિદ્યાધરીનું જોડણું જેમા કુટુંબ
 દેખાય એવા અનેક યોગો તે વિમાનમા ગોઠવવાના છે,
 હજારો કિરણોથી સૂર્યની પેઠે ઝગારા મારે એવું હજારો
 રૂપકોથી સુકળ એવું તે વિમાન રચવાનું છે, અને જોનારની
 આખને શીતળ કરે એવું, અડકનારના હાથે સુખ ઉપજવનારું,
 દેહીધ્યમાન, સુદર, દેખાવડું, ટાંગેલી અનેક ઘટકીઓના
 મધુર રણકારાવાળું, દિવ્ય પ્રભાવવાળું અને વેગવાળી ગતિવાળું
 એવું એ યાન વિમાન શીઘ્ર તયાર કરવાનું છે હે દેવો !
 તેવા તે યાન વિમાનને તયાર કરીને તમે મને જલદી
 સમાચાર આપો "

૪૭ આભિયોગિક દેવોને સૂર્યોભદ્રેવે પૂર્વોક્ત પ્રકારનું
 યાન વિમાન બનાવવાની આજ્ઞા કરી તેથી તેઓ ખુશ થયા
 અને એ આજ્ઞાને તેમણે વિનયપૂર્વક માથે ઝડાવી પછી
 તેઓ ઉત્તરપૂર્વના ખૂણા તરફ ગયા, ત્યાં જઈને તેમણે

વૌક્યસમુદ્ધાત કથો અને તે દ્વારા નખ્યેય ચોજન લાભો
 ૬૩ કાઢ્યો, જાડા પુદ્ગલોને મૂંડી સૂચ્ય પુ ગલોને લીધા, વળી,
 રૂંદીવાર પણ વૌક્યસમુદ્ધાત કથો અને પછી તે આબિ-
 ચોગિક દેવો દિવ્ય એવા તે વિમાન બનાવવાની પ્રવૃત્તિમાં
 લાગી પડ્યા ૭૭

૪૮ તે દેવોએ એ દિવ્ય યાન વિમાનની ત્રણ બાજુએ
 ત્રણ મોટા મુંદર સોપાન ગોઠવ્યા એક સોપાન પૂર્વમાં,
 બીજું દક્ષિણમાં અને ત્રીજું ઉત્તરમાં તે સોપાનોની બોમ
 વજ્રમય બનાવી તેના પ્રતિષ્ઠાનો શિષ્ટરત્નોના બનાવ્યા, ટેકા
 માટે મૂકેલા સ્તંભો વૈદુર્યરત્નમાંથી ઘડ્યા, સોપાનોના
 પાટિયા મોનાસ્પાગમ્ય રચ્યા, કંઠેકામાં આવેલી મૂર્તિઓ
 (મણિયાઓ) લોહિતાક્ષરત્નોમાં ૧ નીપજ્જની સાધના ભાગે
 વજ્રથી જડ્યા, અવલગનોને અનેક પ્રકારના મણિઓમાંથી
 બનાવ્યા, અવલગન બાહુઓને—સોપાનોની બન્ને બાજુની
 કંઠેકાવાળી ભૂતિને પણ મણિઓમાં ૧ રચ્યા આ
 પ્રકારે તે દેવોએ યાન વિમાની ત્રણ બાજુએ મૂકેલા સોપાનો
 અતિ આકર્ષક, જોનારના ચિત્તને પ્રમાદ ઉપજાવે એવા અને
 ઘણા મનોહર બનાવ્યા

૪૯ તે ત્રણ મુંદર સોપાનોની આગળ મુંદર તોરણો
 બાધ્યા તે તોરણો પણ ચદ્રકાત અને સૂર્યકાત વગેરે
 અનેક મણિઓથી ભરવા હતા, મણિમય સ્તંભો ઉપર
 ગોઠવેલા હોવાથી નિશ્ચય હતા, તેમાં વિવિધ પ્રકારના
 મોતીઓ મૂંડીને અનેક પ્રકારની જાતો પાડેલી હતી, હાથી,
 ઘોડા, મગર, પક્ષી, વનવેલો અને કમળવેલો વગેરે અનેક

પ્રકારના ચિત્રો એ તોરણોમા ઝેરેલા હતા, કળ્પી પૂતળી જેવા યત્રો પણ એમા ભરેલા હતા અથવા ગોઠવેલા હતા, એ બધા તોરણો ખૂબ પ્રકાશમાન હતા, બેનારની આખને અડકનાગ્ના હાથને સુખ ઉપજાવે એવા પ્રાસાદિક હતા.

૫૦ વળી, તે તોરણોની ઉપર તે આભિયોગિક દેવોએ માથીઓ, શ્રીવત્સ, નદાવત્, વર્ધમાનઃ, ભદ્રામન, કલશ, મત્સ્ય-માછલી અને દર્પણ એ આઠ આઠ મગલો ગોઠવ્યા, ઉપરાત વજ્રમાથી બનાવેલા કાડીવાળા કાળા ચામર, ધોળા ચામર વગેરે અનેક રંગના ચામરોની ધન્યો પણ તે તોરણો ઉપર લટકાવેલી હતી.

૫૧ વળી, તે તોરણો ઉપર, છત્ર ઉપર છત્ર હોય તે ઘાટે અનેક છત્રો, એ પ્રમાણે અને ઘટડીઓ, પતાકાઓ, મર્વ રત્નમય ઉત્પવના, કુસુદના, નનિનના, એ પાખડીવાળા કમળના અને હલ્લ પાખડીવાળા કમળના અનેક ગુચ્છો ગોઠવેલા હતા.

૫૨ હવે તે આભિયોગિક દેવો, એ સોપાનો અને તેને લગતી બીજી બધી સુદર રચના પૂરી કરી તે દિવ્ય ચાન વિમાનની અદરના ભૂમિલાગને સુદરમા સુદર રીતે સજાવવાની પ્રવૃત્તિમા લાગી ગયા.

૫૩ તે દિવ્ય ચાન વિમાનની અદરનો ભૂમિભાગ, તે દેવોએ સર્વ પ્રકારે અત્યંત સમ બનાવ્યો હતો જેમ દોલનો ઉપરનો ભાગ, મૃદગનો ઉપરનો ભાગ, મરોવગનો ઉપર-તળનો ભાગ, હાથની હથેળીનો ભાગ, ચક્રના મડળનો ભાગ, સૂર્યના મડળનો ભાગ, આરીમાનો ઉપરનો ભાગ

જેવો મર્વ પ્રકારે મરજો હોય છે-કયાય ઠાયો નીચો નથી હોતો, એ પ્રકાર તે વિમાનની અદરનો ભૂભાગ સ્વર્વ પ્રકારે સમ કરેલો હતો વગી, જેમ ઘેટાનુ, બળદનુ, વગ-હનુ, શિંહનુ, વાઘનુ, હરણનુ, બકરાનુ અને દીપડાનુ ચામડુ સ્વર્વ જાતુઓથી શકુ શકુ જેવડા ખીવાઓ ભરાવી ખેતના જેવુ એકમરખુ વર્ધ જાય છે તેવો તે વિમાનનો અદરનો ભૂભાગ સમ બનાવેલો હતો તે ભૂભાગમા, કાળા, નીલા, શતા, પીળા અને ધોળા એવા અનેક મણિઓ જડેલા હતા તેમાના ઢટવાક આવર્તવાળા, પ્રત્યાવર્તવાળા, ત્રેણિ અને પ્રત્રેણિવાળા હતા, કેટલાક વળી સ્વસ્તિક જેવા, પુષ્પમાણુવ જેવા, ગંગામયુટ જેવા હતા તે મણિઓમા ખીજ કેટલાક માછલાના ઇંડા જેવા અને મગરના ઇંડા જેવા જણાતા હતા ઢટવાક મણિઓમા ફૂલવેવ, કમળપત્ર, મમુડતરંગ, વામતીનતા, કમળવેવ વગેરે જેવા ઘણા બીજા મુંદર ચિત્રો દેખતા હોય એમ દેખાતું હતું તે ભૂભાગમા જડેલા બધા મણિઓ ભારે ચક્રચક્રાટવાળા, અનેક કિરણોવાળા, ઉત્કટ પ્રભાવાળા અને તેજના અભારથી ભરેલા હતા

પૃષ્ઠ એ મણિઓમા જે કાળા મણિ હતા તે મેઘ જેવા, આજણુ જેવા, દીવાની મેશ જેવા, કાજળ જેવા, પાડાના શિંગડા જેવા, પાડાના શિંગડામાથી બનાવેલી ગોળી જેવા, ભમરા જેવા, ભમરાની હાર જેવા, ભમરાની પાખના સારભાગ જેવા, જાજૂડા જેવા, કાગડાના નાના બચ્ચા જેવા, કોયલ જેવા, હાથીના બચ્ચા જેવા, કાળા સાપ જેવા, કાળા બકુવ જેવા, ચરદ ઘડુના વાદળા જેવા, કાળા અયોક

જેવા, કાળી કણેર જેવા અને કાળા બપોરીયા જેવા કાળા હતા

પ્ર૦—શુ તે કાળા મણિઓ એ આપેલી ઉપમાઓ જેવા જ ખરેખર કાળા હતા ?

ઉ૦—એ અર્થ સમર્થ નથી અર્થાત્ હે આયુષ્મન શ્રમણ ! એ તો માત્ર ઉપમાઓ છે, પણ તે કાળા મણિઓ તો તે બધી ઉપમાઓ કરતા કયાય વધારે ઈષ્ટતર, મરસ, મનોહર, અને મનોહર કાળા વર્ણવાળા હતા

પપ એ મણિઓમા જે નીલા મણિ હતા તે જુગ જેવા, જુગની પાખ જેવા, પોપટ જેવા, પોપટની પાખ જેવા, ચાપ પક્ષી જેવા, ચાપના પીછા જેવા, ગળી જેવા, ગળીના અદરના ભાગ જેવા, ગળીની ગોળી જેવા, માવા જેવા, ઉલ્લસ્યતક દત્તરાજ જેવા, વનગઈ જેવા, બળદેવે પહેરેલા લીલા કપડા જેવા, મોરની ડોક જેવા, અળમીના ફૂલ જેવા, બાણના ફૂલ જેવા, અજનકેશીના ફૂલ જેવા, લીલા કમળ જેવા, લીલા અશોક જેવા, લીલા બપોરીયા જેવા, અને લીલી કણેર જેવા લીલા હતા

પ્ર૦—શુ તે મણિઓ, એ આપેલી ઉપમાઓ જેવાજ ખરેખર લીલા હતા ?

ઉ૦—એ અર્થ સમર્થ નથી અર્થાત્ હે આયુષ્મન શ્રમણ ! એ તો માત્ર ઉપમાઓ છે, પણ તે લીલા મણિઓ તો તે બધી ઉપમાઓ કરતા કયાય વધારે ઈષ્ટતર મનોહર અને મનોહર લીલા વર્ણવાળા હતા

૫૬ એ મહિઓમા જે રાતા મહિ હતા તે
 ઘેટાના લોડી જેવા, સસલાના લોડી જેવા, માછમના લોડી
 જેવા, વરાહના લોડી જેવા, પાડાના લોડી જેવા, નાના ઇન્ડોપ
 જેવા, ઉગતા મૂર્ચ જેવા, સંધ્યાના લોડી જેવા, ચલો-
 ડીના અધા-લાલ ભાગ જેવા, જામુડના ફૂલ જેવા,
 ફેંસુડાના ફૂલ જેવા, પાંચિતલના ફૂલ જેવા, ઉચા હિંગળોડ
 જેવા, પન્વાળા જેવા, પરવાળાના અકુર જેવા, લોડિનાશ
 મહિ જેવા, લાખના ગગ જેવા, મુમિના ગગલી ગગેવા
 કામળા જેવા, વીળાના લોટના હગલા જેવા, રાતા કમળ
 જેવા, ગતા નયોત જેવા, ગતી કલ્પેર જેવા અંતે રાતા
 બપોરીયા જેવા રાતા હતા

૫૭—શુ તે રાતા મહિઓ, એ આપેલી ઉપમાઓ
 જેવા જ પાડેખર રાતા હતા ?

ઉ૦—એ અથ ગમથ નવી અર્થાત્ હે આયુષ્મન્
 શ્રમણ ! એ તો માત્ર ઉપમાઓ છે, પણ તે રાતા મહિઓ
 તો તે બધી ઉપમાઓ કરતા કયામ વધારે ઇલતર, સુગમ,
 મનોહર અને મનોહર ગતા વળવાળા હતા

૫૮ એ મહિઓમા જે પીળા મહિ હતા તે નોના
 અપા જેવા, મોનાચપાની છાન જેવા, સોનાચપાના
 અહરના ભાગ જેવા હળદર જેવા, હળદરની અહરના
 ભાગ જેવા, હળદરની ગોળી જેવા, હરતાળ જેવા, હરતાળની
 અહરના ભાગ જેવા, હળતાળ II ગોળી જેવા, ચિકુર જેવા,
 ચિકુરના ગગ જેવા, ઉત્તમ નોના જેવા, ઉત્તમ મોનાની
 જેવા, વાસુદેવે પહેરેલા પીળા કપડા જેવા, અહુકીના

ફૂલ જેવા, ચપાના ફૂલ જેવા, ડોળાના ફૂલ જેવા, આવળના ફૂલ જેવા, ઘીસોડીના ફૂલ જેવા, સોનેરી બૂધના ફૂલ જેવા, મુહિન્દ્રના ફૂલ જેવા, ફેરટક ફૂલની ઉત્તમ માળા જેવા, ખીયાના ફૂલ જેવા, પીળા અગોઠ જેવા, પીળી ઠણેજ જેવા અને પીળા બપોરીયા જેવા પીળા હતા.

પ્ર૦—શુ તે પીળા મણિઓ, એ આપેલી ઉપમાઓ જેવાજ ખરેખર પીળા હતા ?

ઉ૦—એ અર્થ અમર્થ નથી અર્થાત હિ આયુષ્મન શ્રમણ ! એ તો માત્ર ઉપમાઓ છે પણ તે પીળા મણિઓ તો તે બધી ઉપમાઓ ઠરતા ક્યાય વધારે ઇષ્ટિર, સરમ, મનોહર અને મનોહ પીળા વર્ણવાળા હતા.

૫૮ એ મણિઓમા જે ધોળા મણિ હતા તે અઠ રત્ન જેવા, શખ જેવા, ચદ્ર જેવા, કુદના ફૂલ જેવા, શુદ્ધ દાત જેવા, કમળ ઉપરના પાણીના મોતીયા જેવા, શુદ્ધ પાણીના ઝિંદુ જેવા, દહીં જેવા, કપૂર જેવા, ગાયના દૂધ જેવા, હસોની શ્રેણિ જેવા, કૌચોની શ્રેણિ જેવા, હારોની શ્રેણિ જેવા, ચત્રોની શ્રેણિ જેવા, ગરદનતુના મેઘ જેવા, ધમેલા અને ચોખ્ખા કરેલા સ્વપાના પતરા જેવા, ચોખ્ખાના લોટના ઢગલા જેવા, કુદના ફૂલના ઢગલા જેવા, કુમુદના ઢગલા જેવા, વાલની સૂકી શિંજો જેવા, મોર પીંછની વચ્ચે આવેલા ચટક જેવા, બિમ્બતુ જેવા, મૃણા લિંગ જેવા, હાથીદાત જેવા, લવંગના ફૂલ જેવા, પુડરીક કમળ જેવા, ધોળા અગોઠ જેવા, ધોળી કલ્પુર જેવા અને ધોળા બપોરીયા જેવા બિજા હતા.

પ્ર૦—શું તે ધોળા મણિઓ એ આપેલી ઉપમાઓ જેવા જ ખરેખર ઉજળા હતા ?

ઉ૦—એ અર્થ મમર્થ નથી અર્થાત્ હે શ્રમણ-મુખનૃ ! એ તો માત્ર ઉપમાઓ છે, પણ તે ધોળા મણિઓ તો તે બધી ઉપમાઓ કરતા ક્યાય વધારે ઇષ્ટતર, સરસ, મનોહર અને મનોહર ધોળા વર્ણવાળા હતા.

પદ એ દિવ્ય યાન વિમાનની અદરના ભૂભાગમાં અનેક રંગવાળા ચક્રચક્રિત જે મણિઓ જડેલા હતા તે માત્ર દેખાવમાં સુદર હતા એટલું જ નહિ પણ સુગંધી^{૭૬} પણ હતા એ મણિઓમાંથી એવી સરસ સુગંધ ફેલાતી કે જાણે એ ભૂભાગમાં કોણોના, તગરના, એલાના, સુગંધી જુઆના, ચપાના, દમણના, કુકુમના, ચંદનના, સુગંધી વાળાના, મરવાના, બર્ધના, બૂર્ધના, મરિકકાના, રનાનમરિકકાના, કેતકીના, પાટલના, નવમાલિકાના, અગરના, લવંગના, કપૂરના, વાસકપૂરના પુટો-પગિઆઓ-અનુકૂળ હવામાં ચારે બાજુ ગંધ ફેલાય એ રીતે ખુદલા પડેલા ન હોય, અથવા ત્યાં એ સુગંધી દ્રવ્યોમાંના ખાડવા જેવા દ્રવ્યો ખડકાતા ન હોય, વેરાતા ન હોય, એક વાસણમાંથી કાઢી બીજા વાસણમાં જરાતા ન હોય, એ જાતની ઉદાર, મનોહર, મનહર અને પ્રાણને તથા મનને શાંતિ આપનારી સુગંધ એ ભૂભાગમાંથી ચારે બાજુ વરસ્યા કરે છે-અર્થો કરે છે.

પ્ર૦—શું તે સુગંધી મણિઓ, એ આપેલી ઉપમાઓ ન જ ખરેખર સુગંધી હતા ?

ઉ૦—એ અર્થ સમર્થ નથી અર્થાત્ હે આયુષ્મન શ્રમણ ! એ તો માત્ર ઉપમાઓ છે, પણ તે સુગંધી મણિઓ તો તે બધી ઉપમાઓ કરતા ક્યાય વધારે ઇષ્ટતર, સરસ, મનોહર અને મનોહર સુગંધવાળા હતા

૬૦ તે મણિઓનો રંગ અને ગંધ જેવો ઉત્તમ હતો તેવો જ તેમનો સ્પર્શ પણ ઉત્તમોત્તમ હતો કેમ જાણે ત્યાં જમીન ઉપર કોમળ ચામડું જ ન પાથર્યું હોય, જ જ ન ભરેલું હોય, માખણ જ ન લગાડેલું હોય, હંસગર્ભના સ્વથી ભરેલી એવી તળાઈઓ જ ન પાથરેલી હોય, સરસડાના ફૂલોના જાણે ઢગલા જ ન કર્યા હોય અને કોમળ કમળોના પાદડા ન વેરેલા હોય, એવો તે મણિઓનો કોમળ સ્પર્શ હતો

પ્ર૦—શુ કોમળ સ્પર્શવાળા તે મણિઓ એ આપેલી ઉપમાઓ જેવા જ ખરેખર કોમળ હતા ?

ઉ૦—એ અર્થ સમર્થ નથી અર્થાત્ હે આયુષ્મન શ્રમણ ! એ તો માત્ર ઉપમાઓ છે, પણ તે કોમળ મણિઓ તો તે બધી ઉપમાઓ કરતા ક્યાય વધારે ઇષ્ટતર, સરસ, મનોહર અને મનોહર કોમળ સ્પર્શવાળા હતા

૬૧ ત્યાગપછી તે આલિયોગિક દેવોએ પૂર્વવર્ણિત દિવ્ય યાન વિમાનની અદર બગબર વચ્ચેના ભાગમાં એક મોટા પ્રેક્ષાગૃહમંડળની રચના કરી એ દેવોએ એ મંડપને અનેક સ્તંભો ઉપર ઊભો કર્યો, ઉચી વેદિકાઓ અને સુંદર પૂતળીઓથી સુશોભિત બનાવ્યો, એમાં ઘાટવાળા વિભળ અને પ્રશસ્ત વૈદુચરનો

મડપના જુદા જુદા જાગોમા ખીત પણ અનેક પ્રકારના મણિજો જરી તેને વિશેષ ચમત્તા બનાવ્યો, તેમા પૂવોખ બગદ, ઘોટો, હાથી, માર, નર, વનવંત વોરેના ચિત્રો દોરી વા ચીનરી, મુવળમય અને રત્નમય અને રૂપો ઊભા થયો, અનેક પ્રકારની પચરગી ઘટીતો તથા પના કાચોથી તેના શિખરને શણગારુ એ મડપ ચંદ્રો બવો ચક્રચક્રતો હતો કે તેનાને તે ભલે હસતો હોય તેવો ચપલ જણાતો, પ્રેમાત્મી જિનજાની ધાન છટતી હોય એન લાગતું, તેના-મડપના-ગવા જાગો હીંપીશુ પીને ચક્રચક્રના અને નુવાળા કરવા હતા, મડપમા ગજાર અને બહુ જાન્યદન વગેરે અનેક સુગંધી દ્રવ્યોના ઘાસ માટેવા હતા, જ્યા ત્યા ચદનના કવચો ગોઠવેલા હતા, બાગીના ટોડલાઓ ચદનના કતથોવી શેભાયમાન એવા તોગલોથી સુશોભિત કરવા ખતા, જ્યા ત્યા લાળી લાળી સુગંધી માળાઓ વટકાવેલી હતી, પચરગી પુષોના તેા દંગે દંગ ભરલા હતા, અગર વગેરેના પૂવોખ સુગંધી પૂષોથી એ મડપ મધમધી રહ્યો હતો, ભલે કે સુગંધોનો કેાઈ ખાસ એરડો ન હોય ? મડપમા ચાર તરફ વાલ્લઓ વાગી રહ્યા હતા અને અપ્સરાઓના ટોળે ટોળા જામથી તેમ રતા જણાતા હતા.

૬૨ એ જાણિયોગિક દેવોએએ પ્રેક્ષાગૃહ રડપને હમણા કલો એવો સુંદર, પ્રસન્નાતાવધ, દર્શનીય-દેખાવડો અને અનુપમ બનાવ્યો હતો તે મડપ પી અદરની બે ચાન વિમાનની જેવી તદ્દન લીલી-ચરખી બનાવી હતી અને તેમા

ના સૂયા
ને બેસવા
ઈ ગયા
૧ બેસવા
૫ સભાના
૧ નૈઋત્ય
ભદ્રામનો

૨ અગ
૧૧૫ પૂર્વમા
ચાર હજાર
૧૧૭ હજાર

કુંપણે તૈયાર
૧૧ બાળસૂર્ય,
જપાકુસુમનુ
૫ ચોળ જેણ
૧ ચકચકતુ હણ-
૧૧૧ સૂર્ય વગેરેની
૧૧૭ હણ
હું

૧૨૨ હાકેડ
ને ગવ

કુદ, જલજિહ્વ અને સમુદ્રના શીષુ જેવું ધોળુ, તેમા બરેલા રત્નોથી ઝગમગતું, ઝીણુ અને સુંદર એક મોટું વિજય-દ્વધ્ય બાધેલું હતું એ વિજયદ્વધ્યની બરોબર વચ્ચેવચ્ચ એક મોટો વચ્ચમય અકુશ-વાકો સળીયો ટાંગેલો હતો એ મળીયામા ઘડા જેવડું એક મોટું મુકનાદામ-મોતીનું જૂમખુ-વટકાવેલું હતું અને તે મોતીના જૂમખાની ચારે બાજુ અધઘડા જેવડા બીજા ચાર મોતી-દામ પરાવેલા હતા આ રીતે એ સિંહાસનના ઉપરના ભાગમા બાધેલા વિજયદ્વધ્યમા એક મોટું મોતીનું જુમ્મર શોભતું હતું એ જુમ્મરના મોતીઓ સોનાની પાદરીવાળા બીજા અનેક લખૂમગોથી શોભતા હતા તેમજ અનેકવિધ મણિઓ, જાતબાવના હારો, અધહારો અને રત્નોથી સ્થપ-કતા હતા હવે જ્યારે પૂર્વનો, પશ્ચિમનો, દક્ષિણનો કે ઉત્તરનો વાયુ ચાલતો ત્યારે એ મોતીઓ ધીરે ધીરે હવતા હતા હલતા હવતા તેઓ જ્યારે એક બીજા સાથે અકુ-ળાતા ત્યાર તેમાથી કાનને મધુર લાગે તેવું અને મનને પરમ શાંતિ પમાડે તેવું ઉદાર-મનોહર ગુજન નીકળતું હતું એ સુંદર દિવ્ય ગુજનથી સિંહાસનની ચારે બાજુ ગુજાયમાન થઈ રહેતી હતી

ફપ તે સિંહાસનની આસપાસ વાયવ્ય ખૂણામા, ઉત્તરમા અને ઈશાન ખૂણામા સૂર્યાલદેવના ચાર હજાર સામાનિક દેવોને બેસવા માટે એક એક હજાર-કુલ ચાર હજાર બીજા સુંદર ભદ્રાસનો એ આલિયોગિક દેવોએ માડી દીધા સૂર્યાલદે-વની ચાર પટ્ટરાણીઓ અને તેના પરિવારને બેસવા માટે

પૂર્વના ભાગમાં ચાગ હબ્બર ભદ્રાસનો ગોઠવાઈ ગયા સૂર્યા-
ભદ્રેવની ૮૨ અતરગ સલાના આઠ હબ્બર સફર્યોને બેસવા
માટે અગ્નિખૂણામાં આઠ હબ્બર ભદ્રાસનો નખાઈ ગયા
એજ પ્રમાણે વચલી મલાના દમ હબ્બર સફર્યોને બેસવા
સારૂ દમ હબ્બર ભદ્રાસનો દક્ષિણના ભાગમાં, બાહ્ય સલાના
બાગ હબ્બર સફર્યોને માટે બાર હબ્બર ભદ્રાસનો નૈઋત્ય
ખૂણામાં અને સાત એનાપતિઓને માડ માત ભદ્રાસનો
પશ્ચિમના ભાગમાં હારણધ નાખવામાં આવ્યા

૬૬ આ ઉપરાંત સૂર્યોભદ્રેવની ચોટી કરનારા અગ-
રક્ષક દેવો માટે એ મિહાસનની ચારે બાજુ અર્થાત્ પૂર્વમાં
ચાર હબ્બર, દક્ષિણમાં ચાર હબ્બર, પશ્ચિમમાં ચાર હબ્બર
અને ઉત્તરમાં ચાગ હબ્બર એમ કુલ બીજા સોળ હબ્બર
ભદ્રાસનો ગોઠવવામાં આવ્યા

૬૭ હવે આ રીતે તે યાન વિમાન પૂર્ણપણે તૈયાર
થઈ ગયું જેમ તાલે ઉગેલો હેમત ઋતુનો બાળસૂર્ય,
અધારી રાતે સળગાવેલી ખેરના અગારા, જપાકુસુમનું
વન, ઢેચુડાતું વન વા પાગ્લિતડું વન રાતુ ચોળ જેલુ
લાગે તેમ તે દિવ્ય યાન વિમાન રાતુ ચોળ ચકચકતું હતું

પ્ર૦—શું તે યાન વિમાન, એને બાળસૂર્ય વગેરેની
આપેલી ઉપમાઓ જેલુ જ ખરેખર લાલચોળ હતું ?

ઉ૦—એ અર્થ સમર્થ નથી અર્થાત્ હે આયુષ્મન
શ્રમણ ! એ તો માત્ર ઉપમાઓ છે, પણ તે યાન વિમાન તો
એ બધી ઉપમાઓ કરતા કયાય વધારે ઈશ્વર,
મનોહર અને મનોરમ લાલ વર્ણવાળું હતું તેનો

યાન વિમાનની સવારીમા બેઠાએલા દત્તા આ રીતે વિમાનના સ્વામી સૂર્યભદ્રેવની આગળ પાછળ અને બન્ને બાજુએ અનેક દેવ દેવીઓ ગોઠવાએવા હતા અને એ યાન વિમાન એ બધાને ઉપાડી વેગબધ ગાજતુ ગતિ કરતું હતું

૮૧ એ રીતે સજબજ થએલો સૂર્યભદ્રેવ, પોતાના એ દિવ્ય ઠાઠમાઠને બતાવતો બતાવતો મૌઘમંકપની વચ્ચે શયને નીકળ્યો, અને મૌઘમંકપથી ઉત્તરમા આવેલા નીચે આવવાના-^{૮૫}નિર્યાણમાર્ગ તરફ તેણે પોતાના એ યાન વિમાનને હકાર્યું તે, એ નિર્યાણમાર્ગને પહોંચતા લાખ યોજનની વેગવાળી-^{૮૬} ગતિથી અપાટાબધ ભારતવર્ષ તરફ આવવા લાગ્યો. આ તરફ આવતા આવતા તેને અમર્ય દીપો અને સમુદ્રો ઉવધવા પડ્યા એ રીતે વેગબધ ગતિ કરતો એ સૂર્યભદ્રેવ નદીશ્વર દીપ-^{૮૭} મુધી આવી પહોંચ્યો અને ત્યાં અગ્નિઝોણમા આવેલા રતિકર પર્વત પાસે આવી લાગ્યો. આ રતિકર પર્વત પાસે આવીને એ સૂર્યભદ્રેવ પૂર્વે વણવેની પોતાની દેવમાયા સ કેવી લીધી અને જળૂદીપના ભારતવર્ષમા પહોંચવા જેવી સાધારણ બ્યવસ્થા કરી લીધી હવે તે, રતિકર પર્વતથી જળૂદીપ ભણી આવવાના માર્ગે પોતાના યાન વિમાનને હઠારવા લાગ્યો અને તુરતમાજ ભારતવર્ષમા પહોંચ્યો ત્યાં પહોંચી તેણે આમલકખાનો રસ્તો લીધો અને અપાટામાજ આમલકખાના અબસાલવણુ-ચૈત્યમા જ્યાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર ઊતર્યા છે ત્યાં આવી લાગ્યો. ત્યાં આવતાજ તેણે એ દિવ્ય યાન વિમાન સાથે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી અને

ભગવાનથી ઉત્તર પૂર્વના ભાગમાં-ઈશાન ખૂણામાં તેણે એ યાનવિમાનને ધરતીથી ચાઠ આગળ અધર ગાળી જીભ રાખ્યું

૭૨ મોટા પરિવારવાળી પોતાની ચાર પટ્ટરાણીઓ, ગાધવોનું અને નાટકીયાઓનું ટોણું એ બધા માથે એ સૂર્યોલકેવ એ યાન વિમાન ઉપગ્રી જીતરી નીચે આઠ્યો ત્યારબાદ સૂર્યોલકેવના ચાર હજાર સામાનિક દેવો અને એ યાન વિમાનમાં આવેલા બીજા બધા દેવો અને દેવીઓ ક્રમશઃ નીચે આઠ્યા એવા મોટા પરિવારથી વીંટાએલો સૂર્યોલકેવ, પોતાની સર્વ પ્રકારની હિંચ સહિ સાથે, દેવ-વાદ્યોના મધુર ઘોષ સાથે ચાલતો ચાલતો શ્રમણ ભગવાન મહાવીર તરફ આઠ્યો, ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી, વાદી, નમી તેમને વિનયનશ્રી રીતે ઠહેવા લાગ્યો

૭૩ “હે ભગવન ! હું સૂર્યોલકેવ મારા સકલ પરિવાર સમેત, આપ દેવાનુગ્રિયને વહન કરું છું, નમન કરું છું અને આપની પર્યુપામના કરું છું ”

૭૪ ‘હે સૂર્યોલ !’ એમ કહી શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સૂર્યોલકેવને આ પ્રમાણે કહ્યું “હે સૂર્યોલ ! એ પુરાતન છે, હે સૂર્યોલ ! એ “જીત છે, હે સૂર્યોલ ! એ કૃત્ય છે, હે સૂર્યોલ ! એ કરણીય છે, હે સૂર્યોલ ! એ આચરાએલું છે અને હે સૂર્યોલ ! એ સમત થએલું છે કે ‘ભવનપતિના, વાનવ્યતરના, જ્યોતિષિકના અને વૈમાનિક વગના દેવો અરહત ભગવતોને વાદે છે, નમે છે, અને પછી પોત-પોતાના નામ જોગો કહે છે,’ તો હે સૂર્યોલકેવ ! તું જે કંઈ છે તે પુરાતન છે અને સમત થએલું છે ”

૭૫ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરનું કથન સાંભળી સૂર્યોભદ્રે બહુ હર્ષિત થયો, પ્રકુન્વ થયો અને ઘણોજ સતુષ્ઠ થયો, પછી તેમને વાઢી નમી તેમનાથી બહુ નજીક નહિ, તેમ બહુ દૂર નહિ, એવી રીતે બેઠી તે સૂર્યોભદ્રે તેમની શુશ્રૂષા કરતો મામો રહી વિનયપૂર્વક હાથ જોડી શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની પર્યુષામના કરવા લાગ્યો.

૭૬ તે વખતે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે પોતાના દર્શનાર્થે આવેલા સૂર્યોભદ્રેને, આમલકરૂપાના રાત્ન રાણીને તથા આમલકરૂપામાથી આવેલી મોટી જનસભાને ધર્મદેશના સંભળાવી દેશના સાંભળી જનતા તો પોત પોતાને ઠેકાણે ચાલી ગઈ.

૭૭ દેશના માંભળીને પ્રમાદ પામેલા અને આઠહા ફિત હૃદયવાળા સૂર્યોભદ્રે બેઠા થઈને પ્રણામપૂર્વક શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને આ પ્રમાણે વ્યવહાર કર્યો.

પ્ર૦—હે ભગવન! શું સૂર્યોભદ્રે ભવમિદ્ધિ—ભવ્ય છે કે અભવસિદ્ધિક—અભવ્ય છે? સમ્યગ્દષ્ટિવાળો છે કે મિથ્યા દષ્ટિવાળો છે? સત્ત્વાત્મા પરિમિતપણે ભમનારો છે કે અનત કાળ સુધી ભમનારો છે? બોધિની પ્રાપ્તિ થવી તેને સારું સુલભ છે કે દુલભ છે? શું તે આરાધક છે કે વિરાધક છે? તે ચરમ શરીરી છે કે અચરમ શરીરી છે?

‘હે સૂર્યોભ !’ એમ કહીને શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે તેને નીચે પ્રમાણે ઉત્તર આપ્યો.

ઉ૦—હે સૂર્યોભ ! તું ભવ્ય છે, સમ્યગ્દષ્ટિવાળો છે, સત્ત્વાત્મા પરિમિતપણે ભમનારો છે, તને બોધિની

પ્રાપ્તિ થવી સુલભ છે, તું આરાધક છો અને તું ચમ્પ શરીરી ડો

૭૮ ભગવાને આપેલો ઉત્તર માલળીને સૂર્યાભદ્રેવતુ ચિત્ત આનંદિત થયું અને પરમ મોમનમ્યયુક્ત થયું ભગવાનનો ઉત્તર સાંભળ્યા પછી એ સૂર્યાભદ્રેવે ભગવાનને વાદી નમી આ પ્રમાણે વિનતી કરી “હે ભગવન! તમે બધું જાણો છો અને જુઓ છો, જ્યાં જ્યાં જે છે તે બધું તમે જાણો છો અને જુઓ છો, મર્વ જાળના બનાવોને જાણો છો અને જુઓ છો, સર્વ લાવોને તમે જાણો છો અને જુઓ છો, મારી દિવ્ય ઋદ્ધિસિદ્ધિને, મે પ્રાપ્ત કરેલી દિવ્ય દેવગુતિને અને દિવ્ય દેવાનુભાવને પણ પહેલા અને પછી તમે જાણો છો અને જુઓ છો, તો હે ભગવન! આપ દેવાનુપ્રિય તપ્કની માગી લક્ષિને લીધે હુ એવી ઇચ્છા કરું છું કે મારી દિવ્ય ઋદ્ધિસિદ્ધિ, દિવ્ય દેવગુતિ અને દિવ્ય દેવપ્રભાવ તથા બત્રીગ પ્રજાગ્ની દિવ્ય નાટ્યકળા આ ગૌતમ વગેરે શ્રમણનિર્જ્ઞયોને દેખાડું “૦”

૭૯ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે સૂર્યાભદ્રેવની ઉપયુક્ત વિનતીને આદર ન આપ્યો, અનુમતિ ન આપી અને તે તરફ મૌન રાખ્યું ત્યારપછી બીજીવાર, ત્રીજીવાર પણ સૂર્યાભદ્રેવે એવીજ વિનતી કરી અને તેના ઉત્તરમાં ભગવાન મહાવીરે તેનો આદર ન કરતા માત્ર મૌન જ ધરી રાખ્યું છેવટે તે સૂર્યાભદ્રેવ, શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દઈ, વાદી નમી ઉત્તર પૂર્વની દિશા તરફ ગયો ઇશાન ખૂણામાં જઈ તેણે વૈકિયસમુદ્ધાત ક્યો, તે દ્વારા

તેણે મહાગેય યોજન સુધીના હાથા દડને બહાર કાઢ્યો, બહાર મોટા પુ ગયો તણ દીધા અને જોઈએ તેવા ચથા-સૂક્ષ્મ પુદ્ગલોનો મચય કર્યો, વળી, બીજાવાર વૈકિયમમુદ્દ-ઘાત કરી તેણે નગ્ધાના ઉપરના ભાગ જેવો મર્વ પ્રકારે સર્વ બાજુથી એકસરખો એવો એક ભાગ સર્જ્યો, તેમા સ્વપ, રમ, ગધ અને ત્પશંથી મુચોગિત પૂર્વે વર્ણવેલા એવા અનેક મણિઓ જડી દીધા, સર્વ બાજુથી એકસરખા ભૂમ-જામા વચ્ચોવચ્ચ તેણે એક પ્રેક્ષાગૃહ રમ્યુ-નાટક-શાળા ખરી કરી એ નાટકશાળા, તેમા બાધેલો ઉલ્લોચ-ચદરવા, અખાડો અને મણિની પેઢવી એ બધાનું વર્ણન આગળ કહેવાઈ ગયું છે તથા મણિની એ પેઢવી ઉપર મિહા-સન, છત્ર વગેરે જે આગળ વણવાઈ ગયું છે તે બધું બરા-બર જોઈવી દીધું

૮૦ ત્યાજપછી એ સૂર્યોદયેવ શ્રમણુ ભગવાન મહા-વીરના દેખતા તેમને પ્રણામ કરે છે અને ‘ભગવાન મને અનુસા આપો’ એમ કહી પોતે બાધેલી નાટકશાળામા તેમની-તીર્થકરની-માથે ઉત્તમ મિહામનમા યેને છે

ત્યાજખાદ એમતા વેત તેણે અનેક પ્રકારના મણિમય કનકમય રત્નમય વિમલ અને ચક્રચક્રતા દડા પોચી બેરખા વગેરે આભૂષણોથી દીપ્તો બિજો પુદ્ગ અને લાભો એવો પોતાનો જમણો હાથ પસાર્યો

એના એ જમણા હાથમાથી ચરખા વચ લાવણ્ય-સ્વપ અને યૌવનવતા, સગ્ધા નાટકીય ઉપકરણો અને વચ્ચા-ભૂષણોથી સજેલા, ખસાની બન્ને બાજુમા ઉત્તરીય વસ્ત્રથી

સુજા ડોકમા કોટિયુ અને શરીરે કચુક પહેરેલા, ટીલા અને છોગા લગાવેલા, ચિત્ર વિચિત્ર પટ્ટાવાળા અને પુદડી ફરતા જેના છેડા ફેણ જેવા ઉંચા થાય એવી છેટે-ટોટે-મૂઠેલી ખાલગ્વાળા રગભેરગી નાટકીય પન્ધિાન પહેરેલા, છાતી અને ઢઠમા પહેલા એઢાવળ હારોથી ગોભાયમાન અને નાચ કરવાની પૂરી તૈયારીવાળા એડમો ને આઠ દેવ-કુમારો નીકળ્યા

૮૧ જોજ પ્રમાણે સૂર્યાલહેવે પમાગેલા કાળા હાથ-માથી ચક્રમુખી, ચક્રાધિસમાન લલાટપટ્ટવાળી, ખરતા તારાની જેમ ચમકતી આકૃતિ વેશ અને ચાત્ર મુગાચી શોભતી, હસવે ખાલવે ચાલવે વિવિધવિદ્યાએ લલિત મલાષે અને યોગ્ય ઉપચારે કુશળ, હાથમા વાળવાળી, નાચ-કરવાની પૂરી તૈયારીવાળી અને બરાબર એ દેવકુમારોની જોડીસ્વપ એવી એકસો ને આઠ દેવકુમારોની નીકળી

૮૨ પછી એ સૂર્યાલહેવે ૧૨૧ જો, ગણશિંગા, શખલીઓ, ખરમુખીઓ, ચેયાઓ, પીરપીરિકાઓ, પણુનો-નાની પડધમે, પટહો-મોટી પડધમે, ઢક્ષાઓ-કા-કલીઓ, મોટી ઢક્ષાઓ-કાગે, લેરીઓ, આલર, દુડ-લીઓ, માકડમુખીઓ, મોટા માદળો, મૃદગો, નદી-મૃદગો, આલિંગો, દુસ્તુઓ, ગોમુખીઓ, નાના માદળો, ત્રણ તારની વીણાઓ, વીણાઓ, ભમરી-વાળી વીણાઓ, છ ભમરીવાળી વીણાઓ, આત તારની વીણાઓ, બળખીનો, સુધોધા ઘટાઓ, નદીધોધા ઘટાઓ, સો તારની મોટી વીણાઓ,

ચિત્રવીણાઓ^{૩૨}, આમોદો^{૩૩}, ઝાઝો^{૩૪}, નકુલો^{૩૫}, તણો^{૩૬},
 તુંબાવાળી વીણાઓ^{૩૭}, મુકુંદો^{૩૮}, હુંડુલો^{૩૯}, વિચિત્રી
 ઓ^{૪૦}, કંઠીઓ^{૪૧}, દિડિમો^{૪૨}, કિણિતો^{૪૩}, કંકવાઓ^{૪૪}, દંદ-
 રો^{૪૫}, દંદગિકાઓ^{૪૬}, કુસ્તુંબુઓ^{૪૭}, કંવરીઓ^{૪૮}, કલશો^{૪૯},
 તાલો^{૫૦}, કાસાના તાલો^{૫૧}, રિગિરિસિકો^{૫૨}, અગરિકાઓ^{૫૩},
 શિશુમારિકાઓ^{૫૪}, વાસના પાવાઓ^{૫૫}, ખાવીઓ^{૫૬}, વેણુઓ-
 વામળીઓ^{૫૭}, પરિવીઓ^{૫૮}, અને બદકો^{૫૯}, એમ ૯૩ઓ-
 ગણપચાસે જાતના એકસો ને આઠ આઠ વાજાઓ ખનાવ્યા
 અને એકસો ને આઠ આઠ તે દરેક વાજા ને વગાડનારા ખનાવ્યા

૮૩ પછી એ મૂર્ચ્છાબદેવે પોતાના હાથમાથી સરજેલા
 તે દેવકુમારો અને દેવકુમારીઓને બોલાવીને કહ્યું કે-

“હૈ દેવાનુપ્રિયો ! તમે શ્રમણ બગવાન મહાવીર પાસે
 જાઓ અને તેમને ત્રણ પ્રહસિણા હથે વડન-નમન કરી એ
 ગૌતમ વગેરે શ્રમણનિર્જીયાને તે દિવ્ય દેવજ્વલિ દિવ્ય
 દેવકૃતિ દિવ્ય દેવાનુભાવવાળું ખત્રીય પ્રકારનું નાટક
 લજવી ખતાવો =

૮૪ સૂર્યોદયેવ પી આજ્ઞા મતા જ તેને માથે ચઢાવી
 હૃદયુદ્ધ થએના એ દેવકુમારો અને દેવકુમારીઓ શ્રમણ
 બગવાન મહાવીર તરફ જઈ તેમને વાદી-નમી જે તરફ
 ગૌતમાદિ શ્રમણનિર્જીયા હતા તે તરફ વળ્યા અને એક
 સાથેજ એક હારમા એક કતાર બિભા રહ્યા, માથે જ નીચે
 નમ્યા, વર્ણી પાછુ સામેજ તેઓ પોતાના માથા ઉઠા કરી
 ટટાં ટિભા રહ્યા એજ પ્રમાણે મહિતપણે અને સગતપણે
 એ તમ્યા અને પાછા ટટાર બિભા રહ્યા, પછી સાથે જ

ટટ્ટાઁ જિહ્વા ગ્રહી દેહાર્ધ ગયા અને ચોતપોતાના નાચ-
ગાનના ઉપકરણો હાથપગમા બરાબર ગોઠવી રાખી એક
સાથેજ વગાડવા લાગ્યા, નાચવા લાગ્યા અને ગાવા લાગ્યા

૮૫ તેમનું સંગીત ઉરથી શરૂ થતા ઉઠાવમા ધીરુ
-મદ મદ, મૂર્ધામા આવતા તારસ્વરવાણુ અને પછી ઠઠમા
આવતા વિશેષ તારસ્વરવાણુ, એમ ત્રિવિધ હતું જ્યારે એ
બધા ગાતા હતા ત્યારે તેનો મધુર પડછંદો નાટકશાળામા
આખાય પ્રેક્ષાગૃહવાળા મડપમા પડતો હતો જે જાતના
રાગનુ ગાણુ હતું તેને જ અનુક્રેષ્ઠ એમનું સંગીત હતું ગા
નારાઓના ઉંઁ મૂર્ધા અને ઠઠ એ ત્રણે સ્થાનો અને એ
સ્થાનોના કરણો વિશુદ્ધ હતા વળી, શુ જતો વાસનો પાવો
અને વીણાના સ્વર સાથે ભળતુ, એક બીજાની વાગતી હથે-
ળીના અવાજને અનુસંગતુ, મુરજ અને કાસીઓના ઝણઝ-
ણાટના તથા નાચનાગઓના પગના ઠમકાના તાલને બરા-
બર મળતું, વીણાના લયને બગબર બધેએસતુ અને શરૂ
આતથી જે તાનમા પાવો વગેરે વાગતા હતા તેને અનુરૂપ
એણુ એમનું સંગીત ડાયલના ટહુકાજેણુ મધુર હતું વળી,
એ સર્વ પ્રકારે મમ, મલલિત-કાનને ડોમળ, મનોહર, મૃદુ-
પદસચારી, ચોતાઓને ગતિહર, ઉવટમા પણ મુરસ એણુ
તે નાચનાગઓનું નાચસન્ન વિશિષ્ટ પ્રકારનું ઉત્તમોત્તમ
સંગીત હતું

૮૬ જ્યારે એ મધુર મધુર સંગીત ચાલતુ હતું
ત્યારે શબ્દ રણશિશુ શબ્દો બરમુખી પેચા અને
પીરિકાને વગાડનારા તે દેવો તેમને ધમતા,

ઉપર આઘાત કરતા, લલા મોટી ડાકોને અફળાવતા, લેરી
 જાલર હુહુલીઓ ઉપર તાડન કરતા, મુઝ મુઝ નદી
 મુઝગોનો આલાપ લેતા, આગિંગ કુમ્તુજ ગોમુખી માદળ
 ઉપર ઉત્તાડન કરતા, વીણા વિપચી વ વદીઓને મૂર્છાવતા,
 સો તારની મોટી વીણા કાચળી વીણા ચિત્ર વીણાને ફટતા,
 બદ્ધીમ મુધોપા નદીધોપાનુ મારણ કરતા, બ્રામગી પડબ્રામરી
 પરિવાદનીનુ રફોટન કરતા, તૂણ તુંબવીણાને હબછળતા,
 આમોદ ઝાઝ કુલ નકુવોનુ આમોટન કરતા-પરસ્પર
 અફળાવતા, મુઝગ હુહુલી વિચિછીઓને છેડતા, કઠ્ઠી ડિંડમ
 કિણિત કડવાને બબવતા, દદરક દદરિકાઓ કુસ્તુખુરુ કવશીઓ
 મુઝો ઉપર અતિશય તાડન કરતા, તલ તાલ કાસાના
 તાલો ઉપર થોડુ થોડુ તાડન કરતા-પરસ્પર ધમતા, ઝિ-
 ગિરિસિકા લત્તિકા મઝગિકા શિશુમાગિકાનુ ધટ્ટન કરતા
 અને બસી વેણુ બાની પરિદશી તથા બદ્ધોને દૂકતા હતા

૮૭ એ રીતે એ ગીત નૃત્ય અને વાદ્ય દિવ્ય મનોહર
 મનહર અને શૃંગારસચ્ચી તરબોળ બન્યા હતા, અફળુત
 થયા હતા, બધાના ચિત્તના આમેપક નીવડ્યા હતા એ
 સંગીતને માલજનારા અને નૃત્યને જોનારા દ્વારા ઉછળતા
 વાહવાહના ઠોલાહવથી એ નાટકયાળા ગાજી રહી હતી
 એમ એ દેવોની દિવ્ય ગમત પ્રવૃત્ત થએલી હતી એ
 રમતમા મસ્ત બનેલા તે દેવકુમારો અને દેવકુમારીઓએ
 શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની મામે સ્વસ્તિકા શ્રીવત્સ નદાવર્ત
 વર્ધમાનક ભદ્રામન કલશ મત્સ્ય અને દર્પણના દિવ્ય અભિ-
 નયો^{૯૪} કરી એ મગજસ્વપ્રથમ નાટક ભજવી દેખાડ્યું હતું

૮૮ વળી, એ દેવકુમારો અને દેવકુમારીઓ ખીન્નુ નાટક લજવી બતાવવા પૂર્વે જણાવેલી રીતે એકસાથે એક હારમા લેગા થઈ ગાવા નાચવા અને વાજત વગાડવા લાગ્યા તથા એ અદ્ભુત દેવગતમા મરણુલ બની ગયા

૮૯ આ ખીજા નાટકમા તેમણે શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની સામે આવર્ત પ્રત્યાવર્ત શ્રેણિ પ્રશ્રેણિ સ્વસ્તિક પૂસમાણુગ વર્ધમાનક મત્સ્યાડક મકરાડક જ્વર માર પુષ્પાવટ્ટી પદ્મપત્ર માગરતગ વમતીલતા અને પદ્મલતાના અભિનયો કરી દેખાડી ખીન્નુ નાટક પૂરુ કર્યું

૯૦ પછી ત્રીજુ નાટક લજવી બતાવવા લેગા થયેલા તે દેવકુમારો અને દેવકુમારીઓએ શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની સામે ઇંદ્રામૃગ બળદ ઘોડો માનવ મગર વિહંગ-પક્ષી વ્યાલ કિન્નર રુરુ શરભ ચમર કુજ્જ વનલતા અને પદ્મલતાના અભિનયો કરી દેખાડ્યા

૯૧ ચોથુ નાટક દેખાડતા તે દેવકુમારો અને દેવકુમારીઓએ શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની સામે એકતશ્ચક દ્વિધાયક એકતશ્ચકવાલ દ્વિધાયકવાલ એમ ચકાર્ધ અને ચકવાલનો અભિનય લજવી બતાવ્યો

૯૨ પાચમુ નાટક લજવતા તેમણે આવલિકાઓનો અભિનય કર્યો એમા એમણે ચત્રાવલિકા વલયાવલિકા હમાવલિકા સૂર્યાવલિકા એકાવલિકા તાનવલિકા મુક્તાવલિકા કનકાવલિકા અને ગ્લાવલિકાઓના દેખાડો કરી બતાવ્યા

૯૩ છઠ્ઠુ નાટક ચરૂ કરતા તેમણે ઉદ્દગ

ચરૂ ભિગવાના અને સૂર્ય ભિગવાના દર્શ્યો

૯૪ સાતમા નાટકમા આગમનના અર્થાત્ ચંદ્રના આગમનના અને સૂર્યના આગમનના દેખાવો કરી બતાવવામા આંચા

૯૫ આઠમા નાટકમા તેઓએ આવરણના-ચંદ્રના અને સૂર્યના આવરણના દેખાવો કરી દેખાડ્યા અર્થાત્ જ્યારે ચંદ્રચંદ્ર અને સૂર્યચંદ્ર થાય ત્યારે જગતમા અને ગગનમા જે જાતનું વાતાવરણ પ્રગટે છે તે એ નાટકમા પ્રત્યક્ષ કરી બતાવવામા આંચુ

૯૬ નવમા નાટકમા અસ્તમનના દેખાવો આંચા એટલે જ્યારે ચંદ્ર અને સૂર્ય આથમી જાય છે ત્યારે જગતમા અને આકાશમા જે જે ઘટનાઓ બને છે તે બધી નજરેનજર ખડી કરવામા આવી

૯૭ દસમું નાટક ચંદ્રમંડલ સૂર્યમંડલ નાગમંડલ ચક્ષમંડલ ભૂતમંડલ રાક્ષમંડલ અને ગાધર્વમંડલના અભિનયોમા પૂરું થયું એમા ચંદ્ર સૂર્ય નાગ ચક્ષ ભૂત રાક્ષ અને ગાધર્વ મળધી મંડલોના ભાવો બજવી બતાવ્યા

૯૮ અઘારમું નાટક દ્રુતવિવર્ણિત અભિનયને લગતું હતું, તેમા વૃષભની અને સિંહની લલિત ગતિ, ઘોડાની અને ગજની વિલગિત ગતિ, મત્ત ઘોડો અને મત્ત હાથીની વિવર્ણિત ગતિ કરી બતાવવામા આવી

૯૯ બારમા નાટકમા સાગર અને નગરના આકારોને અભિનયમા કરી બતાવ્યા

૧૦૦ તેરમું દિવ્ય નાટક નદા અને ચપાના અભિનયને

લગતુ હર્તુ ચોદમા નાટકમા મત્સ્યાડ મકગડ જાર મારની
આકૃતિઓના અભિનયો હતા

૧૦૧ પત્તમા નાટકમા ૬૫ ક ખ ગ ઘ અને ડના
ઘાટના અભિનયો કઠી જતાંવ્યા

૧૦૨ પછીના ચાર નાટકો અનુક્રમે ૧૬ ચ છ જ
ઝ ન ના, ૧૭ ટ ઠ ડ ઢ ઘુ ના, ૧૮ ત થ ઢ ધ ન ના,
અને ૧૯ ધ ક ખ ભ મ ના ઘાટના અભિનયોને લગતા હતા

૧૦૩ વીસમુ નાટક અશોક આબો જાણુદો અને
કોસળના પદ્મ સગધી અભિનયોને લગતુ હર્તુ

૧૦૪ ૨૧ મુ નાટક લતાના દેખાવો કરવાને માટે
હર્તુ તેમા પદ્મ નાગ અશોક થયો આમ્ર વન વામતી કુદ
અતિમુખક અને સ્યામની વેવડીઓના અભિનયો હતા

પછી અનુક્રમે ૨૨ દુત^{૬૧} ૨૩ વિવણિત ૨૪ દુતવિ-
લણિત ૨૫ અચિત ૨૬ રિભિત ૨૭ અચિતરિભિત ૨૮
આરભટ ૨૯ સસોલ અને ૩૦ આગ્નટ લનોલના અભિ-
નયોને લગતા નવ નાટકો કઠી જતાંવ્યા

૧૦૫ ૩૧ મા નાટકમા ઉત્પાત નિપાત મ કુચિત પ્રમા-
ણિત ગ્યાગ્ધ્ય બ્રાત અને મબ્રાતની ક્રિયાઓને લગતા
અભિનયો દેખાડવામા આવ્યા

૧૦૬ ૩૨મા નાટકમા તે એક નાચે એક હારમા
લેગા ચએલા દેવરમણમા તણીન જનેવા દેવકુમારા અને
દેવકુમારીઓએ શ્રમણ લગવાન મહાવીરના પૂવળવ સગધી
ચરિત્રને લગતા બનાવોના અભિનયો લજવી જતાંવ્યા અને
પછી તેમનાજ વર્તમાન જીવનસગધી પણ જે જે

મોટા બનાવો બન્યા હતા તે દરેકને અલિનયોમા કરી દેખાડ્યા—તેમા તેમનું સ્વયં, ગર્ભમહરણ, જન્મમમયના બનાવો, અભિષેકનો પ્રસંગ, બાવકીડા, યૌવનદશા, કામબોગની લીલા, નિષ્ક્રમણનો પ્રસંગ, તપશ્ચરણની અવસ્થા, રાત્રી સયાની પરિસ્થિતિ, તીવ્રપ્રવતનની ઘટનાને લગતા અલિનયો હતા અને પછી છે તા અલિનયમા ભગવાન મહાવીરના નિર્વાણનું ચિત્ર પણ ઉતારવામા આવ્યું હતું આમ એ ચરમ-છેલ્લું-ખરીશ્વ નાટક પૂરું થયું.

૧૦૭ એ નાટકોમા તે દેવકુમારે અને દેવકુમારીઓએ ઢાલ વગેરે પહોળા, વીણા વીગેરે તાનવાળા, ઝાઝ વગેરે નક્કર અને શબ વગેરે પોલા એમ ચાર જાતના વાજા વગાડેલા.

ઉત્ક્રિષ્ટ પાદવૃદ્ધ^{૧૭} મહા અને રોચિન એમ ચાર પ્રકારનું મગીત ગાએલું.

અચિત, ગિલિત, આરભટ અને ભનોલ એમ ચાર પ્રકારે નૃત્ય કરેલું.

દાર્શનિક પ્રાત્યતિષ્ઠા આમાન્યતોપનિષાતનિક અને લોકમધ્યાવમાનિક એમ ચાર જાતના અલિનયો^{૧૮} ભજવી બતાવેલા.

૧૦૮ હવે તે દેવકુમાર અને દેવકુમારીઓ ગૌતમાદિક શ્રમણ નિર્જીવોને એ ખરીયે પ્રકારનું દ્વિય નાટક દેખાડી તથા શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દઈ તેમને વાદી નમી જે તરફ પોતાનો અધિપતિ સૂર્યોબદેવ હતો તે તરફ ગયા અને હાથ જોડી પોતાના એ અધિપતિને જય

વિજયથી વધાવી તેઓએ જણાવ્યું કે આપે કરેલી આજ્ઞા પ્રમાણે અમે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર પાને જઈ બત્રીસે પ્રકાગ્નુ એ દિવ્ય નાટક દેખાડી આંચ્યા.

૧૦૯ ત્યાગબાદ એ સૂર્યોલદેવ પોતાની તે દિવ્ય દેવમાયાને મહેલીલઈ એક ક્ષણમાએકલો-હતો તેવો એટાકી બની ગયો. પછી તે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને ત્રણ પ્રક-ક્ષિણા દઈ વાદી નની પોતાના પૂર્વોક્ત પરિવાર માથે એ દિવ્ય યાન વિમાન ઉપર ચડી જ્યાંથી આંચ્યો હતો ત્યાજ પાછો આંચ્યો ગયો.

૧૧૦ એના ગયા પછી 'ભગવન' એમ કહીને ચૌદ પૂવને જાણનારા, આગ જ્ઞાનથી સુજા મર્વાશરમનિપતી, મહાતપસ્વી, સૂર્યોલની એ દેવમાયાને બેઠને ૯૯૨ કાશીલ થયેલા અને કુતૂહલવાળા બનેલા ભગવાન ગૌતમ શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને વાદી નમીને નમ્રપણે આ પ્રમાણે બોલ્યા.

૧૧૧ પ્ર—હે ભગવન ! તે સૂર્યોલદેવની એ દિવ્ય દેવમાયા, એ દિવ્ય દેવદ્રુતિ, એ દિવ્ય દેવાનુભાવ કયા ગયો ? કયા સમાઈ ગયો ?

ઉ—હે ગૌતમ ! સૂર્યોલદેવે મજેલી એ દેવમાયા તેના શરીરમા ગઈ, તેના શરીરમા સમાઈ.

પ્ર—હે ભગવન ! તે કયા ગરણથી એમ બન્યું ?

ઉ—હે ગૌતમ ! બહાર અને અદર છાણુ વગેરેવી લંપિવી શુ પેલી કરતી વડીવાળી બધ બાજુવાળી ઠડી અને પવન ન ભરાય એવી જેમ કેઈ એક મોટી શિખર-બધી શાળા હોય, એ શાળાની પાસે માણુઓનું એક મોટું

ટોળુ જિભુ હોય અને એ વખતે એ ટોળુ આકાશમા એક
 મોટું પાણીભર્યું વાદળુ જૂએ તથા એ વાદળુ હંમણા જ
 વરસશે એમ એ ટોળાને લાગે તો જેમ એ ટોળુ પાસેની
 એ શાળામા પેસી જાય, તેમ એ દેવમાયા સૂર્યાલના શરી-
 રમા સમાઈ ગઈ અથવા એ શાળા બહાર જિભેત્રુ ટોળુ
 પોતાની સામે ચઢી આવતા વટોળિયાને જૂએ તોપણ જેમ
 એ પાસેની શાળામા પેસી જાય, તેમ એ દેવમાયા સૂર્યા
 લના શરીરમા મમાઈ ગઈ એમ મે કહ્યું છે

૧૧૨ વળી, ગાતમે પૂછયુ કે-

પ્ર૦—હે ભગવન્ ! સૂર્યાભદેવનુ સૂર્યાભવિમાન કયા
 ૧૦૦જણવેલું છે ?

ઉ૦—હે ગૌતમ ! જળદીપ નામના દીપમા મહા
 પવતથી ઠક્કિલે આ રત્નપ્રભા^{૧૦૧} નામની પૃથ્વી છે, તેના
 રમણીય મમતલ જૂલાગની ઉંચે ચદ્ર સૂર્ય ચંદ્રગણ નક્ષત્ર
 અને તારકાઓ આવેલા છે, ત્યાંથી આગળ ઘણા યોજનો
 સેકડો યોજનો હજારો યોજનો લાખો યોજનો કરોડો
 યોજનો અને લાખકરોડો યોજનો ઉંચે ત્રિચૂડર જઈએ
 ત્યારે ત્યાં સૌધર્મકલ્પ

પૂર્વ ૩, ૪ પહોળે
 સમાન ૧થી
 લગાઈ
 ઘેરાવે

મર્વરત્નમય કર્ણનીય અને અસાધારણ સુદરતાવાળા છે

તે વિમાનોની વચ્ચેવચ્ચ પાંચ અવત સડો જણાવેલા છે અથોડ અવત સડ, સપ્તપર્ણ અવત મક, ચ પક અવત મક, ચૂતક અવત સડ અને વચ્ચે સૌધર્માવત સડ એ પાંચે અવ ત સડો પણ મવરત્નમય સુદરતમ છે

એમાના તે સૌધર્માવત સડ મહાવિમાનથી પૂર્વે તીરધુ અમખ્ય લાખ યોજન આગળ વધીએ ત્યારે ત્યાં સૂર્યાલ- દેવનું સૂર્યાલ નામનું વિમાન જણાવેલું છે એ વિમાનની લગાઈ પહોળાઈ સાડાબાર લાખ યોજન છે અને ઘેરાવો ઓગણચાળીશ લાખ બાવન હજાર આઠ સો અડતાલીશ યોજન ૭

૧૧૩ સૂર્યાલદેવના એ વિમાનની ફરતો ચારે બાજુ એક મોટો પ્રાકાર-ગઢ છે એ ગઢ ત્રણસે યોજનની ઉંચાઈએ છે મૂળમા તેની પહોળાઈ સો યોજન, વચ્ચે પચાસ યોજન અને છેક ઉપર પચીસ યોજન છે અર્થાત્ એ ગઢ મૂળમા પત્તો-પહોળો વચ્ચે સાકરો અને છેડ ઉપર વધારે પાતળો છે ગઢનો આકાર ગાયના પૂઝા જેવો છે અને તે આગોચ ગઢ સર્વકનકમય અરોએ મનોહર છે

એ ગઢના કાગરા અનેક પ્રકારના કાળા નીલા લાલ પીળા અને ઘાળા એમ પાંચે રંગોથી શોભિતા છે તે એક એક કાગર લગાઈમા એક યોજન, પહોળાઈમા અરધુ યોજન, અને થોડું માઠેરુ યોજન ઉંચાઈમા છે તે બધા કાગરા સવ પ્રકારના રત્નોમાથી બનાવેલા છે-બહુ રમણીય છે

૧૧૪ સૂર્યાલદેવના તે વિમાનની એક એક બાજુએ હજાર હજાર બારણા હોય છે એમ કહેવું છે અર્થાત્ તે વિમાનને પૂર્વ પશ્ચિમ ઉત્તર દક્ષિણ એમ ચારે બાજુના મળીને ચાર હજાર બારણા હોય છે

તે એક એક બારણું ઉઘાડીએ પાચસો યોજન છે, પહોળાઈએ અને પ્રવેશે અઢીસો યોજન છે

તે બધા બારણા ધોળા છે, તેમની ઉપરના શિખરો સોનાના છે, એ શિખરોમા વૃષભ મગર વિહંગ માનવ કુન્જર કિન્નર પદ્મવતા વગેરેના ચિત્રો કોરેલા, એમના સ્તંભ-થાલવા ઉપરની વેદિકાઓ વજ્રમય-એ બધા હજારો કિર-હોથી ઝળહળે છે, એવા એ આખને ઠાઠે એવા સુખરૂપ શવાળા છે

તે દરેક બારણાની નેમો વજ્રમય, મૂળ પાયા રિષ્ટ-

મણિરત્નોથી રમતી પૂતળીઓ બારણાઓમા ખોડેલી છે તેનો માઠ-માઠભાગ-વજનો અને માઠભાગનું શિખર સ્થપાનું છે

બારણાના ઉપલા ભાગે સુવર્ણમય, તેમા મણિમય જાળીવાળા ગોખલાઓ, પડખા અને પડખાની બાજુઓ અકરત્નમય અને વાસડાઓ ખપાટો તથા નળિયા જ્યોતિ રમત્નમય છે તેની પાટીઓ ચપાની, નળિયાના ઢાકણ સુવર્ણમય અને ટાટીઓ વજ્રમય છે એ જાતના તે બારણા શખના ઉપલા ભાગ જેવા અને સ્થપાના ઢગલા જેવા ધોળા લાગે છે તે બારણાઓ ઉપર અનેક પ્રકારના તિલકો-ટીવા અને અર્ધચંદ્રો ઠેરેલા છે, મણિની માળાઓ ટાંગેલી છે, બારણા બહાર અને અદર સુવાળા છે, તેના ઉપરની રંગની ભૂકી મોનાની વેળુમય છે એવા એ બાજુના સુદર, સારા સ્પર્શ-વાળા, સ્વદી શોભાવાળા, પ્રમત્તતા પમાડે તેવા દર્શનીય અને અસાધારણ રમણીય છે

એ બારણાની જન્ને બાજુની બેઠકોમા ઠમજ ઉપર ઠેરેલા એવા ચંદનના નોળ નોળ કળગોની હારો, તેઓમા સુગંધી પાણી ભરેલા, તેમના ઢાઠાઓમા રાતા સૂતર નાખેલા અને તેના ઢાકણ પદ્મોત્પલના-એવા એ ચર્વરત્નમય ઘડાઓ, હે દીધજીવી શ્રમણ ! મોટામા મોટા ઈન્દ્રકુલની જેવા વિશેષ રમણીય જણાવેલા છે

૧૨૫ વળી, તે બારણાઓની જન્ને બાજુની બેઠકોમા સોળ સોળ નાગદતોની-ગાકડિયાઓની-હારો આવેલી છે

૧૧૮ સૂર્યોદયદેવના તે વિમાનની એક એક બાજુએ દક્ષિણ દક્ષિણે બારણા હોય છે એમ કહેવું છે અર્થાત્ તે વિમાનને પૂર્વ પશ્ચિમ ઉત્તર દક્ષિણ એમ ચારે બાજુના મળીને ચાર બારણા બારણા હોય છે

તે એક એક બારણું ઉઘાડીએ પાસેથી યોજન છે, પદ્માંગુલે અને પ્રવેશે અડીસો યોજન છે

તે બધા બાજુ ધોળા છે, તેમની ઉપરના શિખરો સોનાના છે એ શિખરોમાં વૃષભ મગધ વિષ્ણુ માનવ કુન્દર ત્રિ શિર પદ્મલતા વગેરેના ચિત્રો કોરેલા, એમના સ્વલ-યાબલો ઉપરની વેદિમંત્રો વૃષભ-એ બધા દક્ષિણે કિર યોગી કર્મકર્તા છે, એવે એ બાજુને દારે એવા સુખ્યપ્રથવાગા છે

તે દરેક બારણા પી નેમો વ જમથ, મૂળ પાયા વિદ્ય-મન ૧૧, યાનથીઓ વૃષભની અને તેનું નવ પચગી ઉત્તમ મણિઓ ૧૧થી જાનવું છે ટેલીઓ અથવા નની, ઈંડકીટો એ મેદના, બારણાઓ લ દિનાક્ષર ન પી બાજુઓ જ્યોતિષ પ્રકાશન, રૂપો-પીડીઓ-સોપાના ૧૦ નની, આધાઓ વસ્ત્રના, ખેતીઓ પી પીઓ વિવિધ મણિમય, આગાઓ અને તેનું જાનવું વ જનુ, આજનાપીડ-ઉદ્ધારા ૧૭ ૭૬

મણિરત્નોથી રમતી પૂતળીઓ બારણાઓમા ખોડેલી છે તેનો માઢ-માડલાગ-વજનો અને માડલાગનું શિખર સ્વપાનુ છે

બારણાના ઉપલા ભાગે સુવર્ણમય, તેમા મણિમય જાળીવાળા ગોખલાઓ, પડખા અને પડખાની બાજુઓ અકરત્નમય અને વામુદાઓ ખપાટો તથા નળિયા ન્યોતિ-રસરત્નમય છે તેની પાટીઓ ચપાની, નળિયાના ઢાકણ સુવર્ણમય અને ટાટીઓ વજ્રમય છે એ જાતના તે બારણા શખના ઉપલા ભાગ જેવા અને સ્વપાના ઢગલા જેવા ધોળા ભાગે છે તે બારણાઓ ઉપર અનેક પ્રકારના તિલકો-ટીલા અને અર્ધચંદ્રો ઠેરેલા છે, મણિની માળાઓ ટાંગેલી છે, બારણા બહાર અને અદર સુવાળા છે, તેના ઉપરની રંગની ભૂકી સોનાની વેળુમય છે એવા એ બારણા સુઠ, સારા સ્પર્શ-વાળા, સ્વદી શોભાવાળા, પ્રમજ્જતા પમાડે તેવા દર્શનીય અને અમાધારણ રમણીય છે

એ બારણાની બન્ને બાજુની બેઠકોમા કમળ ઉપર ઢોરેલા એવા ચંદનના સોળ સોળ કળશોની હારો, તેઓમા સુગંધી પાણી ભરેલા, તેમના ઢાઠાઓમા રતા સૂતર નાખેલા અને તેના ઢાકણ પદ્મોત્પલના-એવા એ સર્વરત્નમય ઘડાઓ, હે દીર્ઘજીવી શ્રમણ ! મોટામા મોટા ઇન્દ્રકુલની જેવા વિશેષ રમણીય જણાવેલા છે

૧૧૫ વળી, તે બારણાઓની બન્ને બાજુની બેઠકોમા સોળ સોળ નાગદતોની-આકડિયાઓની-હારો આવેલી છે

તે દરેક નાગદતો ઉપર નાની નાની ઝણઝણતી લટકેલી, એઓ ભીંતમા જરાજર બેઠેલા, એમનો આગલો ભાગ ભીંતથી ચારી રીને જકાર પડેલો—એવા એ સાપના અડધા ભાગ જેવા દેખાતા વજ્રમય સ્ત્રીધા લાગ્યા નાગદતો, હે આયુધ્યમન શ્રમણ ! મોટા મોટા ગજદતના આકાર જેવા સુવાળા અને શોભાજનક છે

વળી, એ નાગદતોમા કાગા, નીલા, ગતા, પીળા અને ધોળા સૂતરથી પડેલાની લાભી લાખી માળાઓ લટકાવેલી, એ માળાઓના લખૂચકો—ઉપરના કુમના—મોનાના, એ કુમનાની અડખેપડખે જડેલી મોનાના પતરાની પાકડીઓ છે, ત્યારે દક્ષિણનો ઉત્તરનો પૂવનો અને પશ્ચિમનો મહ મહ પવન વાય ત્યારે તે ધીરે ધીરે હવની હવતી પાકડીઓમાથી કાન અને મનને શાંતિ આપે એવું મધુર મંગીત નીકળે છે

૧૧૬ વળી, હે આયુધ્યમન શ્રમણ ! એ નાગદતોની ઉપર ખીજા સોળ મોગ નાગદતોની હારો આવેલી છે, તેઓ પણ ગજદતના આકાર જેવા સુવાળા અતિરમણીય છે ઉપરના આ નાગદતોમા રજતમય શિકા ટાંગેલા છે, એ દરેક શિકામા વૈદુર્યનો ધૂપધડીઓ મૂકેલી છે, એ ધૂપધડીઓમા ઉત્તમ જાળો અગર કિનરુ અને તુરુકનો મુગધી ધૂપ મધમધી રહ્યો છે, એવીએ મુગધી વાટ જેવી મધમધતી ધૂપધડીઓમાથી નીળતી મનોહારી મુગધ પ્રાણ અને મનને શાંતિ આપતી તે પ્રદેશમા ચારે કોર ફેલાતી રહે છે

૧૧૭ વળી, એ પારણાઓની જન્ને પડખેની બેઠકોમા સોળ સોળ પૂતળીઓની હારો જણાવેલી છે તે પૂતળીઓ

વિવિધ પ્રકારની લીલાઓવાળી, સુપ્રતિષ્ઠિત, મારી રીતે શણ-
ગારેલી, ગંગાબેરગી વસ્ત્રો પહેરેલી અને અનેક જાતની
માળાઓવડે શોભાયમાન છે એમનો કટિભાગ મૂઠીમા
આવી જાય એવો પાતળો, અળોઠો ઉંચો અને કઠણ પીવર
-ભગવદ્ગ-છાતી, આખના ખૂણા રાતા, વાળ કાળા
કોમળ અને શોભનિક છે અથોક વૃક્ષ ઉપર તેની કાળને
કાળે હાથે પકડીને એ પૂતળીઓ ઊભેલી છે આખર્મીઆ-
મણી કંઠી એ, જાણે દેવોના મનને હરી ન લેતી હોય,
એક બીજા સામુ જોતી એ, જાણે પરસ્પર ખીજતી ન હોય,
એવી જણાય છે એ બધી બનેલી છે તો પૃથ્વીમાથી-
માટીમાથી-પણ નિત્ય રહેનારી છે એમનું મુખ ચંદ્ર જેવું
લલાટ ચંદ્રાર્ધ જેવું અને દેખાવ ચંદ્ર જેવો સૌમ્ય છે ખરતા
તારાની જેમ એ બધી ઝગમગ્યા કરે છે, મેઘની બીજ-
ળીનો ઝખકારો અને પ્રખર સૂર્યનો ચમકાટ એ ઠરતા ચ
તેઓ વધુ ઝખકે છે-ચમકે છે એવી એ પૂતળીઓ કૃગારે
આકારે અને વેશે પ્રસાદ ઉપજાવે એવી દેખાવડી અને
મનોહર છે

૧૧૮ વળી, એ જાગણાઓની બન્ને બાજુની બેઠ-
કોમા મર્વગ્નમય સુદગ્ધ જાળીવાળા સોળ સોળ રમણીય
સ્થાનો છે બન્ને પડખેની એ બેઠકોમા સોળ સોળ ઘટાની
હાથે ટાંગેલી જણાવેલી છે એ ઘટાઓ સુવણમય, તેમના
લોલકો વજ્રમય, ઘટાના બન્ને પડખા વિવિધ મણિમય,
ઘટાની સાકળો સોનાની અને દોરીઓ રૂપાની છે તેમ
રણકો મેઘના ગડગડાટ જેવો, મિહની નેનો, ૬

ના નાદ જેવો, હ્રમના સ્વર જેવો મધુ છે એવા-એ કાન
અને મનને ઠા-મુખ આપે-તેવા ગ્લુકાવટે તે ધ ટાઓની
આમપાસનો પ્રદેશ પણ ગાજતો રહે છે

૧૧૯ વળી, એ બાગ્ણાઓની જન્ને બાજુ પી બેઠકામા
સોળ સોળ વનરાઈઓ જણાવેલી છે એ વનરાઈઓમા વૃક્ષો
વેલો ક્ષણગા અને પાકડા મલિમય છે, એમના ઉપર સમ
ગઓ શુભતા રહે છે એવી એ વનરાઈઓ ટાઢી હિમ જેવી
શીતળ અને ત્રાસાદિક છે

વળી, તે જન્ને પડખેની બેઠકામા વનનય સોળ સોળ
પ્રકઠકો-ઓટલાઓ જણાવેલા છે તે દરકની સળાઈ
પહોળાઈ અગીતો યોજન અને જાડાઈ મવાતો યોજન છે
તે તે એક એક પ્રકઠક ઉપર એક એક મોટો ઉવો મહેલ
આવેલો જણાવેલો છે, તે દરેક મહેલ અઢીસો યોજન ઉવો
અને સવાનો યોજન પહોળો છે જાણે પ્રભાતા પુજ ન
હોય એવા એ મહેલો વિવિધ મલિઓ અને રત્નોથી
ખીસીખીસ જડેલા છે ઉપરાઉપર છોટી શોભાયમાન
વિનય વૈજમતી પતાકાઓ એ મહેલો ઉપર પવનથી ફરફરતી
રહે છે એના મલિકનકમય શિખરા ઉપર આસને અડતા
છે મહેલોની ભીતિમા વચ્ચે વચ્ચે રત્નોવાળા જાળિયાઓ
મુકેલા છે બારણામા ચેમતાજ વિનયમાન પુડરીક કમળો
અને ભીતિમા વિધવિધ તિવળો તથા અર્ધચંદ્રો ઠોરેલા
છે મહેલો અદર અને જહાર લીસા સોનેરી વેળુથી લીધેલા
સુદરતમ છે જે પ્રકઠકો ઉપર તે મહેલો છે તે પ્રકઠકો
પણ છોટી શોભતી ધજરોથી રમણીય છે

૧૨૦ એ મહેલોના બારણાની બન્ને બાજુ મોળ સોળ તોરણો જણાવેલા છે એ મણિમય તોરણો મણિમય થાલલાઓ ઉપર બેસાડેલા છે, તેમના ઉપર પદ્મ વગેરેના ગુન્ડાઓ ટાંગેલા છે તે એક એક તોરણની આગળ પૂર્વે વણુવેલા એવા નાગદતો તથા એવી જ બજારે પૂતળીઓ ઊભેલી છે તેજ રીતે દરેક તોરણની આગળ એક એક બાજુ સર્વરત્નમય ઘોડા હાથી માનવ કિનર કિંપુરુષ મહો-રગ ગાધર્વ અને વૃષભની હારો આવેલી છે, તેજ પ્રકારે નિત્ય પુષ્પવાળી સર્વરત્નમય પદ્મલતા વગેરેની શ્રેણીઓ આવેલી છે એ ગીતે, હે આયુષ્મન શ્રમણ ! દિશાસ્વસ્તિઠ ચક્રનકલશ અને મત્તગજના મુખની જેવા ભૂગાળની બે બે હારો ગોઠવેલી છે

૧૨૧ વળી, તે તોરણની આગળ બે બે આરિસા હોવાનું જણાવેલું છે એ આરિસાના ચોડા સુવર્ણમય, મહો અકરત્નમય અને એમા પડતા પ્રતિબિંબો નિર્મ-લાતિનિર્મળ છે હે દીધશ્ચવી શ્રમણ ! ચક્રમહળ જેવા એ નિર્મળ આરિસા અર્ધઠાયપ્રમાણ જણાવેલા છે

૧૨૨ વળી, એ તોરણોની આગળ વજના બે થાળો જણાવેલા છે એ રથના પેડા જેવા મોટા મોટા થાળો જાણે કે ત્રણવાર છડેલા આખા ચોખાથી ભરેલા જ હોય એવા ભામે છે

વળી, એ તોરણોની આગળ સ્વચ્છ પાણી અને તાજા લીલા ફળોથી ભરેલી બે બે પાત્રીઓ મૂકેલી જણાવેલી છે

હે ચિરંજીવ શ્રમણ! એ બે બે પાત્રીઓ ગાયને
આણુ આપવાના મોટા ગોળ સુકવા જેવડી મોટી મર્વરત્ન-
મય અને શોભનાતિશોભન છે

વળી, એ તોરણોની આગળ નાનાવિધ ભારોથી ભરેલા
સવરત્નમય બે બે સુપ્રતિષ્ઠકો છે—ગરાવો છે, બે બે
મનોરુચિકાઓ—પેઢલીઓ છે એ પેઢલીઓમા સોનાના અને
રૂપાના અનેક પાટિયાઓ જણાવેલા છે તે સોનારૂપાના
પાટિયાઓમા વજ્રમય નાગદંતો જડેલા છે, એ નાગદંતો
ઉપર વજ્રમય શિકા છે, એ શિકા ઉપર કાળા નીલા રાતા
પીળા અને ધોળા સૂતરના પડકાવાળા પવનથી ભરેલા ઘડાઓ
છે, એ ઘડા પવનપૂર્ણ ઘટો વૈદુર્યમય સુઢર છે

વળી, એ તોરણોની આગળ રતનથી ભરેલા બંને
કરડિયાઓ છે ચક્રવર્તીના રત્નપૂરુ કરડિયાની જેમ એ
કરડિયાઓ પોતાના પ્રકાશથી એ જગ્યાને ચારે બાજુથી
ચક્રચકતી કરી મૂકે છે

વળી, એ તોરણોની આગળ વજ્રમય બંને હથકઠા
ઝજકઠા નરકઠા કિન્નરકઠા કિપુરુષકઠા મહોરગકઠા ગા-
ધવકઠા અને વૃષભકઠા છે તેઓમા સવરત્નમય બંને
અગેરીઓ છે તેમા સવરત્નમય પુષ્પ માળા ચૂણુ વજ્ર
આભરણુ મરચવ અને પીંછીઓ મૂકેલી છે

વળી, એ તોરણોની આગળ બંને મિહાસનો અને
બંને છત્રો હોવાનું જણાવેલું છે એ છત્રોના દાડા વૈદુ-
ર્યના, કાન્તી-મૃદુ સોનાની, સાધા વજ્રના, મોતીથી પરોવેલી
રેણાની આઠ હજાર સળીઓ અને ચઢન જેવી શીતળ

સુગંધી છાયા છે મગજગ્વય ચિત્રોથી આલેખેલા ચંદ્રના
ઘાટ જેવા એ સર્વ છત્રો અતિશોભનિક છે

વળી, એ તોરણોની આગળ બે બે ચામરોની હયાતી
જણાવેલી છે એ ચામરોના કાયા વૈકુન્થના અને એમાં
વિવિધ મધુરતનની ડોરણી ઠારેલી છે ક્ષીરમાગરના પ્રીત્ય
જેવા પાતળા વાળવાળા સર્વરત્નમય એ ચામરો બહુ મુશો
લિત દેખાય છે

૧૨૩ એ જ પ્રમાણે તે તોરણોની આગળ તેલ,
કુઠ-ઉપલેટ, પન-તમાલપત્ર, ચૂઆ, તગર, એલચી, હરતાળ,
હિંગળોક, મણુસિલ અને અજનના બળે કુડલાઓની અસ્તિ
જણાવેલી છે એ કુડલાઓ સર્વરત્નમય અને અનુપમ શોભા-
વાળા છે

વળી, એ સૂર્યોલવિમાનના એક એક બારણા ઉપર
ચક્રની નીશાનીવાળા એકમો ને આઠ ધ્વજો છે, એ જ પ્રમાણે
મૃગ, ગરુડ, છત્ર, પીંછુ, પક્ષી, મિંહ, વૃષભ, ચારદતો હાથી
અને ઉત્તમ નાગની નીશાનીવાળા એકમો ને આઠ આઠ
ધ્વજો છે, અર્થાત્ એ પ્રત્યેક બારણા ઉપર એક હજાર અને
એ રી ધ્વજો લહેરી રહ્યા છે એમ જણાવેલું છે

૧૨૪ એ સૂર્યોલવિમાનમાં ચંદ્રવાથી મુશોલિત
પામઠ પામઠ લોભો-ભૂમિનાસ્થાનો જણાવેના છે એ લોભોની
બગળા વચ્ચે એક એક સિંહાસન માટેલું છે, બાકીના લોભો
ઉપર એક એક લદ્રાગન માટેલું છે

વિમાનના બારણાઓના ઓતરગો સોળ પ્રકારના
રત્નોથી ઘડેલા છે બારણાઓ ઉપર ધ્વજ અને છત્રોથી

શોભતા આઠ આઠ મગવો આવેલા છે એ રીતે વિમાનની ચારે બાજુના તે બધા બારણાઓ એવી ઉત્તમોત્તમ શોભાવાળા છે

૧૨૫ એ સૂર્યાલવિમાનની આસપાસ પાચસે પાચસે યોજન મૂકીને આઠ દિશામા ચાર વનખડો આવેલા છે પૂર્વમા અશોકવન, દક્ષિણમા માહડવન, પશ્ચિમમા ચપકવન અને ઉત્તરમા ચૂતકવન એ વનખડોની લગાઈ સાડાબાર લાખ યોજનથી કાઈક વધારે અને પહોળાઈ પાચસો યોજન છે તે દરેકની ફરતો એક એક ઠોટ છે એમ એ ચારે વનખડો લીલાછમ જેવા, ટાઢા હિમ જેવા, જોનારની આખને ઠારે એવા શીતળ છે

૧૨૬ તે વનખડોનું લોતળ તદ્દન સમ-સપાટ છે, તે ઉપર અનેક પ્રકારના મણિઓ અને તુણો ચોલી રદ્યા છે, તેમનો સ્પર્શ અને ગંધ મનગમતો આકર્ષક છે

હે ભગવન! પૂર્વ પશ્ચિમ દક્ષિણ અને ઉત્તરના વાયરા વાય છે ત્યારે મદ મદ હ્રતતા પરસ્પર અથડાતા એવા તે તુણોનો અને મણિઓનો ઢેવો અવાજ થાય છે ?

હે ગૌતમ ! એમનો અવાજ શ્રમહર શ્રુતિમધુર અને શ્રુતિને અત્યંત તૃપ્તિ આપનારા થાય છે

૧૨૭ છત્ર, ધન, ઘટ, પતાકા અને ઉત્તમ તોરણોથી સુશોભિત એક સુદર રથ હોય, જેની ચારે બાજુ નાની નાની ટેકડીઓ જડેલી હોય, હિમાવયમા ઉગેલા તિનિશના લાકડામાંથી બનાવેલો હોય, આરા અને ધોસરુ બરાબર બેસાડેલા હોય, પેડા ઉપરનો લોઢાનો પાટો મજબૂત હોય,

કુલીન ઘોડાની બેઠ બેઠેલી હોય, હાકનારો સારથિ અતિ કુશળ હોય અને અનેક પ્રકારના હથીઆને કવચો લાથાઓ પગેરે મુદોપકગ્ધોથી જે ભરેલો હોય, એવો એ રથ, મણિ-ઓથી ણાધેલા રાત્રના લગ્ન આગણામા વારવાર ચાલતો હોય, વાગવા આવતો જતો હોય, ત્યારે તેનો જે મધુરધ્વનિ સંભળાય છે, તેના જેવો તે તૃણોનો અને મણિઓનો ધ્વનિ છે?

ગૌતમ ! ના, એના જેવો એમનો ધ્વનિ નથી પણ તે કરતાય વિશેષ મધુર છે

વાહનકુશળ નર વા નારીદ્વાર રાત્રીના છેલ્લે પહોરે વાગતી ચડતી ઉતરતી મૂર્છનાવાળી એવી વૈકલ્પિક વીણાનો જે મધુર અવાજ સંભળાય છે તેવો અવાજ, તે તૃણોનો અને મણિઓનો છે?

ગૌતમ ! ના, એવો પણ નથી—એ કરતા સવિશેષ મધુર છે

લદ્રશાળ નહન સોમનમ ઠે પાડકવનમા અથવા હિમાલય મલય કે મહક ગિરિની શુક્ષ્મામા રહેતા, ગાનતાનની સહેલ કરવા સાથે મળેલા કિન્નરો ત્રિપુરુષો મહોરગો અને ગાધર્વોનો જેવો વિશુદ્ધ મધુર ગીતધ્વનિ શુભ છે, તેવો ધ્વનિ પરસ્પર અથડાતા એ મણિઓનો અને તૃણોનો છે?

ગૌતમ ! હા, તે મણિઓનો અને તૃણોનો એવો મધુરાતિમધુર ધ્વનિ નીકળે છે

૧૨૮ વર્ણી, એ વનખડોમા ઠેકઠેકાણે નાની મોટી નાનામા નાની અને મોટામા મોટી એવી અનેક ચોગ્ધ વાવો, ગોળ પુષ્કરિણીઓ, સીધી વહેતી નદીઓ, વાકી ચુકી

વહેતી નદીઓ અને કૂલોથી ઢાકેલા એવા હારખંધ આવેલા અનેક સરોવરો તથા હારખંધ ચોલતા અનેક કૂવાઓ આવેલા છે એ બધાના કાઠા રજતમય, ઢાઠાના ભાગે ખાડાખડિયા વિનાના એકસરખા છે એમની અંદરના પાણીઓ વજ્રમય અને વેળુ સુવર્ણ-રજતમય છે

વાવો વગેરે એ બધા જલાગયો મુવાળા સોનાના તળિયાવાળા છે, એમા જીતરવાના અને નીકળવાના સાધનો મારી રીતે ગોઠવાયેલા છે, એમના ઘાટો અનેક પ્રકારના મણિઓથી જડેલા છે ચાર ખૂણાવાળા એ જલાગયોમા પાણી અગાધ અને અતિગીતળ છે જેમની ઉપર ભમરા ભમરીઓ ગુલુ રહ્યા છે એવા ઉત્પલ, કુમુદ, નલિન, મુભગ, સૌગંધિક, પોડરીક, સો અને હજાર પાખડીવાળા ખીલેલા કમળોથી અને ગિસપત્ર તથા મૃણાલના દડોથી એ બધા જલાગયો ઢાકાયેલા છે જેમની અંદર ભમતા મત્સ્યો અને કાચબાઓ ઢલેલ કરી રહ્યા છે અને જેમને કાંઠે અનેક પ્રકારના પક્ષીઓ વિચરી રહ્યા છે એવા એ સ્વચ્છાતિસ્વચ્છ જળથી છલકતા જલાગયો તે વનખડોમા ચોખી રહ્યા છે

૧૨૯ એ જલાગયોમા કેટલાકમા આસવ જેવા પાણી છે, કેટલાકમા શેરડીના ગ્સ જેવા, કેટલાકમા ઘી જેવા, કેટલાકમા દૂધ જેવા, કેટલાકમા ખારા ઉમ જેવા અને કેટલાકમા સામાન્ય પાણી જેવા પાણી ભરેલા છે

તે વાવો અને કૂવા વગેરે પ્રત્યેક જલાગયોની ફરતા

ચારે દિશામા ત્રણ ત્રણ સોપાનો છે, તે સોપાનો ઉપર તોરણો ધત્તઓ અને છત્રો વગેરે શોભી રહ્યા છે

તેમા નાની નાની વાવોની અને ફવાની હાગેમા વચ્ચે વચ્ચે ઘણા ઉત્પાતપર્વતો નિયતિપર્વતો જગતીપર્વતો દારુપર્વતો આવેલા છે તથા ડોઈ ઊંચા કે નીચા એવા દકમરપો દકનાલટો અને દકમચો ઊભા કરેલા છે

૧૩૦ વળી ત્યાં મનુષ્યોને હિંચવાલાયક હિંચકા જેવા કેટલાક હિંચકાઓ ગોઠવાએવા છે, તેમ પક્ષીઓને જૂવવાલાયક જૂલા જેવા કેટલાયે જૂલાઓ ગૂલી રહ્યા છે એ બધા હિંચકાઓ અને જૂલાઓ મર્વગ્લનમય હોવાથી અધિકાધિક પ્રકાશમાન અને મનોહર છે

વચ્ચે વચ્ચે આવેલા તે ઉત્પાતપર્વતો વગેરે પર્વતો ઉપર અને હિંચકાઓ ઉપર મર્વગ્લનમય એવા અનેક હંસાસનો, કોચાસનો, ગજાસનો, ઉન્નત દળતા અને લાળા આસનો, પક્ષાસનો, લડાસનો, વૃષભાસનો, મિહામનો, પદ્માસનો અને સ્વસ્તિકાસનો મળાએલા છે

૧૩૧ વળી, તે વનખડોમા મર્વગ્લનમય ઝળહળાયમાન એવા આલિંગૃહો, માલિંગૃહો, કદલીંગૃહો, લતાગૃહો, આસનગૃહો, પ્રેક્ષણગૃહો, મન્નજનગૃહો, મંડનગૃહો, પ્રસાધનગૃહો, ગર્ભગૃહો, મોહનગૃહો, ચાલાગૃહો, જાળીવાળા ગૃહો, ચિત્રગૃહો, દુસુમગૃહો, ગધગૃહો, આગ્નિચાલવનો શોભી રહ્યા છે અને તે પ્રત્યેક ગૃહમા પૂર્વે કદા પ્રમાણે હંસાસનો વગેરે આનંદ આપનારા વ્યવસ્થા મોડેવાં

વળી, તે વનખટોમાં બધા ત્યા સવરતનમય એવા
ઝગઝગા થતા બાજની વેલોના મડપો, છૂંટની વેલોના
મડપો, મલિમ, નવમાલિમ, વામતી, દધિવામુકા, મૂચ-
દિલ-સૂચમુખી, નાગવેલ, નાગ, પલિમુખ, અર્ધાયા
અને મલુની લતાઓના મડપો ફેલાએલા છે

તે પ્રત્યેક મડપના હસ અને નરડવોના ઘાટના,
ઉંચા ઢગલા અને લાગા એવા ઢેટલાય સર્વગ્તનમય શિલા
પટ્ટો ફાળેલા છે તે બધાય શિલાપટ્ટો નાખણ જેવા
લુવાગા ઠામગ અને દેહીધ્વમાન છે

૧૩૦ હે ચિરંજીવ મમળ ! તે સ્થળે અને દેવો
અને દેવીઓ ભેગે છે, સૂએ છે, વિહરે છે, હને છે, રમે
છે, રતિહીટા કરે છે અને એ રીતે પોતે પૂર્વ ઉપાજેલા
મુશ કંથાલુમય મગજમ્બ પુણ્યમોના ફલવિપાકોને લોભ-
વના આનંદપૂર્વક વિચરે છે

૧૩૩ વળી, તે વનખટોની વચ્ચેવચ્ચ પાથતે
ચોળન ઉંચા અને નહીસો ચોળન પહોળા એવા ચાપ મોટા
પ્રાચાદો ચોક્કી રહ્યા છે એ પ્રાચાદોના બોયતળિયા તદ્દન
ચપાટ છે અને તેમાં ચદરવા સિંહાસનો વગેરે ઉપકરણો
યથાસ્થાને ગોઠવાએલા છે

તેમાંના એક પ્રાચાદમાં ૧૦૨ અયોધેવ, બીજામાં સપ્ત
પલ્લદેવ, ત્રીજામાં ચપકદેવ અને ચોથામાં ચૂતકદેવ એમ
ચાપ દેવોનો નિવાસ છે એ ચાપ દેવો મોટી દિવ્ય સમૃ-
દિવાળા અને પંચોપમપ્રમાણ આયુધવાળા છે

૧૩૪ જેની આસપાસ ચારે બાજુ એવડો મોટો અને અતિશય મુદર વનખડ શોભી ગ્યો છે એવા તે સૂર્યોજનામના દેવવિમાનનો અદરનો ભૂભાગ તદ્દન સપાટ અને અત્યંત રમણીય છે ત્યાં પણ ઘણા દેવો અને દેવીઓ ફરે છે, બેસે છે, હસે છે, રતિકીડા કરે છે અને આનંદ માણતા વિચરે છે

૧૩૫ તે વિમાનના એ ભૂભાગની વચ્ચેવચ્ચ લાખ યોજન લાખ પહોળુ એવું એક મોટું ઉપકારિગ્રહયન છે, તેનો ઘેરાવો ત્રણ લાખ મોળ હબર બસે મસ્તાવીગ યોજન, ત્રણ દોશ, અઠાવીસસે ધનુષ, તેર આગળ અને ઉપર એાધુ વધતું અડધુ આગળ છે એ એવું મોટું હયન આખુય સુવર્ણમય છે અને અત્યંત મનોહરમા મનોહર છે

એ હયનની ચારે બાજુ અડધુ યોજન ઊંચી અને પાંચમે ધનુષ પહોળી એવી એક મોટી મધ્વવર્ત્તિકા છે અને એટલાજ માપનો એક મોટો વનખડ તે હયનને ઘેરી રહેલો છે

૧૩૬ તે વેદિકાના ચાલણા, પાટિયા, ખીલીઓ, ખીલીઓનીટોપીઓ, વાડડા, વાલડા ઉપરના નળિયા, પાટીઓ, મોભીયા, ઢાકણા અને તેના જાળિયા ગોખલા વગેરે એ બધું વિવિધ નમય મણિમય વજ્રમય અને સુવર્ણરત્નમય છે એના દેટલાક જાળિયા નાની નાની ટોડરીઓવાળા, મોતીના પડાવાળા અને મોટી મોટી લટકતી માળાવાળા છે

એ વેદિમામા બધા ત્યાં સુવરત્નમય ઘોડાની વૃષ-ભની અને સિંહ વગેરેની બેઠા શોભી રહી છે.

હે ભતો! એ વેદિકાને પદ્મવરવેદિકા કહેવાનું શું કારણ ?

ગૌતમ ! એ વેદિકાના યાજ્ઞવા, પાટીયા, ખીલીઓ, ખીલીઓની ટોપીઓ, મોલ અને બળિયા વગેરે દરેક ભાગમાં, ચોમાસાના પડતા પાણીને રોકી શકે એવા છના કાર અનેક પ્રકારના મર્મગ્નમય સુદૃઢ ઉત્પલ્લે, કુમુદો, નલિનો, ખુડરીકો વગેરે નાના પ્રકારના ખીલેલા પદ્મો શોભી રહ્યા છે, માટે હે ચિરંજીવ શ્રમણ ! એ વેદિકાને પદ્મવરવેદિકા કહેવી છે

હે ભગવન ! વર્ણવેલી એ પદ્મવરવેદિકા શું શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે ?

ગૌતમ ! દ્રવ્યાર્થિક નયની દૃષ્ટિએ તો એ વેદિકા શાશ્વત છે, પણ હે ગૌતમ ! તે વેદિકાના વર્ણો, ગધો, રત્નો અને સ્પર્શોની દૃષ્ટિએ જોતા અર્થાત્ વર્ણોદિ પર્વાયોની અપેક્ષાએ તો તે વેદિકા અશાશ્વત છે, માટે તેને શાશ્વત પણ કહી છે અને અશાશ્વત પણ કહી છે

હે ભગવન ! ઉપર વર્ણવેલી વેદિકા, શું ત્યા કાયમ રહેવાની છે ?

હે ગૌતમ ! એ વેદિકા, ત્યા કોઈ દિવસ ન હતી, નથી કે નહિ હશે એમ તો ન કહેવાય, પણ એ, ત્યા હમેશાને માટે હતી, છે અને હશે એમ કહેવાય, માટે તે ત્યા ધ્રુવ, શાશ્વત, અન્યથ, નિત્ય અને મદા અવસ્થિત છે એમ માનવું જોઈએ

૧૩૭ ઉપકારિકાલયનની ફરતો જે વનખડ વર્ણવેલો છે તેનો ચક્રવાનવિષ્કલ જે યોજનથી કાંઈક જોછો

છે અને તેનો ઘેરવો તો તે લયનના જેટલોજ છે એ વનખડમા પણ અનેક દેવો અને દેવીઓ ફરે છે, હસે છે, એસે છે, સૂએ છે અને રતિકીડા કરતા વિહરે છે

એ લયનની ફરતા ચારે દિશામા ચાર ચાર સોપાનો ગોઠવેલા છે એ સોપાનો ઉપર તોગણો ધ્વજો અને છત્રો વગેરે ઘણા મનહર પદાર્થો ઝૂલી રહ્યા છે

લયનનું ભોયતળ, મણિરત્ન અને વજ્ર વગેરે બહુ-મૂલ્ય ધાતુઓથી બાંધેલું છે અને વળી તે તદ્દન સપાટ અને ચારે બાજુ ઝગારા મારતું ચોક્કસ ગદ્ય છે

૧૩૮ લયનના તે સમતળ ભૂભાગની વચ્ચેવચ્ચ પાંચસે ચોળન ઉંચો અને અઢીસો ચોળન પહોળો એવો એક મોટો મુખ્ય પ્રાસાદ આવેલો છે

તે મુખ્ય પ્રાસાદની કચ્છા અને તેના કચ્છા ઉંચાઈ અને પહોળાઈમા અડધા એવા બીજા ચાર પ્રાસાદો આવી રહેલા છે

વળી, એ આબુબાબુ આવેલા ચાર પ્રાસાદોની આસપાસ તેમને વીંટળાઈને તેમના કરતા ઉંચાઈએ અને પહોળાઈએ અડધા એવા બીજા ચાર મહાલયો સોહામણા આવેલા છે

વળી, સોહામણા એ ચાર મહાલયોને ઘેરીને જાણેલા પણ માપમા તેના કરતા અડધા એવા બીજા ચાર મહાલયો ત્યાં દીપી રહેલા છે આ છેલ્લા ચાર મહાલયોની ઉંચાઈ દરેક ચોળન અને પહોળાઈ એકત્રીશ ચોળન ઉપર એક ડોશ છે

એ બધાય પ્રાનાદોની અદર ચદરવા મિહાસન વગેરે શોભનિક ઉપકરણો જોડવાએલા છે અને ઉપર ધ્વજો તોરણો અને આઠઆઠ મગજો જૂવી રહ્યા છે

૧૩૬ એમ અનેક પ્રાનાદોથી વીંટાએલા તે મૂળ પ્રાનાદથી ઉત્તરપૂર્વમાં અર્થાત્ ઇશાનપૂર્ણામાં એક મોટી મુધર્માં મલા આવેલી છે એની લગાઈ સો યોજન, પહોળાઈ પચાસ યોજન અને ઉંચાઈ બહોતેર યોજન છે જેમની ઉપર અનેક પ્રકારના તોરણો પૂતળીઓ અને અમ્બુ-રાઓના જુટા ફેરેલા છે એવા અનેક મનહર ભાવો ઉપર એ સભા રચાયેલી છે એ સભાને પૂર્વમાં દક્ષિણમાં અને ઉત્તરમાં એમ ત્રણ દ્વારો મૂકેલા છે તે એક એક દ્વાર મોળ યોજન ઉંચુ અને આઠ યોજન પહોળુ છે, તેમ તે દરેકનો પ્રવેશમાર્ગ પણ તેટલાજ માપનો છે એ ત્રણ દ્વારો ઘોળા દ્વધ જેવા, સુવર્ણમય સ્તૂપવાળા અને ઉપર આઠ આઠ મગજોથી વિરાજિત છે

તે પ્રત્યેક દ્વારની સામે એક એક નુખત મડપ છે એ મડપની લગાઈ સો યોજન, પહોળાઈ પચાસ યોજન અને ઉંચાઈ મોળ યોજન કરતા વધારે ॥

એ મડપને પણ પૂર્વમાં દક્ષિણમાં અને ઉત્તરમાં એમ ત્રણ બારસાળ પાડેલા છે તે પ્રત્યેક બારમાળ બિયા ઇંમાં સોળ યોજન, પહોળાઈમાં આઠ યોજન ॥ અને તે દરેકનો પ્રવેશમાર્ગ પણ તેટલાજ માપનો છે તે બધા બારણાઓ ચદરવા વગેરેથી સુશોભિત છે અને તેમની ઉપર ધ્વજો અને આઠ આઠ મગજો ફરફટી રહ્યા છે

વળી, તે પ્રત્યેક મુખમડપની સામે તેમની જેવાજ સુદર પ્રેક્ષાગૃહમડપો આવેલા છે અને તે એક એક પ્રેક્ષા ગૃહમડપના સમતળ ભૂભાગની વચ્ચે એક મોટો વજ્રમય અખાડો ચોક્કસ રહ્યો છે

તે એક એક અખાડાની વચ્ચેવચ્ચે આઠ યોજન લાંબી પહોળી, ચાર યોજન જાડી અને નાના પ્રકારના મણિગતનોથી બાંધેલી એવી એક મોટી મણિપીઠિકા સોઢી રહી છે, એ મણિપીઠિકા ઉપર મિહાસન વગેરે આરામની સામગ્રી ગોઠવી રાખેલી છે

વળી, જ્યાં પ્રેક્ષાગૃહમડપો વણવેલા છે ત્યાં તે પ્રત્યેક મડપની સામે પણ સોળ યોજન લાંબી પહોળી અને આઠ યોજન જાડી એવી સુંદર મણિપીઠિકાઓ ઢાળેલી છે

તે હરેક પીઠિકાની ઉપર સોળ યોજન લાંબા પહોળા અને તે કરતાં જાત્રાધર્મા કાર્તિક વધારે જાંચા તથા અર્ધ પ્રકારના રત્નોથી ચણેલા ધોળા શબ્દ જેવા જીરણા એવા અનેક સ્તૂપો બાંધેલા છે એ હરેક સ્તૂપો ઉપર ધ્વજાઓ તોરણો અને આઠ આઠ મગજો છાંય રહ્યા છે

૧૪૦ તથા, એ એક એક સ્તૂપની કુતી ચાત્રે દિશામા વળી ખીલ મણિપીઠિકાઓ આવેલી છે તે પીઠિકાઓની લગાઈ પહોળાઈ આઠ યોજન અને જાડાઈ આઠ યોજન છે એ પીઠિકાઓ અનેક પ્રકારના મણિઓથી નિર્મેલી અતિ-શય રમણીય છે, એમની ઉપર અને એ સ્તૂપો ? મામે ચાર જિનપ્રતિમાઓ વિરાજેલી છે, એ જિનની જાત્રાધર્મો જાંચી અને પર્યટાત્મને,

એક ઉસભની, બીજી વર્ધમાનની, ત્રીજી અદ્રાનનની અને ચોથી વારિપેણની પ્રતિમા છે

વળી, તે સ્તૂપોની સામે મોગ યોજન લાગી પહોળી અને આઠ યોજન જાડી એવી ગવ મણિમય બીજી મણિ પીઠિકાઓ નિર્મેતી છે તે દરેક પીઠિકા ઉપર એક એક ચૈત્યવૃક્ષ આવેલું છે

૧૪૧ એ બધા ચૈત્યવૃક્ષો આઠ યોજન ઊંચા અને અડધુ યોજન ૧૦ ઊંડા છે એ યોજનનું તેમનું ચડ અડધું યોજન પહોળું છે ચડથી નીકળી છેલ્લી ગએલી વચલી શાખા છ યોજન ઊંચી છે એમ એ ચૈત્યવૃક્ષોની સર્વાંગ લખાઈ પહોળાઈ એકદર આઠ યોજન ઝાઝેરી છે

એ વૃક્ષોના મૂળ વજ્રમય, શાખા સ્પેરી, કઢો રિદ્ધ રત્નમય, રક ધો વૈષ્ણવના, નાની નાની શાખાઓ મણિમય રત્નમય, પાહડા વૈષ્ણવના, ઝીંટિયા સુવર્ણમય, મકુરાઓ બાણુ નકમય અને ફૂલકે ૧૨૨ વિચિત્ર મણિરત્નમય મુગ્ધિ છે એ જોનો સ્વ અમૃતસમ મધુરો છે એ ડીંતે ૧૨૨ છાયા, પ્રભા, શોભા અને પ્રકાશવાળા એ ચૈત્યવૃક્ષો વિરોધના વિશેષ પ્રાગાદિક છે

એ વૃક્ષો ઉપર આઠ આઠ મગજો ધવને અને છયો વગેરે શોભી રહેવા છે અને એમની-એ વૃક્ષોની-ફરતા શિરીષ વગેરે બીજાં પણ અનેક વૃક્ષો આવેલા છે

૧૪૨ એ ચૈત્યવૃક્ષોની આગળ આઠ યોજન લાંબી પહોળી અને ચાર યોજન જાડી એવી ગવ મણિમય વળી બીજી અનેક મણિપીઠિકાઓ આવેલી છે

એ દરેક પીઠિકાઓ ઉપર સાઠ યોજન ઊંચા એક યોજન ઊંડા અને એક યોજન પહોળા^{૧૦૪} એવા વિશિષ્ટ પ્રકારના વજ્રમય અનેક મહેદ્રધ્વજો ખોડેલા છે, તેમની ઉપર પવનથી હાલવી નાની નાની અનેક પત્તાકાઓ, આઠ આઠ મગજો, ધ્વજો અને છત્રો વગેરે બધુ લહેરી રહેલુ છે

તે દરેક મહેદ્રધ્વજોની આગળ એ યોજન લાંબી પથ્થાસ યોજન પહોળી અને દસ યોજન ઉંડી^{૧૦૫} એવી નદા નામની પુષ્કરિણીઓ આવેલી છે એના પાણી સામાન્ય પાણી જેવા મીઠા રમવાળા છે

એ પ્રત્યેક પુષ્કરિણીઓની ચારે કોર પૂર્વ વર્ણવેલા પદ્મવરવેદિકાઓ અને વનખટો આવેલા છે અને પુષ્કરિણીઓમા ત્રણ બાણ સરસ ગોપાનો ગોઠવેલા છે તથા ઉપર બેસાડેલા તોરણો, ધ્વજો, આઠ આઠ મગજો અને છત્રો વગેરે તો ત્યા ઠંઠેકાણે દીપી રહેલા છે

૧૪૩ એ સુવર્માંભભામા પૂર્વ અને પશ્ચિમમા સોળ સોળ હજાર તથા દક્ષિણ અને ઉત્તરમા આઠ આઠ હજાર પેઢલીઓ બાધેલી છે એ પેઢલીઓ ઉપરના પાટીયા સુવર્ણ રજતમય અને તે ઉપર જડેલા નાગદતો વજ્રમય છે તે નાગદતોમા કાળા સુતરની માળાઓ લટકે છે

વળી, એ સુવર્માંભભામા એ પેઢલીઓની જેવી જ અને જે ઉપર સુખે સૂઈ શકાય એવી મુકોમળ સુંદર શય્યાઓ બીછાએલી છે એવી અડતાળીશ હજાર ગોમાનસીઓ આવેલી છે તે ગોમાનસીઓની પાસે જ જડેલા નાગદતોમા ટાંગેલા રજતમય શિકા ઉપર વૈદુર્યમય ધૂપધડીઓ મૂકેલી

છે અને એ ધૂપધૂતિઓમાથી નીકળતો મુગધમય કાળા અગરનો ધૂપ ચાર ઢોર મહેટ્ટી રહ્યો છે

સલાની બહરના ભાગનું લોતળ તદ્દન ચૂપાટ અને વિવિધ મણિઓથી ખાધેલું છે અને તે ઉપર સિંહાસન ચઢરવા વગેરે સામગ્રી મરમ ગીતે સજેલી છે

૧૪૪ વળી, એ લોતળની વચ્ચોવચ્ચ તોળ ચોજન લાળી પહોળી અને આઠ ચોજન જાડી એવી સર્વમણિમય એક મોટી મણિપીઠિકા ખાધેલી છે તેની ઉપર સાઠ ચોજન જિથો, ચોજન ઉડો અને ચોજન પહોળો તથા અડતાળીશ ખૂણાવાળો, અડતાળીશ ધારવાળો-અડતાળીશ પાસાવાળો એવો મહેટ્ટવજની જેવો એક માટો માણુવક ચત્યસ્તભ આવેલો છે એની ઉપર આઠ આઠ મગજો ધન્યો અને છત્રો વગેરે ખોડી શામેલા છે

૧૪૫ એ ચત્યસ્તભની વચ્ચેના છત્રીશ ચોજન જેટલા ભાગમા એના અપાના પાટીયા જડેલા છે તે પાટીયા ઉપર બેસાડેલા વજ્રમય નાગકતોમા સ્વપેરી શિકા ટાળી રાખ્યા છે તે શિકા ઉપર વજ્રમય ગોળ ગોળ દાળડીઓ ગોઠવી શામેલી છે અને તે દાળડીઓમા જિનના સક્રિયઓ-સાચળના હાડકાઓ મૂકી નામેલા છે

સૂર્યોત્કલેષને અને બીજા પશુ અને દેવ દેવીઓને જિનના તે સક્રિયઓ અર્ચનીય છે વદનીય છે અને પ્રયુપાસનીય છે

૧૪૬ આઠ મગજ અને ચામર વગેરેથી મુશોલિત તે માણુવક ચત્યસ્તભની પર્વે આઠ ચોજન

ગોળી

અને ચાર યોજન જાડી એવી સર્વમણિમય એક મોટી મણિપીઠિકા આવેલી છે અને તેના ઉપર એક મોટું સિંહાસન ઢાળેલું છે

વળી, તે ચૈત્યસ્તંભની પશ્ચિમે, પૂર્વે આવેલી એવી અને એકડી જ ળીજી એક મણિપીઠિકા આવેલી છે, તેના ઉપર એક મોટું અતિશય રમણીય દેવશયનીય ગોઠવેલું છે

એ દેવશયનીયના પડવાયા સોનાના, પાયા મણિના અને પાયાના ઢાગરા સોનાના છે એની ઇસો અને ઉપજા વજના, વાણુ વિવિધમણિમય, તળાઈ સ્વપેઠી અને ઓશીકા સુવણમય છે

તે દેવશયનીય બન્ને બાજુથી જાયુ અને વચ્ચેથી ઢળતું એવું ગભીર છે, એ મેલું ન થાય એટલા માટે એના ઉપર રાતું વજ્ર ઢાઠેલું છે અને એ માખણ જેવું સુવાણુ, કામળ, અતિ સુવાસિત, મનોહર છે

૧૪૭ એની ઉત્તર પૂર્વે એટલે ઇશાન ખૂણામા આઠ યોજન લાખી પહોળી અને ચાર યોજન જાડી એવી સર્વમણિમય એક મોટી મણિપીઠિકા છે તેની ઉપર સાઠ યોજન ઉંચા એક યોજન પહોળો એવો એક કુદલક^{૧૦૭}-નાનો મહેદ્રધ્વજ ઝેપેલો છે, એના ઉપર આઠ આઠ મગળો અને દેવજો વગેરે ચોખી રહ્યા છે

૧૪૮ એ નાના મહેદ્રધ્વજથી પશ્ચિમે ચોખ્ખાળ નામનો એક મોટો હથીયારોનો વજ્રમય લડાર છે, એમા રત્નની તરવારો ગઢાઓ અને ધનુષ વગેરે અસ્ત્રશસ્ત્રો અધરી રાખ્યા છે એ લડારમા સાયવી રાખેલા સૂર્યાસદેવના

એ ગદ્યા અગ્રશસ્ત્રો લિજ્જા પાળીવાળા અદ્વીકાર અને વિશેષમા વિશેષ તેજવાળા છે

૧૪૮ મુખમાં સુભાની ઉપર આઠ આઠ મ ગળો છરો અને ધન્યો વગેરે શોભાજનક પદ્યો દીધી ગદ્યા છે કે સુભાની ઉત્તરપૂર્વે એટલે ઇશાનપૂજામા ને શોભાજન લાગુ પડ્યામ શોભાજન પડોગુ અને ગદ્યોત્તરે શોભાજન લાગુ એવું એક મોટું સિદ્ધાંતન આવતું છે એ સિદ્ધાંતનની બધી શોભા મુખમાંસુભાની જેવી સમજવા ા છે

૧૫૦ એ સિદ્ધાંતનની વચ્ચેવચ્ચે ને શોભાજન લાખી પડોળી અને આઠ શોભાજન જાડી એવી એક મોટી મહિપીઠિકા આવેલી છે એ પીઠિકાની ઉપર સોળ શોભાજન લાખો પડોળો અને તે કન્તા મોટો વધારે જોયો એવો સર્વશ્લેષ એક મોટો ફેવ-છદ્ધક મોઢવેલો છે તેના ઉપર જિનની જોયાઈએ લેથી એવી એકસો ને આઠ જિનપ્રતિ માઓ બિગજેલી છે

૧૫૧ એ ૧૦૮ પ્રતિમાઓના ક્ષાયપગના તળિયા તપનીયમય, નખો વચ્ચે લોહિતાક્ષરત્ન જડેવ અકરત્નના, જાંઘો, જંઘુઓ, ઉરઓ અને ફેલસતા કનકમય, નાશી તપનીયમય, શોભારાઈ રિષ્ટરત્નમય, ચુચુકો અને શ્રીવૃક્ષ તપનીયમય, બન્ને ઓછો પ્રવાવમય, કાતો રક્ષિતકમય, જીભ અને તાળવું તપનીયમય નાસિકા વચ્ચે લોહિતાક્ષરત્ને જડેવ કનકમય, આખો વચ્ચે લોહિતાક્ષરત્ને જડેવ અકરત્નમય, કીકીઓ આખા પાપત્તો અને જવાઓ રિષ્ટરત્નમય, બન્ને કપોલો કાન અને લાલપદ્મ કનકમય, માથાની ઘડીઓ વજ્રમય, માથાના વાળ ઉગવાની

ચામડી તપનીયમય અને માથા ઉપગ્ના વાળ રિદ્ધરત્નમય છે

તે દરેક જિનપ્રતિમાઓની પાછળ, માળાવાળા ઘોળા છત્રો ધરી રાખનારી છત્રધારક પ્રતિમાઓ છે, જન્ને જાણુએ મણિકનકમય ચામરને વીંઝતી ચામરધારક પ્રતિમાઓ છે

૧૫૨ વળી તે દરેક જિનપ્રતિમાઓની આગળ સર્વ-રત્નમય એવી બે બે ૧૦૯નાગપ્રતિમાઓ, ભૂતપ્રતિમાઓ, યક્ષપ્રતિમાઓ અને કુડધારક પ્રતિમાઓ આવેલી છે

એ ઉપરાત એકસો આઠ એકસો આઠ ઘટો, ઠળશો, ભૂગારો, આરિસાઓ, થાળો, પાત્રીઓ, સુપ્રતિષ્ઠો, મનોગુલિ-કાઓ, રત્નડરડીયાઓ, હયક ઠાઓ, ગજક ઠાઓ અને વૃષભ ક ઠાઓ વગેરે અનેક પદાર્થો ત્યાં એ પ્રત્યેક જિનપ્રતિમાની આગળ ગોઠવેલા છે

વળી, ૧ કૂલ, માળા, ૧ ચૂણ, ૧ ગધ, ૧ વજ્ર, આભરણ, સર સુવર્ણ અને મોરપીંછ વગેરે ઉપકરણોની એકસો આઠ એકસો આઠ ચગેરીઓ, ત્યાં પ્રતિમાઓ આગળ મૂકી રાખેલી છે

વળી, કૂલ, માળા, ગધ અને મોરપીંછ વગેરેના તેટલા જ પટલકો ત્યાં સ્થાપી રાખેલા છે એ ઉપરાત એકસો આઠ એકસો આઠ મિહાસનો, છત્રો, ચામરો, તેલના ડળાઓ, કુંઠના ડળાઓ, સુગંધી પત્ર, સુગંધી ચૂવા, તગર, એલચી, હરતાળ, હિંગળોક, મણુમિલ અને આજુબુના ડળાઓ, એળધુ ત્યાં યથાક્રમે ગોઠવી રાખેલું છે એ ડળાઓમા તેલ વગેરે જે પદાર્થો ભરેલા છે તે અત્યંત નિર્મળ સુગંધી અને ઉત્તમ જાતના છે

વળી, એ સિદ્ધાયતનમા સુગંધી ધૂપથી મધમધતા

એકાગ્ર ને આઠ પૂષ્પ દ્વારા ગણેલા છે અને એ અવસ્થાની ઉપર જોતા આઠ આઠ મંત્રો પણ ને અને છત્રો વગેરે એમ ૧૧ શોભામા વધારી કરી શકાય છે.

૧૫૩ તે સિદ્ધાવસ્થાને ૧૧ ઉત્તરપૂર્વે અગ્રિય દિશાન પુણામા મુખમંદિરમાં જ્યાં આ મંત્રો ઉપર તુલ્ય આવેલી છે એ તજાની ઉત્તરપૂર્વ દેશમાં ૧૦૦૦ પગો પલાયકે જન પહોંચે અને હવે શોભન બેઠે, અથવા એક મિત્રે અથવા પાર્શ્વેના પગે બેઠો છે તે ધર્મ ઉત્તરપૂર્વે મુખ જોવની એક મોટી અભિષેકકરના આવડી છે એ જગમાં અભિષેક કરવા ૧૧ ભમી સામગ્રી જાતી છે તે અભિષેકમંત્ર ઉત્તર પૂર્વે મુખ જોવના અગ્રિયમાં જાતી જાતી એક એક મોટી અભિષેકકરના આવડી છે એ જગમાં ઉત્તરપૂર્વે એક મોટી અવગમ્યમજાનું મથાન આવેલું છે તેમાં સિદ્ધાવસ્થા લેવેરે વધારે ઉપર જોઈ અવગમ્ય રીતે જોઈ શકાય છે.

૧૫૪ એ અવગમ્યમથાનમાં મુખ જોવનું એક મોટું પુરતકમંત્ર ૧ મુકેલું છે તે પુરતકમાં પાના મળન, પાના ઉપર રાખવા ૧૧ કાળીઆ ગિરિની ૧૧, પાનામાં પગેવેરો દોઢા તપ દીપનો, દોરાની નાઠો વિવિધમણિમય, અધિયો વૈદ્ય મંત્રો, અધિપાનું કામલ ચિત્રમળનું, તેની આગળ તપ દીપ ૧૧, મતી-શાની ગિરિમળની, લેખણ વાજની અને અમરો ચિત્ર રત્નમય છે એવા એ જગમથ પુરતકમાં જાડુ લખાણ ધર્મંદુરખી છે અથવા વીજ રીતે કરીએ તો એ પુરતક એક ધાર્મિક શાસ્ત્ર છે.

તે અવગમ્યમથાની ઉત્તરપૂર્વે જાનક વધુવેલા પરા જોવડી લાળી પહોળી અને લાંબી ને ૧૧ એક મોટી નહા

મુજરિણી આવેલી છે તેની ઉત્તરપૂર્વે આઠ યોજન લાખુ પહોળુ અને ચાર યોજન જાડુ એવું મર્વગતમય અતિ-શય મનોહર એક મોટું જાલિખીઠ આવેલું છે

એ રીતે વર્ણવેલું સૂર્યોલ્લેખનું વર્ણનસ્થાન વધારેમા વધારે મનહર અને મર્વ પ્રકારે અતિશય આત્મર્પક છે

૧૫૫ તે જાણે તે મમયે તાજા મવતરેલા સૂર્યોલ્લેખે આહાર શરીર ઇન્દ્રિય આસો-રૂપાસ અને ભાષા મનની પદ્ધતિદ્વારા શરીરની મર્વાગપૂર્ણતા મેળવી લીધી પછી એ દેવ એવા વિચારમા પડ્યો કે-અહીં આવીને મારું પ્રથમ કલબ્ધ શું છે? હવે પછી નિરતર શું કરવાનું છે? તત્કાળ અને ભવિષ્યમા મદાને માટે શ્રેયસ્વય એવું શું કામ મારે કરવાનું છે? ૧૫૨

૧૫૬ સૂર્યોલ્લેખ એવો વિચાર કરે છે ત્યાં તુર-તજ તેની આમાનિક સલાના દેવો હાથ જોડીને નેવામા હાજર થયા અને 'જય થાઓ વિજય થાઓ' એમ બોલી સ્વામીને વધાવતા તેની પાસે આવીને કહેવા લાગ્યા

હે દેવાનુપ્રિય! આપના આ વિમાનમા એક મોટું સિદ્ધાયતન છે તેમા જિનની ઊંચાઈએ ઊંચી એવી એક સો ને આઠ જિનપ્રતિમાઓ ગિરાજેલી છે આપની મુધમાં મલામા એક મોટો માણવક ચૈત્યસ્તંભ ઊભો કહેલો છે તેમા ગોઠવી રાખેલા વજ્રમય ગોળા ડળામા જિનના મ કિંચિત્તો સ્થાપી રાખેલા છે એ, આપને અને જમને જાધાને અવનીય વદનીય ઉપામનીય છે

તો હે દેવાનુપ્રિય! એ પ્રતિમાઓની એ ગણના ન

સોનાના, રૂપાના, મણિના, સોનામણિના, રૂપામણિના અને સોનારૂપામણિના કલયો બનાવ્યા, લોભેય કલયો ઘડી ઝાઢ્યા, તેજ પ્રકારે અને તેટલી જ સખ્યામા ભૂગારો, આરિયા, યાજો, પાત્રીઓ, છત્રો, ચામડો, કૂલની અને મોર્ખીછ વગેરેની ચગેરીઓ, તેવના, હિંગળોડના અને આજુ વગેરેના ડમાઓ અને પૂપધાણાઓ એ ગધુ એક હજાર આઠ એક હજાર આઠની સખ્યામા ગથી નાખ્યુ

૧૫૬ એ ગધી સ્વાભાવિક અને જનાવટી ચામડી લઈ તે આભિયોગિક દેવો તિગ્છા લોક તરફ જવા વેગ વાળી ગતિથી અપાટાબધ ઉપડ્યા એ બાબુ અસખ્ય ચોજન જતા જતા તેઓ ક્ષીરસમુદ્ર પાસે આવી પહોચ્યા, તેમાથી ક્ષીરોદક અને ત્યાના પ્રચલિત ઉત્પન્ન વગેરે કમળો લઈ ત્યાથી તેઓ પુષ્કરોદક સમુદ્રે જઈ પહોચ્યા ત્યાના પવિત્ર પાણી^{૧૧૩} અને પુષ્પાદિક લઈ તે આભિયોગિક દેવો ભરત ઐરવતમા આવેલા માગધ, વરદામ અને ૧૧૪ પ્રભાસ તીર્થો તરફ ગિયા ત્યા પહોચી તીર્થજળ અને તીર્થ ધૂળ લઈ તેઓ ગંગા ત્રિધુ ગંગા અને રક્તવતી નદીઓને ઓવારે ઊતર્યા ત્યાના શુચિ પાણી અને માટી લેતાક તેઓ સુવહિમવત વગેરે પર્વતો તરફ જઈ ચડ્યા ત્યાથી પાણી પુષ્પ અને મર્વ પ્રકારની ઔષધિ સરસવ વગેરે લીધુ ત્યાથી તેઓ પદ્મપુકરીડના ધગ તરફ ગયા ત્યાનુ ચોકખુ પાણી વગેરે ભરી ત્યાથી હિમવત, ઐરવત, રોહિતા, રોહિતાશા, સુવર્ણકૂલા અને અખ્યકૂલા નદીઓ ભણી તેઓ ઉપડ્યા, પછી સદાવતિ વિચકાવતિ અને વૃત્તવૈતાહય તરફ

ગયા પછી ત્યાથી મહાખિમવત રુકિમ વગેરે પર્વતો ભણી
 ઉઠ્યા અને ત્યાથી મહાપદ્મક મહાપુકંગીન્દ્ર તન્દ્ર જઈ
 પછી તેઓ હરિવર્ષ અને રમ્યકશેનની હસ્તિકાતા અને નારીકાતા
 નદીઓ ભણી વજ્યા ત્યાથી ગધાવતી આવવત અને વૃત્તવે
 તાલ્ય તથા નિપથ પીલવત તિગિચ્છ ડેમરિન્દ્ર અને મહાવિ-
 દેહની મીતા મીનોદા નદીઓ ભણી તેઓ ગયા પછી ત્યાથી
 ચક્રવર્તીના ગધા વિજયોએ જઈ અને એ રીતે તે તે બધા
 સ્થળોના પાણી માટી પુષ્પાદિક લઈ છે- છે એ તેઓ
 મહર પર્વતે જઈ પહોચ્યા મહર પવતના ભદ્રશાલ નદન
 અને સોમનસ વનમાંથી સુહર ગોશીન્યદન વગેરે મામત્રી
 લઈ તેઓ જપાટાબધ પાછા ફર્યા અને ત્વગવાળી ચાલથી
 પાછા સૂર્યોભવિમાનમા-જ્યા સિંહાસન ઉપર પોતાનો સ્વામી
 સૂર્યોભદેવ બેઠેલો. ૬ ત્યા-જઈ પહોચ્યા અને પેના સામાનિક
 સજાના સજ્યો મમદ્દ ઇદ્રાભિષેકની મવ આમત્રી જે તેમણે
 વિવિધ સ્થળેથી આણી હતી તે હાજર કરી દીધી

૧૬૦ અભિષેકની મર્વ સામત્રી આવી પહોચ્યા પછી
 સૂર્યોભદેવની આમાનિક સજાના ચાર હજાર દેવમજ્યો,
 તેની ચાર પટ્ટરાણીઓ, બીજી ત્રણ ત્રણાઓના પોતપો-
 તાના પરિવારવાળા દેવો, સાત સેનાધિપતિઓ, સોળ હજાર
 આત્મરક્ષક દેવો અને બીજા ત્રણ ઘણા દેવદેવીઓ-એ ગધાએ
 ત્યા અભિષેકસભામા આવી તે તે મામત્રીદ્વારા મોટી ધામ-
 ધૂમથી સૂર્યોભદેવનો ઇદ્રાભિષેક કર્યો

૧૬૧ એ મહાવિપુલ ઇદ્રાભિષેક આવતો હતો ત્યારે
 ડેટવાક દેવોએ સૂર્યોભવિમાનમા સુગંધી પાણીનો ૧૧૫

છ ટકાવ કર્યો, કેટલાકોએ તે વિમાનની ણધી મૂળ ઝાડી કાઢી, બીજા કેટલાકોએ એ વિમાન અને તેના ચેરી ણજર વગેરે ભાગોને વિંધીશુ ખીને માફ કર્યા, માથા ઉપર માથા ઢાળીને વિમાનને શણગાર્યું, ઠેકઠેકાણે હારખધ ધન પતાકાઓ રેખી, ચઢવા બાધ્યા, સુગંધી છાટલા છાટયા, ચઢનના થાપા માયો, બાગ્ગેબાગ્ગે ચઢનના પૂર્ણ કરાશે અને તોગ્ગે દાગ્યા, લાળી લાળી સુગંધી માળાઓ લટકાવી, સુવાસિત પુષ્પો વેધા સુગંધમય પૂષ્પો ઉવેખ્યા, સોનુ સ્વપુ વજ્ર રત્નમણિ ફૂલ ફળ માળા ચૂર્ણ ગંધ આભરણ અને વસ્ત્ર વગેરેનો વરઆદ વસ્ત્રાઓ, મગળ વાળ વાગ્યા, ઠાલ ધડુક્યા, વીણાઓ રણજણી, ધવળ મગળ ગવાયા, વિવિધ પ્રકારના અભિનયોવાળા નૃત્યો થયા, નાટકો ભજવાયા, સોના સ્વપા રત્નો વગેરે વેચાયા, એમ તે તે દેવોએ પોતાના સ્વામીના અભિપ્રેક્ષાની ખુશાલીમા તે વિમાનને અનેક પ્રકારે સુશોભિત કર્યું

૧૬૨ વળી, તે પ્રમગે હર્ષમા આવી જઈ કોઈ દેવો ખુશકાગ કરવા લાગ્યા, ઢોઈ ફૂલ્યા સમાતા નથી, કેટલાકે નાચવા મંડ્યા, તાડવ કરવા લાગ્યા, હોકારા કરવા લાગ્યા, બાદુઓ અકળાવવા લાગ્યા, હણહણવા માંડ્યા, હાથીની પેઠે ચીસો પાડવા લાગ્યા, કેટલાકે જિછળે છે, ગિહનાદ કરે છે, જિચે જિડે છે, નીચે પડે છે, પગ પછાડે છે, ગાગે છે, ઝળડે છે, વરમે છે, પોતપોતાના નામો કહી સભળાવે છે, તેજથી તપે છે, કેટલાકે ચોટેલી થૂથુ કરે છે અને કેટલાકે પોતાના હાથમા ધૂપધાણા, કળુશે.

કમળો વગેરે રાખી આમતેમ ઢોડાટોડી કરે છે એ ગીતે
તે દરેક દેવો પોતાના સ્વામીના અભિષેકની ખુશાલી માટે છે
૧૬૩ અભિષેક થઈ ગયા બાદ તે દરેક દેવો હાથ
જોડીને બોલ્યા કે

હે નહ ! તારો જય થાઓ, હે બડ ! તારો જય
થાઓ, જે અજિત છે તેને તું જિત અને જે જિત છે
તેની તું ગણા કર દેવોમા જેમ ઈડ, તારાઓમા થદ્ર, અ
સુરોમા અમર, નાગોમા ધરણ અને મનુષ્યોમા ભરતની
પેઠે તું અમારી વચ્ચે ગઢે

વળી, ઘણા પ-યોપમો, ઘણા માગરોપમો, ઘણા
પ-યોપમો અને સાગરોપમો મુખી અમારા ઉપર અને આ
આખા સૂર્યોલવિમાન ઉપર આધિપતિ બોગવ અને અમને
બધાને સુરક્ષિત રાખનો તું અહીં આનંદથી વિહર

આમ બોલીને તે બધા દેવદેવીઓએ જય જય
નાદ કયો અને એ રીતે સૂર્યોલદેવનો ઇન્દ્રાભિષેક પૂરા થયો

૧૬૪ અભિષેક પૂરા થતા તે સૂર્યોલદેવ, ત્યાથી
પૂવને જાન્યે નીકળી અવધારસલાને પ્રદક્ષિણા કરતો
તેમા તેજ જા છે પેઠા અને ત્યાના મુખ્ય બિહાસને બેઠો

પછી તેના સામાનિક સભ્યદેવોએ તેની સમક્ષ ત્યા
બધી અનકારસામગ્રી ઉપસ્થિત કરી પહેલા તો ન્હાએલો
હોવાથી તેણે સુકોમળ અગવૂછણા દ્વારા પોતાના અંગો
લૂછ્યા, તેના ઉપર સરસ ગોશીર્ષચંદનનો લેપ કર્યો અને
ત્યારબાદ એકજ કૂંઢે બેસી શકે તેવું ઘોડાની લાળ જેવું
નરમ, સુંદર વર્ણ અને સ્પર્શવાળું, અને જેને છેડે સોનું જડેલું

તેણે સ્કટિક જેણું ઉજળું ધોળું દેવદ્રૃષ્ય યુગલ^{૧૧૯} તેણે પહેર્યું પછી હાર, અધહાર, જોકાવળ, મોતીની માળા, રતનાવળ, અગદ, ઢેયૂર, કડા, બેરખા, કણદોરો, દસે આગળીએ મેઢ વીંટીઓ, છાતી ઉપર દોરો, માદળિયુ, કઠી, ખૂમણું, કાને કુડળ અને માથે ચડામણિ મુગટ વગેરે આભ રહ્યો પહેરી પોતાના દેહને એ સૂર્યાભદેવે ઠીક ઠીક સજાવ્યો.

વળી, શુથેલી વીંટીલી ભરેલી અને એક ખીજાના નાળથી ભેટેલી એવી આજે પ્રજારની માળાઓવી પોતાની જાતને કલ્પવૃક્ષની પેઠે મુશોભિત કરતા તેણે દિવ્ય પુષ્પમાળ પણ પહેરી.

૧૬૫ એ ગીતે અવકૃત થયેલો તે સૂર્યાભદેવ, વ્યવસાયમહાને પ્રદક્ષિણા કરતો તેમા આંચો અને ત્યા મિહાગનાચ્છ થયો પછી તો તેના સામાનિક મળ્યોએ તેની મમક્ષ ત્યાના પુસ્તકરત્નને મૂક્યુ, તેણે તેને ઉઘાડી વાચી તેમાની ધાર્મિક વ્યવસાયને લગતી મમજીતી મેળવી લીધી.

૧૬૬ એ ક્રમ પૂરો થયા બાદ તે, ત્યાથી પૂર્વદ્વારે નીકળી નદા પુષ્કળિણીએ ગયો ત્યા ગોઠવેલા સોપાનદ્વાર પુષ્કળિણીમા ભિતરી તેણે પોતાના હાથપગ પખાળ્યા, પછી ચોકળો પરમશુચિભૂત થઈ હાથીની મુખાકૃતિ િ જેવી પાણીથી ભરેલી એક મોટી ધોળી રજતમય આરી અને પુઠરિણીના કમળો વગેરે લઈ ત્યાથી તે મિદ્ધાયતન તરફ જવા નીકળ્યો.

૧૬૭ મિદ્ધાયતનમા જ્યા દેવચ્છદ છે અને જે ગાનુએ જિનપ્રતિમાઓ છે તે તરફ જઈ એ :

ઉપપાતસભા, અભિવેદસભા, અલકારસભા અને એ બધી સભાઓનો ચારે બાજુનો પ્રદેશ, એ બધાને તથા એ બધે સ્થળે આવેલી પૂતળીઓ, ચાલલજ્જિકાઓ, દ્વારચેટીઓ અને બીજા બધા લબ્ય ઉપકરણો વગેરેને તે સૂર્યાભદ્રેવે મારપીંછથી પૂજ્યા, દિવ્ય પાણીની ધારાઓથી પોષ્યા, તેમના ઉપર ગોશીર્ષચંદ્રનો લેખ્યા-તે વતી યાયા માયા અને તેમની સન્નુખ ફૂલના પગર ભર્યા, પૂષ્પ દીધા અને તે શોભાવર્ધક બધી સામગ્રી ઉપર ફૂલ ચડાવ્યા, તેમજ માળાઓ, ઘરેણા અને વસ્ત્રો વગેરે પહેરાવ્યા અને પોતાની ઋદ્ધિને સૂચવતા તે પ્રત્યેક પદાર્થ તરફ એ રીતે તે સૂર્યાભદ્રેવે પોતાનો મહાભાવ બતાવ્યો ૧૧૮

૧૧૯ એમ કરતો કરતો તે, છેક છેલ્લે વ્યવસાય-સભામાં આવી પહોંચ્યો ત્યાં તેણે ત્યાંના પુસ્તકરત્નને મારપીંછથી પૂજ્યુ, દિવ્ય જળની ધારાથી પોષ્યુ અને ઉત્તમ ગંધ તેમજ માળા વગેરે વડે પૂર્વવત્ તેની અર્ચા કરી તથા ત્યાંની પૂતળીઓ વગેરે તરફ પણ તેણે તેજ રીતે પોતાનો મહાભાવ સૂચિત કર્યો ૧૧૯

૧૨૦ આ બધું કરીને જ્યારે તે બલિપીઠ પાસે આવી બલિનું વિમર્જન કરે છે ત્યારે તેણે પોતાના આલિંગ્યોગિક દેવોને બોલાવી નીચેનો હુકમ કહી સંભળાવ્યો

હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે શીઘ્ર જાઓ અને આ સૂર્યાભ વિમાનમાં આવેના સિંગોડના ઘાટના માર્ગોમાં ત્રિકોના ચતુષ્કોના ચત્વરોના ચતુર્મુખોના અને મહાપદોના તથા પ્રાકાર અટારીઓ દ્વારો ગોપુરો તોરણો આરામો

ધનુષો હાથમા ધરી રાખેલા, પોતપોતાના પહેરવેશો ઉપર ઉત્તમ ચિહ્નપટ્ટો ભરાવેલા, તેમાના ઢેટલાકના હાથમા નીલા પીળા અને રાતા ફગા હતા, ઢેટલાકના હાથમા ચાપ, ચામ્ર, ચર્મ, દડ, ખડ્ગ અને પાગ વગેરે અસ્ત્રશસ્ત્રો ઝળકી રહેલા હતા, પોતાના સ્વામી સૂર્યોલ્લેખ તન્ન ખૂબ ભક્તિભાવ-ભરી દૃષ્ટિએ જોતા તથા વિનીત ભાવે કંકરમૃત યદ્યપે રહેલા અને મમયે મમયે એ સૂર્યોલ્લેખની રક્ષા માટે આવધાન ગ્રહેતા તે આત્મગ્લુક દેવો ત્યા તેની ફગતા ચાત્રે દિશામા ચોકી પહેગે ભગતા ઠેલા છે

તે સૂર્યોલ્લેખની એ ણધી દિવ્ય શક્તિ છે, દિવ્ય શોભા છે અને દિવ્ય દેવશક્તિ છે

૧૭૪ પ્ર૦—હે ભગવન્ ! એ સૂર્યોલ્લેખની સ્થિતિ-આવગ્ધા ઠેલી લાળી જણાવેલી છે ?

ઉ૦—હે ગૌતમ ! એની આવગ્ધા ચાર પદ્યોપમની જણાવેલી છે

પ્ર૦—હે ભગવન્ ! સૂર્યોલ્લેખની સામાનિક સ્થામા એમનારા દેવોની સ્થિતિ ઠેલી લાળી જણાવેલી છે ?

ઉ૦—હે ગૌતમ ! તેઓની આવગ્ધા પણ ચાર પદ્યોપમની જણાવેલી છે

હે ગૌતમ ! તે સૂર્યોલ્લેખ એ પ્રકારની મહાશક્તિ, મહાદ્યુતિ, મહાબળ, વિશાળ યશ, અતુલ સુખ અને મહા-પ્રભાવવાળો છે

૧૭૫ પ્ર૦—હે ભગવન્ ! તે પ્રકારની દિવ્ય દેવશક્તિ દેવદ્યુતિ અને દેવપ્રભાવ એ ણધું એ સૂર્યોલ્લેખને ઠેલી રીતે

લેદો' એવીજ ભાષા નીકળતી એ પ્રકૃતિએ પ્રત્યક કોઈ સયાનક અને અધમ હતો એના હાથ હમેશા લોહીભર્યા—લોહીથી ખરડાએવા જ રહેતા એ વિનાવિચાર્યે પ્રવૃત્તિ કરનારો, હલકાએને ઉત્તેજન આપનારો, લાચીયો, ઠગારો, કપટી, ઘગભગત અને અનેક પ્રકારના ફામલાઓ ગથી સર્વ કોઈને દુઃખ દેનારો હતો એનામા કોઈ પ્રકારનું યત્ન શીલ શુદ્ધ ટે મયોદા ન હતા, કદી પણ એ પ્રત્યાખ્યાન ઉપોસથ કે ઉપવામ ન કરતો, અનેક મનુષ્યો મૃગ પશુ પક્ષી અને સર્પ વગેરેનો ઘાતક હતો દુકામા એ રાજા અધર્મનો કેતુ હતો કદી તે શુભનોનો આદર ન કરતો, વિનય ન કરતો, તેમ કોઈ શ્રમણુ વા બ્રાહ્મણુમા તેને લેશ પણ વિશ્વાસ ન હતો આવો તે કૂર ગળ પોતાના આખા દેશની કરભર-વૃત્તિ ધરાળર ચલાવી ન શકતો

૧૭૭ એ રાજાને બોલવે ચાલવે હસવે કુશળ અને હાથેપગે સુવાળી સૂરિયકતા નામે રાણી હતી પચેસી રાજામા અનુરક્ષા એ રાણી તેની સાથે અનેક પ્રકારના માનવી લોગોને લોગવતી રહેતી હતી

૧૭૮ પચેસી રાજાનો મોટો દીકરો સૂરિયકતા ગાંધીને પેટે અવતરેલો સૂરિયકતા નામે યુવરાજ કુમાર હતો એ યુવરાજ, રાજા પચેમીના રાજ્ય રાષ્ટ્ર ળળ વાહન કોશ કોઠાર અત પુર અને સમગ્ર દેશની પોતાની મેળે મળાળ કરતો રહેતો હતો

૧૭૯ તે પચેસી રાજાને તેનાથી મોટો, લાઇ અને મિત્ર જેવો, ચિત્ત^{૧૨૫} નામે એક સારથિ હતો

એ કોઈથી ન દજાય એવો હતો વળી, એ ચિત્ત સારથિ અથશાસ્ત્રમા સૂચવેલા સામ બેઠ હક વગેરે ગાજકાગળી ઉપાયોમા કુશળ હતો, હાજર જવાની, અનુભવી હતો. ઔત્પત્તિકી વૈનયિકી કર્મજ અને પાશ્વિનિક એવી વ્યવસ્થા પ્રમાણે બુદ્ધિ એનામા હતી નાજ પચેની, નેના પોતાના અનેક કાર્યોના કારણોના કુટુંબોના મત્સ્યાગોના છપા કામોના જમ્બૂમત્ પનાવોના નેક જાતના નિષ્ક્રયોના અને એવા બીજા લેહલેહા અને પ્રમાણના સામ્યારજોના વ્યવહારના વિધાનોમા તે પી સવાજ તેને રાજને ગન એ સારથિ ખજાના વચવા મનજા જેવો હતો અને નાજ એને પ્રમાણમત, પોતાનો આધાર, આવજન અને પોતાની આખ જેવો જ મગજતો હતો એ પ્રારથિમા નાજ પચેનીનો ખૂબ વિશ્વાસ હતો, માટેજ એ અનેક પ્રકાર પી ગજ ખટપટોમા અને બીજા પણ વિવિધ પ્રકારના રાજકાર્યોમા પોતાની મહાદ આપી શકતો બીજી રીતે કહીએ તો એ સાગથિ રાજ પચેનીના સમજ નાત્યની કુ અને વહેનો હતો.

૧૮૦ જે વખતે નાજ પચેસી મેયવિયા નગરીમા રાજ્ય કરતો હતો તે વખતે રાજ્ય નિવસતુ કુળાવદેશ પી ૧૨૧ સાવત્રી નગરીનો રાજા હતો કુળાવદેશ સમૃદ્ધિવાળો હતો અને સાવત્રી નાગી પણ સુદિગિદિગી ભરેલી હતી રાજ્ય નિવસતુ પચેસી રાજ્યનો આસાધારી ખડિયો રાજા હતો.

૧૮૧ એક વખતે રાજા પચેસીએ વિશાળ મહામૃત્યુ એવું રાજને દેવા જેવું એક મોટું ભેટલું તૈયાર કરાવ્યું પછી ચિત્ત સારથિને બોલાવીને કહ્યું કે, ચિત્ત ! તું સાવત્રી

નગરીએ જા અને ત્યા જિતશત્રુ રાજાને આ આપણી લેટ આપી આવ^{૧૨૭} તથા ત્યાના રાજકાર્યો, રાજનીતિઓ અને રાજવ્યવહારો તું જાતે પોતે જ જિતશત્રુ રાજાની સાથે રહીને જોતો-સલાજતો થોડો વખત ત્યા રહી પણ આવ

૧૮૨ ચિત્ત સારથિ એ લેટણુ લઈ પોતાને ઘેર આવ્યો અને તેણે પોતાના કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવીને કહ્યું કે-હે દેવાનુપ્રિયો! મારે માટે છત્રીવાળો ચાર ઘટાવાળો એવો ઘોડો જોડેલો ગથ જલદી તૈયાર કરી હાજર કરો. કૌટુંબિક પુરુષો એ રથની તૈયારીમાં લાગ્યા એટલા સમયમાં ચિત્ત સારથિ નાહ્યો, બલિકર્મ કર્યું, બપૂર પડેયું, લાલુ બાધ્યું, ગળામાં હાત માથે રાજચિહ્નવાળો પટ્ટો પહેર્યો અને જોઈતા હથીઆર પડીઆરો પણ બાંધી લીધા.

૧૮૩ પછી પેલું રાજાએ આપેલું લેટણુ લઈ, તૈયાર થઈને આવેલા ગથ ઉપર ચિત્ત મારથિ બેઠો, તેને માથે એક જાડું કોટડના કૂલની માળાવાળું છત્ર ધર્યું અને રથની પાછળ હથીઆરબધ બીજા અનેક માણસોને પણ તેણે માથે લીધા એ રીતે તે સેવકિયા નગરીથી નીકળી કેકયિન્નર્ધ દેશની વચ્ચે થતો કુણાલ દેશની માવત્થી નગરી તરફ જવા લાગ્યો.

વચ્ચે વચ્ચે બહુ લાળા નહિ એવા સુખમ્મપ શિરામણીવાળા મડાવ ઠરતો કરતો તે સાવત્થી નગરીએ જઈ પહોંચ્યો.

૧૮૪ ત્યા જિતશત્રુ રાજાના ઘરની જે બાજુ બહારની ઉપરધાનશાળા હતી ત્યા જઈ તેણે ઘોડા ઊભા રાખ્યા,

અને સ્થિર થયો, પછી ગયશી હિતરી પોતાના ગન્તએ
આપેતુ બેટલું લઈ જિતશત્રુ રાજના ઘરમા અદરની
ઉપમાનશાળામા ગયો, ત્યા પહોચી રાજ જિતશત્રુને
પ્રણામ કર્યો, તેને 'જય હો વિજય દેવ' એમ કરીને
વધાવ્યો અને પછી ગજ પયેમ્નીએ મોઠલેકુ બેટલું
નજર કર્યું

એ બેટ મ્વીમરી જિતશત્રુ ગજએ ચિત્ત સા ધિને
સત્કાર કર્યો, ગન્માન કર્યું અને તેને ઠિતરવા માટે રાજમાગ
ઉપનો એક મોટો અવાચ કાની અપ્યો ચિત્ત ચારથિ
સાવત્થી નગરીની વચ્ચેવચ્ચ ચતો તે આપેલે હાતાદે જઈ
પહોચ્યો, નાદો, જલિકમ કયુ, માગલિક શુદ્ધ વચ્ચો
પહેયો, નાના પજુ મહામન્થ ઘટ્ણાથી શરીરને શજગાર્યું

પછી જમી કરીને ચોકખો થઈ મુંદર રીતે ગોઠવેલા
સિંહાસન ઉપર આવીને બેઠો એટલે જપોરને વખતે નમતે
છાયે એની સામે ગામવો મધુર ગીતો ગાવા લાગ્યા અને કુશળ
નાચનારાઓ મુંદર નૃત્ય કરવા લાગ્યા આ રીતે માનવ
બોધ્ય થોધ્ય ઉત્તમ મુખોને બોગવતો તે ત્યા સાવત્થી
નગરીમા રહેવા લાગ્યો

૧૮૫ તે વખતે ત્યા-સાવત્થી નગરીમા-પાન્થોપત્ય
કેશી નામે કુમારગમણ પજુ આવેલા હતા એ કેશી કુમાર
થમણ જાતવાન કુલીન જલિક વિનયી જ્ઞાની મન્થજ્ઞ-
રોની ચારિત્રશીલ લાજવાન નિરભિમાની જોજસ્વી તેજસ્વી
વર્ચસ્વી અને યશસ્વી હતા એમણે કોષ માન ગાયા અને લોભ
ઉપર છત મેળવેલી હતી, નિદ્રા છદ્વિયો અને પરીપહો

ઉપર કાળુ કુરો હોતો એમને જીવનની તૃષ્ણા કે મરણનો ભય નહોતા એમના જીવનમાં તપ, ચરણ, કરણ, નિગ્રહ, સંગતતા, કૌમળતા, ક્ષમા, નિર્લોભતા એ બધા ગુણો મુખ્ય-રૂપે હતા વળી તે શ્રમણ વિધાવાન માત્રિક પ્રદાયાગી અને વેદ તથા નયના જ્ઞાતા હતા તેમને મત્ય શીય વગેરે મહા-ચારોના નિયમો પ્રિય હતા, તથા તેઓ ચૌદપૂર્વી અને ચાર જ્ઞાનવાળા હતા એવા તે દેશી^{૧૨૮} કુમારશ્રમણ પોતાના પાચને સિનુશિષ્યો સાથે ક્રમે ક્રમે ગામે ગામ ફરતા ફરતા મુખે મુખે વિહરતા શ્રાવસ્તી નગરીની બહાર ઇશાન ખૂણામાં આવેલા કૌટ્ય યંયમાં આવીને જિતયો અને ત્યાં યોગ્ય અભિગ્રહ ધાળુ કરીને નયમ તથા તપથી આત્માને ભાવિત કરતા રહેવા લાગ્યા.

૧૮૬ જે વખતે દેશી કુમારશ્રમણ શ્રાવસ્તી નગરીએ આવ્યા તે વખતે તે નગરીમાં ઠેઠ ઠેર-તરલેટામાં ત્રિકમા ચોકમાં ચાચરમાં ચોઠામાં રાજમાગમાં અને શેરીએ શેરીએ જ્યાં સાબળો ત્યાં ઘણા લોકો પરસ્પર એમ કહેતા હતા કે આજે તો પાર્શ્વપત્ય દેશી કુમારશ્રમણ અહીં આવ્યા છે, તો હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે તેમની પાસે જઈએ, તેમને વાદીએ, નમીએ, સત્કારીએ અને ગન્ધાનીએ.

૧૮૭ જામ વિચારીને એ નગરીનો જનસમુદાય— મહાજન કૌટ્યચૈત્યમાં જ્યાં દેશી કુમારશ્રમણ જિતયો હતા ત્યાં તેમના દશનાયે પહોચ્યું દેશી કુમા- પોતાની પાસે આવેલા લોકોને તેમને કે કે કે કે કહી મલગાવી.

૧૮૮ તે વળતે ત્યાંથી પાણી ફરતા લોકોનો ધોધાટ માનવીને ચિત્ત સારથિના મનમાં એમ થયું કે—‘શું આજે આ નગરીમાં ઇંદ્ર રકટ એક સુકુદ નાગ જૂન થઈ ચૂક્યો હોય વૃદ્ધ ગિરિ શુદ્ધ કૃષ્ણ નદી સપાવર કે મમુક નાગથી કોઈ ઉત્તમ છે કે જેને લઈને આ ઘણા ઉંચા લોકો રાજ-ન્યો શનિયો ઇશ્વાકુઓ જ્ઞાતો કોર-યો બ્રાહ્મણો ભટો યોધા વિદ્યવિદ્યો મહાવ્રતિઓ પ્રશાસ્તાઓ ઇન્દ્રયો ઇન્દ્રપુત્રો અને સેનાપતિઓ વગેરે નાદી ધોઈને આવવા કરી રહ્યા છે, કેટલાક ધોડે ચડેલા છે કેટલાક જામીએ બેઠેલા છે અને કેટલાક ટોળે વળીને પડે આવવા આવવા કરે છે?’

૧૮૯ લોકોની એ દોષાગવાણી આવલું મારણ જાણવા ચિત્ત સારથિએ પોતાના કમુદ્રી પુત્રને તપાસ કરવા મોકલ્યો, તેણે જરાજર તપાસ કરી જગ સમાનાર મળતા જ આવીને ચિત્ત સારથિને વિનયપૂર્વક જણાવ્યું કે—‘હું દેવાનુપ્રિય! આજે આ નગરીમાં કોઈ ઇંદ્ર કે સાગર વગેરેનો ઉત્તમ નથી પણ પાશ્વર્થપત્ય કેશી કુમારશમણ આ નગરીના દોઢું નામના ચૈત્યમાં આવીને ઊતરેલા છે અને તેમના દરનાર્યે જવા માટે આ જામી દોષાગ ધોધાટ થઈ રહ્યા છે

૧૯૦ પોતાના મહેશ્વરશ્રેષ્ઠ કહે-ની એ હદીમત સામળીને ચિત્ત મારથિ શુદ્ધ થયો અને તેને પણ કેશી શમણ પાસે જવાનું મન થયું, એથી તેણે કોટુલિક પુરોને બોલાવીને અશ્વરથ જલદી તૈયાર કરી લાવવાનો આદેશ કર્યો

૧૯૧ રથ આવી પહોંચતા તો તે સારથિ નાદો,

બલિકર્મ કર્યું, મગલમય શુદ્ધ વસ્ત્રો પહેર્યાં, એક જણે એના ઉપર છત્ર ધર્યું અને એ રીતે તે, રથમાં બેસી મોટા સમુદાય સાથે ઢેશી કુમારશ્રમણના બિતારા ભણી જવા નીકળ્યો. તેમની પામે પહોંચતા જ ઘોડાઓ ઊભા રાખ્યા, રથને થભાવી દીધો અને પોતે રથથી બિતરી ઢેશી કુમારશ્રમણની ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી, તેમને વાદી નખી હાથ બેડી વિનય-પૂર્વક એવા કબ્તો તેમની સામે બેઠા.

૧૯૨ ઢેશી કુમારશ્રમણે ચિત્ત માગ્યિને અને તેની સાથેની મોટા જનતાને ચતુર્થામ ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો એટલે કે સર્વ પ્રકારની હિંમાથી વિગમ કરવો, સર્વ પ્રકારના અસત્યથી વિરામ કરવો, સર્વ પ્રકારની ચોરીથી વિગમ કરવો અને મવ પ્રકારના બહિષ્કાદાનથી^{૧૨૯} વિગમ કરવો.

૧૯૩ ઢેશી કુમારશ્રમણે કહેલી આ હિતશિક્ષાઓ સાંભળીને ચિત્ત સારથિ પ્રમુદિત થયો અને શ્રમણને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દઈ હાથ બેડી આ પ્રમાણે બોલ્યો.

હે ભગવન્ ! તમે કહેલા નિર્ઘ્રથ પ્રવચનમા શ્રદ્ધા કરો છુ, વિશ્વાસ ધરો છુ, હે ભગવન્ ! તમેએ જણાવેતુ નિર્ઘ્રથ પ્રવચન મને રહે છે, તે પ્રમાણેના પાલન માટે ઊજમાળ થઈ છુ અને હે ભગવન્ ! જેતુ તમે કહેલુ છે તેતુ તે, મને માયુ લાગે છે.

તમારી પાસે આ ઘણા ઔષ્ઠો ભોગો અને ઈશ્યો વગેરેએ પોતાનુ પુષ્કળ સોનું રૂપુ ધન ધાન્ય બળ વાહન ભડાર ઢોઢાર અને વિશાળ અત પુર એ બધાનો પરિત્યાગ કરીને અને એ બધુ ધન જનતામા વહેચી દઈને મુક થઈ

ગૃહવાસ છોડી અણુગારપત્ર સ્વીકાર્યું છે પણ દુ તેમ કરવા
ગમય નથી દુ તો આપ દેવાનુપ્રિયની પાઠે પાચ અણુ-
વ્રતવાળો અને સાત શિશાવ્રતવાળો^{૧૪૦} એમ બાર
પ્રકારનો ગૃહિધમ સ્વીકારવા શન્નિમાન હુ

૧૬૬ ઠેસી કુમારદમણ બોલ્યા હે દેવાનુપ્રિય !
તને મુખ થાય તેમ કર, તેમા વિધન ન આવવા દે પછી
ઠેસી કુમારદમણ પામે ચિત્ત નાન્યિએ પૂરે જણાવેલો
ગૃહિધમ સ્વીકાર્યો અને તેમને વાદી નમીને પાછો જો સારથિ
પોતાને ઊતારે આવી પહોંચ્યો

૧૬૭ હવે તે ચિત્ત પ્રારથિ યમતોપાસક થયો જીવ
અજીવ પુણ્ય પાપ આશ્રવ મવર નિજસ ક્રિયા અધિક છુ બધ
અને મોક્ષના સ્વરૂપને તે બરાબર સમજવા લાગ્યો નિર્ઘ્રય
પ્રવચનમા તેને હવે એવી દૃઢ ધક્કા થઈ કે તે પ્રવચનથી
કોઈ દેવ ગણુરનાગ મુવળુ યક્ષ નક્ષત્રગિન્નર કિપુરુષ ગરુડ
ગાધર્વ કે મહોરગવગેર દેવગણો તેને ચળાવી શકે નહિ નિર્ઘ્રય
પ્રવચન તરફની તેની બધી શમજો ટળી ગઈ, બધી કાણાઓ
શમી ગઈ અને બધી વિચિત્રિયાઓ જોસરી ગઈ તે જો
પ્રવચનના મમને બરાબર મમજ્યો અને જેમ અગ્નિ મન્ત્રના
પરસ્પર ઓતપ્રોત થઈ રહેલા છે તેવીજ ઓતપ્રોતતા
જો પ્રવચનમા તેને જાગી ગઈ હવે તે એમ માનવા
લાગ્યો કે આ નિર્ઘ્રય પ્રવચન પરમાયત્મ છે અને બાકી
બધુ અનયત્મ છે પ્રવચનની આવી આસ્થાને લીધે હવે
તે^{૧૪૧} અતિશય જ્ઞાનશાલી થયો એટલે હવે તેણે પોતાના
ધરના આગળિયા ઉંચા કરી લીધા અર્થાત્ મુવ કોઈને માટે

દરવાજાઓ ખુલ્લા કરી નાખ્યા તેનું શીલ એટલું બધું
પવિત્ર બન્યું કે હવે તે કોઈના ઘરમાં કે અત પુરમાં પ્રવે
શતો તોપણ લેશમાત્ર અપ્રીતિકર નહોતો લાગતો ચોદશ
આઠમ અનાવાસ્થા^{૧૩૨} અને પૂર્ણિમાના દિવસોમાં તે
પૂરેપૂરો ઉપોસથ પાળતો, નિર્ઘય શ્રમભોને નિર્દોષ ખાનપાન
ખાદિમ સ્વાદિમ પીઠ પાટીયા ચમ્યા સથારો વસ્ત્ર પાન
કામળ પગપૂછણું અને આમડવેસડ આપતો હતો તથા શીલ
મત ગુણુ વિરમણુ પ્રત્યાખ્યાન અને ઉપોસથોપવામ દ્વારા
પોતાના આત્માને ભાવિત કરતો અને સાવત્રી નગરીમાં જે જે
રાજકાર્યો અને રાજવ્યવહારો હતા તે બધાને નિતશત્રુ
રાજાને સાથે રાખીને તે પોતેજ ચલાવતો રહેવા લાગ્યો

૧૯૬ આમ કેટલાક દિવસો વીત્યા પછી કોઈ એક
દિવસે રાજા નિતશત્રુએ એક મહામૃત્યુ લેટણુ તૈયાર
કરાવ્યું પછી ચિત્ત સારથિને બોલાવીને નાજાએ ઠહુ ઠે-હે
ચિત્ત । તું મેયવિયા નગરીએ જા અને હું આ જે નજરાણું
આપું છું તે રાજા પચેસીને નજર કર તથા ભારી વતી
એમને વિનતી કરજે કે તેમણે જે ભારા ચોગ્ય સદેગો
કહી મોકલાવ્યો છે તે ભારે મન સાચો અને અસદિધ
છે આમ સૂચના આપીને રાજાએ વિશેષ આદરપૂર્વક ચિત્ત
સારથિને વિદાય આપી

૧૯૭ ચિત્ત સાનધિ પણ એ લેટણું લઈ પોતાને જિતારે
આવી, જવાની તૈયાર કરવા લાગ્યો જતા પહેલા તે નાહી
ધોઈ શુદ્ધ વસ્ત્રો પહેરી કેશી કુમારશ્રમણ પાસે ગયો

શ્રમણે સારથિને ધર્મોપદેશ કર્યો

૨૦૦ પછી ચિત્ત મારગિએ દેશી કુમારશ્રમણને એમ કહ્યું કે-હો ભગવન ! તમારે રાજા પચેસી માથે શું કર્યું છે ? મેયવિયા નગરીમા માર્યવાહુ વગેરે ખીજા ઘણા લોકો , જેઓ આપ દેવાનુપ્રિયને વાદશે નમશે અને આપની સેવામા રહેશે તેમ જ એ લોકો આપને ખાનપાન ખાદિમ સ્વાદિમ પ્રતિલાભશે તથા ખીઠ ફલક શય્યા મસ્તાક વગેરે દ્વારા પણ આપને ઉપનિમત્રિત કરશે

૨૦૧ મારગિનું આ કથન માલણી દેશી કુમાર ખોલ્યા-ચિત્ત ! ત્યારે વળી ઠાઠ વખતે તારી સેયવિયા નગરીએ પણ આવીશું

૨૦૨ પછી મારગિ દેશી શ્રમણને વાદી નમી ત્યાની પોતાના બિતારા તરફ જવા માટે પાઠો ફર્યો બિતારે આવી ઘોડે ભેડેલા ચાર ઘટાવાળા રથમા બેસી મેયવિયા નગરીથી જે રીતે આવ્યો હતો તે રીતે કુણ્ણલદેશની વચમા વનોડ પાઠો ત્યા જવા નીકળ્યો

૨૦૩ ઠંકચિન્નર્ધ દેગની સેયવિયા નગરીમા આવતાજ ચિત્ત મારગિએ ત્યાના મિયવણુ ઉદાનના રખેવાળોને બોલાવી સૂચના કરી કે-હો દેવાનુપ્રિયો ! પાર્શ્વપત્ય દેશી કુમાર શ્રમણ કંમે કંમે ગામેગામ ફરતા ફરતા અહીં આવવાના છે, તો તેઓ અહીં આવે ત્યા, દેવાનુપ્રિયો ! તમે તેમને વાદજો, નમજો, તેમને રહેવાયોગ્ય સ્થળમા રહેવાની અનુસા આપજો અને ખીઠ ફલક શય્યા મસ્તાક લઈ જવા નિમત્રણ કરજો

તે રખેવાળોએ ચિત્ત મારગિનું ઉક્ત કથન માથે

ચઢાંબું અને તેઓ દેશી કુમારના આ મનની શક્તિ બેવા
હાયા

૨૦૪ મિયવણના રહેવા ડોને પૂરોજી અગામણ કરી
વિત્ત સારથિ સેધવિયા નગરીને આવી પહોંચે નનરીની
વચ્ચોવચ્ચ થનોક તે, પયેમ્મી રાજના ધરમા ભદ્રની
ઉપરધાનધાળા તરફ ગયો ત્યા પહોંચી તેને ગિરજાને
થભાવી રથ ઘિલો રાખ્યો, રથથી દનરી રાજ નિજાગુને
આપેતુ મનામૂલ્ય લેઈ લઈ તે સરથિ રાજ પયેમ્મી પાસે
ગયો, દાસ બેઠી રાજ પયેમ્મીન વધાની તે બેઠણ તેને
નજર કર્યું

રાજ પયેમ્મીને નિતશત્રુનો ભેડ રીકાગના વિત્ત
મારથિનુ મ માન કર્યું સત્કાર કર્યો અને તેને પેતાને પેર
જવાની અનુસા આપી

૨૦૫ રાજ પામેથી નીચી રથમા બેસી સાથિ
પોતાને ધર આપ્યો, નાગે, અન્નિકર્મ કર્યું ખાઈ પીને શુદ્ધ
કયો અને પછી પોતાના ઉત્તમ પ્રાસાદમા મુરોજિન
લિલાયને બેઠો ત્યા તેની તામે મૂંઢો વાગવા હાયા,
જાડીય પ્રકારના નટકા થવા લાગ્યા અને ઉત્તમ તરનીઓ
તાનવા લાગી એ રીત તે, તાનતાનમા પોતાનો સમય
વિતાવતો ઉત્તમ મુખોને ભોગવતો રહેવા લાગ્યો

૨૦૬ હવે અન્ય કાર્ક દિવને દેશી કુમારમલો
ગાગી આલેસા પીઠ પાટીયા ચમ્યા અને મધારા પાછા
આપી દીધા અને પોતે પોતાના પાશ્વમે અનગારા સાથે
બહાર વિહાર અર્થે નીચી પડ્યા

આવતી નગરીથી વિહાર કરી ફરતા ફરતા તેઓ કેકયિઅધ દેશની સેયવિયા નગરીના મિયવણ ઉદ્યાનમા આવી પહોચ્યા અને ત્યાં યથોચિત અવગ્રહ સ્વીકારી સયમ અને તપથી આત્માને ભાવિત કરતા રહેવા લાગ્યા.

૨૦૭ ત્યારે કેશી કુમારશ્રમણ તે ઉદ્યાનમા આવી પહોચ્યા ત્યારે તેમનું આગમન યયુ બાણી તે ઉદ્યાનપાલકો બહુ ખુશ થયા તેમની પાસે આવીને તેઓએ કેશી શ્રમણને વાઘા, તેમને યોગ્ય રહેવાના સ્થળમા રહેવાની અનુમતિ આપી, અને તેમને ઉપયોગમા લેવા માટે પીઠ પાટીયા સથારો વગેરે લઈ જવાને નિમત્રણ આપ્યું.

૨૦૮ તે રહેવાળોએ કેશી કુમારશ્રમણના નામ અને જોત્ર પૂછીને યાદ પણ કરી વીધા પછી તેઓ એકાતમા લેગા થઈ પરસ્પર વાતચીત કરવા લાગ્યા કે, હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે ચિત્તમાગધિ જેમની વાટ જોતો ગઢે છે, જેમનું દર્યન ધરતે છે અને જેમના નામ જોત સાબળતા પણ એ ખૂબ પ્રસન્ન થાય છે, તે જ આ કેશી કુમારશ્રમણ ગામેગામ ફરતા ફરતા અહીં સેયવિયા નગરીમા આવી ચડ્યા છે, તો હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે જઈએ અને ચિત્તમાગધિને તેને અનિપ્રિય લાગે તેવી કેશી કુમારના આગમનની હકીકત જણાવીએ.

૨૦૯ એવો વિચાર કરી તે ઉદ્યાનપાલકો ચિત્ત સાગધિને ઘેર ગયા, તેને પ્રણામપૂર્વક જયવિજયથી વધાવી કહેવા લાગ્યા કે, હે દેવાનુપ્રિય ! તમે જેમની વાટ જોઈ રહ્યા છો તે કેશી કુમારશ્રમણ આપણી સેયવિયા

નનરીના મિલનનું ઉત્ક્રાંતિ, આવી અમલ અને નવરો અ-
ભાને કારણે કુલ કલ્યાણ ન થાય

૨૧૦ ઉત્ક્રાંતિ કલ્યાણ સુખી વિનમ્ર મિત્ર મદુ પુત્ર
મયો પાત્રે તે, અમલને દી-ત્રિને સહ પાત્રોદય નીમે
ઉત્ક્રાંતિ પાત્રોદય મોહનીઆ કાલી નાપી અને તેમ કાલી
દાસ ભેટી જે વિગામ કૈશી કુમારમણ દુનલ દુનલ તે
કિયા તમને માન આ પત્રોદય મયો અને નવરોદય
તેમની મુલ્તિ કરવા લાગ્યો

નમોદય મુલ્તિ અલિદલાલ અમલ નવરો

આ અલિદલાલ પુત્ર કરના ઉત્ક્રાંતિ તે મોહને કે-અલિદલાલ
મિલનનું ઉત્ક્રાંતિ પાત્રોદય એ કુલ પાત્રોદય અને
મોહનેદય કૈશી કુમારમણ અલિદલાલ દુનલ

૨૧૧ એ રીતે પાત્રોદય અમલ અને અલિદલાલ કુલ
તેમની આનમન સદેશો કરેલા અલિદલાલ તે કુલ નવરો
કેલો આરમિને અલિદલાલ કુલ અને અલિદલાલ મુલ્તિ પહેલે
તેલુ વિગામ પ્રીનિદાન આવી તમને વિરલ કરવા

પછી તેણે કોદુનિદાન પુત્રને લેવાથી અલિદલાલ
નવરો તપાસ કરી લાવવાને અલિદલાલ કુલ અને અલિદલાલ
આવતા તો તે નાલી, અલિદલાલ કરી મુલ્તિ અને પહેલી
અને અલિદલાલ મોહનીઆ તપાસ થઈ ગયો

પછી અમલ ભેટી મોહનીઆ અલિદલાલ આમે કૈશી કુ-
મારમણનું કલ્યાણ તે મયો

૨૧૨ કેશી શ્રમણની ધર્મદેશના માલણી હરખા એલો અને તોય પામેલો મારથિ બોલ્યો કે-હે ભગવન ! અમારો ગળ પચેસી અધાર્મિક છે અને પોતાના દેશનો ચ કારભાર બરાબર ચલાવતો નથી, તેમ કોઈ શ્રમણ બ્રાહ્મણ કે શિશુઓનો આહર કરતો નથી અને ચર્વ કોઈને હેરાન હેરાન કરે છે માટે હે દેવાનુપ્રિય ! તમે એ ગળને ધર્મોપદેશ આપો, તો તેનું ઘણું ભલું થાય, સાથે શ્રમણ બ્રાહ્મણ શિશુઓ, મનુષ્યો, પશુઓ અને પક્ષીઓનું પણ ઘણું ભલું થાય અને તેમ થતા તેના આખાય દેશનું પણ ઘણું સારું થાય

૨૧૩ ચિત્તસાન્ધિનુ આ કથન માલણી કેશી કુમારશ્રમણ બોલ્યા કે-હે ચિત્ત ! જે મનુષ્યો આરામ કે ઉદ્ધાનમાં આવેલા શ્રમણ બ્રાહ્મણની મામે જતા નથી, તેમને વાહતા નમતા કે મત્કારતા નથી, તેમ જ તેમની પર્યુપાસના કરતા નથી અને તેમની પામે જઈ પોતાના પ્રશ્નોના ખુલાસા પૂછતા નથી, તેઓ દેવળીએ ઠહેલા ધર્મને સાભળવાનો લાભ મેળવી શકતા નથી

જે મનુષ્યો ઉપાશ્રયમાં આવેલા શ્રમણ બ્રાહ્મણનો આહર કરતા નથી, તેમની પાસે જઈ કશો ખુલાસો પૂછતા નથી, તેઓ ધર્મ સાભળવાનો લ્હાવો લઈ શકના નથી

જે મનુષ્યો ગોચરીએ નીકળેલા શ્રમણ બ્રાહ્મણની ભક્તિ કરતા નથી, તેમજ તેમને વિપુલ અશન પાન ખાદ્યમ અને સ્વાદિમ વડે પ્રતિલાભતા નથી તથા તેમને કોઈ પ્રકારનો ખુલાસો પૂછતા નથી, તેઓ ધર્મને સાભળવા સમજવાના અધિકારી થઈ શકતા નથી

તેમજ જે મનુષ્યો શ્રમણ પ્રાદાણની પાને જવા છતાં પોતાની જાતને હાથ કપડું કે છત્રીવડે ઢાકી રાખે છે—હુપાવી રાખે છે અર્થાત્ એક ખૂણામાં જઈ સુપચાપ બેસી રહે છે પણ કશો ખુલાસો પૂછવા આગળ આવતા નથી, તેઓય ધર્મને સાક્ષળવાનો લાભ જોઈ બેસે છે

પણ હે ચિત્ત ! જે મનુષ્યો આરામ ઉદ્યાન કે ઉપાશ્રયમાં આવેલા શ્રમણ પ્રાદાણનો આદર કરે છે, ગોચરીએ આવેલા તેમને વિષુવ દાન આપે છે અને તેમની પાસે જતા પોતાની જાતને ન હુપાવના જ્યાં જ્યાં પ્રસંગ મળે ત્યાં ત્યાં મર્વ ખુલાસા પૂછી લે છે, તેઓ જ ધર્મને સાક્ષળવાનો મમજવાનો કે મેળવવાનો લાભ મેળવી શકે છે

૨૧૪ તો હે ચિત્ત ! તારા રાજા પએસીને અમે ધર્મ ટેવી રીતે કહી શકીએ, કેમકે તે અમારી પાસે આવતો નથી તેમજ અમારી મામુ પણ બેતો નથી

૨૧૫ પછી સાગ્ધિ બોલ્યો

હે ભગવન ! કોઈ એક વખતે મારી પાસે કબોજ દેશમાંથી ચાર ઘોડાઓની ભેટ આવેલી છે, એ મેં ન રાખતા પરબારી રાજાને ત્યાં મોકલી આપી છે, તો હે ભગવન ! એ ઘોડાઓના જહાનાથી રાજા પએસીને હું આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે લાવી શકીશ, માટે હે દેવાનુપ્રિય ! તે સમયે તમે રાજા પએસીને ધર્મકથા કહેતા લેશ પણ ૧૩૪ જ્ઞાન થશે નહિ તમે તમારે રાજા પએસીને ખૂબ છૂટથી ધર્મ કહેજો—લેશ પણ અચકાશો નહિ

૨૧૬ પછી કેશી કુમારશ્રમણ બોલ્યા હે ચિત્ત ! તે

પ્રસન્ન બોલ્યા

ત્યારબાદ ચિત્તમારચિ પોતાના ધર્મોચાર્ય કેશી કુમારશ્રમણને વાદી નમી રથમા બેસી પોતાને આવાસે જઈ પહોંચ્યો

૨૧૭ હવે એક દિવસે પ્રભાતના પહોરે નિયમ ધારી અને આવશ્યક કરી સૂર્ય ઉગતા જ ચિત્તમારચિ પોતાને ઘેરથી રાજા પએસીને ઘેર ગયો રાજાને નમસ્કાર કરી જય-વિજયથી વધાવી તે બોલ્યો

હે દેવાનુપ્રિય ! આપને મે કંઠવેલા ચાર ઘોડાની લેટ મોકલેલી છે, તો હે સ્વામી ! ચાલો અને એ ઘોડાઓની ચોટા બુચો, અર્થાત્ એમના ચાલ સ્વભાવ વગેરેની પરખ કરો

૨૧૮ રાજાએ સારચિને કહ્યું ચિત્ત ! તું જા અને પારખવાના તે ચારે ઘોડાઓ બેઠેલો અશ્વરથ જલદી તૈયાર કરી અહીં હકારી લાવ

અશ્વરથ આવી પહોંચતા શરીરને સજ્જન કરીને રાજા રથમા બેસી સેયવિયા નગરીની વચ્ચેવચ્ચ થતોક ઘોડાને બેલવતો બેલવતો બહાર નીકળ્યો

૨૧૯ એમ જતા જતા ચિત્તમારચિ તે રથને અનેક ચોળનો^{૧૩૫} સુધી ખેંચી ગયો રાજા પએસી, ગરમી, તરસ, રથનો વાયરો-બિની લૂ કે ઉડતી ધૂળથી કટાળી થાકી ગયો અને બોલ્યો

ચિત્ત ! મારું શરીર થાકી ગયું છે માટે હવે રથને તું પાછો વાળ

૨૨૦ મારથિ રથને પાછો વાળી મિયવણ ઉઘાન તરફ હકારી ગયો. ઉઘાન પામે પહોંચતા તેણે રાજાને કહ્યું સ્વામી ! આ મિયવણ ઉઘાન છે અહીં ઘોડાઓને સારી રીતે થાક ખવડાવીએ અને તેમનો ણધો શ્રમ આપણે દૂર કરી નાખીએ.

રાજાએ 'હા' પાડતા તે ઉઘાનમાં કશી કુમારશ્રમ છુના ઊતાગની પાસે જઈ ચિત્તે ઘોડાઓને રોકી રાખ્યા, રથને સ્થિર કયો અને ઘોડાઓને છોડી નાખી તેમનો શ્રમ દૂર થાય તેવી પ્રવૃત્તિ શરૂ કરી.

રાજા પણ રથથી નીચે ઊતરી સાગથિની એ પ્રવૃત્તિમાં જોડાયો અને ઘોડાઓને ધીમે ધીમે દૂરવવા લાગ્યો.

એમ કરતા કરતા, મિયવણમાં મળેલી મોટી સભામાં વચ્ચે બેસી મોટા અવાજે કહેતા કેશી કુમારશ્રમણને રાજાએ જોયા.

૨૨૧ જોતાજ તેને વિચાર આવ્યો કે 'જડ લોઢો જ જડની ઉપાસના કરે છે, મુઠ લોકોજ મુઠની પૂજા કરે છે, મૂઢ લોકોજ મૂઢનો આશ્રય ખોળે છે, અપડિત લોકોજ અપડિતનો આદર કરે છે અને અજ્ઞાની લોકોજ અજ્ઞાનીનું ગદ્ગદ માન કરે છે,' તો આ વળી કેાણ જડ મૂઢ મુઠ અપડિત અને અજ્ઞાની પુરુષ છે જે શરમાળ અને શરીરે હ્રદયુષ્ટ દેખાવડો લાગે છે ? એ શુ ખાય છે ? શુ પીએ છે ? એણે તે શુ ખાધા પીધાથી એનું શરીર આવું તગમગી રહ્યું છે ? અને વળી એ શુ દે છે જેને લીધે આવડી મોટી માનવમેદનીની વચ્ચે બેઠો બેઠો તે મોટા જરાજ પાડે છે ?

૨૨૨ આમ વિચાર આવતા જ રાજાએ માગ્યિને કહ્યું ચિત્ત ! જો તો ખરો, આ લોકો કેવા જડ છે જે પેલા મોટા જડની જેવા કરે છે અને એ મોટો જડો જડ તેઓની સામે ઢેવા મોટા બરાડા પાડીને ઠેણું જાણે શુદ્ધ સમજાયે છે ! ગમ્મત તો એ છે કે આવા નફકરા અને જામી ગએલા જડ લોકોને લીધે આપણે આપણી પોતાની પણ ઉદ્યાનભૂમિમા સારી રીતે ફરી ફરી શકતા નથી માત્ર વિસામો અને ગાતિ મેળવવા માટે તો અહીં આબ્યા અને અહીં તો માથાના વાળ ઉઘા વધ જાય એવા બગડા ઠાને અથગાયા કરે છે

૨૨૩ ચિત્તે ગાળને કહ્યું

હે સ્વામી ! એ દેગી નામે કુમારશ્રમણ પાશ્વોપત્ય છે, જાતિવત છે, ચાર જ્ઞાનના ધારક છે, એમને પરમાવધિ જ્ઞાન થયેલું છે અને તેઓ અન્નભૂવી^{૧૩૧} છે

રાજા બોલ્યો

ચિત્ત ! તું શું વહે છે ? શું એ પુરુષને પરમાવધિ જ્ઞાન છે ? શું એ અન્નભૂવી છે ?

સારથિ બોલ્યો

હા, સ્વામી ! એમજ છે

રાજા ચિત્ત ! ત્યારે શું એ પુરુષ અભિગમનીય છે ?

ચિત્ત હા, સ્વામી ! એ શ્રમણ અભિગમનીય છે

રાજા ત્યારે તો ચિત્ત ! આપણે તેની સામે જઈએ

૨૨૪ આમ વાતચીત કરી એ જાનને જણા માથે, દેશી કુમારની સામે જઈને તેમની પાસે બેઠા

રાજા હે ભતે ! શું તમે પરમાવધિ જ્ઞાન ધરાવો છો ?
તમે અન્નભૂષી છો ?

શ્રમણે રાજાને કહ્યું

હે પચ્ચેરી ! ગામે ગામ ફૂગતા કોઈ અકવાણિયા
રાખવાણિયા કે દતવાણિયા દાણમાથી છટકી જવા માટે
કોઈને ખરો રસ્તો પૂછતા નથી પણ આટે અવળે માર્ગે
આવે છે, તેમ વિનયના માર્ગથી છટકી જવાને લીધે તને
પણ સારી રીતે પૂછતા આવડતું નથી

પચ્ચેરી ! મને જોને તને જોવો વિચાર થયેલો ખરો
કે આ જડ લોકો પેલા મોટા જડની ઉપામના કરે છે અને
આ માગ ઉદાનમા પણ બરાડા પાડી મને ય સજો રહેવા
દેતા નથી ?

રાજા હા, એ વાત ખરી, પણ હે ભતે ! એ તમે
જાણ્યુ શાથી ? તમને એવુ તે કેલુક જ્ઞાન કે દર્શન થયેલું
છે જેથી મારો મનનો મકલપ પણ તમે જાણી લીધો ?

૨૨૫ કેશી શ્રમણુ બોલ્યા

અમારા શ્રમણુ નિર્વિદ્યાના ગારુડોમા કહેલું છે કે જ્ઞાનના
પાઞ્ચ^{૧૩૭} પ્રકાર છે ૧ આભિનિબોધિકજ્ઞાન ૨ શ્રુતજ્ઞાન ૩
અવધિજ્ઞાન ૪ મન પર્યાવજ્ઞાન અને ૫ કેવળજ્ઞાન તેમા
અવગ્રહ ઈહા અવાય અને ધારણા એમ ચાર પ્રકારનુ પહેલું
જ્ઞાન છે અગપ્રવિહ અને અગબાહ એવા બે પ્રકાર બીજા
જ્ઞાનના છે ત્રીજુ જ્ઞાન, ભવપ્રત્યય અને ક્ષાયોપશમિક
એમ બે લેહવાળુ છે અને ચોથા જ્ઞાનના ઉત્તુમતિ તથા
વિપુલમતિ એવા બે ભેદ

હે પએસી ! જણાવેલા ખાચ જ્ઞાનોમા પહેલાના ચારે જ્ઞાન તો મને થએલા છે, ફક્ત એક ખાચમુ ટેવળજ્ઞાન છે તે મને થએલું નથી એ ખાચમુ જ્ઞાન તો અરિહત ભગવતોને હોય છે

હે પએમી ! હું છદ્મચ્છુ અને એ ચાર જ્ઞાનોદ્વારા તારા મનના સકટપને પણ જાણી શકું છું—જોઈ શકું છું ૨૨૬ પછી રાજાએ કેશી શ્રમણને કહ્યું હે ભતે ! અહીં હું આપની પાસે બેસું ?

કેશી કુમારશ્રમણ બોલ્યા

આ ઉદ્યાનબૃમિ તારી પોતાની છે તેથી અહીં બેસવું કે ન બેસવું એ તારી વૃત્તિની વાત છે

૨૨૭ પછી તો ચિત્તમારથિ અને રાજા પએમીએ બન્ને જણા કેશી કુમારશ્રમણની પાસે સાથે બેઠા રાજાએ શ્રમણને પૂછ્યું

હે ભતે ! તમારા શ્રમણ નિર્ગથોમા એવી સમજ છે, એવી પ્રતિજ્ઞા છે, એવી દૃષ્ટિ છે, એવી રુચિ છે, એવો હેતુ છે, એવો ઉપદેશ છે, એવો મકલ્પ છે, એવી તુલા છે, એવું માન છે, એવું પ્રમાણ છે અને એવું ૧૮૮સમોમરણ્ય છે કે—જીવ જુદો છે અને શરીર જુદું છે, પણ જે જીવ છે તેજ શરીર છે એવી સમજ નથી

કુમારશ્રમણ બોલ્યા

હા, પએમી ! અમારી સમજમા જીવ જુદો છે અને શરીર જુદું છે એમ છે પણ જે જીવ છે તેજ શરીર એવી અમારી સમજ નથી

૨૨૮ સભા બોલ્યો

હવે અને શરીર બન્ને જુદા જુદા જ હોય અને
જે હવે તેજ શરીર છે એમ ન હોય તો, હે બંધે ! તમે
સામજી કે-

એક મારા^{૧૩૪} દાદો હતો જે આ જ નગરીમા
મોટો અધાર્મિક સભા હતો, તે પોતાના દેશની પણ ઠીક
સાજ સમાજ ન કરતો અને ઘણા પાપકર્મોમાજ રાખ્યો
રહેતો તમારા કહેવા પ્રમાણે તો એ પાપી મારો દાદો
કાળ આવના મરણ પામી ઠેક એક નરકમા નૈરયિક થયો
હોવો જોઈએ હે બંધે ! કેમ અફને ?

વળી, એ મારા દાદાનો હું વડાલો પૌત્ર છું, તેને
મારા પર ધણું હેત હતું, હું તેનો વિશેષ લાડીલો-માનીતો
હતો, તેનું હૃદય મને જોઈને વિશેષ આનંદ પામતું વધારે
શું, પણ મારા નામ સામજીને પણ તેઓ પોતાનું અહો
ભાગ્ય માનતા

હવે, હે બંધે ! તમારા કહેવા પ્રમાણે હવે અને
શરીર જુદા જુદા હોય તો મારા દાદા નરકમા ગયા હોવા
જોઈએ વળી, મારા દાદાને મારા ઉપર ધણું હેત હતું તેથી
તેમણે અહીં મારી પાસે આવીને એમ જણાવ્યું જોઈએ કે
“ હે પૌત્ર ! હું તારો દાદો હતો પણ અધાર્મિક હોવાને કારણે
મેં ઘણા પાપો અચરેલા, તેથી હું નરકમા પડ્યો છું
માટે, હે પૌત્ર ! તું લેશ પણ પાપ ન અચરજે અને પ્રામા
ણિકપણે દેશનો કારભાર કરજે પાપકર્મમા પડીશ તો
ની પેઠે નરકમા જઈશ-નરકની ચાતનાઓ બહુ લયકર

છે, માટે બૂઝ્યે વૂઝ્યે જરા પણ પાપાચરણ ન સેવીશ ”

હે બતે ! મારો દાદો મારી પાને આવીને ઉદ્ધત રીતે
વહે, તો જીવ અને શરીર જુદા જુદા છે એવી મારી શ્રદ્ધા
થાય, પણ અત્યારમુધીમા મારે દાદો અહીં મારી પાસે
આવીને એવું કશુંય કહેવું નથી, તેથી હું એમ મમજી છું
કે તેમનો જીવ અને શરીર એ બન્ને સામેજ નારા પામી
ગયા છે અર્થાત મારા દાદાના દેહને દેન હેતાની માથે તેમનો
જીવ પણ અહીં બળી ગયો છે તો પરલોકમા જાયજ
કેણ ? અને એમ છે માટે તે અહીં આવી પણ કયાથી રહે ?
અને આમ છે માટે જીવ અને શરીર બન્ને એકજ છે-જે
જીવ છે તેજ શરીર છે-એ મારી પ્રતિજ્ઞા મુપ્રતિષ્ઠિત છે

૨૨૯ ઢેશી કુમારશ્રમણ બોલ્યા

હે પએસી ! તારે સૂર્યકાતા નામે ગણી^{૧૪૦} છે હવે તું
એમ સમજ કે એ સ્વદી સ્વપાળી તાગી ગણી કોઈ સ્વડા
સ્વપાળા પંપુરુષ નામે માનવીય કામમુગ્ધોને અનુભવતી
હોય એમ તું બે, તો એ કામુક પુરુષનો તું શું દંડ કરે ?

હે બતે ! હું એ પુરુષનો હાથ કાપી નાખું, પગ
છેદી નાખું, એને ચળીએ ચડાવી દઉં અથવા એકજ ઘાએ
તેનો પ્રાણ લઉં

હે પએગી ! તે કામુક પુરુષ કદાચ તને એમ કહે
કે-હે સ્વામી ! તમે એક ઘડીક થોભી જાઓ, મારા મિત્રો
જ્ઞાતિજનો સગાંધી જનો અને પરિવારના લોકોને હું એમ
કહી આવું કે-હે દેવાનુપ્રિયો ! કામવૃત્તિને વશ થઈ હું

સૂર્યકાતાના મનમાં પડ્યો તેથી મરણની આ સખત સખ
પામ્યો છુ, માટે હે ડેવાનુપ્રિયો ! તમે બૂંચેચૂંચે પણ એવા
પાપાચરણમાં ન પડ્યો, પડ્યો તો મારી પેઠે કામીની
સજા પામ્યો

હે પએની ! એ પુરુષનું કાકલુહીથી બરેલુ આપું ગળ-
ગળુ વચન સાંભળીને તું તે કામુકને સજા કરતા ઘડીક
પણ થોભી જઈશ ખરો ?

હે ભતે ! એમ તો નજ જાને એ કામુક મારો અ
પરાધી છે માટે હેશ પણ દીલ કયા વિના હુ તેને પાપરોજ
કાસીએ આગવી હઉં

એજ પ્રમાણે, હે પએસી ! નરકમાં પડેલો તારો હાકો
પરત નપહો જે હુ ખો ભોગવી રહ્યો છે તે તને-વહાલા પોત્રને
કહેવા ન આવી શકે

મનુષ્યલોકમાં જઈને પાપકર્મના માઠા ફળોની સૂચના
કરી આવવાની એની તો ઘણીય ઈચ્છા હોય, પણ તે પેલા
અપરાધી પુરુષની પેઠે ત્યાથી છૂટાજ થઈ શકતો નથી

૨૩૦ નરકમાં તાએજ આવેલો અપરાધી-નારકી,
મનુષ્યલોકમાં આવવાને તો ઈચ્છે છે, પણ નીચેના ચાર
કારણોને લીધે તે અહીં આવી શકતો નથી

ત્યાની-નરકની ભયકર વેદનાનો અતુલવ તેને અત્યંત
વિહ્વલ કરી નાખે છે અને તેથી તે કિકતબ્યમૂઢ જાની
ભાય છે, એ પ્રથમ કારણ છે

નરકના કઠોર સત્રીઓ એ નારકીને ઘડીભર પણ

છટો રાખતા નથી અને તેને વારવાર મતાવ્યા કરે છે, એ બીજી કારણ છે

તાબ નારકીનું નાનક વેદનીય કર્મ પૂરુ યોગવાઈ રહેલું નથી હોતું, એ ત્રીજી કારણ છે, અને ચોથું કારણ તેનું નરકનું આવણું પૂરુ થયેલું નથી હોતું, એ છે, અર્થાત્ મનુષ્યલોકમાં આવવાને ઈચ્છતો પણ નારકી એ બધા પ્રતિબંધોને લીધે અહીં આવી શકતો નથી

માટે, હે પએસી ! ' શરીર સાથેજ જીવ અહીં બની જાય છે અને તેથી મરેલો માણસ ફરી અહીં કયાથી આવી શકે ? ' એમ જે તું કહે છે એ બરાબર નથી

મરીને નરકમાં પડેલો પ્રાણી અહીં નથી આવી શકતો તેનું કારણ તેની પરતગતિ છે, નહિ કે તે નથી માટે, હે પએસી ! તું એમ સમજ કે-જીવ જુદો છે અને શરીર જુદું છે-કેઈ કાળે તે બન્ને એક છે એવું નથી

૨૩૧ પએસી બોલ્યો

હે ભતે ! મારી માન્યતાને દલીલૂત કરનારો આ એક બીજો દાખલો સાબળો—

અહીં-આજ નગરીમાં માગી એક દાદી^{૧૪૧} રહેતી હતી, જે મોટી ધાર્મિક શ્રમણાપાસિકા હતી, વળી એ જીવ અજીવ પુણ્ય પાપ આસ્રવ સવર વગેરે તત્ત્વોની જાણકાર હતી અને તપ તથા સયમવડે પોતાના આત્માને વાંચિત કરતી બહુ પુણ્ય ઉપાર્જન કરતી હતી તમારા કહેવા પ્રમાણે તો, કાળ આવતા મરણ પામી, એ કેઈ એક સ્વર્ગમાન્દેવ થયેલી હોવી જોઈએ હે ભતે ! કેમ ખરું ?

લોહાનુ ઢાકણું સળંગડ ઢાડી દઉં, તેને લોહા તથા સીસાના
ગ્રસ્થી રેવરાવી દઉં અને તેના ઉપર મારા વિશ્વાસુ એનિ
કોની ચોકી મૂકી તે લોહકુલીની સાચવણ કરાવુ

પછી વખત જતા હું પોતે જાતે તે કુલીને ખોલાવુ
તો તેમા પેલા પૂરેલા પુરુષને મરેલો જોઉં છુ એવ અને
શરીર જુદા જુદા હોય તો એ પુરુષનો એવ કુલીમાથી
ખહાર શી રીતે જાય ? કુલીને કયાય રાઈ જેટલું પણ
કાણુ નથી, જેથી એવને ખહાર જવાનો માર્ગ મળી શકે
કુલી કયાય જરા પણ કાણી હોત તો એમ માની પણ
શકાત કે એવ ખહાર નીકળી ગયો છે અને તેથી એમ
પણુ ઠરત કે શરીર અને એવ જુદા જુદા છે, પણ આ
કુલી તો કયાય કાણી જ નથી એટલે એવ જુદો હોય તો
એમાથી નીકળી શી રીતે શકે ? માટે એવ અને શરીર
ખન્ને એક છે અને શરીર અક્રિય થતા એવ પણ અક્રિય
થાય છે, એ મારુ ધારણું બરાબર છે

દેશી કુમારગ્રમણુ બોલ્યા -

હે પચેસી ! તુ એમ સમજ કે શિખરના ઘાટની
ધુમ્મટવાળી એક મોટી જોરડી હોય, જે ચારે કોર લીપેલી
હોય, જેના બારણા સળંગડ વાસેલા હોય અને જેમા જરાય
હવા પણ ન પેમી શકે એવી તે ઉડી હોય, તેમા દોઈ
પુરુષ ભેરી અને એને વગાડવાનો દડો લઈને પેસે, પેમીને
એના બારણા મળંગડ રીતે બધ કચે, પછી તે, જોરડીની
વચ્ચેવચ્ચ બેસીને મોટા મોટા અવાજથી એ ભેરીને વગ
તો હે પચેસી ! ભેરીનો એ અવાજ ખહાર નીકળે

હા, જાતે નીકળે

હે પએમી ! એ જોરડીમા કયાય એક પણ કાણું છે ખરું ?

ના, જાતે, એ જોરડીમા કયાય પણ કાણું નથી

હે પએમી ! એજ પ્રમાણે, વગર કાણાની જોરડીમાથી પણ અવાજ બહાર નીકળી શકે છે, તેમ વગર કાણાની કુલીમાથી જીવ પણ બહાર નીકળી શકે છે, અર્થાત્ પૃથ્વીને શિવાને કે પર્વતને ભેદીને સોસરુ જવાનું સામર્થ્ય જીવમા છે, માટે તેને ગમે ત્યા પૂરવામા આવે તોપણ તે બહાર નીકળી જ જવાનો એથી તું એમ સમજ કે જીવ અને શરીર જુદા જુદા છે પણ એ બન્ને એક નથી

૨૩૫ વળી, પએમી બોલ્યો -

હે જાતે ! જીવ અને શરીર જુદા જુદા નથી પણ એક જ છે એવી મારી ધારણાને ટેકો આપનો આ વળી એક હાખલો સાબળો

મારા કોટવાળોએ પકડી આવેલા ચોરને હું જીવથી મારી નાખ્યું, પછી તે મારી નાખેલા ચોરને લોહાની કુલીમા પૂરી દઉં, તેના ઉપર મજબૂત ઢાકણ બેસારી, તેને રૂવ રાવી અને પાકી ચોકી બેસાડી દઉં, પછી વખત જતા તે લોહાની કુલી ઉઘાડી બેઝ છું તો તેને કીડાઓથી ખદ બદતી કુલી જેવી લાગુ છું

એ કુલીમા કયાય રાઈ જેટલુય કાણું નથી, છતાં એમા જેટલા બધા કીડા કયાથી પેસી ગયા ?

હું તો એમ સમજુ છું કે શરીર અને જીવ એકજ

છે, માટે શરીરમાંથી જ એ બધા નીપજ્યા હોવા જોઈએ શરીર અને છવ જુદા જુદા હોય તો એ કુલીમા મે જોએલા એ છવો બહારથી શી રીતે આવી શકે ?

કેશી કુમાર બોલ્યા -

હે પએમી ! તે પહેલા કોઈવાર ધમેલુ લોડું જોએલું છે ખરું ? વા તે જાતે કોઈવાર લોડું ધમાવેલું ખરું ?

હા, હા, ધમેલુ લોડું મે જોએલું છે અને તેને ધમાવેલું પણ છે

પએમી ! એવું એ લોડું અગ્નિમય લાલચોળ ધઈ ગએલું હોય છે, એ વાત ખરીને ?

હા, હા, એ વાત ખરી છે

તો હે પએમી ! એ નક્કર લોહામાં તે અગ્નિ શી રીતે પેઠો ? રાઈ જેટલુંય કાણુ લોહાને નથી, છતાં તેમાં અગ્નિ પેસી શકે છે, તેમ છવ પણ સર્વત્ર અનિરુદ્ધ ગતિ શક્તિવાળો છે તે પૃથ્વીને અને શિલા વગેરેને લેલીને પણ ગમે ત્યાં પેસી શકે છે

હે પએમી ! જરાબર સમજડ બધ કરેલી એ કુલીમા પણ તે જે છવો જોયા છે તે બધાય તેમાં ૧૪^મ બહારથી પેઠેલા છે, માટે તુ એમ માન કે શરીર અને છવ જુદા જુદા છે પણ એક નથી

૨૩૬ રાજા પએમી બોલ્યો -

હે હા, હા ! કોઈ એક બાણાવલી તરુણ પુરુષ તરુણ હોય ત્યારે એક માથે પાંચ બાણોને ફેંકી શકવા જેટલો કુશળ હોય, પણ તે જ પુરુષ જ્યારે મહ જ્ઞાનવાળો બાળક હતો

ત્યારે એવી કુશળતા ધરાવી શકતો હોત તો હું એમ માનત કે એવ જુદો છે અને શરીર જુદું છે પરંતુ મહ જ્ઞાનવાળો એ બાળક^{૧૪૭} એવી કુશળતા બતાવી શકતો નથી, માટે એવ અને શરીર એક છે એ મારી કલ્પના મુસગત છે

કેશી કુમાર બોલ્યા -

હે પએમી ! કેાઈ એક બાણાવતી તરુણ પુરુષ, નવું ધનુષ નવી દોરી અને નવું બાણ એ વડે એક સાથે પાચ બાણોને ફેંકી શકવા જેટલી કુશળતા ધરાવી શકે છે, પણ તે જ પુરુષ પાસે જૂનું ખવાઈ ગયેલું ધનુષ તેવી જ દોરી અને તેવું જ ખૂંડું ફણ હોય, તો તે એક સાથે પાચ ફળાને ફેંકી શકે ખરો ?

જાતે ! ન ફેંકી શકે

હે પએસી ! તરુણ પુરુષ શક્તિશાળી તો છે, પરંતુ ઉપકરણોની ન્યૂનતા-ખામી-ને લીધે તે પોતાની શક્તિ બતાવી શકતો નથી, તેમ મહ જ્ઞાનવાળા બાળકમા આવડત-રુપ ઉપકરણની ખામી છે, માટે તે એ અવસ્થામા એક સાથે પાચ બાણોને ફેંકી શકતો નથી હા, તે જ મહ જ્ઞાનવાળો બાળક ત્યારે તરુણ થઈ આવડતરુપ ઉપકરણ મેળને છે, ત્યારે તેમા એવી શક્તિ ખીલી ઉઠે છે, પણ તેથી તું એમ ન માન કે શરીર અને એવ બન્ને એક છે પએસી ! એ બન્ને તો જુદા જુદા છે

૨૩૭ પએસી બોલ્યો -

હે જાતે ! જેમ કેાઈ તરુણ પુરુષ, લોહાના સીસાના

કે જયતના મોટા ભારને ઉપાડવા સમર્થ છે, તેમ તે જ તરુણ પુરુષ ત્યારે ડોસો થાય અર્થાત્ આમડી બધી લબડી ગએલી, ગાત્ર તમામ લીલા, દાતો બધા ખરી ગએલા અને આવતા લાકડીનો ટેકો લીધેલો એવો ઘરડો થાય, ત્યારે એવા મોટા ભારને ઉપાડી શકતો દેખાતો નથી.

હે ભત્રે ! તરુણ મટી એવો એ ડોસો થએલો પુરુષ, એવા મોટા ભારને પણ ઉપાડી શકતો દેખાય, તો હું એમ માનું કે જીવ જીવો છે અને શરીર જીવુ છે, અન્યથા મારી માન્યતા જ બરાબર છે.

કેશી કુમાર બોલ્યા -

હે પએમી ! એવડો મોટો ભાર તો ડાઘ હટોહટો પુરુષ જ ઉપાડી શકે વળી, એવા હટાકટા તરુણ પુરુષની પાસે ભાર ઉપાડવાના માધનો બરાબર ન હોય તો એ પણ એવા ભારને ન ઉપાડી શકે કાર કે, ડાઘ હટોહટો તરુણ પુરુષ તો છે, પણ તેની પાસે ભાર ઉઘડવાની જે કાવડ છે, તે પાતળી અને ઘુણે ખાધેલી છે, કાવડના શિકા દોરડા અને વાસની સળીઓ એ બધુંય એવું સડેલું છે, આમ હોવાથી એવો બળવાન પુરુષ પણ એ ભારને ન ઉઠાવી શકે અર્થાત્ ભાર ઉપાડવામા સુદૃઢ શરીર ઉપરાત બીજી પણ કળવકળ હોવી જોઈએ અને ઉપકરણો પણ પૂરતા હોવા જોઈએ તરુણ મટી પેલા ડોસા થએલા પુરુષ પાસે એ બધું હોત, તો એ પણ એવો ભાર જરૂર ઉપાડી શકત, માટે તારે એમ માનવું જોઈએ કે શરીર અને જીવ જીવો છે પણ તે બન્ને એક નથી.

૨૩૮ પએસી બોલ્યો -

હે ભતે! મે એક લવતો ચોગ તોળ્યો, પછી તેને લવથી મારી નાખી ફરીવાર તોળ્યો. લવતા તેનું જે વજન હતું તેજ વજન તેના મડાનું હતું-એ જાને વજનમા લેશ પણ ફરક ન હતો. લવ અને શરીર જુદા જુદા હોય અને લવ શરીરમાથી નીકળી જતો હોય, તો મડાનું વજન ઘટવું જોઈએ હે ભતે! એ જાને સ્થિતિમા વજનનો જરાય ફરક જણાતો નથી, માટે હું એમ માનું ॥ ૮ લવ અને શરીર એક જ છે પણ જુદા જુદા નથી

કેસી કુમાર બોલ્યા -

હે પએસી! પહેલા કોઈવાર તે ચામડાની મસકમા ૧૪૮ પવન ભરેલો છે ખરો? વા ભરાવેલો છે ખરો? ચામડાની ખાલી મસક અને પવનભરેલી મસક એ જાનેના વજનમા કાંઈ ફેર પડે છે ખરો?

ના, ભતે! ફેર તો નથી પડતો

પએસી! ખાલી અને પવનભરેલી મસકના વજનમા ફેર ન પડતો હોય તો લવતાનું અને મુડકાનું વજન ફરક વિનાનું જ હોય ને? લવ ભારે નથી તેમ હજીવો ય નથી, તેથી લવ નીકળી જતા મુડકાનું વજન ઘટે એમ ન જાને, એટલે એક સરખા વજનને લીધે તું એમ માનતો હો. કે લવ અને શરીર જાને એક જ છે, તે જરા ય સગત નથી

૨૩૯ પએસી બોલ્યો -

હે ભતે! કોઈ વાર એક ચોરને મારી પાસે લાવ-

વામા આંચો, 'તેમા હવ છે કે નહિ' એ બાણવા મે તેને ચારે બાજુ તપાસ્યો, પણ હવ તો કયાય દીકામા ન આંચો.

પછી મે તેના બે હાથા ચીરા કરી તેને ફરીવાર જોયો, છતાય હવ તો ન જ દેખાયો. પછી તો થઈ શકે તેટલા તેના નાના નાના કટકા ડરી તેને વારવાર તપાસી જોયો, છતાય તેમા કયાય હવનુ નિશાન પણ ન જણાયુ. માટે હું કહું છું કે હવ અને શરીર એક છે પણ જુદા જુદા નથી. કેશી કુમારમુનિ જોડ્યા.

હે પચેસી ! પેલા ઠઠીયારા^{૧૪૯} કરતાય તુ વિશેષ મૂઢ જણાય છે.

હે ભતે ! એ ઠઠીયારો વળી કોણ હતો ?

પચેસી ! અગ્નિ અને અગ્નિ રાખવાનુ કામ સાથે લઈ કેટલાક વનહવી લોકો વનની શોધ માટે નીકળી પડ્યા. ચાલતા ચાલતા તેઓ જેમા ઘણા લોકડા છે એવી એક મોટી અટવી પાસે આવી પહોંચ્યા. એવામા તેમાના કોઈએ પોતાના સાથના માણસને કહ્યું કે, હે દેવાનુપ્રિય ! અમે લોકડાઓની ભરેલી આ અટવીમા જઈએ છીએ તુ આ અગ્નિ અને અગ્નિનું કામ લઈ જા અને અમારા માટે ખાવાનુ રાધી રાખજે. કદાચ કોઈ કારણથી આ અગ્નિ જોલવાઈ જાય તો તુ લોકડામાથી અગ્નિ લઈને અમારુ ખાવાનુ રાધી રાખજે.

તેમના ગયા બાદ થોડી વારે રાધવાની શરૂઆત કરવા જતા પેલા સાથીએ અગ્નિને જોલવાઈ ગયેલો દીઠો,

એથી તેણે પોતાના સાથીની લવામણ પ્રમાણે લાકડામાથી
અગ્નિ મેળવવા લાકડું હાથમા લઈ ચારે બાજુ તપાસી
જેયુ પણ તેમા તેને તે કયાય ન કળાયેા પછી તો તેણે
હાથમા કુહાડો લઈ લાકડું ચીરી નાખ્યુ છતાં તેમાય
અગ્નિ ન દીઠો છેવટે તેણે થઈ શકે તેટલા તેના નાના
નાના કટકા કરી તે દરેકને તપાસી જોયા, છતાંય તેમા
એકેમા અગ્નિનુ નિશાન પણ ન જાણ્યુ આખરે થાંદી કટાળી
તે બિચારો ચિંતાતુર થઈ લમણે હાથ દઈને બેઠો અને 'હજુ
સુધી હું ગંધી ન શક્યો' એ બાળત અકસોમ કરવા લાગ્યો.

એટલામા જે સાથીઓ લાકડાના બારા લેવા ગએલા
હતા તે બધા પાછા ફર્યા અને આ બિચારાને ચિંતાતુર
થએલો દીઠો.

તેઓએ પૂછ્યુ હે દેવાનુપ્રિય! તુ ઉદાસ કેમ બેઠો
છે? હજુ સુધી તે અમાગ સારુ ખાવાનુ નથી શક્યુ?

તેણે જણાવ્યું કે, હે બાઈઓ! તમારા ગયા બાઈ
થોડીવારમા જ તમેએ આપેલો એ અગ્નિ તો જોલવાઈ ગયો.
પછી હું તમારા કહેવા પ્રમાણે લાકડામાથી અગ્નિ મેળવવા
લાકડાને તપાસવા લાગ્યો લાકડાને ચીરી, તેના નાના નાના
કટકા કરી તપાસી જોયુ, તો તેમા અગ્નિ તો કયાય ન જોવામા
આવ્યો તેથી અગ્નિ વિના હું રાધુ શી રીતે? એ માટેજ
આમ અકસોમમા પડ્યો છું.

પછી તેઓમાના જ કોઈ દસ પુરુષે સાથેના બીજા
બાઈઓને કહ્યું કે, તમે બધા નાહી ધોઈને જ

૧૨ થઈને

જ રસોઈ બનાવી

પછી એ દક્ષ પુરવે દુહાડો લઈ લાકડામાથી ઘમણિયુ
શન બનાવ્યું અને એ શરને અરણી માવે ઘમી અગ્નિ ઉપ
જાવી અગ્નિને મધૂકીને તે બધાઓની રમોઈ કરી નાખી
એટલામા નહાવા ધોવા ગએલા બધા માથીઓ આવી પહોંચ્યા
સૌ થાથે જમી કરીને ચોકખા થઈ લેળા મળીને વાતો
કરવા બેઠા રસોઈની વાત નીકળતા પેલા દક્ષ પુરવે પેવા
ઉદામ થયેલા સાથીને કહ્યું કે, હે દેવાનુપ્રિય ! અગ્નિને
શોધવા માટે તે લાકડા ફાડી ફાડીને જોવાનો પ્રયાસ કર્યો
તેથી એમ જણાય છે કે, તું જડ છે, મૂઢ છે અને તદ્દન
અજ્ઞાન છે

હે પએમી ! એ અગ્નિશોધક કઠીયારાની પેઠે તે પણ
જીવને શોધવા-જોવા-માટે તરીરને ચીરી ચીરીને જોવાનું
પાણી વહોળ્યું, તેથી તું પણ એના કરતા કાંઈ ઓછો મૂઢ
નથી

૨૪૦ પએમી બોલ્યો -

હે ભતે ! તમાગ જેવા જ્ઞાની જીવ મહામતિ વિજ્ઞાની
અને વિનીત પુરુષ આવી મોટી સલા વચ્ચે મારા પર
આક્રોશ કરે, ખીજાઈ જાય, અને મારી નિર્ભાત્સના કરે એ
શું ઠીક કહેવાય ?

કેશી શ્રમણ બોલ્યા -

પએમી ! તને ખબર છે કે સ્ત્રિયપર્વદા ગૃહપતિપર્વદા
ગ્રાહણપર્વદા અને ઋષિપર્વદા એમ ચાર પ્રકારની પર્વદાઓ
છે એ ચારે પર્વદાઓની દૃઢનીતિને પણ તું કયા નથી જાણતો?

દ્વિતીયપર્યંકનો અપરાધ કરનાર દાતો પોતાના દામ
પગ ગુમાવે, માથું ગુમાવે અને દાતો જીવગી બંધ
ગૃહપતિપર્યંકના અપરાધીને બધાંને આગમાં ચાળી
જલું પડે

બ્રાહ્મણપર્યંકનો અપરાધી અનિદ ઉપાસભપૂવક કુટિના
વા ગુનકના નિશાનથી અકિત ચાપ કે નિર્વાસિત ધાય-
હંકાર જાય

શુદ્ધિપર્યંકનો અપરાધ કરનાર, અતિઅનિદ નહિ
એવી વાણીવડે ઉપાસભ પામે

હે પએસી ! ઉજા હડનીતિથી તું પરિચિત છે, હતાય
તું મારી પ્રતિકૂળ વર્ત્યો કરે છે, વિપરીત રહ્યા કરે છે, માટે
જ તારે 'તું મૃદતર છે' એવી હજીવી પણ મારી આક્રોશ
વાણી સામજીવી પડે છે

૨૪૧ પએસી બોલ્યો -

હે ભતે ! મને એમ થએલું કે હું જેમ જેમ આપની
પ્રતિકૂળ વર્તીશ-વિપરીત વર્તીશ, તેમ તેમ તત્ત્વને વિશેષ
જાણીશ, જ્ઞાનને પામીશ, કરજ અને કર્યોને અધિક સમજી
શકીશ, તેથીજ હું અત્યારમુખી આપની પ્રતિકૂળ વર્ત્યો
છું અને વિપરીત બોલ્યો છું

કેરી મુનિ બોલ્યા -

હે પએસી ! તું જાણેજ છે કે વ્યવહારકોના ચાર
પ્રકાર કહેલા છે

કેટલાકો કે તો છે પણ મીઠી વાણી નથી બોલી
શકતા કેટલાકો વાણીને તો મીઠી રાખે છે પણ કશુંયે દેતા

નથી દેટલાડો કશુય દેતા નથી તેમ વાણી પણ મીઠી નથી રાખતા અને દેટલાડો દે છે અને સાથે વાણી પણ મધુરી બોલે છે હે પએસી ! આ ચાર વ્યવહારોમા જે દેતો નથી અને વાણીયે મીઠી નથી બોલતો, તે તદ્દન અવ્યવહારી છે અને બાકીના ત્રણે વ્યવહારના ભણુકાર ॥

હે પએસી ! એ રીતે તું પણ વ્યવહારી^{૧૫૦} છે, કાંઈ અવ્યવહારી નથી

૨૪૦ પએમી બોલ્યો -

હે ભતે ! તમે દક્ષ છો, બુદ્ધ છો, વિજ્ઞાની છો, તો જેમ કોઈ આમળાને હથેળીમા બતાવે, તેમ તમે મને જીવને ન બતાવી શકો ?

ગળ પએસીએ એ પ્રશ્ન કયો તેટલામા તેની પાસેજ નેરથી વાયુ વાવા લાગ્યો, તેથી તૃષ્ણ અને વનસ્પતિઓ બધુ હાલવા લાગ્યુ, કપવા લાગ્યું, પરસ્પર અથડાવા લાગ્યુ અને નવા નવા આકારે લિડવા લાગ્યુ

તે વખતે લાગ જોઈને કેગી મુનિએ રાગ પએસીને કહ્યુ કે-હે પએસી ! જે આ તૃષ્ણા અને વનસ્પતિઓ ક'પે છે તે તો તું જુએ છે ને ? તો શુ એને કોઈ દેવ હલાવે છે ? દાનવ, નાગ, કિન્નર, કિંપુરવ, મહોરગ કે ગાધર્વ હલાવે છે ?

પએસી બોલ્યો -

હે ભતે ! એ તૃષ્ણ વગેરેને તો વાયુજ્ઞ હલાવે છે, પણ કોઈ દેવ દાનવ કે કિન્નર હલાવતો નથી

દેસી—હે પએસી! કામ, રાગ, મોહ, વેદ, દેશ્યા અને શરીરને ધારણ કરનારા એ વાયુને તું જોઈ શકે છે ?

પએમી—ના, ભતે! હું તેને જોઈ શકતો નથી,

દેમી—અપધારી, દેહધારી, મોહી અને રાગી એવા વાયુને પણ તું જોઈ શકતો નથી, તો ઇન્દ્રિયાતીત એવા જીવને હું તને શી રીતે બતાવી શકું ?

પએસી! ખરી વાત તો એમ છે કે, જે મનુષ્ય રાગ દ્રેષથી પર છે, તે ધર્મોસ્તિકાય અધર્મોસ્તિકાય આકાશા સ્તિકાય અશરીરીજીવ પરમાદ્યુપદગણ શબ્દ ગંધ વાયુ એ આઠ પદાર્થોને સારી રીતે જાણી શકે છે—સમજી શકે છે અને ‘આ જિન થશે કે નહિ’ ‘આ બધા હું જોના નાશ કરશે કે નહિ ?’ એ જે હકીકતોને પણ તેજ જાણી શકે છે અર્થાત્ વીતરાગ મનુષ્ય એ હસ બાબતોને સારી રીતે જાણી શકે છે, માટે હે પએમી! તું એમ સમજ કે જીવ અને શરીર જુદા જુદા છે પણ એક નથી

૨૪૩ પએમી બોલ્યો —

હે ભતે! હાથીનો અને કથવાનો જીવ એક સરખો છે ?

હે પએસી! હા તે જન્મેના જીવ એક સરખા છે

હે ભતે! હાથી કરતા તો કથવો અર્થ કમવાળો

અર્થ ક્રિયાવાળો અને અર્થ આશ્રવવાળો છે તથા કથવાના આહાર, નિહાર, શ્વાસોચ્છવાસ, બળ, વીર્ય અને દુતિ વગેરે પણ અર્થ છે, અને એથી ઉલટું, એ બધું કથવા કરતા હાથીમા વધારે છે, જામ હાથીમા અને કથવામા આસમાન જમીન જેટલો મોડામોડો ભેદ નથી

હે ભતે ! તમે એમ ઢેમ કહો છો કે હાથીનો અને કય-
વાનો છવ એક સરખો છે ?

કેશી કુમાર બોલ્યા -

હે પએસી ! તુ એમ ધાર ઢે ધુમ્મટદાર અને શિખ-
રાકાર એક મોટી જોરડી હોય, તેમા ઢોઈ પુરખ દીવો
લઈને પેસે અને પછી એ તે જોરડીના બધા બારી બારણા
બરાબર બધ કરી દે અને એના બધા છિદ્રો છાદી દે, તો
એ દીપકનો પ્રકાશ, એ આખીયે જોરડીને અજવાળયે
પણ બહારના ભાગને નહિ અજવાળે, ઢેમ ખરને ? એ
રીતે, એ દીપક ઉપર ઢોઈ મોટો ચાળ ઢાઢે અથવા મોટું
ઢાલુ ઢાઢે, તો તે દીપકનો પ્રકાશ તે તે ઢાકણના અહરના
ભાગને પ્રકાશયે પણ બહાર નહિ પ્રકાશે, અર્થાત્ બધે દીપક
તો એકજ છે પણ તે મોટા ઢાકણ નીચે હોય તો વધારે
ભાગમા પ્રકાશે છે અને નાના ઢાકણ નીચે હોય તો ઓછા
ભાગને પ્રકાશે છે તેજ ન્યાયે, હે પએસી ! આ છવ પણ
જેવડા-મોટા કે નાના-શરીરને મેળવે છે, તેવડા શરીરના
બધા ભાગોને પોતાના અમખ્ય આત્મપ્રદેશોદ્વારા સચિત્ત
કરી શકે છે, પછી ભલેને શરીર મોટામા મોટું હોય કે
નાનામા નાનું હોય, માટે હે પએસી ! તુ એમ સમજ કે
હાથીનો અને કયવાનો છવ એક સરખો છે અને તુ
એમ પણ માન કે છવ અને 'શરીર જુદા જુદા છે પણ
એક નથી

૨૪૪ રાજા બોલ્યો -

હે ભતે ! 'છવ અને શરીર એક છે'

એકલોજ માનતો નથી, પણ મારા દાદા અને મારા પિતા પણ એમજ સમજતા આવ્યા છે, એટલે મારી એ સમજ કુલપત્રપરાની સમજ છે, બહુપુત્રપરપરાથી ચાલી આવેલી છે, તો હે ભત્રે ! મારા કુલની એ દૃષ્ટિને હું શી રીતે છોડી શકું ?

દેશી શ્રમણ બોલ્યા -

હે પએમી ! તારી એ સમજને તું નહિ બદલાવીશ, તો પેલા લોહાનો ભારો નહિ છોડનારા ક્ષદાગ્રહી પુરુષની પેઠે તારે પસ્તાવું પડશે

રજપૂ રાજા બોલ્યા -

ભત્રે ! લોહાનો ભારો નહિ છોડનારો ક્ષદાગ્રહી પુરુષ વળી કોણ હતો અને તેને પસ્તાવું કેમ પડ્યું ?

દેશી કુમાર બોલ્યા -

પએસી ! ડેટલાક ધનાર્થી લોકો વિપુલ કરીયાણા ભરીને અને સાથે ઘણું બધું ભાતુ લઈને, જ્યાં કોઈ આવેલું નહિ એવી એક મોટી લાખી અટવીમા જઈ ચડ્યા ત્યાં કોઈ એક સ્થળે પહોંચતા તેમણે જેમા ઘણું લોહું ફટા એલું તે એવી એક મોટી લોહાની ખાણ જોઈ

ખાણને જોતાજ ખુશીમા આવી જઈ તેઓ પરસ્પર કહેવા લાગ્યા કે આ લોહું આખણને વિશેષ ઉપયોગી છે, માટે તેને ભારો ખાધી લઈ જવું સારું છે

એમ વિચારી તેઓ લોહાના ભારો ખાધી તેમને ઉચકી એજ અટવીમા આગળ ચાલ્યા

ચાલતા ચાલતા, જેમા ઘણું સીસું ભરેલું છે એવી

એ મોટી સીસાની ખાણ તેમના જોવામા આવી થોડાક
પણ સીસાના બદલામા લોહુ ઘણું મળે છે, માટે લોહા
કરતા મીસાને બહુમૂલ્ય સમજી તેઓએ લોહાના ભારાને
પડતા મૂકી સીસાના ભારા ખાધવાનો વિચાર કર્યો અને
જોતા ભારા બાધ્યા પણ ખરા પરતુ તેઓમાના એક
સાથીએ મીસાને બહુમૂલ્ય સમજવા છતાં લોહાના
ભારાને પડતો મૂકી સીસાનો ભારો ન જ બાધ્યો એ બાબત
તેને બીજા સાથીઓએ ઘણુ ઘણુ મનનવ્યુતોય તે એકને
બે ન થયો ઉલટુ તેણે એમ કહ્યુ કે, હે દેવાનુપ્રિયો !
લોહાનો આ ભારો હુ ઘણા દુઃખી ઉપાડી લાવ્યો છુ અને
તેને ઘણો મજબૂત બાધેલો છે, માટે એને મૂકીને સીસાનો
ભારો ખાધવાનું મારું મન નથી

પછી તો તેઓ બધા સીસાના ભારાને ઉચકી એ અટ-
વીમા વળી આગળ વધ્યા આગળ આવતા ચાલતા તેઓએ
તાળાની, રૂપાની, સોનાની, રત્નની અને વજની મોટી
મોટી ખાણો જોઈ એઓએ તો જેમ જેમ બહુમૂલ્ય
વસ્તુઓ મળતી ગઈ, તેમ તેમ જોઈ કીમતવાળી વસ્તુઓ
છોડી દીધી અને બાબરે તેઓએ વજના ભારા બાધી તેમને
ઉચકી પોતાના કેશમા પોતપોતાના નગર ભણી જવાને
પ્રયાણ કર્યું નગરમા પહોચી, ભારે ભારે આણેલા વજનોને
વેચી, તેઓ બધા ન્યાલ ન્યાલ થઈ ગયા તેઓએ આઠ
તગવાળા મોટા મોટા મહાલયો બધાંબા, ઘણા કાશ
દાસીઓ ગાયો અને ઘેટા વગેરેને આમણે વસાવ્યા
એ મહાલયોમા બિરાજી તેઓ

બત્રીશ પ્રકારના નાટકો, તેમના ગાન નાચ ભેતા ભેતા આનંદપૂર્વક રહેવા લાગ્યા ત્યારે પેલા લોહાના ભારાને ઉચકી લાવનાર સાચી લોહુ વેચી ઘણું ઝોણુ કમાયો અને તેમના એ સાથીઓનો વૈભવ ભેધ પોતાની બાતને નિહવા લાગ્યો. હું કેવો દીનપુરુષ છું, કેવા માઠા લક્ષણવાળો છું, મેં સાચીઓનું કહેવું ઉપદ્રુધી કાને નજ ધર્યું અને એક મારા દુરાચરમાજ તણાયો તેમનું કહેવું માન્યું હોત તો આજે હું પણ એમના જેવોજ વૈભવ માણત હે પએસી ! તું પણ તારો દુરાચર ન છોડીશ, તો એ લોહાના ભારાવાળા દુરાચરોની પેઠે તારેય પસ્તાવું પડશે અને તેની પેઠે દીનદીન યવું પડશે.

કેશી કુમારનું એ કથન સાંભળી આખરે રાજ પએસીને જાન આપ્યું અને તેણે કેશી કુમારને વદન કરીને કહ્યું કે, હે ભત્રે ! મારે જરાય પસ્તાવું પડે એવું તો હું નહિ કંઈ મારો પૂર્વગ્રહ છોડીને આપની પાસે હું કેવળી ભાષિત ધર્મને સાંભળવાની-અમજવાની ઇચ્છા રાખું છું, માટે હવે મારે પેલા લોહાવાળાની પેઠે પસ્તાવાનું કયા રહ્યું ?

કેશી શ્રમણ બોલ્યા -

હે દેવાનુગ્રિય ! સુખ થાય તેમ કર, પણ સારા કામમા પ્રતિબદ્ધ ન આવવા દે.

રાજની જિજ્ઞાસાવૃત્તિ ભેધ કેશી શ્રમણે જેમ ચિત્ત સારથિને ધર્મકથા કહી સંભળાવી ગૃહિધર્મ સમજાવ્યો હતો, તેમ રાજ પએસીને પણ તેમણે ધર્મકથા કહી ગૃહિધર્મની સમજણ આપી અને રાજાએ ગૃહિધર્મ સ્વીકારી પોતાની

સેયવિદ્યા નગરી ભણી જવાનો મનસૂબો કયો એટલામા કેશી
શ્રમણ બોલ્યા પએસી ! કલાચાર્ય, શિષ્યાચાર્ય અને ત્રીજા
ધર્માચાર્ય એ ત્રણ આચાર્યોના વિભાગને તુ જાણે છે અને એ
ત્રણેની વિનયપ્રતિપત્તિ કેમ કેવી કરવાની હોય છે, તેની
પણ તને ખબર છે

૨૪૬ પએસી બોલ્યો -

હે ભત્રે ! હા, એ જાણુ હું બરાબર જાણું છું કલાચાર્ય
અને શિષ્યાચાર્ય તલાલિકથી મઠન કરવું, તેમને ન્હવરાવવા,
તેમની પાસે પુષ્પાલિકની સુવામ ફેલાવવી, વસો અને ઘરેણા
ગાઠા આપી મારી રીતે શણગારવા, આદ્યપૂર્વક જમાડવા,
મોહુ પ્રીતિદાન આપવું અને તેમને એવી વૃત્તિ બાધી
આપવી કે જે તેમના પુત્રોના પુત્રો સુધી પહોંચ્યા કરે

અને ધર્માચાર્યને જોતા તેમને વહન કરવું, સત્કાર
કરવો, દેવતાના ચૈત્યની પેઠે તે મગજમય આચાર્યની
ઉપાસના કરવી તથા તેમને ખાનપાન ખાદિમ સ્વાદિમ
વગેરે નિર્દોષ પદાર્થોદ્વારા પ્રતિવાસવા અને પીઠ પાટિયા
શમ્યા સથારો વગેરે લઈ જવા નિમત્રિત કરવા

હે પએસી ! તુ એમ સમજે છે ત્યાગે અત્યારમુધી
મારી સામે તે જે પ્રતિકૂળ વતન ચલાવ્યું છે તેની માફી
માગ્યા વિના નગરી ભણી જવાને આટલો જઘો ઉતાવળો
કેમ થયો છે ?

૨૪૭ રાજ બોલ્યો -

હે ભત્રે ! અત્યારમુધી હું આપની પ્રતિકૂળ વત્યો
હું એ ખરું, પણ એ વિષે મેં એવો વિચાર

આવતી કાલે પ્રભાતનો પહોઠ થતાજ માગ બધા પરિવાર સાથે અહીં આવી આપને વહન નમન કરી મેં કરેલા આ અવિનયની વિનયપૂર્વક વારવાર માફી માગુ

આમ કહી રાજા પએસી પોતાને મ્યાને પહોચી ગયો અને સવાર થતા જ એ રાજા રાજા કોણિકની પેઠે મોટા આડળર સાથે પાચ ૧૧૧ અલિગમપૂર્વક કેશી શ્રમણ પાસે આવ્યો અને તેમને વાહી નમી પોતાના અવિનય સુખધી વિશેષ નમતાપૂર્વક ક્ષમા માગી

કેશી શ્રમણે એ રાજા પએમીને તેની રાણી સૂચં કાતાને તથા તેની સાથેની મોટી સભાને ધર્મદેશના કહી સભળાવી

૨૪૮ ધર્મદેશના માલગી પોતાને સ્થાને જવાની ત્વરાવાળા રાજાને કેશી કુમારે કહ્યું -

હે પએમી ! વનખડ, નૃત્યશાળા, ચેરડીનો વાઢ અને જોળનો વાઢો પહેલા પહેલા તો રમણીય લાગે છે પણ પછી અરમણીય થઈ જાય છે, તેમ તું પહેલા રમણીય ૧૫૨ થઈ પછી અરમણીય ન થયો

પએસી બોલ્યો -

હે ભતે ! વનખડ, નૃત્યશાળા, ચેરડીનો વાઢ અને જોળનો વાઢો એ પહેલા પહેલા તો રમણીય લાગે છે અને પછી અરમણીય થઈ જાય છે, તે વળી કેમ ?

કેશી બોલ્યા -

પએસી ! સાલજ વનખડ બ્યાસુધી પનવાળો ફૂવવાળો ફૂળવાળો અને ઘટાદાર છાયાવાળો લીલોછમ હોય છે ત્યાસુધી

રમણીય લાગે છે અને જ્યારે તેના પાદડા ખરી પડે છે, ફૂલો કરમાઈ જાય છે, ફૂલો નથી હોતા, તેમ તે સૂઝે ખ ખ થઈ જાય છે, ત્યારે ખીહામણો લાગે છે

નૃત્યશાળામાં જ્યારે નાચ ચાલતો હોય, ગાણા ગવાતા હોય, વાજા વાગતા હોય અને લોકો હમતા રમતા હોય ત્યારે તે રમણીય લાગે છે અને જ્યારે નાચ બંધ હોય, ગાણા ન ચાલતા હોય, વાજા ન વાગતા હોય અને તેમાં એક પણ માણસ ન ફરકતું હોય, ત્યારે તે સૂનકાર સ્થાન જેવી ખીહામણી જણાય છે

શેરડીના વાદમાં ચિંચોડા ચાલતા હોય, શેરડી પીલાતી હોય, લોકો તેના રસ પીતા હોય, ડોઈ તેને લેતા હોય વા દેતા હોય, ત્યારે તે વાદ ભર્યો ભર્યો-રમણીય લાગે છે, પણ જ્યારે તેમાં ચિંચોડા બંધ હોય, શેરડી ન પીલાતી હોય, એક ચકતુ ય ન ફરકતું હોય, ત્યારે તે ખાવા ધાય છે-અજખામણો દીસે છે

ખોળના વાડામાં જ્યારે ઘાણીઓ ચાલતી હોય, તલ પીલાતા હોય, લોકો લેગા થઈને સાની ખાતા હોય, એક ખીજા પરસ્પર સાનીને લેતા દેતા હોય, ત્યારે તે રમણીય જણાય છે, પણ જ્યારે ઘાણીઓ જ બંધ હોય, ડોઈની અવરજવર ન હોય, ત્યારે તે અરમણીય લાસે છે તેમ હે પએસી ! તું પહેલા રમણીય થઈને પછી પાછળથી અરમણીય ન થતો

હે ભતે ! તમે જણાવેલા ઉદાહરણોની પેઠે હું પહેલા રમણીય થઈ પછી અરમણીય નહિ થઈ મેં તો એવો વિચાર કયો છે કે હાલ મારા તાળામા સેયવિયા પ્રમુખ જે સાત હજાર ગામો છે તેના ચાર ભાગ પાડું એક ભાગ રાજ્યની વ્યવસ્થા અને રક્ષણ માટે બવવાહનને સોપું, એક ભાગ કોઠાર માટે રાખું, એક ભાગ અત પુરની રક્ષા તથા નિર્વાહ માટે ફોર્ડ અને એક ભાગની પેદાશમાથી એક મોટી કુટાગારશાળા બનાવું, તેમા અનેક પુરુષોને પગારકાર, પેટવડિયે કે ભાડે મેદી ખાનપાન ખાદિમ સ્વાદિમ તૈયાર કરાવું અને એ બધું અનેક શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, બિહુ તથા પ્રવાસી વટેમાર્ગીઓ વગેરેમા વહેંચાવું, તથા હું શીલ-મત, શુશ્રુષ્ઠ, વિરમણ, મત્યાખ્યાન અને ચોપધોપવાસદ્વારા જીવનયાપન કરતો રહું હે ભતે ! મારી આ ધારણા છે

એમ કહી તે રાજા પોતાના પરિવાર સાથે દેશી મુનિને વાઢી નમી પોતાને સ્થાનકે ચાલ્યો ગયો.

નગરીમા આવી રાજાએ જે ધારણા દેશી મુનિને નિવેળી હતી, તે પ્રમાણે બધી વ્યવસ્થા કરી લીધી અને પોતે પણ તે રીતે આચરવા લાગ્યો.

૨૫૦ હવે તો રાજા પચોસી શ્રમણોપાસક થયો, જીવ અજીવ વગેરે તત્ત્વોનું તેને જ્ઞાન થયું, એ પ્રવૃત્તિ સર્વની જેમ જોઈ અને સવરમા જેમ અધિક રહેવાય તેમ તે વર્તવા લાગ્યો, જોટલે રાજ્ય, રાષ્ટ્ર, બાળ, વાહન, ભંડાર, કોઠાર, ગામ નગર અને અત પુર તરફ તેનું ધ્યાન આપોઆપ જોડું રહેવા લાગ્યું.

૨૫૧ ત્યારથી રાજા પએસીનું ધ્યાન રાજ્યકારભાર અને વિષયોપભોગો તરફ જોડાઈ ગયેલા લાગ્યું—ઓમરવા લાગ્યું, ત્યારથી તેની ઝસીલી રાણી સૂર્યકાંતને એવો વિચાર થયો કે હવે કોઈ શસ્ત્રપ્રયોગ, અગ્નિપ્રયોગ, મત્રપ્રયોગ કે વિષપ્રયોગદ્વારા રાજા પએસીને ઠેકાણે કરવો જોઈએ, રાજકુમાર સૂર્યકાંતનો રાજ્યાભિષેક કરવો જોઈએ અને મારે વિવિધ વિષયોપભોગોમા રસ લેતા લેતા રાજ્યશ્રીને સંભાળતા ગયેલું જોઈએ

તેણીએ આ ધોતાનો મકલ્પ રાજકુમાર સૂર્યકાંતને સૂચવ્યો અને ગળને મારી નાખી તેને રાજ્યભિષેકન આપવાનું જણાવ્યું

રાજકુમાર સૂર્યકાંત ધોતાની માતાના તેવા દૂર વિચારમા સમત ન થયો અને તે જાણત કયો ઉત્તર ન આપતા મૌન જ રહ્યો

ધોતાના એ વિચારમા રાજકુમારની અસમતિ જાણી તેણીને એમ થયું કે રજેને રાજકુમાર તેના આ રહસ્યનો ભેદ ફેાડી નાખે અને રાજ્યને ધણું કહી દે

આમ વિચારી તેણી રાજા પએસીને મારવાનો લાગ શોધવા લાગી, તેના છિદ્રો જોવા લાગી અને હવે તેને શીઘ્ર મારી નાખવાની જાણતમા સાવધાન રહેવા લાગી

૨૫૨ એકવાર લાગ મળતા જ તેણીએ રાજા પએસીના જ્ઞાનપાનમા, તેને પહેરવાના વસ્ત્રોમા, સુઘવાની માળાઓમા અને તેના શણગારના ઘરેણાઓમા ૧૫૩ વિષ ભેળવ્યું

નાહી ધોઈ જલિકર્મ કરી જેવો રાજા ગસવતી શાળામા

વળી, આ શરીર જે મને અત્યંત વહાલું છે તેને પણ છેલ્લા શ્વાસોચ્છવાસ ચાલતા મુઘી વોમરાવી દઉં છું

૨૫૪ એમ કરીને તે રાજાએ પોતાના સારા નરસા બધા ઠાવોની આલોચના કરી, પ્રતિક્રમણા કરી અને તેણે કાલમાત્રે મળ્યું આવતા સમાધિપૂર્વક કાળ કરી સૌધર્મકલ્પના સૂર્યાભિમાનમા સૂર્યાભદેવરૂપે અવતાર મેળવ્યો તે ત્યા હંમણા તાને ઉત્પન્ન થએલો સૂર્યાભદેવ પાત્ર પ્રકારની પર્વાસિઓદ્ધારા શરીરાદિકની પૂર્ણતા મેળવે છે, તો હે ગૌતમ ! આ સૂર્યાભદેવે એ દિવ્ય દેવઋદ્ધિ, દિવ્ય દેવશક્તિ અને દિવ્ય દેવપ્રભાવ એ રીતે મેળવેલા છે

૨૫૫ હે ભગવન ! સૂર્યાભદેવની જીવનસ્થિતિ આયુધ્યમર્ચાદા ઢેટલા કાળમુઘીની જણાવેલી છે ૧૨૫૫

હે ગૌતમ ! તેની આયુધ્યમર્ચાદા ચાર પદ્યોપમની કહેલી છે

હે ભગવન ! તે સૂર્યાભદેવ આયુધ્ય પૂરુ થતા ત્યાથી કયા જવાનો-કયા જન્મ લેવાનો ?

હે ગૌતમ ! સૂર્યાભદેવ, તેનો દેવત્વકાળ પૂરો થતા મહાવિદેહવર્ષમા જન્મ લેવાનો મહાવિદેહવર્ષમા જે કુળો આઠય છે, દીપ્ત છે, લેવડદેવડના વ્યાપારમા કુશળ છે, જેમની પાસે જાવન, ચયન, આસન, યાન, વાહન, ધન, સોતુ અને અગ્નિ વિશેષ છે, જ્ઞાનપાનની મગવડ અધિકાધિક છે, દાસદાસીઓ ગાય અને ઘેટા ઘણા છે, એવા પ્રસિદ્ધ અને કોઈથી પરાજિત ન પામનારા કુળોમા તે સૂર્યાભદેવ યુગપણે અવતરશે

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text at the bottom right corner.

તેઓ પોતાના પુત્રના લાલનપાલન માટે પાત્ર ધા ત્રીજોની યોજના કરશે એક બાળકને ધવસાવનારી, બીજી ન્હવરાવનારી, ત્રીજી શણગારનારી, ચોથી જોખામા લઈ ફેરનારી અને પાત્રમી રમાડનારી

એ ઉપરાત ત્યાં ઘરકામ માટે રોકવામા આવેલી, પોતપોતાના દેશનો પોષાક પહેરનારી, ઇજિત ચિતિત અને પ્રાર્થિતને સમજનારી, એવી દેશવિદેશની બીજી પશુ અનેક કુશળ દામીઓ^{૧૫૭} દ્વારા અને અત્ત પુરના રક્ષણ માટે યોજાએલા વર્ષધરો^{૧૫૮} કચુદીઓ તથા મહત્તરો દ્વારા એ બાળકનું ઘણી સારી રીતે લાલનપાલન થશે, કોઈ તે બાળકને હાથોહાથ ફેરવશે, કોઈ તેની પાસે નાચશે, કોઈ તેના ગીત ગાશે, કોઈ તેને બચી લેશે, એ પ્રકારે અનેક ગીતે લાલિત ખાલિત થતો તે બાળક અપાના છોકની જેમ સુખે સુખે દિનદિન વૃદ્ધિ પામશે.

૨૫૭ પુત્રને નવમુ વગ્સ જેમતા તેના માતાપિતા, ન્હવરાવી બલિકર્મ કરાવી સારી રીતે શણગારી શુભ મુદ્દર્તમા મોટા ઉત્તમ સાથે કલાચાર્ય પાસે કલાઓ શીખવા મોકલશે

કલાચાર્ય બહોતેર કળાઓને^{૧૫૯} પ્રયોગ સાથે શીખવાડી માતાપિતા પાસે તે પુત્રનું ઉપનયન કરશે

૬૬પ્રતિજ્ઞનો કલાઓ સખધી અભ્યાસ બેઠાં માતાપિતા કલાચાર્ય ઉપર ખુશ થશે અને વિશિષ્ટ જ્ઞાનપાન વસ્ત્ર ગધ માલા નવકારોવડે કલાચાર્યનો મત્કાર કરશે તથા જીવનપર્યંત આલે તેવું વિપુલ પ્રીતિદાન હઈ તેમને વિસન્નિત કરશે

૨૫૬ એ પુત્રપણે ગર્ભમા આવતા જ તેના માતા પિતાની ધર્મમા દૃઢતા થશે

પૂરા નવ માસ અને માસ સાત દિવસ જતા તે બાળકનો ત્યા જન્મ થશે

જન્મ થયા પછી પહેલે દિવસે તેના માતાપિતા બાળકના જન્મનો ઉત્સવ ંશે, ત્રીજે દિવસે ૧૫૧સૂય-અડના દર્શન કરશે, છઠ્ઠે દિવસે ધર્મજાગરણ ઊજવશે, એમ અગ્યાર દિવસ નીતી જતા અને બારમો દિવસ આવતા બાળકના જન્મનું સૂતક કાઢી નાખશે અર્થાત્ તેના માતા પિતા ચોકખા થશે, પછી બધે લીંપણુ પલ્લુ કરી લોજ નની વિપુલ સામગ્રી તૈયાર કરાવશે અને પોતાના સગા સબધી મિત્ર જ્ઞાતિજન સ્વજન પરિજન વગેરેને આમની ન્હાઈ ઘોઈ બલિકર્મ કરી બધા સાથે બેસીને લોજનમકપમા લોજન કરશે

પછી તે પુત્રના માતાપિતા, વજ્ર ગધ માલા અને અવકારવડે આમનિત જનોનો સત્કાર કરશે, સન્માન કરશે અને તેઓની સમક્ષ એમ કહેશે કે આ બાળક તેની માતાની કુક્ષિમા આવ્યો ત્યારથી અમે ધર્મમા દૃઢ પ્રતિ-જ્ઞાવાળા થયા છીએ, માટે અમે તેનું 'દૃઢપ્રતિજ્ઞ' એવું યથાર્થ નામ પાડીશું

એ પ્રકારે નામસસ્કાર થયા બાદ સમય આવતા બાળકના માતાપિતા તેના પ્રજેમનક પ્રતિવર્ધાપનક પ્રથકમણુ કણુવેધ સવત્સરપ્રતિલેખ અને સૂત્રોપનયન વગેરે બધા સસ્કારો કરશે

તેઓ પોતાના પુત્રના લાલનપાલન માટે પાત્ર ધા-
ત્રીઓની યોજના કરશે એક બાળકને ધવરાવનારી, બીજી
નહવરાવનારી, ત્રીજી શણગારનારી, ચોથી જોળામા લઈ ફર-
નારી અને પાત્રમી રમાડનારી

એ ઉપરાત ત્યાં ઘરકામ માટે રોકવામા આવેલી,
પોતપોતાના દેશનો પોષાક પહેરનારી, ઇગિત ચિતિત
અને પ્રાર્થિતને મમજનાગી, એવી દેશવિદેશની બીજી પણ
અનેક કુશળ હાસીઓ^{૧૫૭} દ્વારા અને અત પુરના રક્ષણ
માટે પોળાએલા વર્ષધરો^{૧૫૮} કચુકીઓ તથા મહત્તરો દ્વારા
એ બાળકનું ઘણી મારી રીતે લાલનપાલન થશે, ઘેઈ
તે બાળકને હાથોહાથ ફેંવશે, કોઈ તેની પામે નાચશે, કોઈ
તેના ગીત ગાશે, ઘેઈ તેને બચી લેશે, એ પ્રકારે અનેક રીતે
લાલિત પાલિત થતો તે બાળક ચપાના છોડની જેમ સુખે
સુખે દિનદિન વૃદ્ધિ પામશે.

૨૫૭ પુત્રને નવમુ વરસ બેસતા તેના માતાપિતા,
નહવરાવી બલિકર્મ કરાવી સારી રીતે શણગારી શુભ મુદ્દર્તમા
મોટા ઉત્સવ માથે કલાચાર્ય પાસે કલાઓ શીખવા મોકલશે

કલાચાર્ય બહોતેર કળાઓને^{૧૫૯} પ્રયોગ સાથે શીખ-
વાડી માતાપિતા પાસે તે પુત્રનું ઉપનયન કરશે

૬૬પ્રતિજ્ઞનો કલાઓ સળધી અભ્યાસ બેઠા માતાપિતા
કલાચાર્ય ઉપર ખુશ થશે અને વિશિષ્ટ
માના અલ્લ કારોવડે કલાચાર્યનો
ચાવે તેણે વિપુલ પ્રીતિદાન

બહોતેર કલાનિપુણ, અદાર ૧૦૦ દેશીભાષાવિશારદ,
ગીતનૃત્યરસિક, નાટ્યમ્મળાકોવિદ, એવો દૃઢપ્રતિજ્ઞ યૌવનમા
આવતા તેના માતાપિતા તેને લોગસમર્થ બાણી એમ કહેશે
કે, હે ચિરંજીવ ! તું યુવાન થયો છે માટે હવે તું કામ-
લોગો ની આ વિપુલ સામગ્રીને લોગવ

દૃઢપ્રતિજ્ઞ પેતાના માતાપિતાને વિનયપૂર્વક જણા-
વશે કે, હે માતાપિતા ! લોગોની એ સામગ્રીમા મને જરાય
રસ નથી, અર્થાત્ તે એ લોગસામગ્રીથી લલચાશે નહિ,
ખેંચાશે નહિ, તેમ તેમા લેશ પણ આસક્તિ રાખશે નહિ

જેમ કમળ પકમા પેદા થાય છે અને પાણીથી વધે
છે, છતાં પક ઠે પાણીથી લેપાતું નથી, તેમ કામોમા પેદા
થએતો અને લોગોમા વધેલો એ દૃઢપ્રતિજ્ઞ તે કામલોગોથી
જરા પણ લેપાશે નહિ

પણ તથાસ્તથ ઉત્તમ સ્થવિરો પાસેથી ઔદિજ્ઞાનને
મેળવશે અને અગારને ત્યજી મુઠ થઈ અનગાર ધર્મનો
સ્વીકાર કરશે

૨૫૮ પછી તો તે પૂર્ણ અહિંસા સત્ય ત્યાગ તપ
અને સંઠર્તાનના તેજથી ચમકશે અને છેવટે ઉત્તમોત્તમ
જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર આજીવ માહાંવ લઘુતા સમા નિલોભતા
વગેરે ગુણોથી અધિકાધિક દીપ્તો તે, અનુત્તર અનત
નિરાવરણ નિર્વ્યાધાત એવા કેવળજ્ઞાન અને કેવળ
દર્શનને પામશે

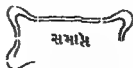
હવે તો તે દૃઢપ્રતિજ્ઞ અહિંન જિન ભગવાન કેવળી
દેવાશે અને જેમા દેવો મનુષ્યો તથા અસુરો રહે છે એવા

સમસ્ત લોકના પર્યાયને જાણ્યો, અર્થાત્ તે, પ્રાણીમાત્રના આગતિ, ગતિ, સ્થિતિ, વ્યવન, ઉપપાત, તર્ક, ક્રિયા, મનોભાવ વગેરેને જાણ્યો, તેમનું પ્રકટ કર્મ કે શુભ કર્મ એ બધું કળી શક્યો, તેમનું આધેહુ ધીધેહુ અને લોગવેહુ સમજી શક્યો

એવો તે હઠપ્રતિજ્ઞ અહંનું નવું લોકના સર્વ જીવોના સર્વ ભાવોને જાણતો જોતો પૃથ્વીતળ ઉપર વિહંગ્યો

એ પ્રકારે બહુ વર્ષ વિહંગ્યો તે પોતાના આયુધ્યનો અત નિકટવર્તી જાણી ધણા દિવસોનું અનશન લેશે અને જે સાધ્યની સિદ્ધિ માટે નજભાવ, મુડભાવ, કેશલોચ, બ્રહ્મચર્યધારણ, અસ્નાન, અદતધાવન, અભુવહાણુગ, ભૂમિ-શય્યા, ઠાણાસનનો આશ્રય, લિલામાટે પરગૃહપ્રવેશ, માનાપમાનસહન, લોકનિદા વગેરે ઘણું આકરું કષ્ટ સહનું પડે છે તથા ન ખમી શકાય તેવા જાત જાતના બાવીશ પરીપહો ખમવા પડે છે, તે સાધ્યની સિદ્ધિ મેળવશે, અર્થાત્ તે સિદ્ધ થશે, પુદ્ધ થશે, મુક્ત થશે અને સર્વ હું ખોના અતને કરશે-પરિનિર્વાણ પામશે

રૂપદ હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે, હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે, એમ કહી ભગવાન ગૌતમ, થમણુ ભગવાન મહાવીરને વાદી, નમી, સયમ અને તપવટે આત્માને વાસિત કરતા વિહરે છે

ટિપ્પણી

આમલકરૂપા

૧ ભગવાન મહાવીરે જે નગરીઓમાં ચોખ્ખા કર્યા છે તેમાં આ નગરીનું નામ નથી, તેમ સૂત્રોમાં જણાવેલી—આર્યદેશની—રાજધાનીઓમાં આ નગરીની ગણના નથી ભગવાને ચોતાની સાધનાના કાળમાં જ્યાં જ્યાં વિહાર કર્યો ■ તેમાં પણ ‘આમલકરૂપા’ નો ઉલ્લેખ નથી, તેથી ‘આમલકરૂપા’ નગરી વિશે કાંઈ વિશેષ જાણવા જેવી નોંધો નથી મળતી સ્થિતપ્રજ્ઞ યથા પછી ભગવાને જે વિહાર કર્યો છે તેમાં આ નગરીની ગણના થઈ શકે એમ છે એ, આ ‘રાયપસેણુધય’ ના ઉલ્લેખથી સ્પષ્ટ થાય છે આ નગરી હાલમાં ક્યા છે ? તેનું વર્તમાન નામ શું છે ? એ, મગધદેશમાં છે કે બીજા કોઈ દેશમાં છે ? એ બધી બાબતો અત્યંત અવારમાં જ છે

દીકાકાર મનયગિરિ ‘આમલકરૂપા’ નો સંસ્કૃત પર્યાય ‘આમલકરૂપા’ જણાવે છે આ સૂત્રમાં જે જે વિશેષ નામો આવે છે તે જેમના તેમ—પ્રાકૃત—રાખીને અનુવાદમાં પ્રયોજ્યા છે કોઈ પણ પ્રામાણિક આધાર વિના મૂળ પ્રાકૃત નામોનું સંસ્કૃત અપાતર કરવા જતા અર્થાતર યવાનો ભય રહે છે

‘રાયપસેણુધય’ નું સંસ્કૃત રૂપ મનયગિરિ ‘રાજપ્રસન્ન’ જણાવે છે ત્યારે તેમનાથી પ્રાચીન આચાર્ય સિદ્ધસેને (તત્ત્વાર્થ—દીકાકાર) આ સૂત્રનું સંસ્કૃત નામ ‘રાજપ્રસેનકામ’ નોંધેલું છે અને વાદિદેવસૂરિના શુક મુનિયદ્રસૂરિએ દેવેન્દ્રનકેન્દ્રપ્રસ્થમાં ‘રાજપ્રસેનગિત’ જણાવેલું છે

આ બધામાં મેલ કઈ રીતે છે, પરંતુ આવો વ્યર્થ વિવાદ ના સાચવી રાખવી જરૂરી છે

૧. '૫૦ ન્યાસ' ની પદવી સુપ્રસિદ્ધ છે તેમાનો '૫૦' પડિતનું
 દુકું ૨૫ છે અને 'ન્યાસ' શબ્દ 'સ્થાપન' ના ભારનો ઘોળક છે
 આ ભાવ ન સમજી શકવાને લીધે '૫૦ ન્યાસ' ના પ્રાકૃત ૨૫ તર
 '૫૦ ન્યાસ' માથી 'પ્રણામ' ની મિથ્યા ક પના બિગી જણાય છે
 બોધ-સંસ્મરેલી

૨ આપણો દેશ ખેતીપ્રવાન છે, ખેતી અને પશુઓ જ આપણી
 અદિસક સરકૃતિનું પ્રધાન ધન છે પ્રાચીન સમયમા જેમ બીજા
 બીજા વિદ્યોના શાસ્ત્રો હતા તેમ કૃતિવિદ્યાને લગતા પણ હતા એમા
 ખેતીની સાથે સીરો મેનુષ્ય ધરાવનાગ-બુદ્ધિપરીક્ષા, બુદ્ધિને પ્રાવણી
 પદ્ધતિ પાળીખાની વિદ્યા બીજાસ્થાવિધિ, જ્ઞોના રોગો અને તેના
 ઔષધો વગેરે-અને- વિદ્યોની રકુડ ચથા રહેલી માટે જ મૂળ
 સુતકાર જણાવે છે કે 'પ્રાગૃતેષામ્ બુદ્ધિને મરકાગતા-મગવતા, આજનો
 ખેડુત મૂ' જણાય છે તેમ તે સમયનો ખેડુત મૂ' નહિ પણ 'પ્રાચ
 લેખાતો, એ જ, મૂળ સુતનો ઉક્ત ઉત્તેખ સુચવે છે

કૂકડા અને સાઠો

૩ વ્યાખરણ મહાભાષ્યમા ગામ-ઓની પરસ્પરની નિમ્નતાને
 સૂચવવા મામોના વિશેષણરૂપે 'કુકુટમેવસ્યા પ્રમા ઉદાહરણ
 મૂકેલ છે ઉપરુક્ત વર્ણન ઉપરથી ચોક્કસ જણાય છે કે તે વખતના
 ગામો ખરેખર કુકુટમેવપાત્વ જ હતા કુકુટસંપાત્વ એટલે કૂકડો
 પહોચી શક તેવું ગામ, અર્થાત્ એક ગામનો કૂકડો ચાલતો ચાલતો
 બીજો ગામ પહોચી શકે તેવું નજીનું ગામ બીજોના પ્રદેશમા અને
 મગધમા કુકુટસંપાત્વ મામો નજરે નીએના છે

પચતરુણી

૪ સુતનો 'પચતરુણી' શબ્દ વાચીને કાઈ ભાડકી ન જાય.
 પચતરુણીની એ સમયની સરથા સમાજમા આદરપાત્ર હતી
 વાતરયાવન પોતાના કામસૂનમા જણાવે છે કે-"શીલ અને ૨૫ના

ગુણોથી યુક્ત એવી વેશ્યા જનસમાજમા આગમ મેળવે છે, રાજા તેને પૂજે છે અને ગુણવત્ જનો પ્રસન્ન છે, કાનાના વિદ્યાર્થીઓ કળા મેળવવા તેને પ્રાર્થે છે અને તેનો આદર કરે છે " આજકાલ આ મન્યા વિશેષ વિદ્યુત થએલી દેખાય છે પણ તે વખતે પ્રાય તેવું નહિ હોય એમ આ વર્ણનથી માની શકાય

કોઈ નહિ લાચર્યો

૫ આ તો માત્ર વર્ણના છે પ્રાર્થ સજીવ કે નિર્જીવનું વર્ણન કરતા માત્ર તેની ઉજળા બાજુનું જ વર્ણન કર્યાનો પ્રધાત, કવિ એમા આદિકવિ વાલ્મીકિથી આવ્યો આવે છે અને તેને લીધે તેઓ કેટલેક સ્થળે કેવળ ઉજળું ઉજળું જ બહુ વર્ણવે છે માનવસ્વભાવ જોતાં પણ આવું બનવું અસંભવિત જેવું જણાય છે જતા નગરીના આ વર્ણન ઉપરથી ' એમા ગહેનારા એકદર સાગ હતા ' એમ તો કહી શકાય

અનેકકોટિ

૬ મૂળમા આ માટે ' અનેકકોટિ -સંખ્દ છે દીપકાર મન યગિગિ, તેનો અર્થ 'જના લખે છે કે " અનેકકોટિમિ અનેકકોટિ સંખ્યાયૈ " અર્થાત્ અનેકકોટિ એટલે અનેકકોટિ સખ્યા પણ આ અર્થ અહીં ઘટમાન નથી માટે જ ' અનેક કોટિ ' નો ' અનેક પ્રકાર ' એવો અર્થ કવો છે ' પ્રતિ ' સંખ્યો ' પ્રકાર ' અથ જન આગમોમા સુપ્રતીત છે

લખો

૭ આ અર્થ માટે મૂળમા ' લખ સંખ્દ છે જે લોપા ચોધ-ડિયા વગાડે છે તેને ' લવા કરેવામા આવે છે મૂળનો ' લખ ' અને આ ' લખા બન્ને મમાન રાખે છે એટલે ' લખ ' નો મૂળ અર્થ ' ચોધડિયા વગાડનારો ' કદાચ હોઈ શકે

ખાત

૮ શહેરની ફરતી ખાત હોય છે તેમ ખાઈની ફરતુ બદાગના ભાગમા એ ખાત પણ હોય છે, એમા નજાગ કે રીજો ભગવામા આવતો ઓજો એટલો જથો લીસો હોય છે કે તેના ઉપર ૫૫ મૂકતા જ માણુમ તગિયે બીતરી જાય છે એ રીતે 'ખાત' શહેરની ગ્હાનું એક સાધન હતું

શસ્ત્રો

૯ ટેટના પ્રાચીન શસ્ત્રોના નામ આમાય હેમચક્ર આ પ્રમાણે જણાવે છે "ચક્રદામ દુરી પત્રપાલ દ- હતી બિદિપાલ કુલ દુપણ કુલ પરિધ તોમર શકુ નિશીરંક શક્તિ પદ્મિસ કુન્દેદા ચક્ર શતામી મહાસિના મુકુની ચિગિકા વસહર્ષુક આગરસ કબૂપ વગેરે" આ બધાની વધારે વીગત માટે જુઓ-અનિધાનચિન્તામણિ કાંડ ૩ શ્લો. ૪૪૬-૪૫૧

માર્ગ

૧૦ આ માર્ગનું ખાસ નામ મૂળમા ચરિઆ છે જાપામા એને જ મળેલો 'ચર શબ્દ જણીતો છે દીમકાર કહે છે કે 'ચરિકા બદ્દહતપ્રમાણે માર્ગ'

સિંધાડ નેવા

૧૧ નમરીના સિવિધ માગોને સૂચવતા મૂળમા 'સિંધાડ' 'સિંધ' ચક્ર' અને 'ચચ્ચ' શબ્દો આવેલા છે તે તે માગોના આકારો ઉપરથી તેમના એવા જુલ જુલ નામો ચએલા છે જે માગોના આકાર સિંગોડા જેવા તે 'સિંધાડ' જાણીના શબ્દો પ્રતીત છે 'ચોક' અને 'ચાચર' શબ્દો તો જાપામા પણ પ્રચલિત છે સૌર્યવાણી

૧૨ ઔપપાતિક-ઉત્વાધિ-સૂત્રમા 'ચપા' નમરીનું વજન

છે મૂળ મૂળોમા માવત્તી, કાકદી, ૧૦૪૬ વગેરે જે જે નગરોના વર્ણનની દ્રષ્ટિ કહેવાની હોય છે ત્યાં સૂચકાર કહે છે કે ઔપચારિકતા વર્ણવેલી 'ચપા' પ્રમાણે તે તે નગરનું વર્ણન મમણ લેવું અહીં પણ મૂળમરે એવી જ ભનામણુ કરેલી છે મીઝકારે તે ભનામણુ પ્રમાણે દીકામા નગરીનો વર્ણક કા ધમય ભાષામા નોંધેલો છે

હતી

૧૩ 'હતી' માટે મૂળમા 'હોત્યા' ક્રિયા બતાવેલી છે 'હતી' અને 'હોત્યા' વચ્ચે ધણુ જ મળતાપણુ છે 'હતો, હતી, હતું' એ બધા 'હોત્યા' ના રૂપાંતરો છે અને 'હોત્યા,' અભવિષ્ટ ક્રિયાપદનું સમા ભાષ જેવું છે

ચૈત્ય

૧૪ જૈનોના મૂળ સૂત્ર સાહિત્યમા ધણે સ્થળે 'ચૈત્ય' શબ્દનો ઉપયોગ થએલો છે કેટલેક સ્થળે તે એકલો વપરાયો છે અને કેટલેક સ્થળે 'અરિહત' શબ્દ સાથે પણ તે આવેલો છે 'ચૈત્ય' શબ્દ ૨૯ નંબી પણ યૌગિક એટલે વ્યુત્પત્તિવાળો છે ચિત્તા, ચિત્તિ કે ચિત્યા ઉપરથી એ નીપજેલો છે ચિત્તામા ચિત્તે ચિત્ત્યામા હ્રસ્વ અથવા ચિત્તમા ચિત્ત્યા ચિત્ત્યા નિર્વૃત્તમ્ એમ અનેક રીતે 'ચૈત્ય' ની વ્યુત્પત્તિ દેવાકરણોએ બતાવેલી છે ચિત્તા ચિત્તિ કે ચિત્તાનો અર્થ 'ચે.' થાય છે એ 'ચેહ્' સાથે સમ્યક ધરાવે તેનું નામ 'ચૈત્ય' અર્થાત્ જે સ્થળે મૃતોનો અગ્નિસન્ધાન કરવામા આવે તે સ્થળની 'ચેહ્' ની ભરમ વાતે ભરમ ઉપર કે પાસે, મૃત મહાપુરુષની સ્મૃતિ માટે સ્થાપવામા આવતું ચિહ્ન-શિલાપદ, વૃક્ષ, કુટ કે તરૂપ વગેરે-ચૈત્ય કહેવાય બૌદ્ધના પાનિસાહિત્યમા વપરાયેલો 'ચૈતિય' અને વૈદ્યોના ઉપનિષદાદિમા વપરાયેલો ચૈત્ય શબ્દ, એ જ ભાવમા પ્રતીત છે ત્યારે એ ભરમ ઉપર ચોતરા, પત્રીઓ કે નાની નાની દેવળીઓ મવાવા લાગી ત્યારે

તે (ચૈત્ય) શબ્દ, એમનો પણ હોતકે યથો સ્મરણાનમા કે એવી બીજી નિર્ગન બુદ્ધિમા બધાએના ચોતરા વગેરે સ્થળે બૂતોનો વામો હોય છે એવો લોકપ્રવાદ છે, એથી ' ચૈત્ય ' નો એક બીજો અર્થ ' બૂતોનું ગદેદાણુ - ' વ્યતરાયનન ' પણ પ્રચલિત યથો જૈનસૂત્રોમા તેનો આ બીજો અર્થ પણ પ્રચલિત છે પછી તો કાળક્રમે એ ધોજિક શબ્દ રૂઢ થતો ગયો અને દીકાગરોએ પણ તેનો બ્યુતપત્ત્યર્થ જતો કરી રૂઢ અર્થ જ સ્વીકાર્યો અમરકોશમા તેનો અર્થ ' આયતન ' એટલે ' યસરાણા ' આપેલો છે સૂત્રોક્ત પૂર્ણભદ્રાદિ ચૈત્યોનું વર્ણન જોતા ' ચૈત્ય ' નો ' યસરાણા ' અર્થ પણ અસંગત નથી આચાર્ય હેમચન્દ્ર તો તેનો ' વિહાર ' અને ' વિશેષ વૃક્ષ ' અર્થ આપે છે પછી તો ' ચૈત્ય ' ના અર્થો વધના જ ચાલ્યા ' ચિત્-ગણ્યુ ધાતુ ઉપરથી ચૈત્ય ને નીપજવી તેનો ' ચાન ' અર્થ-પણુ કરવામા આવે છે વ્યાકરણની શુદ્ધ દ્રષ્ટિએ જોતા ' ચિત્ ધાતુ ઉપરથી ' ચૈત્ય ' ન થાય પણ ચૈત્ય ' થાય અને એ ચૈત્ય નું પ્રાકૃત રૂપાતર ચૈર્ધય ' ન બની શકે જે સૂત્રમાદિત્યમા વપરાયેલું છે જુઓ-૮-૨-૧૦૭ પ્રાકૃત-ચાકરણ ' ચિત્ શબ્દ ઉપરથી ' ચૈત્ય ' ને નીપજવવાની પદ્ધતિ પણ બરાબર નથી

લોમહસ્ત

૧૫ અહીં જણાવેલો ચૈત્યનો વર્ણક, ઔપપાતિક સૂત્રથી લીધેલો છે તેમા લોમહસ્ત નો અર્થ લોમમય પ્રમાજન - ' રુવાટાની મુજબી - આપેલો છે એ અર્થમા મોરપીંછી નો પણ ભાવ સમાર્પ જાય છે

વૃક્ષ

૧૬ સૂત્રોમા જ્યા ત્યા ધરાન્ય નામ તરીકે ' કાતો અમર જિયો મિનરુ ' (કિદુ) અને ' વૃક્ષ - વૃક્ષ ' ના નામ આપેલો છે ' વૃક્ષ શબ્દ ' વૃક્ષસ્થાન સૂચક છે એટલે જ વૃક્ષસ્થાનમા નીપજતા

ધૂપ માટે પણ એ જ શબ્દનો ઉપયોગ મૂળકાર કરે છે ત્યાં સ્વર્ગીય ધૂપોનું વર્ણન આવે છે ત્યાં પણ આ 'તુરક' તો ખરોજ આ રીતે આપણો અને આપણા દેવોનો તુસ્તાન સાથેનો મંમવદ્વેષો પ્રાચીન છે તે સમજી શકાય એમ છે તુરક-તુરક-તગક "તુરકો યવનદેરાજ" ૭ કાંક, શ્લોક ૩૧૦ "તુરખાસ્તુ સામય સુ" ૪ કાંક, શ્લોક ૨૫-અભિધાનચિંતામણિ-હેમચન્દ્ર

મુસલમાન બાદશાહો 'શાહિ'-'શાહ' તરીકે બહુ પ્રસિદ્ધ છે આચાર્ય હેમચન્દ્રે એ 'શાહ' શબ્દનું મંસ્કૃત 'સાષિ' બનાવ્યું છે અને તેની સંસ્કૃત વ્યુત્પત્તિ પણ આપેલી છે કારમી શબ્દોને વિના મનેએ સમજૂતમા બિતારવાની પ્રથા સિદ્ધ સોમમા આજથી દેહાધ વરો પૂર્વે પણ પ્રચલિત હતી એમ આ ઉપરથી સમજી શકાય એવું છે

ચૈત્યમા નટો

૧૭ ચૈત્યનું આ વર્ણન જોતા, તે બારે ગમ્મતનું ધ્યાન પણ હોય એમ લાગે છે કેટલીક કથાઓમા ચૈત્યને 'જુમાગીઓનો અખાડો' 'યુવાન યુવતીઓના મીનનનું સ્થાન' 'અભિસારગમ્યોનું સંગતસ્થાન' એ રીતે વર્ણવેલું છે, તે ઉપર્યુક્ત વર્ણન જોતા બધે જોમે એવું છે આજકાલના-ભારતવર્ષમા આવેલા-સન સમ્રાટના તીર્થો પણ આવી જ હાલતમા છે એ શું તે ચૈત્યપરપરાની અસર હશે ?

પૂજા કરવા

૧૮ ચૈત્ય, હિંદુ રીતે મોજશોખનું સ્થાન હતું છતાં ત્યાં પૂજાઆદુતિ વગેરે માટે ઘણાં લોકો આવતા એમ આ વર્ણન સૂચવે છે ચૈત્યમા જુજગ લોકો રહે અને ધર્મવિધિઓ પણ ચાને એ પરિસ્થિતિથી, તે સમયના આપણા લોકોની મનોદશા ઠીક ઠીક વ્યક્ત થઈ શકે એમ છે

વૃક્ષો

૧૮ અર્થો જે વૃક્ષો ગજાવેના છે તેમાના કટલાખનો અર્થ જ આવગત થનો નથી ગીમાન આટલામાર બન્ને એ જામન મીન રાખે કે કોણમરો 'જસવિગો' મિચાવ જીને અર્થ આપી શક્યા નથી, માટે જ જેમના તેમ મૂળ નમો મલમ રાખેલા છે

તરુઓની

૨૦ વૃક્ષોને લગતું આ બધું વળુન વાચના તે મમથના રમ- પ્રેમીઓનો વૃક્ષો પ્રતિ પોતાન મંગલ જેવો પ્રેમ મદતો જાણી શકાય એમ છે જે લોકોમા જસની માયવખી વૃક્ષોને હ્રિમ્ તાની પદ્ધતિનું રાન અને વૃક્ષો પ્રતિ કામજ ન હોય તેઓ આવા વૃક્ષો ન ઉગાડી શકે આજકાલ આવા ૨૬ પ્રેમીઓના અભાવને લીધે જ દેશ સ્ત્રો થયા ના પો છે એ ખોળી વાન નથી

૭ મધપ્રાણિ

૨૧ મધપ્રાણિ શબ્દ મધની વૃક્ષોનો સૂચક છે અશોભ્યમની આસપાસનો જસકુજ એનો બધો મદકનો એનેકે જે જે જાનના સુમધો મંભવી શકે છે તે બધાય તેમાથી ફો ના અને તે વડે લોકોની નામા વૃક્ષ વૃક્ષ અને તર થઈ જતી માટે એ જસકુજ મધપ્રાણિ કહેવાનો મરુતમા મૈ ધાતુ વૃક્ષિ અર્થને બતાવે છે 'મધપ્રાણિ'નો 'પ્રાણિ' શબ્દ એ 'મૈ ધાતુથી બનેસ છે અને બા પામા જોનાતું 'ધરાતુ ક્રિયાપદ એ 'મૈ માથી નીમ્યુ છે રામપ સેબુદ્ધ્યની મુનિ દીમમા 'મધપ્રાણિને બદલે 'અન્ધપ્રાણિ એવું એવું બે ત્રણ વાર છપાએલું છે જે તદન અશુદ્ધ છે

આખાવેલ

૨૨ આ માટે મૂળમા 'શૂષકયા' શબ્દ છે ન્યાયના પ્રધોમા કટતેક રથને ઉતારવું માટે ચૂનવતા કે 'આમનના રમદનો ઉપયોગ થયેલો છે તેનો અર્થ 'આખાવેલ' છે હોવાથી ચટાદાર વૃક્ષો

જેવા મોટા મોટા આખા તો સૌની જાણમાં છે પણ 'આખાવેન'ને કેટલાક નહિ જાણતા હોય જેનીવાડીના પ્રવર્તનમાં ધણા પ્રકારના આખા આવેના, તેમાં એક 'વેલિયો આખો' પણ નગરે જોએલો એ આખો પાનગો સોટી જેવો હોય અને જેમ ખીજ વેતો ચડે છે તેમ તેની વેન ચડે અને ખીજો પણ યાય

પાકા માર્ગો

૨૩ વનગાંઠના ઉક્તા વર્ણનથી એમ મમજી સમય છે કે આપણે ત્યાંની નગરગમનાની વિદ્યા ધણા હંચા પ્રમાણની હતી વણા પ્રાચીન સમયમાં પણ પૂલો અને પામ માર્ગો વગેરે મુખમાધનો સોંપના ધ્યાન બહાર ન હતા

આઠ મગલો

૨૪ અતિથિ શ્રીવત્સ નંદાવર્ત વર્ધમાન બદ્રામન કનચ મત્યયુગન અને દ્વપણ એ આઠ મગનરૂપ છે આ સૂતમાં ધણે સ્થળે આ આઠ મગળોને મગળ તરીકે સૂચવેના છે સ્વર્ગમાં દેવોની સનારીમાં પણ આજ આઠ મગળ સર્વ પ્રથમ આવે છે જે નિગઠ લોખિ દ્રવ્ય મગળ ઉપર ઓછો ભાર આવે છે તેઓજ ગા આઠ પદાર્થોને મગળ તરીકે જણાવે ■ તેનું કારણ સમજાવું નથી મદિરમાં જ્યાં જિનમૂર્તિ હોય છે ત્યાં પણ આ આઠ મગલની પાઠલી પૂજાય છે તે મહાલક્ષ્મીનો નિયમ છે ખીજુ તો યી પણ 'મત્સ્યના મુગન'ને મગન કહેવાનું શુ કારણ હતું ? અથવા એ આઠ મગળોની પાછળ કઈ પ્રમ નો નિયમ ઇતિહાસ છુપાએતો હતો ?

ખોડવા હતા

૨૫ જૂના સમયમાં લોખિ 'અરોક્ષક'ને પૂજતા હશે, એ અરો ના આ ગતના વર્ણન ઉપર થી જણાય છે - હાનમાં પાનુ ખીજડા વગેરેના વૃક્ષો ઉપર લોખિ કપડા લટકાવે છે,

મોડયા ૨ નીમડા બાધે છે આ ધન કે ત્રિવલ વગેરે ખોડે છે
 પૈદિક લોમ પીપળાને અને ઘાસીને પૂજે છે બીજ લોમ મવાન
 બોધિદશને અને વૈન લોકોની એક જામ રામજીના માને પૂજે છે
 કાત્રિપોનું સમીપૂજન તો સુપ્રસિદ્ધ છે જ વૃક્ષપૂજની આ પગપા
 બદ્ધ વખતથી ચાલતી જણાય છે એની પાળા દુમોની ઉપયોગિતા,
 કોઈ પુણ્ય પુરુષની સ્મૃતિ કે વડેમના પગ છે એ ખામ માધનો
 વિષય છે

રત્નમય સિનાપાટ

૨૬ રત્નમય સિનાપાટ આ વગ્ગા એની મરોમા મોતીઓનું
 જડતર આ અને આણ બીજા રત્નમય વજ્રમય, મણિમય, પૈક
 સંમય કે સ્વચ્છમય પદાર્થોના વર્ણન ઉપરથી તે સમયની સપ્તિની
 બહુતા જ કંઈપી શકાય પણ એ નર્મ બૈનિદ્યમિત્ર સત્ય છે એમ તો
 કેમ કહેવાય ? 'સમર્થો સોનું પાકે છે,' 'જે જાલ જાલે તે, પરિ
 ચાતા પગિયા આવે એટલું ધન લાલે ઇસ્ટિ વામોરો જે આશય
 છે તે જ આશય આ 'રત્નમય સિનાપાટ'નો છે આ પ્રકારના વર્ણન
 એક પ્રકારની અતિશયવાણી બારા છે, સોમાનસી લક્ષ્યમા રાખીને
 આવા વર્ણન કરવા પડે છે કથાપ્રથિમા આવા વર્ણને હોય તો જ
 કથાકાર સદૃશ થયો જણાય

રાજા સેય

૨૭ રાજા 'સેય'નો વિગેર જ્ઞાન જાણનામા નથી રથાનામ
 સૂતના આંખા દાણામા અમણુ ભગવાન મહાવીરે પ્રવર્ણિત કરેલા
 આદ્ય ગાળઓના નામો જણાવતા સૂતકારે તેમા એક નામ 'સેય'
 પણ મૂકેલું છે એ 'સેય' આ કે બીજો કોઈ તે વિગે નથી કહી
 શકાતું નથી દીમકાર અભયદેવ તો તે 'સેય' આ જ 'સેય' છે એમ
 જણાવે છે તેજો લખે છે કે " તથા સેયે આમલકલવાનગવા સ્વામી,
 ગચ્ચાં હિ સૂર્યવાયો દેવ સૌમ્યાદુ દેવલોદાદુ મયતો મહાવીરસ્ય ચંદનાર્થમ

વતતાર નાટ્યવિધિ ચોપદર્શયામાસ, યત્ર ચ પ્રદેશિરાજચરિત્ મગસતા પ્રત્યપાદિ
 રિતિ" અર્થાત્ જે આમલકરૂપા નગરીમા સૂર્યાભદેવ ભગવાનને વાદવા
 આવ્યો અને તેણે તેમની પાસે નૃત્ય કરી બતાવ્યું તથા જે નગરીમા
 ભગવાને પ્રદેશીરાજની કથા કહેલી તે આમલકરૂપા નગરીનો સ્વામી
 આ 'સેવ' છે ટીકાકાર ભવયજિરિ 'સેવ'નું મરુત રૂપાતર 'સ્વેત'
 કહે છે પણ 'સ્વેત' છે કે 'સ્વેય' છે એ કાણુ કહી શકે ?

રાજકુલ

૨૮ મૂળમા અન્વત્તવિસુદ્ધરાયકુલવસન્નસુણ એવુ ાગ્નનું
 વિશેષણ છે એમા 'કુલ' અને 'વસ' એ બે એક સાથેમૂકેના પદો
 મવાચ્ય શબ્દોનો ખામ ઉપયોગ જણાતો નથી 'અત્યંત વિશુદ્ધ
 એવો જે રાજકુલ-રાવળ-વસ તેમા જન્મેલો' એવો અર્થ લાઇએ
 તો 'રાયકુલ' અને 'વસ' બન્ને શબ્દોની અસ્તિત્વતા છે જણાવેલો
 અર્થ બરાબર હોય તો એ નિશેષણનો 'રાયકુલ' શબ્દ બાપ્પા
 રાવળના 'રાવળ વસનો સૂચક કહેવાય રાજકુલ-રાજકુલ-રાકુલ-
 રાવળ બાપ્પાનો એ વસ સુપ્રસિદ્ધ છે પણ તે વસનો ઉત્પાદક મૂળ
 પુરુષ કાણુ અને ક્યારે થયો ? એ નિમિત્ત રીતે સોધી શકાય તો
 આગમોના ઇતિહાસ અને સમય નિગે વિશેષ અજવાળુ પડે

સેતુઓ

૨૯ સેતુઓ એટલે માર્ગો અર્થાત્ એ મળત માર્ગોનો દેશક
 છે, સેતુઓ એટલે આશ્રય ઉપજાવે તેના બનાવો-એ રાગ આશ્ર-
 યકારક બનાવોનો ઉત્પાદક છે ગગ્નનો આ બધો વર્ણુક કવિમંત્ર
 યની ભાષામા લખેલો છે એથી તેને તે રીતે સમજવો જોઇએ

અર્થલાભ-એકવાદ

૩૦ 'આજના રાજની પેઠે પ્રાચીન સમયના રાજઓ, અર્થ-
 લાભના ઉપાયોને કરી જણાતા' એ હકીકત ખાસ નિશેષણ દ્વારા

સૂચવવામા આવી છે એથી ૩ જા તરીકે જન્મીતની આરંભરૂપે નમને
જે યોગ્ય મગવુ જોએ તે નો મગવું જ દશે અને તે ઉપગત અર્થ-
લાભના ઉપાયોને તેઓ યોજના રંગ એવો આ વિગેજાનેા ખવનિ
નીચી થયે પણ આજના રાગઓ, અથ તાબા ઉપાયો કે તા
પ્રગતને ભારે રગત છે તેમ એ પ્રાચીન રાગઓ કરતાં દશે કે કેમ ?
એ એ પ્રગત છે ઉત્તરાધ્યયન સુત્રના અત્તરિજન નામના સાધા
વીશમા અધ્યયનની માથા તે શ્રીમા રામવેદિ ૩૭૬ 'રાગની વે
અર્થમા વપરાયો છે તેથી જુદા વખતમા વેદ હતી એમ તે' કહી
શકાય અને અથલાબ માથે 'વે નો મા સંબંધ છે એ તે
જાણીતું છે

એવાડમા ધણુ ખાવાનું ચાલ્યુ જતુ એને મ પતિની નિશાની
રૂપે વધુવેતું છે પણ એ સ પતિની નિશાની રૂના એકગારીનું વધુ
નિશાન છે એમ લાગ્યા વિના રહેતું નથી આ મે વડે પૂવે લખેલી
એક પ્રાચીન પ્રતિમા " સયા વિ-ઉર્જિતમ્-સયાવિધવિરિદ્યા-
વકારવારિતયા વિચુગ્મ ઉચુરિદ્ધાવિવુ પ્રચુર મહાવાનમ્ ' ઈત્યાદિ
પાઠ છે તેમા અર્થ એમ થાય છે કે- ' જે ડાળના ગાથમા
વિચિત્ર ઉપમા કરવાને કારણે પ્રચુર ખાનપાન ઉદગરા વગેરેમા
હેઠાય છે ' આ ઉપરથી જેના એવાડમા અધિક ખાવાનું હેઠાય
તે નિશેષ ઉપકારી છે' એવુ દીમાગરનુ કથન નીકળે છે પરંતુ
અદિસાની દષ્ટિએ રિચાગીએ તો આ પદનિ પ્રશસનીય નજ મણાય
કદાચ ખરેખર એવુ બનતું જ હોય તોપણ રાગની વર્ણનામા તેનું
આ જાનતુ વર્ણન અદિસાની દષ્ટિએ ન સોને એવા-નારા ઉપમાર
કરવા કરતા એકમા બોજનનાસ ઉપમાર કરવાની પદનિને જ જૈન
દષ્ટિ સ્વીકારે છે અને વિવેકીને તો એમ જ સૂચે એવા-થી તો
ઉપકારને બદલે અપકાર જ થાય અને માનવજીવો તથા અન્ય
પ્રાણીઓ ત્રિતો આપણો પ્રેમ-સમજાન પણ ન જાણવાય અને
ગદવા-યજ રામચાંચો વધે એ તો જુદું જ

પ્રભુ

૩૧ રાગની પામે અનેક જાગદો ઘેટાઓ વગેરે હોનાનું જણાવીને તેની મ પત્તિ વર્ણવી છે દેશની દૃષ્ટિએ જોતા રાગની ખરી સ પત્તિ પણ તે જ છે જ્યાંથી રાગઓએ એ સ પત્તિ તરફ દુર્નિદ્ય કર્યું ત્યાંથી તેમની પોતાની અને દેશની અવોગતિ શરુ થઈ

લક્ષણો-૦૫ જનો-ગુણો

૩૨ હાથ પગમા સાચિયો ચક્ર વગેરેના જેવી રેખાઓ હોવી તે સુનક્ષણો કહેવાય શરીર ઉપર શુભસૂચક મસા કે તપ વગેરે હોવા તે વ્યજનો અને સૌભાગ્ય લાવણ વગેરેને ગુણો સમજવા

માપસર

૩૩ પાણીથી છનકાતા ભરેલા કુડમા પુખ્ત કે જીના પડનાથી જે પાણી ઠનકાઇને બહાર નીકળે તેનું વજન ત્રોણુ જેટલુ હોય તો તે પડનાર સ્ત્રી કે પુરુષ માપસર કહેવાય.

પોતાના આગમથી એકસો ને આઠ આગળ જિંચાઈ હોય તો તે ચોગ્ય જિંચાઈ કહેવાય

પાતળી કંઠ

૩૪ સ્ત્રીઓની કંઠ મૂઢીમા આવી જાય એવી પાતળી હોય તો તે અધિક પ્રશસ્ત ગણાય છે જન્મતા તો પુરવની જેમ સ્ત્રીની કંઠમા પાતળાપણુ જોણુ હોય છે પણ પછીથી યુરોપની સ્ત્રીઓ પોતાની કંઠને પાતળી કરવાના ઉપચારો કરે છે તેમ જૂના વખતમા કંઠને પાતળી કરવાના એવા ઉપચારો ચાલતા હશે ખરા

કામ-ભોગોને

૩૫ જૈન પરિભાષા પ્રમાણે રાજ અને રૂપ એ એ કામમા ગણાય છે ગુધ, રસ, અને રસર્થ ભોગમા ગણાય છે ભોગો રચુન

જણાય છે, ત્યાં કાગો ભોગો કરના વિરોધ સન્ન સામે છે એ દૃષ્ટિએ આ વિભાગ થયો જણાય છે

મહાવીર

૩૬ જૈન ધર્મના ચોવીસ તીર્થકર્માના ઉપના તીર્થકર્મ તેમના પિતાનું નામ મિદાર્થ માતાનું નામ નિચવા, ભાઈનું નામ નંદિ વર્ધન, પત્નીનું નામ યસોદા, પુત્રીનું નામ અનવદ્યાગ્રી, અને જમા ધનું નામ જમાણી હતું જમાણી મહાવીરની બેન પ્રિયદર્શનાનો પુત્ર હતો. મહાવીરના માતાપિતા પાર્શ્વનામના અમલોપાસક હતા, તેમના પિતા યાત્ર કુળના ક્ષત્રિય હતા (આવશ્યકચૂર્ણમા ઝામદેવના જ ચોતાના લોભને યાતો તરીકે જલાવેલા છે તેઓનું કુળ તે યાત્ર કુળ અને તઓનો ઘસ તે યાત્ર ઘસ) મહાવીરનો જન્મ વૈદ્યાલીમા (અત્યારનું બસાર પટણાથી ૨૭ માઈલ ઉત્તરે) કાનિયકુડમા થયો હતો. તેમના માતાપિતાએ તેમનું નામ વર્ધમાન રાખ્યું હતું તે ત્રીસ વર્ષના થતા તેમના માતાપિતા મૃત્યુ પામ્યા ત્યારબાદ મોટા ભાઈની રજા સર્પ તેમણે પ્રવળ્યા લીધી, અને બાર વર્ષ તપશ્વર્ષ અને ધ્યાનમા ગાથા બાદ રિયતપ્રયપણે પ્રાપ્ત કર્યું ત્યારપછી તેઓ ત્રીસ વર્ષ સુધી ઉપવેશ આપતા રહ્યા, અને બહોતેર વર્ષના ઉમરે ૪૫ સુધે ચારસો એસીની આસપાસમા તેઓ પાવાપુરીમા નિવાસ્ય પામ્યા. એનાબરો તેમજ દિગ્ગમ્બરો બંનેની મહાવીર સ્વામી તીર્થકર્મ તરીકે સરખાજ માન્ય હોવા છતાં તેમના જન્મની અને વિવાહની કક્ષીમ્ત તથા સમયાદિ વિષે બંનેમા મતભેદ ॥

તેમના બીજા નામ આ પ્રમાણે છે-વીર, ચરમતીર્થકર્મ દેવાર્થ, યાત્રનદન, વૈદ્યાલિક સન્મતિ, મહતીવીર, અત્યમશ્રદ્ધા નાથાન્વય (ચોતાન્વય), બૌદ્ધ મથોમા તેઓ દોષતપસ્વી નિગ્મ નાથપુત્ર તરીકે પ્રસિદ્ધ છે

અવગ્રહ

૩૭ આ શબ્દ ગ્રહણની મથાત સૂચવે છે જૈન પરિભાષામા આનો બીજો અર્થ 'સામાન્ય જ્ઞાન એવો પણ પ્રસિદ્ધ છે, પરંતુ આદર્શ તો આનો અર્થ 'ગ્રહણની મર્યાદા' ધટે એમ છે ધરધણીની સમતિ મેળવીને ગ્રહેવા માટે ધરને ગ્રહણ કરવું, સમતિ મળ્યે ધરમા ગતગતુ ('ધર' શબ્દ ઉદ્ધાન વાડી બગીચો ખેતર પહાડ ઝાડ વગેરેનો મુખ્યક સમજાનો છે) એ ભાવને અવગ્રહ શબ્દ સૂચવે છે શાસ્ત્ર દાર અવગ્રહના રાય પ્રમાણ બનાવે છે ઉદાવગ્રહ રાજવગ્રહ, ગૃહ પતિઅવગ્રહ ગૃહસ્વામિઅવગ્રહ અને માધર્મિકાવગ્રહ અર્થાત્ મધ્ય નિવાસસ્થાનમા ગ્રેવુ હોય ત્યારે ઉદ્ર, ગન્ત, ગૃહપતિ-માડનિક, ગૃહસ્વામી અને પોતાનો માધર્મિક એમની સમતિ મેળવીને એમના નિવાસમા રહેવુ ઉચિત છે એઓની સમતિ મળ્યા વિના એમના નિવાસમા રહેવુ દોષજનક છે આ પાય અવગ્રહમા પૂર્વપૂર્વ કરતા ઉત્તર ઉત્તર અવગ્રહ બગવાન છે એમ પ્રવચનસારોદ્ધાગની દીક્ષા કહે છે, પરંતુ ત્યા ગમ્મની જ સમતિ ન હોય ત્યા ગૃહસ્વામીની સમતિ શુ કરી શકે? સાધર્મિક તો પોતાની પાસે કે સાથે ગમ્મવા ખુશ હોય પણ ગૃહસ્વામી પોને જ સમતિ ન આપતો હોય ત્યા નહીં રામય ખડું? આ જોતા પ્રવચનસારોદ્ધાગની દીક્ષમા બતાવેની ઉત્તર ઉત્તર અવગ્રહની બનવતા કેવી રીતે અને કહ અપેક્ષાએ ધગવવી એ સમજવુ મુશ્કેલ છે

પૂર્વાભિમુખ

૩૮ ત્યા ત્યા તીર્થકરોની રહેવાની વાત આવે છે ત્યા બધે તેઓ પૂર્વાભિમુખ યજ્ઞો બેસે છે એવુ વખેલું હોય છે પૂર્વ દિશામા સૂર્ય હોય છે એથી એ દિશા ધણા જૂના મમયથી લૌકિક દષ્ટિએ પવિત્ર મનાતી આવી છે ધણા જૂના શાળામા કેટલાક લોકો સૂર્યના પૂજક હતા પૂર્વાભિમુખ બેઠવામા સૂર્ય ત દેના જૂના સહભાવની નિશાની

રહેની માલુમ પડે છે આ પરપગને અનુસરીને બીજા મધ્ય સામાન્ય લોકો પણ પૂર્વ દિશાને મહત્વ આપે છે જૈન દષ્ટિએ તો મધ્ય દિશાને ખાસ કશું મહત્વ હોય એવું જણાતું નથી ભગવાન મહાવીરના સમયમાં એક એવો મંપ્રદાય હતો કે જે દિશાઓની પૂજાઓમાં માત્ર જૈન સૂત્રોમાં એ મંપ્રદાયનું નામ દિશાપોકખી જણાવેલું છે ભગવાને દિશાઓની આ જડપૂજના પ્રચારને રોકવા માટે અને દિશાન ગાદાત્મ્યની નિ પ્રયોજનના બનાવવા માટે ભગવતી સૂત્રમાં દિશાઓને જીવાજીવાત્મક કહીને વધુવેની છે દિશાઓ માત્ર આકાશરૂપ હોય જીવાજીવરૂપ સમસ્ત પદાર્થના આધારરૂપ છે એ વાત ખરી છે, પણ એટલા માટેથી તેની જડપૂજા કરવી જરૂર ઉપયોગી નથી

પર્યંકાસન

૩૯ પર્યંકાસનનો અર્થ પદ્માસન કરેલો છે, પણ તેનો રાજદાર્ય જોતા તેનો અર્થ પનગ જેવું આસન થાય છે ચત્તા સ્થાને બે હાથ અને બે પગ જમીન ઉપર ટેકવી બાજીનો શરીરનો બધો ભાગ તેને આધારે અદ્ભુત રાખવો એ પર્યંકાસનની પદ્ધતિ છે સભવ છે કે કદાચ ભગવાન આવું આસન કરતા હોય અથવા પર્યંકા નો એક બીજો અર્થ 'પતોડી પણ થાય છે તે રીતે જોતા ભગવાન પતોડી વાળીને બેમના હોય પણ દીકાકાર તો તેનો પદ્મામન અર્થ કરે છે ' સપ્તિચ્છનિસને તિ પદ્માસને નિવૃણ ' આપવાનિક ૫૦ ૨૬ દ્વીપમમાન

૪૦ ભગવાનનો પરિચય આપતા મુતિરૂપ વર્ણકમાં ભગવાનને લોપમમાન, નાણરૂપ સરણરૂપ આચરણ અને આધારરૂપ, જણાવેલા છે તેને ભગવો મૂળ પાડ દીવો, તાણ, સરણ મધ્ય, પડકા' આ પ્રમારો છે મુર્તિપૂજક સમ્રદાયના લોકોમાં આ પાંદો પ્રચાર નથી પણ મ્યાનસ્વાસી સમ્રદાયના લોકોમાં આનો પ્રચાર છે

‘દીવો’ વગેરે શબ્દો પ્રથમાનિભક્તિવાળા છે પણ તેમને બવાને
છી વિભક્તિવાળા કરીને પ્રસ્તુત સ્તુતિમાં યોગ્યવાના છે

જિતાવનાર

૪૧ શકરતવમા વા ભગવાનનો પરિચય આપતા વર્ણુકમાં
ઘણા પાદ્મોદો માગ્ય પડે છે. ૪૮વેક સ્થળે ‘નિશ્ચ પછી ‘જનમ’
શબ્દ આવે છે ત્યારે ક્યાય ક્યાય ‘જનમ’ ને બદલે ‘જનમ્ય’ પદ
દેખાય છે નિશ્ચય વિચાર કરતા ‘જનમ્ય’ ને બદલે ‘જનમ’ પાઠ
વધારે મુસગત છે. ‘નિભાણુ તાગ્યાણુ’ વગેરે વિશેષણો જોતા
‘જનમ્યાણુ’ પાઠ જ મુસગત છે.

આ ઉપરાંત એ શકરતવમા બીજા અનેક પાદ્મોદો છે
શાનીગની ઉચ્ચાર્થ

૪૨ ભગવાનના શરીરનું વર્ણન જોતા એમ માલુમ પડે છે કે તેઓ
ગૃહસ્થાશ્રમમાં નિરોધે ઠગી બ્યામાનપ્રિય હશે શરીરની મજબૂતાઈ
અને મુડોગપણુ લાવવામાં બ્યામામ એ મુખ્ય કારણ છે જૈન
સૂત્રોમાં ઠેઠેકાણે બ્યામામની પદ્ધતિના વર્ણનો તો આવેજ છે
હવેપસૂત્રમાં ભગવાન મહાનીગના પિતા નામ સિદ્ધાર્થનો અખાડો
પ્રસિદ્ધ છે ભગવાનના મનાશય અને જાદગનું જે સજન કરેલું છે,
તે તેમની મિત્રાદાગિતા અને પદ્યવાગિતા। સૂચવે છે ખાનપાનના
આચારો વર્ણવતા જૈન સૂત્રોમાં ખાનપાનના પ્રમાણુ નિર્ધારન બાગ
મૂકવામાં આ યો છે

શ્વાસ સુગધી

૪૩ યોગી ત્યારે યોગની માધના પૂરી રે છે, શરીર મન
અને વચન ઉપર પૂરેપૂરો કાબૂ મેળવે છે ત્યારે તેના શરીર મા
લાનશ્વ, રક્તિ, આગે તેજ વધુ ને વધુ પ્રમાણુમાં પ્રકટે છે ઉપરાંત
કેટલીક બીજી શક્તિઓનો પણ તેમાં અવિર્ભાવ થાય છે પાત
યોગસૂત્રના નિશ્ચયિપાદમાં જે નિશ્ચયિઓ વર્ણવેલી છે, ^

ખરા યોગીને સુતજ હોય છે ભગવાન મહાત્મીના શરીરનું વર્ણન તેમની યોગનિધિને અનુરૂપ છે છતાં ભક્તિમત્ત્રય સમે તે તે વર્ણનમાં ભક્તિને ભેગ ના વિના રહી શકે નહિ

ધોળા વાળનાળી

૪૪ પાપણુમાં એમણે ધોળા વાળ વણવવાનું દારણુ સમગતું નથી કાઢ્ય એ વિશેષ ગાભીર્ય, સ્થિરતા અને વૃદ્ધત્વસૂચક હોય

નિર્મળ દાત

૪૫ ભગવાનના દાતનું વર્ણન વાચતા આપણે તેમના દાતોની શુદ્ધિનો ખ્યાલ મેળવી શકીએ છીએ કેવળી થયા પછી ભગવાન નિયત આહારી ગદ્દા છે આહારો જે નિયત સેવો હોય તેના દાતો આવા શુદ્ધ અને નિર્મળ ત્યારે જ રહી શકે ત્યારે તે દાતો તરફ બેદરકાર ન રહે મધ્ય દૂર તરફ કે અતિશય માત્ર કહેવાથી દાતોની શુદ્ધિ થઈ જતી નથી એ તો સયમસાધન, શરીરની વિશેષસયમપૂર્વક મળછ, આહારનું પ્રમાણ મનાદે દિયનો જમ, અછ-થુનો અમાપ અને શરીરમત રક્તકોષોની વિનુચ્છકિ ઉપર નિર્ભર છે

ભગવાનના અનુયાયી આપણે વધારે તો નહિ પણ તેમની દત્તશુદ્ધિ જેટલુંય તેમનું અનુકરણ કરીએ તોય બસ છે

દાઢી મૂછ

૪૬ ગૃહસ્થાશ્રમમાં તો ભગવાન ક્ષીર કરાવના જ હશે એથી તે ગિહિતિમાં તેમની દાઢીમૂછ બરાબર વ્યવગિયન અને સુવિભક્ત ગ્રહે તે રવાનાવિક છે, પણ પછી ભગવાન મયમી થઈ હુનિતકેશ થયા ત્યારથી તેમની દાઢીમૂછ બરાબર વ્યવસ્થિત રહી હશે કે કેમ એ એક પ્રશ્ન છે ભક્તિમત્ત્ર લોકો એમની ટેવ પ્રમાણે પોતાના ભજનીયનું સર્વ કાર્ય મર્ગ રીતે અને સર્વ કાર્ય સારુ જ ભેવા ધ છે એ ઇચ્છાને વશ થઈ તેઓ શરીરપ્રકૃતિનો અચળ

નિયમ વીસરી જતા લાગે છે આ સૂત્રની દાનીમૂછની વર્ણનામા પણ કાઈ આવે ભાસ જણાય ■ વાગોનો વારવાર લેાય થયા પછી તેમની ભગણી વ્યવસ્થિત રહે એ જનવા જેવું ખરું ? દીક્ષા લીધા પછી બાર વર્ષ સુધી તો ભગવાને તપ જ કર્યા હશે, તે દગમિયાન તેમણે પોતાના વાગોનો લેાય તો કર્યોજ હશે ? બાર બાર કે કદાચ તેથીય વધારે લેાય થયા પછી વાગોની શોભા ટકી શકે ખરી ? એ જ પ્રમાણે તેમના નખો પણ વધી જતા હોય શોભાહીન થઈ જતા હશે વાગો તો હુઆને ઉખાડી સકાય પણ નખોનું શુ થાય ? ભગવાનને મન કે મોહ પણ આત્મવક્ષીને મન વાગ કે નખની શોભા લેય પણ મહત્વની નથી પણ ભક્તજનોને તેમના અવ્યવસ્થિત વાળ કે વધી ગયેના નખો જોવા ગમતા નથી વ્યવસ્થિત વાળ કે નખોની શોભાને શોભા માનનારા અને તે જ રીતે દેનાએલી સ્થૂન દષ્ટિવાળા ભક્તજનો હવે કરે શુ ? સરીરનેા સ્વભાવ તો તેઓ બદલી શકતા નથી સરીરના નિયમ પ્રમાણે નખો તો વધ્યાજ કરવાના અને વાગો પણ વય પ્રમાણે શોભાહીન થવાના પરંતુ ભક્તની ભક્તિભીની આખ આ બધું સાખી શકે ખરી ? નહિ તેથી જ તેણે કહી દીધું કે ભગવાનના વાળ અને નખની શોભા દેવાધીન છે અર્થાત્ ભગવાનના વાળ અને નખની કાયમી શોભા દેવા ટકાવી રાખે છે—વાગો કે નખો અવ્યવસ્થિત ન થાય તે માટે દેવો બગબગ ધ્યાન રાખે છે સરીર તો ભગવાનનું માનવી છે અને તેનો સ્વભાવ પણ માનવી છે, આ બધું દોવા છતાં ભક્ત દષ્ટિ તેમા વચ્ચે દેવાને લાવી ભગવાનની ભક્તિ માટે ભજનાળ થતી હોય તો ભલે થાય.

શ્રીવત્સ

૪૭ શ્રીવત્સનો અર્થ આપતા આચાર્ય હેમચન્દ્ર કહે છે કે
 " ધિયા યુતો વત્સો વક્ષોડનેન શ્રીવત્સ રોમાર્વવિશેષ ' કાંડ ૨,

શ્લોક ૧૩૬, અભિધાનમિતામણિ રવાટાનો એક ખાસ પ્રકારનો વળાંકો તે શ્રીવત્સ જેની છાતીમાં એ વિસિષ્ટ પ્રકારનો રવાટાનો વળાંકો હોય તે સુનક્ષણો કહેવાય એવો લોકવાદ છે શ્રીવત્સવાળી છાતી હોવાને લીધે કૃષ્ણનું એક નામ શ્રીવત્સ પણ છે 'વત્સ'નો અર્થ 'વક્ત્ર-અતી યાય છે જેને લીધે છાતી શોભાવળી યાય તે શ્રીવત્સ જે જે જિનજિમો વર્તમાનમાં દેખાય છે તે બધાની છાતીના બરાબર મધ્ય ભાગમાં લગચોરસ જેવું એક ઉપસેલું નિશાન દેખાય છે અને એને 'શ્રીવત્સ' કહેવામાં આવે છે એ નિશાન મધ્ય ઉપસેના હાડકાની સ્થિતિ કરાવે છે, સારે 'શ્રીવત્સ' તો રવાટાનો ખામ પ્રકારનો વળાંકો છે એ ધ્યાન દેવા જેવી વાત છે

મધ્ય ભાગ

૪૮ ભગવાનના શરીરના મધ્ય ભાગને મુસન જેવો વર્ણવેનો ■ મુમન સામેલું-નો મધ્ય ભાગ-જેને પદ્મિતે ખાત્રાય ■ તે ભાગ પાતળો હોય છે આમાં ભગવાનના શરીરનો મધ્ય ભાગ તેવો પાતળો કહેવાનો આશય જણાય છે મધ્ય ભાગ પછી તરતજ કંગી ભાગનું વર્ણન છે, તેથી મધ્ય ભાગ અને કંગી બન્ને છુદ્ડ છે એ ન વિસરાય

શ્લોક હજાર આ. સુલક્ષણો

૪૯ ઉત્તમ પુરુષના શરીરમાં એક હજાર ને આઠ શુભતમ લક્ષણો હોય છે એ હકીકત જૈન ગ્રંથોમાં વારંવાર આવે છે પણ તે લક્ષણો કયા કયા છે એ સખ્ધી વીજનવાર હકીકત કથાય નજરે ચડતી નથી હાથમાં ચક્ર, સૂર્ય, ચન્દ્ર, ચક્ર, સ્વગ્નિક વગેરેની જેવી રેખાઓ હોય અને પગમાં પદ્મ નજર મગર સાગર ચક્ર વગેરેની જેવી રેખાઓ હોય-એ બધા શારીરિક સુલક્ષણો છે ૧૦૦૮ અને ૧૦૮ ની મેખ્યા ઘણા સપ્રદાયવાળાને તેમ જૈન લોખિતે પ્રિય છે એનું કારણ શોધવા જેવું છે

આસ્રવ

૫૦ વિશ્વ, રાષ્ટ્ર, સમાજ કે વ્યક્તિ-એ ચારેના શરીર કે મન-
ને દૂશવનારી પ્રવૃત્તિનું નામ આસ્રવ જે પ્રવૃત્તિથી વિશ્વની શાંતિમા
ખલેત પડેએ, જે પ્રવૃત્તિથી રાષ્ટ્રની શાંતિ ભયમા આવી પડે, જે
પ્રવૃત્તિથી સમાજની શાંતિને જોખમ પડેએ અને જે પ્રવૃત્તિથી
વ્યક્તિ વ્યક્તિની શાંતિનો લોપ થાય તે પ્રવૃત્તિનું નામ આસ્રવ
અર્થિચન

૫૧ જેમની પામે ક્રિયન-કાર્મ-નથી તે અર્થિચન આવા અર્થિ
ચનો એ પ્રમારના હોય છે એક તો ઐચ્છિક અર્થિચન અને બીજા
ઓધ અર્થિચન ઓધ અર્થિચનો પોતાની જતિને રોધ્યા વિના માત્ર
આવેગ કે દેખાદેખીથી અર્થિચનપણું માણે છે, એથી તેઓ અર્થિચનો
દેખાવા છતાં પોતાની અને પગની સમાધિમા વિમુક્ત અને છે, તેમ
નામા તૃપ્તિ કામ લોભ ઈર્ષ્યા અહકાર વગેરે વૃત્તિઓ પડેલી હોય
છે, તેમની એક વૃત્તિને પશુ તે ઓધ અર્થિચનો વિવેક ન દેવાને
કારણે દાબી ચમ્તા નથી, હિન્ટ તે વૃત્તિઓના તેઓ દાસ બનેતા
હોય છે એથી ઓધ અર્થિચનોનો ભોગ લાભ મમાજ, રાષ્ટ્ર, વિશ્વ કે
વ્યક્તિની શાંતિને હાનિ પહોચાડનારો થાય છે જેઓ પોતાની વૃત્તિને
તપાસી તાબીને અને પોતાના જગ સામર્થ્ય અને મર્યાદા વગેરેને
બુઝાવ સમજીને ઇચ્છાપૂર્વક અર્થિચનપણું સ્વીકારે છે, તેઓ
ઐચ્છિક અર્થિચનો છે આવા જ અર્થિચનો પોતાનો વિગત સાધી
શકે છે અને વ્યક્તિ મમાજ રાષ્ટ્ર કે વિશ્વની શાંતિમા પોતાનો ફાળો
નોધાવી શકે છે ભગવાન મહાવીર આ જાતના અર્થિચન હતા, પશુ
ઓધ અર્થિચન ન હતા સસારનો પ્રત્યેક પ્રાણી પોતાની અગાનતાને
લીધે દુ ખના પકમા ફસાએલો છે સસારમા અગાન અને દુ ખની
માત્રા એટલી બધી વધારે છે કે તેનો એટલે સમસ્ત સસારના
અગાન અને સમગ્ર દુ ખનો સમૂહ ન કાઢી

શક્યો નથી, યદ્ય શક્યો નથી અને હવે પછી થઈ શકશે કે કેમ એ પ્રશ્ન ॥ આમ છતાં જો મહાન આત્માઓનું હૃદય એ દુઃખ પરપરાને જોતાજ કંકણી ઊઠે છે, તેઓ તે દુઃખના સાધનરૂપે કહી પણ બનતા નથી અને એવા સાધનભૂત ન થવા માટેજ તેઓ ઐચ્છિક ગરીબીને સ્વીકારે છે ઐચ્છિક ગરીબીને વરલાજ મહાનુભાવો ખરા અર્થિચ્છન છે

શ્રમણવૃક્ષમા પરિવર્તન કરનાર

પર આ અર્થ માટે મૂળ સૂત્રમા 'સમળગર્વિવપરિવર્ણ' શબ્દ આવેલો છે દીકામર 'પરિવર્ણ એનું સરૂત રૂપાતર 'પરિવર્તક' આપે છે શ્રમણ સરૂતિમા ભગવાને જો કાંતિ કરેલી છે તેને આ વિશેષજ બરાબર બધમેસતું છે પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પરપરામા જો શૈથિલ્ય પેડેલું, તેને દૂર કરવા અને શ્રમણ સરૂતિનું તેજ વધારવા ભગવતે ચાર યમના પાત્ર યમ કરેલા પોતાની જીવનચર્યામા અચેતકલ્પ ઉપર વધારે ભાર મુકેલો અને કેટલીક સામાજિક હિંમાઓને દૂર કરવા તેમજો જાતિવાલને દૂર કરી ગુણવાદને અમર્યાને સ્થાપેલો તેમજ સ્ત્રીઓ અને પછાત ગણ્યતા લોકોને જો અડાવવા તેમને પોતાના તીર્થમા સારુ સ્થાન આપેલું ભગવતનું આ 'પરિવર્તક' વિશેષજ આ બધા ભાવને બરાબર સૂચિત કરે છે દીકાકાંતો પરિવર્તકનો અર્થ 'વૃદ્ધિકારી જનાવે છે પણ એ અર્થ વ્યુત્પત્તિની દ્રષ્ટિએ સંગત ॥ કે કેમ એ વિચારવા જેવું છે

ચોત્રીશ અતિશયો

૫૭ સમવાયાગ સૂત્રમા ચોત્રીશ બુદ્ધાનિશેષો આ પ્રમાણે જણાવેલા ॥ ૧ કેસ દાનીમૂછ રુવાડા અને નખ એ બધા નવધે ૨ કાપા નિસેજી અને પવિત્ર રહે ૩ મામ અને લોહી ગોદીર જેવું ધોતું હોય ૪ આસો દવાસ પદ્મગધી ૫ ક્રમા અર્ચ્યક્ષુવાળા

વૈદિક પરપરાએ અને બૌદ્ધ પરપરાએ પણ પોતપોતાના તે તે પ્રવર્તકો માટે આવા આવા વા આચાર્ય વધારે અદ્ભુતતાવાળા અનિશયો નોધેના છે, એ જૂનવું ન જોઈએ

આ અનિશયોની ગણનામાં શાસ્ત્રીય એકવાક્યતા જણાતી નથી તેથી પ્રવચનસારોદ્ધારમાં અને અભિધાનચિંતામણિમાં વળી આ અનિશયો વધવટ કરીને બીજી રીતે જતાવેના છે તેમાં જે ભેદ છે તે આ પ્રમાણે છે ચૈતન્યપ્રમાણુ જૂલાગમાં ત્રણ જગતનો જનસમુદાય માધ્ય શરૂ ભગવાન એકમુખી છતાં ચતુર્મુખી બ્રહ્મા જેવા ભાસે મણિચનમય નર કમળોની ગ્યના ધ્યાય શુભ શકુનો ધ્યાય વ્રજો પ્રણામ કરે અને કુકુબીઓ વાગે (પ્રવચનસાં) ભગવાનની આજુબાજુ ચારે પ્રકારના દેવો કોઈની સખ્યામાં રજા કરે ત્રણ ગાંની રચના ધ્યાય (અભિધાનચિંતાં) આમાંના ટેટ સાં અનિશયો જન્મથી હોય છે ટેટનાક કર્મક્ષયથી ઉપજેલા હોય છે અને ટેટનાક દેવોએ બનાવેના હોય છે, એવો વિશ્વાસ દીકાકારોએ બનાવેલો છે ભગવાન અને ગોશાનકનો પ્રસંગ, ભગવાન અને જમાવિનો પ્રસંગ, ભગવાન અને માગેયનો પ્રસંગ, ભગવાન અને સોમિનનો પ્રસંગ, ભગવાનના સમમમમથી અને પાર્શ્વવર્તી પ્રણિક તથા હસ્તવિહાન વચ્ચે યુદ્ધનો પ્રસંગ, ભગવાનના શરીરમાં રોગનું ધવુ વગેરે વગેરે, ભગવાનના શ્વનપ્રસંગો જોતા આ બધું ભક્તજનોનું ભક્તિપ્રદર્શન ભાસે છે ભગવાનનો પુણ્યપક્ષ અપરિમિત હતો એ ખરૂં પણ તેનું આ રીતે માપ કેમ નીકળી શકે? ખરૂં કહીએ તો એમના પુણ્યપક્ષનું માપ કાપાની ભાના જ આપણી પાસે નથી ઉપર જે માપ કાઠી જતાવ્યું છે તે તો કવિની ભાષા છે ભલે કદાચ એવી ભાષાથી ભક્તોની ભક્તિ વધે અને ભગવાનના ગુણાનુરાગ તરફ દોરે પણ એવી ભાષાથી કોઈ વિવેકી જન ભગવાનના સ્વરૂપ સબધી જુલાવામાં ન પડે, માટે જ આચાર્યમતભર જણાવે છે કે-

દેવાગમ-નમોયાનવામરાદિવિમૂનય ।

માયાવિષ્ણુપિ દ્વયતે નાતસ્ત્વમસિ નો મહાન્ ॥

અર્થાત્-ષ્ટદ્ગમ કરી જનાવનગ, પોતાની પાસે દેવો આવે છે એવું જાણી શકે છે અને ચામર વગેરેને અદ્વ ગણી નાંખે છે દે ભગવન્ ! અમારે મન તું તારી પાસે દેવો આવે છે તેથી મોટો નથી પણ તારૂં વીતગગપણુ જ તારી મહત્તાનું ખરૂં કાણુ છે એમ હું માનું છું વચનના પાત્રીશ ગુણુ

૫૪ “ સત્યવચનના પાત્રીશ અતિશયો જણાવેના છે ” એમ સમવાયાગસૂત્રમા મૂળમા વખેલું છે એ માટે મૂળમા “ પળનીસ સ-વચનાઈસેસા પળાતા ’ એવું વચન છે પણ એ પાત્રીશ અતિશયો કયા કયા છે ? એ બાબત મૂળમા કશું જણાવેલું નથી મૂળના એ વચનની દીક્ષા કરતા આચાર્ય શ્રી અમયદેવ જણાવે છે કે- “ સત્યવચનના આ અતિશયો આગમમા દીક્ષામા આન્યા નથી પણ પ્રધાતગમા નોધેના છે ” [“ સત્યવચનાતિશયા આયમે ન દૃષ્ટા एते तु प्रयान्तरदृष्टा समाविता ” સમવાયાગ દીક્ષા પૃ ૬૩] દીક્ષા-કારના આ ઉત્તેષ ઉપગ્રથી “ આ અતિશયો આગમિ છે કે નહિ ? એવો પ્રશ્ન જરૂર ઉઠી રહે છે એના સમાવાનનું આ મ્યાન નથી પણ એ વગતુ વિચારણીય તો ખરી જ દીક્ષામારે એ પાત્રીશ અતિ-શયો આ પ્રમાણે જાણાવેના છે ૧ મગ્ધગિતા, ૨ ઉત્તત્તા, ૩ ઉપ-ચારોપેતના, ૪ ગાભીર્થ, ૫ પ-ઠદો પડવો, ૬ સરગના, ૭ મગીનયુ-ક્તતા, ૮ મહાર્થતા, ૯ પૂર્વોપગ અપિરોધ, ૧૦ શિષ્ટતા, ૧૧ અમતિ ધના, ૧૨ અખડનીયતા, ૧૩ હૃદયગમતા, ૧૪ દેશ અને કાળનું અનુમગ્ધ ૧૫ તત્વાનુરૂપતા, ૧૬ અતિવિસ્તાર અને અમમદ અધિમગ્ધનિતા, ૧૭ પગેની પરપર સાપેક્ષતા, ૧૮ અભિજ્ઞતતા, ૧૯ અતિમ્નિ ધ મધુગ્ના, ૨૦ પગમર્મનો અપ્રકાશ, ૨૧ અર્થ અને ધર્મ માધેનો મર્મ, ૨૨ ઔદાર્ય, ૨૩ પરનિત બેરે સપ્રશમાનો

અભાવ, ૨૪ પ્રસર્યતા, ૨૫ વ્યાકરણનો અવિરોધ, ૨૬ સતત કુદૃઢ્ય જનકતા, ૨૭ અદ્ભુતતા, ૨૮ અતિવિચારહિતતા, ૨૯ વિશ્લેષ વહેમ વગેરે દ્વારણું ન હોવું ૩૦ હકીકતોની નવીનતા, ૩૧ ખાસ પ્રકારની વિરોધતા, ૩૨ વર્ણુ પદ અને વાક્યોની ઘટના, ૩૩ સાદસ્યુક્તતા, ૩૪ અખે. અને ૩૫ વિવક્ષિત અર્થની સિદ્ધિ

આમાશમત છત્ર વગેરે

૫૫ સમગ્રામાશના મૂળમાં ‘આમાશમત’ અર્થનો મુખ્યકે ‘આમાશમ શઃ આપેલો છે તેનો અર્થ કરના દીમાશર લખે છે કે— ‘તથા ‘આમાશમ’તિ આકાશમર્તિ વ્યોમવર્તિ આકાશક વા પ્રકાશકમ્ इत्यथ x x x एवम् आकाशम छत्र छत्रत्रयम् x x x आकाशके प्रकाशने श्वेतवस्त्रामरे x आगासफलिहामय इति आकाशमिव यद् अत्यन्तम् अच्छम् स्फटिकम् तमय सिंहासनम् x ‘आगासगमो’ति आनाशमतोऽ इत्यर्थं तुल इत्यर्थ ” — (૫ ૬૧) દીકાકારના કહેવા પ્રમાણે ‘આમાશમ’ સંજ્ઞના ત્રણ અર્થો થયા એક તો પ્રકાશક-પ્રકાશ આપણુ-અમકર્તુ, બીજો ધણુ ઉંચુ અને ત્રીજો વ્યોમમાં રહેતું-અદ્વર રહેતું, આ ત્રણ અધોભાથી અહીં જે અર્થ સમત થઈ શકે તેમ હોય અને સ્વાભાવિક જેવો લાગતો હોય તે લેવો વધારે વ્યાજબી છે એકરો ‘અદ્વર’ અર્થ જ લેવાનો હોય તો દીમાશર એ એ જ અર્થનું સમથન ન કરતા ત્રણ અર્થો સામાટે બતાવના ? વળી, મૂળમાં ‘છત્ર એવુ એકવચન છે છતાં દીમાશર તેનો અર્થ ‘ત્રણ છત્ર કહે છે ત્રણ છત્ર’ જ અર્થ હોય તો ‘આમરાઓ (આમરો)ની પેઠે મૂળકાં જ છત્ર ને બાંહે છત્રાદ લખી શકે, પણ મૂળમાં ‘છત્ર એ એકવચન છે માટે દીકામરનો અર્થ સ્વીકારતા જરૂર વિચાર કરવો પડે આગળ એ આતો

૫૬ ધર્મધ્વજને દેવો ખેલે છે એનો હ’નેખ ઉત્તવાધ્ય

મૂળમાં છે “ ધમ્મગ્ગપણ પુરતો પકટિજ્જમાણેણ । ‘પકટિજ્જમાણેણ’
તિ દેવે પ્રવૃત્તમાણેન હિતિ” — (પૃ. ૨૧-૨૨) ધર્મધ્વજની
પેઠે હજી ચામડા વગેરે પણ દેવો ધરી રાખતા હશે એટલે એ બધું
તદ્વત અદ્વ-નિરાધાર-ચાતે છે એમ તો કેમ કહેવાય ? આચાર્ય
હેમચન્દ્ર તો કહે છે કે ગ્લમય ધ્વજ વગેરે બધું અદ્વર ચાતે છે

લે ધર્મચક્ર ચમરા સપાદપીઠ મુગેદ્રાસનમુગ્ગવલ ચ ।

હજીત્રય શ્વેતમયધ્વજોઽહિન્યાસે ચ ચામીરપદ્મજાતિ ॥

(અભિધાનચિંતામણિ કા. ૧ સુ. ૨૦૦ ૧૧)

ચોઃ હજાર ઇમણો

૫૭ ભગવાનના વિદ્યારત્નો આ બધા વર્ણુક ટીકાકારની બના
મણુ પ્રમાણે ઉવવાધ્ય સૂત્રમાર્થ લીખેતો છે ઉવવાધ્ય સૂત્રના
મૂળમાં “ ચત્વરસદિં સળસહસ્સીદિં છત્તીસણ બજિબાસહસ્સીદિં ” એ
પાઠ તો છે, પણ ટીકાકારે એ ચ મધે દર્શી હમીકત લખી નથી એ
જગર વિચારવા જેવું તો ખરુંજ અને એમ છે માટે ઉવવાધ્ય
સૂત્રના સપાદ મૂળના એ પાઠને () આવા નિશાનમાં મૂકેલો
છે અને તે ઉપર “ એ વચન બ્યાખ્યાનુગામી નથી ” એવું ટિપ્પણ
કરેલું છે ટીકાકાર અને ટિપ્પણગરનું વધણ એ મૂળ પાઠ સ મધે
સદેહ ઉપગમે એવું જણાય છે અથાત્ ભગવાન વિદ્યાર કરના હશે
ત્યારે દરેક ઠેકાણે તેમની માથે ચોદ હજાર માધુઓ અને છત્રીશ
હજાર માધીઓ હમેશા ગ્દેતાજ હશે એ નહીં ન કહી શકાય
પણ એ વચન ઉપરથી તેમના શ્રમણુ શ્રમણીના પરિવારનું માપ
તો જણી શકાય

ઘણા લોકો

૫૮ મધ પરિવનનમરી કે સ

દાયના ભેદભાવ વિના દરેક પ્રજા

સોકમાનસ આજે પણ છે, તે પહેલાં પણ એવું જ હોય એમાં શી નવાઈ ?

હિત્રી

૫૬ હિત્ર ભોગ સ્વચ્છંદ્ય દાનિય બટ યોધ મહાકિ નિરૂપિ વગેરે, તે સમયના પ્રસિદ્ધ પ્રસિદ્ધ ગાંધીશોના ખાસ વિશે નામો છે એ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે અર્થાત્ જો એટલે સુગટો, યોધો એટલે સુદ્ધ કન્યાઓ, એવો તે નામોનો અર્થ બરાબર નથી

કેટલાક

૬૦ મશા સમિતિઓમાં જનાગના ખાનમનું આમેદખ ચિત્રણ આ કડિયામાં છે

બલિકર્મ

૬૧ કોઈ શુદ્ધગ્ધ યાત્રી પામે ધર્મ સાબળવા જાય કે ગાંધી રખારમાં જાય ત્યારે 'બલિકર્મ' કરીને જાય-એવા અનેક ઉત્તેષો જૈન આગમોમાં વિદ્યમાન છે પણ એ 'બલિકર્મ' શું છે ? તે મંત્રથી સ્પષ્ટ માહિતી મળતી નથી 'પોતપોતાના શુદ્ધદેવો પામે બધા ચક્રાવલી-નિવેદ કરવું-એટલું જ એવો બલિકર્મનો અર્થ દીગકારે આપેલો છે (કૃતં ચલિકર્મ મ્વશુદ્ધદેવતાં ચૈ તે તથા' -ઉત્તરાધ્યય ૫ પદ) આમાં 'શુદ્ધદેવતા' શબ્દ અને તેનું શું સ્વરૂપ-એ પ્રશ્ન હોયો રહે છે

કર્ણુ કે

૬૨ ભગવાન શ્રી ધર્મમરોધક દેશના જે અહીં જણાવેલી છે તેનું મૂળ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના નીચેના પદોમાં છે

(૧) જે પાત્કચ્છેદિ ઘણ મણુરસા સમ ચયંતિ ભમતિ ગદાય ।

પદાય તે પાપ ધયંતિ નરે વેરાણુરદા નરય ઉવંતિ ॥૨॥

(૨) વિત્તેષ તાળં ન ઝમે ધમતે હમમિ લોષ બદુદા વરાય ॥૫॥

(૩) લિપ્પ ન સ્વેદ વિવેગમેઠં તમ્હા સમુદાય પદાય પદમે ॥૧૦॥

(૪) સુદુ સુદું મોહુણે જ્વરંતં ઘનેગસ્ત્વા સમણ ચરંત ।

પાશા પુસતિ અસમઘસ ચ ન તેસુ મિવસ્ મળસા પડરસે ॥૧૧॥

—અધ્યયન ૪

(૫) સુવળ્લરૂપસ્સ ય પઠ્ઠયા મહે સિયા હુ કેન્નાસસમા ઘસસયા ।

નરસ્સ હુદ્દસ્ય ન તેદિ મિંચિ હચ્છા હુ આમાસસમા ઇળતયા ॥૧૨॥

—અધ્યયન ૫

સમવસરણ

૬૩ ‘સમ’ અને ‘વસ’ ઉપસર્ગપૂર્વક ‘સ-મસરણ-જુ’ વાતુમાંથી ‘સમવસરણ’ શબ્દ નીપજેલો છે. ભગવાનના કે તેમના શિષ્યોના આગમનને સૂચનવા સૂત્રોમાં અનેક ડેખાયે ‘સમોસરણ’ ક્રિયાપદ વપરાયેલું છે. આજની ભાષામાં ‘પધારણ’ ક્રિયાપદ જે બાનને સૂચવે છે તે ભાવ એ ‘સમોસરણ’ ક્રિયાપદનો જણાય છે. આ ઉપરથી ‘સમવસરણ’ નો પ્રથમ અર્થ ‘પધારણ થાય બીજો અર્થ ‘જુ’ । જુલં મતવાળાઓનો મેળો’ થાય ‘વાદિઓનું સમોસરણ’ એ વાક્યમાં તે બીજો અર્થ વપરાયેલો છે (“ચત્તારિ વાસમોસરણા — “વાદિન તીર્થિકા સમવસરન્તિ અવતરન્તિ એવુ હિત સમવસરણાનિ—વિવિધમનમીલકા ”—(સ્થાનાગ ૫ ૨૬૭-૨૬૮)

‘સમવસરણ’ નો ત્રીજો અર્થ રહેદાણુ—હેવાનું સ્થાન—થાય છે (‘સમોસરણ હિતિ—સમવસરણાનિ વસતય x ક્વ મળતાં અવરિયત્ત હિતિ જાનીન—ભગવાન આ—કયા મમનમાં—વિન્યા છે તે બોલો—ઉવનાધ્ય ૫ ૧૧) અને ચોથો અર્થ ત્રિમઠ્ઠ—સમવસરણની ત્યના—થાય છે. ઉક્ત ત્રણે અર્થો તદ્દન માત્ર સ્વાભાવિક છે ત્યારે આ ચોથો અર્થ વિશેષ અનુકરણ છે અહીં તો ત્રીજો ‘રહેદાણુ’ અર્થ બેમે એમ છે.

સીધમ

૬૪ સીધમ સ્વર્ગ અને સુધમા સમાન નામનો નિર્દેશ બૌદ્ધ
અથવા પણ આવે છે જુઓ ભગવતીમૂર્તિના મારા અનુવાદ ભાગ
૨, પૃ ૧૨૬-૧૩૦ ટિપ્પણ

હૃદયપાળો

૬૫ ચિત્તમા ખરેખરે હૃદયો ઉદ્ધેક થતા શરીર ઉપર તે ઉદ્ધે-
કની જે અસર થાય છે તે, આ કડિકામા પ્રત્યક્ષવત્ વર્ણવેલી છે
અમર અમર

૬૬ આ રથજો સૂર્યોદયના મુખમા ચક્રસ્તવનો આખોપ
પાઠ મૂંઝામા આ થો છ પણ તે સુપ્રસિદ્ધ દેવાને સીધે અર્ધો
આપેતો નથી

ચિત્તનરુપ

૬૭ એ જ ભાવને બનાવવા પર્ણવરુપ અનેક શબ્દો મૂકવાની
પદ્ધતિ સૂત્રોમા પ્રચલિત છે પ્રાચીન વૈદિક વા બૌદ્ધ મથોમાય તેવી
વાક્યપદ્ધતિ યોગ્યએવી છે વિવક્ષિત ભાન ઉપર નિર્મેશભાગ બનાવવા
એક જ વાક્ય માટે પણ અનેક શબ્દો મુકના હો, પરંતુ ભાષામા
એવું ઠીક ન જણાયાથી આ અનુવાદમા એ પદ્ધતિ સ્વીકારી નથી
ક્ષમકરે

૬૮ ટીકામા 'ક્ષમ'નો અર્થ 'સમતિ' બતાવે છે (ક્ષમાય-
અસંગતતાય-રામપ્રસાદજી પૃ ૧૦૨)

કહી સંભળાવો

૬૯ ભગવાન કવળયાની છે એ દખીકત તો સુધામદેવ જાણુનો
જ હશે જ્યાં સુધામદેવ જેમને મોકલે છે એવા આભિયોગિક
દેવોના નામ જોતો ભગવાનના ધ્યાન બહાર નથી, છતાં અવધિરાન

ધગવનો અર્થાત્ વિષુદ્ધ પોતાના આબિધેમિત્તને એવી ભનામણુ કરે છે કે તમે ભગવાનને તમારા નામ જોતો કહી સભળાવો, તો તે વદનવિધિનો એક તત્કાલિન પ્રકાર હશે

પુષ્પો

૭૦ ભક્તોનું અનિશ્ચય ભક્તિથી આવેગવાળું હૃદય એકવાર તો કંઈ કંઈ કલ્પનાઓ કરી બેસે છે અને પછી અરથ થતા તે કરેલી કલ્પનાઓમાં પોતાની જ શુદ્ધિ જ્ઞાને નિમવાદ ડોહો કરે છે ત્યારે તેનું નિમિત્ત શું કરવા વળી બીજી કેવી વિચિત્ર કલ્પનાઓ કરવી પડે છે, તેનો આ એક સામ્યુપ નમનો નીચે પ્રવચનસારોદ્ધાર ૫ ૧૦૭ માંથી અહીં દિતારેલો છે

“ ભગવાનની સમવસ શુભૃમિમા દેવો પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરે છે એ તો ખરું, પણ ત્યારે એ પુષ્પવાળા ભૂમિમા શ્રવણપ્રધાન શ્રવણ ગાળનારા સાધુઓ મેસે વી રીતે ? પુષ્પો ઉપર સાધુઓ મેસે તો તે બિચારા મૂળા પુષ્પો કમગાય-કુખ પામે અને ડાહ્ય પણ પ્રાણીને કુખ ન દેવાના નતવાળા સાધુઓ એ મરીજ પુષ્પોને જાહેર ખગ ? આના જવાબમાં કેટલાક કહે છે કે સમવસશુભૃમિમા વગ્સેના પુષ્પો સદૃશ જ દોન છે એમ નથી, નિશ્ચય પણ દોષ છે એટલે તેમના ઉપર બેસવાથી તેમને કુખ થવાનો સંભવ નથી ટેલારાએ આપેલો આ ઉત્તર ખરો છે એમ પ્રવચનસારોદ્ધારના દીકામાં નથી માનતા તેઓ તો કહે છે કે ત્યાં વગ્સેના બધા પુષ્પો નિશ્ચય નથી દોતા સદૃશ પણ હોય છે, ત્યારે હવે ત્યાં માધુઓને બેસવાનું કેમ થાય ? આ મટે વળી ડાહ્ય બીજા બીજો જ જવાબ ગોઠી દાદે છે કે જ્યાં જ્યાં સાધુઓ બેસવાના હોય છે ત્યાં સદૃશ પુષ્પોની વૃષ્ટિ નથી થતી પણ નિશ્ચયની થાય છે પ્રવચન દીકામાંની નજરમાં તેમનો આ ઉત્તર પણ ખગમર નથી દાદે છે કે સમવસ શુભૃમિમા બેસવા આવતા સા

લાગ્યાની પેઠે હાલ્યા ચાલ્યા વિના બેસી જ રહે છે એમ નથી તેઓ
તો ત્યા જન્મઆવ પશુ કરે છે, એટલે જન્મમાં આવતા સજીવ પુખ્તો
કચરાવાના અને દુ ખી થવાના તેનું શું ? આ બધી દુઃખીકત ધ્યાનમાં
લઈ પ્રવચનસાગેહાગના દીકાકાર એક તદ્દન વિનયથી જવાન ધડી
હા? છે અને તે આ છે સમવસરણુશુભિમા વગસેના પુખ્તો સજીવ
ટોચ છે, એ વાન ખરી દિતુ પરમ ાશ્લિક તીર્થકર ભગવાનનો એવો
પ્રભાવ કે કે જેને લીધે તે પુખ્તો કચરાવા છતાં જ લેશ માત્ર ત્રાસ
અનુભવતા નથી, ઉત્તર જાણે તે પુખ્તો અમૃતરસથી સિંચાતા હોય
એવો જ્ઞાનદ અનુભવે છે જ્ઞાનમાં દીકાકાર કહે છે કે અમારો આ
ઉત્તર બધાય ગીતાય પુરવોને મ મત છે ' આ વિશે અનુવાદકનો
વિશેષ કહેનાનો અધિભાર નથી, પણ મનમાં કામ આવતો પશુ ધર્મ-
મ નના પ્રભાવને લીધે લેશ પણ દુ ખી થતો નથી, એવી વૈદિક પર-
પગની દલીલ અહીં માફ આવે છે બધા સપ્રદાયોમાં આવી આવી
અમર્મોદ અદ્ભુત કે પનાઓથી ભક્તિમાર્ગ ટટલો બધો વિકૃત થયો
છે એ જાની જાણુમાં નથી ?

વૈકિથ સમુદ્ધાત

૭૧ આ ક્રિયાનું નાસ્તવિક સ્વરૂપ સમજાવતું નથી જૈન
સૂત્રોમાં આ વિને માહિતી તો ધણી મળે છે પણ આ ક્રિયા
અનુભવ બહારની યથ જવાથી એ માહિતી શબ્દસ્પર્શ ઉપરાંત
બીજી કશું જતાવી શકતી નથી મોગીઓ પોતાના શરીરમાં ધારે
એવો ફેરમા કરી શકે છે એમ સંભળાય છે તેમ દેવો પણ તેમને
જ્ઞા વ્યા જવું હોય તે તે સ્થાનને મો ય પોતાના શરીરે જનાનવામાં
આ ક્રિયાને ઉપયોગ કરે છે એમ આત્મનયન કહે કે પાતજલ
મોગશાસ્ત્ર પ્રમિદ નિર્મોણુજાય ની ક્રિયા જેવી આ સમુદ્ધાતની ક્રિયા
લાગે છે અને તે એક પ્રમારની શક્તિરૂપ છે આગમ તો કહે છે કે

તે ક્રિયા માનવોમા પણ મળવી શકે છે પણ તેને કેમ મેળવવી મિલ્લ
કર્ત્રી એ બાબત વિશેષ જણાવેલું નથી મરમ પ્રેરના માનવ
કડા પ્રેરમા જાત ત્યારે તે પોતાના શરીર ઉપર ગમ કપડા
પહેરે છે, ઓછે, તેમ દેવસૃષ્ટિમા મહેનાગ લોપે જ્યારે માનવસૃષ્ટિમા
આવે છે ત્યારે તેમને પોતાના શરીરની રચના બદલવી પડતી હશે
એમ આગમવચન ઉપરથી લાગે છે આ વિગે વિશેષ તર્ક જમ
શકેતો નથી, તેમજ તેમ કરવાના અર્થોત્ શરીરપરિવર્તનના કાળ
સમયે પણ કશું કરી શકાતું નથી

તે દેવોએ સવર્તક વાયુની

૭૨ મૂળમા આ ગ્રંથે વાળીઝૂડીને સાફ કરવા બાબત ડિયેનું
ઉદ્દેશ્ય મૂકેલું છે

જેમ એક કોઈ આકુરાણાને છોપ્રે હોય-તે જુવાન બગરાન
નિરાગી રિથત બધાને સાફઝૂડીની કળામા મિલ્લદસ્ત લામા અને
સીવા હાથનાગે દોષ, દુદ્ધુ ટપી જવું વગેરે ક્રિયામા કુશળ હોય,
અને વળી મેવાવી દક્ષ તથા વાગમી દોષ, એવો તે છોપ્રે પોતાના
હાથમા એક મોટી દડમપુચ્છની, શનાકાદન્તકા કે વેલ્લશનામમથી
અર્થોત્ એક મોટી સાવરણી લઈ કોઈ રાગના આમણાને કે અન
પુરને ધીરે ધીરે સાફ કરે વા દેવને સભાને પરબને આરામને કે
ઉદ્ધાનને વાળવા મડે તેમ એ આલિયોગિક દેવોએ તે મંનર્તક વાયુ
હાત એ જુમિલાગને વાળી ઝૂડીને માફ કર્યો (મોટા દાઝવાળા
સાવરણી તે દડમપુચ્છની જેના હાથમા સળાઓ જડેલી છે તે
શનાકાદન્તકા અને વાસડાની સળાઓથી બનેલી સાવરણી તે વેલ્લ-
શનાકામમી - આ બધા જુદી જુદી સાવરણીના નામો છે)

૨૫૨૭ કર્યું

૭૩ ૩૨ મી કડિકા જુઓ

વાદળની રચના

૭૪ આ ઉપરથી એમ લાગે છે કે પાણી વગમાનવા માટે કૃત્રિમ વાદળાની રચના પ્રાચીન સમયમા થતી હતી આ મુજબ વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ એવી કોઈ એકમ દ્વારા જોઈ પાછા મળે છે ખરા

ગાજી ઉઠવા

૭૫ વધારેમા વધારે દૂર બાર યોજનથી આવનારો સજ્જ આપોઆપ શ્રોત્રપ્રાણ થઈ શકે છે પણ તેથી વધારે દૂરથી આવનારો સજ્જ કોઈ બીજા સાધન વિના એની મેલે-આપોઆપ-શ્રોત્રપ્રાણ થઈ શકે નથી એવો શ્રોત્રિંગના નિયમે લગતો સાધારણ નિયમ જૈનશાસ્ત્રમા છે અહીં સૂર્યાભિદેવનું વિમાન લાખ યોજનનું બનાવેલું છે તેમાની સુધારા થતા યોજનના યોગવાવાળી છે તે થતા વગર પછી તેના સજ્જનો રજુકો લાખ યોજનના એ આખા વિમાનમા પહોંચી ગયાનું જણાવેલું છે પણ એવું બને શી રીતે ? ઉપર્યુક્ત સાધારણ નિયમ પ્રમાણે તો બાર યોજન કરતા વધારે છેટથી આવનારો સજ્જ કોઈ પદ્ધતિના સાધનના ઉપયોગ વિના એની મેલે શ્રોત્રપ્રાણ થઈ શકે નથી તો પછી એ થતા રજુકો લાખ યોજન પ્રમાણવાળા વિમાનમા બધે શી રીતે પહોંચી શકે છે હશે ? દીકાનાર પોતે આવી રજુકો ઉઠાવે છે અને તેનું સમાધાન આપતા તે પોતે જ કહે છે કે એ તો બધું દેવના પ્રભાવથી બની શકે છે, મારે એ વિશે પ્રશ્ન તકે રજુકોને અવકાશ નથી

સમજાવે

૭૬ જુઓ ટિપ્પણ ૬૦ મુ પૃષ્ઠીપરના ભોંકો અને પૃષ્ઠીથી વિશેષ જોયે રહેતા દેવો એ જ નેના માનસમા ઝાંઝો ફેર જણાતો નથી લાગી પડ્યા

૭૭ દેવો એક ફૂક મારે ત્યાં એક તો શુ પણ એક મામળા હમણે વિમાનો ખડા ચર્ચાળ્ય એવો દેવોની દિવ્યશક્તિનો અજાણ

ગજળ પ્રભાવ વર્ણવેલો છે અને બીજી તરફ વળી માનવીના ક્રમ પ્રમાણે તે દેવોદારા વિમાનના ધડતરની પ્રવૃત્તિ વર્ણવેલી છે તો આ બધું વણુન, વર્ણનની ખાતર કવિસમયની દૃષ્ટિને લક્ષ્યમા લઇને કરેલું છે કે તેમાથી બીજું કાંઈ મમજવાનું છે તે સમજી શકાતું નથી

૬ તરંગ-ઉચ્ચ તક

૭૮ આનો અર્થ સમજાતો નથી, પણ ગળી જેવા રંગનો તે કાંઈ પદાર્થ હોવો જોઈએ એમ એના પ્રમમ ઉપરથી જણાય છે સુગંધી

૭૯ હીરા પન્ના મોતી કે મણિ વગેરે ઝવેગતના જાંચામા જાંચા પદાર્થો સૌ કોઈને પ્રત્યક્ષ છે, તેમા પ્રકાશ તેજ ચળકાટ કે અમુક ખાસ પ્રકારો રંગ વગેરે તો દેખાય છે, પરંતુ તેમાંના કોઈમા કાંઈ પ્રકારો ઉત્કટ મધ હોવાનું જાણ્યું નથી ત્યારે દેવસૃષ્ટિના એ મણિઓ વધુમા વધુ સુગંધી હોય છે એ એક નવું જાણવા જેવું ખરું પૃથ્વી મધવતી છે એ ખરી વાત, પણ મણિઓના જેવા મધ આદર્શ વર્ણવેલો છે તેવા ઉત્કટતમ મધ, માનવીસૃષ્ટિના કોઈ પણ રથગમા નીપજેતા કે નીપજતા મણિઓમા જણાતો નથી, એ ખ્યાનમા રાખવા જેવું છે

કોમળ કોમળતર

૮૦ મણિઓ જેવા પાષાણમય પદાર્થ સુવાળામા સુવાળા- અતિશય લીસો દોષ શરૂ ખરો, પણ તે, રૂ માખણ કે ચિરી જેવા નરમ હોવાનું કહેવામા એ દિવ્ય મણિઓની અતિશય સુવાળપ બતાવવા મૂળમરે ઉપરની કડિકામા એ વર્ણન આપેલું દરો ઘડા જેવકે

૮૧ મોતીને ધન જેવડું કહેવામા મોતીની વધારેમા વધારે મોટાઈ બતાવવા પૂરતું આ વર્ણન હોઈ શકે

અતઃગ મળા

૮૨ સૂર્યાબદેવ પોને ત્રણ મળાઓ મળતો હતો. જનરમ સમા મધ્યમસમા અને જાલમમા કાંઈ રાજમની પોતાના વહીવટની સુવ્યવસ્થા માટે મળાઓની જે જનની યોજના કરે છે તે જાતની આ દેવમળાની યોજના ■ તીર્થકરોની પાસે આવવા સિવાય તે દેવોનો ખીજો શું વહીવટ છે ? અને એ સમાઓ સામાટે રાજપાઓની છે ? તે વિશે કહી માહિતી મળતી નથી અથવા અર્ચના મળ વગેરેની ઓરી, અનાચાર, દેવીઓના અપરણો વગેરે શુદ્ધાઓ અને છે એવું કેટલાક ખીજા વચ્ચેના ઉપરથી મમળાય છે, તો તે સબંધી ન્યાય કરી સગ વગેરે આપવા એ સમાઓ યોજાયેલી હોય તો ના ન મહેવાય પરંતુ એ મળાના કાંઈ મળે અમુક દેવો અમુક દેવ કે અમુક સગ કરી એવું ક્યાંય વાગેતું નથી.

વિમાનની પ્રદક્ષિણા

૮૩ વિમાન ઉપર ચડ્યા પહેલા દેવ નેત્રી કૃત્તી પ્રદક્ષિણા કરે છે તે શું વિમાનની પૂજના જતાવવા માટે કે પોતાના નિવાસનું બાહ્યમાન સૂચવવા માટે ? જે સોકા નવા ધરમા પ્રવેશ કરવાના હોય ■ તેઓ તેમા ચેમના પહેલા વાસ્તુચાલના નિયમ પ્રમાણે તે ધર પૂજન કરે છે—વાતિર્મ કરે છે અને ત્યારપછી તેઓ તેમા રહેવા આવે છે, તેમ શું આ દેવ પણ નવા બનાવેલા વિમાનમા બેમના પહેલા વાસ્તુચાલના નિયમને તો નહિ અનુસરતો હોય ? સોકા નવા ધરનું પૂજન ન કરે તો તેમને નવા ધરનો અધિકારના દેવ હેરાન કરે એવી સોકમા ચતા છે, પણ દેવ નવા વિમાનની પ્રદક્ષિણા ન કરે તો વળી તેને ખીજો કયો દેવ હેરાન કરે એમ છે ? અથવા આ વિમાન દ્વારા તે દેવ તીર્થકર ભગવતના દર્શને જાય છે એટલે કદાચ તેણે તેની પ્રદક્ષિણા કરી હોય, અથવા કાંઈ પોતાના વિરોધી દેવે વિમાનને કશું હુકસાન નથી કર્યું, એ જાણવા પ્રદક્ષિણા કરવાની પદ્ધતિ

હોય પણ એ માન તો સૂર્યાભદ્રેવ પોતાના અવધિમાનથી જ મેળવી શકે છે ને ?

નેજા

૮૪ મૂળમાં આ માટે 'સર્ણિ સર્ણિ જેજાણિ' એવો પાઠ છે. દીકાકાર આ પાઠ માટે કશું લખતા નથી સપાદકે આ પાઠ [] આના નિશાનમાં મૂકે છે તેથી એ પાઠ પાઠાત્તરૂપ છે અને જે વાચનાની દીકાકારે દીકા કરી છે તે વાચનાનો નથી એમ જણાય છે. શબ્દની સમાનતા જોઈને અમે અહીં તેનો 'નેજા' અર્થ બતાવ્યો છે પણ તેનો સાચો અર્થ તો હોય ને ખરો.

નિર્ધાણમાર્ગ

૮૫ આપણે જેમ કયાય પ્રવાસે જઈએ છીએ ત્યારે જુગોળ વિદ્યાને આધારે ચોક્કસ કરેલા અમુક એક માર્ગ ઉપર પ્રવાસ કરીને ઇષ્ટ સ્થાને પહોંચીએ છીએ, તેમ દેવો પણ તે જ રીતે પ્રવાસ કરતા જણાય છે. સૂર્યાભદ્રેવ પોતાના નિનાસરૂપ સૌધર્મસ્તપથી જ ખૂબી પમા આવના માટે એ કષ્ટપથી હિતર દિશાએ આવેના નિર્ધાણમાર્ગનો આશ્રય લે છે. મૂળ સૂત્રની એ હકીકત જ એમ બતાવી આપે છે કે સ્વર્ગલોક અને માનવલોક વચ્ચે જવઆન કરવાનો નિયત માર્ગ હોવો જોઈએ. મહાભારતમાં તો અર્જુનને પ્રવાસ કરતો કરતો નિયત માર્ગે ઇંદ્રને ત્યાં પહોંચેલો વણવેલો છે. આ વિશે વિશેષ શોધખોળ થાય તો જરૂર અપૂર્વ હકીકત મળી શકે. આ માટે વધુ જણાવવા સારું 'માનવે આજીમિ' અને મહાભારતમાં વણવેલો અર્જુનનો પ્રવાસ વગેરે પુસ્તકો ધ્યાનપૂર્વક વાંચી જવા જોઈએ.

વેગનાળી

૮૬ દેવની ગતિનો વેગ લાખ યોજનનો છે. રેત્તે મોટર કે વિમાનનો વેગ કલાકે અમુક માઇલનો હોય છે તેમ

૪૩૫ બતાવવા લાખ યોજનની મજ્યા બતાવેલી છે એ ૪૩૫નો
 સમય બતાવવા મૂળકાર વિગદ' સંખ્યાનો ઉપયોગ કરે છે "જોયન
 વ્યસાદસ્તિતેદિ વિગદેદિ ઓવયમને ચીતીવમમને તાદ વદિતાર"
 એ મૂળપાદનું વિવચ્ચ કરતા દીકાકાર જણાવે છે કે "દિવ્યયા દેવગ્ન્યા
 યોજનસતસદસદે યોજનસપ્રમાગૈવિગદે કમૈ અવપ મ અવરત્ન અવ
 તાર' ક્રત્યાદિ (- ૫૦ ૪૩) અર્થાત્ 'એ સૂર્યોદયે યોજનની દિવ્ય
 દેવગ્નિના પ્રયોગદ્વારા લાખ યોજન પ્રમાણ વિગદો પડે નીચે જીનરતો
 આત્મો આવે છે ' દીકાકારે વિગદનો અર્થ 'ક્રમ બતાવ્યો છે
 'ક્રમ'નો અર્થ 'પગલુ અથવા અનન્તરતા-અન્યવધાન થાય છે
 " પરંપરા-પાદશોષ-મન-તર્વ-પદસંધિયુ અપિ મદ્ ' અર્થો અન્યવધાન
 અથ વિશેષ મમત છે દેવ પોતે વિમાનમાં બેઠેલા છે માટે પમથી
 તે આસતો જ નથી, એમ્મે એક લાખ યોજનની મનિ ત્યારે એણે
 શરુ કરી ત્યારથી અન્યવધાનપણે એ જ જાપે આવી રહ્યો છે
 ત્યારથી પોતે નીચે ૬ ત્યારથી જ તેનો એ વેગ છે અર્થાત્
 આપણી બાયામાં શણ કે પગ વા વિપગ જે શબ્દ કહીએ તે શબ્દ,
 લાખ યોજનની ગતિના મગ માટે મધ બેસે એમ છે જે વિપગ
 એ, લાખ યોજન આત્મો ત્યારપછીના છ તના વિપગે પણ તે એટલું
 જ આ પો અને એમ નિરતર આનનો આનનો તે જીનરતો આવે છે
 અર્થાત્ એ દેવની ગતિની ૪૩૫ એક વિપગે એક લાખ યોજનની
 કહેવાય એમ આપણે આપણા શબ્દમાં કહી શકીએ ચાઓય બા
 વામાં વિગદ શબ્દનો 'વાક વગલુ પલુ અર્થ' પ્રસિદ્ધ છે ત્યારે
 છંદ જન્માનર માટે પ્રવાણુ કરે છે ત્યારે તેને ધણીવાર વાક વગલો
 પડે છે સીમો આસતા આવતા ત્યારે તે વાક વગે છે-વાક લે
 ત્યારે વાક વગના એક સમય જેટલો વખત જીવતે લાગે છે એટલે
 'વિગદ નો અથ એક સમય પલુ કહી શકાય. આ ઉપરથી એમ
 પલુ કહી શકાય કે સૂર્યોદયે ૧૧ ગતિની ૪૩૫ એક મમયે લાખ
 યોજનની હતી પણ કે વિપગ કરતા 'સમય ધણું સુખ છે એમ

જૈનશાસ્ત્રમારો કહે છે એ ધ્યાનમા રહે 'સમય' શબ્દ જૈનશાસ્ત્રનો પાઠિભાષિત શબ્દ છે

નદીશ્વર દ્વીપ-ચતિકર પર્વત

૮૭ મામમા આવતા આ ગતિપર પર્વત અને નદીશ્વરોપનો ઉત્તેષ પથુ અર્ગલોક અને માનવલોકની વચ્ચે જનઆવ કરવાના માર્ગની સાખીતી આપે છે ૮૫ મુ ટિપ્પણુ જુઓ નહિ, મહાદેવના પ્રતીકારનું સુપ્રસિદ્ધ નામ છે તેનો (નદિનો) ઇશ્વર તે નદીશ્વર અર્થાત્ મહાદેવ-શકર, તેનો દ્વીપ-નિવાસસ્થાન તે નદીશ્વરદ્વીપ એટલે હિમાલય એવો તો નદીશ્વરોપનો અથ નહિ હોય ?

જીત

૮૮ આ માટે મૂળમા 'જીત્' શબ્દ છે દીકાકાર તેનું સરકૃત રૂપાતર 'જીત' આપે છે જૈન પરિભાષામા 'જીતનો' અર્થ દિવાજ-પરાપૂર્વથી આની આવેની સિદ્ધિમેગત રીત-ચાલ છે એ તખ્તની મૂળ વ્યુત્પત્તિ જરૂર ગાધવી જોઇએ એ શોધાય તોજ એનો એ અર્થ અને તેની વ્યુત્પત્તિ વચ્ચેનો ખરો સળધ જાણી શકાય

પૂછ્યુ

૮૯ દીકાકાર કહે છે કે ભગવાનની ધર્મદેશના સાબળ્યા પછી સૂર્યાબદેવને સસાર ઉપરથી તિરાગ થયો અને તેથી જ તે તેમને પોતાની હમીકન પૂછના લાગ્યો. (" સમ્પત્તિ સૂયામો દેવ ધર્મદેશના-ધવળતો જાતપ્રમૂતતરલંઘારવિરાગ સ્થવિવય મમ્યત્વાદિક પિપૃચ્છિષ્યુર્યત્ કરાતિ ત્વ જાહ " — રાયપમેશ્વર્ય દીપ ૫૦ ૪૭)

દેખાક

૯૦ જૈનમ ગણધર ભગવાનના પ્રમુખ ગણધર, હાલશાગીના ઉત્પાદક, ઔદપૂર્ણ, સર્વાક્ષ સનિપાતી, શ્રુતિપ્રવી અને વળી ઉત્તરપરવી-ધોરતપ્રવી-તેમની આ જાતની શાસ્ત્રીય પ્રતિષ્ઠા માત્ર વર્ણક ન હોય અને સૂર્યાબદેવની સામે પથુ તેઓ એ જ પ્રતિષ્ઠા ધરાવના

દોષ એસે તેમને જોતા સૂર્યામદેવને તેમને નાટક દેખાવનો સકંપ થાય એ જરાગર સગવડ લાગતું નથી માત્ર મહાવગ્ના મજુના ઇતર જિનરતી કોટિના સાધુઓને નાટક દેખાવાનો મંપ દોષ તો તે કાષ્ઠક વારતવિકે લેખી શકાય

આગર ન આપ્યો

૯૧ ભગવાનની સ્થિતિપ્રગ્ણ દૃષ્ટા જોના તેઓ સૂર્યામદેવના સકંપને આદર ન આપે તે જ ગ્રંથભાવિક છે પણ આ વરસ સૂર્યામદેવની મનોબૃમિકા જોતા તે તેમની પામે નાટક કરી દેખાવા સિવાય બીજું કરી પણ શુ શકે ? જાઓની બે ટાટિ છે એક તો મનસા વચસા કાષેન પોતાના ભજનીયને અનુમગ્નાગ વા અનુમરવા માટે અત્યુપ પ્રયત્નશીલ રહેનાગ અને બીજી તેમના માત્ર પ્રશસમે પ્રથમ મેટિના જાઓ આવા બાલ ઉપચારમા પ તા નથી એઓ તો ભજનીયના શુદ્ધ અનુસરણને જ પોતાની ભક્તિ સમજે છે ત્યારે જોઓ ભજનીયને અનુમરવા જોડના પ્રબળ પુરતાર્થચાળા નથી હોતા તેઓ તેમના પ્રશસમે રહીને તો માને છે અને આવા પ્રશસમે જ બાલ ઉપચાર સિવાય બીજી ભક્તિ સુધી પડે શકતા નથી એ પ્રશસમે, પોતાના ભજનીયને બાલ ઉપચાર આશુકમે ભજવા ૧ પોતાની ભતની બાલ

શબ્દો

૬૨ વાલોના જે જે નામો અહીં આપેના છે તેમાના કેટલાક સ્પષ્ટ સમજવા નથી લોભગમ્ય કહીને ટીકાકારે તેમની વ્યાખ્યા જતી કરી છે જિજ્ઞાસુઓએ તે તે વાલોની માહિતી હિસ્તાદ વગાડનારાઓ પાસેથી જાણી લેવી ધટે

ઓગણુપચાસે જાતના

૬૩ મૂળમા વાગઓના બેદની સખ્યા ઓગણુપચાસ જણાવેલી પશુ એજ મૂળ પાઠ પ્રમાણે વાગઓની સખ્યા ઓગણુમાઠ થાય છે આ વિસવાદનું સમાધાન કરવા ટીકાકાર કહે છે કે એ ઓગણુપચાસ તો મૂળબેદો સમજવાના છે અને વધારાના તેના પેટા બેદો છે (“ एवमाह आह एगुणपञ्च [४९] आतोऽवविहाणाह विठ ३६-मूलमेदापेयया आतोऽवमेदा एकोनपञ्चाशत् शेषास्तु एतेषु एव अ-तर्मवन्ति यथा वशातोऽदिषान्ते बाली-वेणु-परिली-व्य (૬ ?) ” ગા હિનિ-૫૦ ૫૦) અભિનયો

૬૪ ભરતનું નાટ્યશાસ્ત્ર, નાટ્ય સંગીત વગેરેને લગતી અનેકવિધ માહિતીઓથી ભર્યું પડ્યું છે અહીં નાટ્યના જે જત્રીસ પ્રકાર કરી દેખાયા છે તેમાના કેટલાક તો એ નાટ્યશાસ્ત્રમા જતાવેના છે જેવા કે—સંકુચિત, પ્રમારિત, દ્રુત, વિનયિત અચિન વગેરે ૮૭મી કડિકાથી ૧૦૬ મી કડિકા સુધીમા એ બધા અભિનયોનો ચિતાર આપેનો છે બધાખરા અભિનયોનો ભાવ સમજાય એવો છે એમાના કેટલાક પશુપક્ષીને લગતા, વનસ્પતિને લગતા, જમતના અન્ય પદાર્થોને લગતા, પ્રાકૃતિક પ્રસંગોને લગતા અને હિત્પાતોને લગતા છે વળી કેટલાક લિપિને લગતા છે—જે અભિનયો ‘ક’ વગેરે અક્ષરોની આકૃતિને લગતા છે તે બધા લિપિસંબધી અભિનયો છે ‘આહી લિપિમા + આવી આકૃતિ’ ‘ક’ ની છે એટલે એ આકૃતિ પ્રગોઠવાઇને જે અભિનય કરી જતાવે તો ‘ક’ની આકૃતિ

નય ગણાય એ જ પ્રમાણે વિપિમંત્રી બીજા બધા અભિનયો વિશે સમજાવે છે તે બત્રીશમો અભિનય ભગવાન મહાવીરની જીવન ઘડનાના મુખ્ય મુખ્ય પ્રસંગોને લગતો છે આ બધું જોતા તે સમયની અભિનયજ્ઞાના પરમપ્રકારનો ખ્યાલ આવે છે અને તે પ્રત્યેક અભિનયની ઉપયોગિતા પણ મમજાવે એવું છે ભગવતી સૂત્રમા પણ સૂર્યાભરેલે કરી જતાવેલા અર્ધો જળાવેલા અભિનયોનો ઉલ્લેખ છે તે માટે જુઓ ભગવતીસૂત્રનો મારો અનુવાદ-ખડ ૨, પૃ ૪૩ ટિપ્પણ

ક ખડ ૫ ધ ૪

૮૫ અર્ધો વિપિના અભિનયોના ઉલ્લેખમા પાંચ વર્ગના પૃચ્છીય અક્ષરોના જ અભિનયોની નોંધ છે. તેમા સ્વગ્ના ૫ ૨ લ વ ય પ સ હ જ દા કે ય ના અભિનયોનો ઉલ્લેખ નથી એ ખ્યાનમા ગમ્ભીર જેવું છે બાહ્ય વિપિમા ક' વર્ગોની જે મૂળ આકૃતિઓ બતાવી છે તે આકૃતિના ધાન્ય અભિનયો અર્ધો મમજાવે જોઈએ અશોભના શિનાવેજો બાહ્યવિપિમા લખાએતા છે એ વિપિના અક્ષરોની આકૃતિ માટે સુપ્રસિદ્ધ વિપિયાત્રી હીરાચલ ઐરીશકર ઓઝાની પ્રાચીન વિપિમાળા જોઈ જવી યો

દ્રુત

૮૬ જુઓ ભગવતીસૂત્રનો મારો અનુવાદ-ખડ ૨, પૃ ૪૪ ટિપ્પણ પાંદર

૮૭ ચન્દ ઉપરથી મગીતના આ ચાર જોડો મમજાવે એવા છે પણ તેની વિશેષ માહિતી તો મહા સમીપવિચારક પાસેથી જ જાણી લેવી જોઈએ,

અભિનયો ભજવી

૮૮ મૂળકારે અભિનયના આ ચાર પ્રકાર બતાવેલા છે ૧ દાટાતિક અભિનય તે કોઈ પ્રકારના દૃષ્ટાંતો અભિનય ૨

‘પ્રત્યત’નો અર્થ ‘એકદેશ’ છે (“પ્રત્યન્તો ષ્ટેષ્ઠમણ્ડલ ”
અભિધાન ચિં ૬ાં ૪ શ્લો ૧૮) ભોટ વગેરે દેશોને એકદેશ
ગણેલા છે એ દેશના લોકોનો તેમના આચારનો કે એ દેશના કોઈ
પ્રમુખ વગેરેનો અભિનય તે પ્રાત્યતિક અભિનય ૩ સામાન્ય પ્રકાર
રેના અભિનય તે સામાન્યોપનિષાતિક અને લોકના મધ્ય કે અંત
મનથી અભિનય તે લોકમધ્યાવમાનિક અભિનય અભિનયના પ્રકાર
સૂચક તે તે શબ્દનો આ તો શબ્દાર્થમાત્ર છે પરંતુ તે વિશે વિશેષ
સમજવા માટે અભિનયવિશાગદ્યે અને નાટ્યશાસ્ત્રદાગ જાણી
લેવું જોઈએ

શકાશીલ

૯૬ જુઓ ટિપ્પણ ૯૦ મુ દાન્યાગીના નિષ્પાદક ગૌતમ
મણુધર માટે આ વિશેષણ બંધમેસતા જણાતા નથી સૂર્યાબની
દેવમાયા કયા ગઈ ? વા સૂર્યાબનું વિમાન કયા આવેલું છે ? એ
પ્રશ્નો, જેમણે આખી જૈન બુદ્ધિજીવિની રચના સહ્યના અને
ગુપ્તણી કરી છે તેમને ન જોડે, પરંતુ કોઈ બીજાને સમજાવના અને
અનેકાંત મત જણાવના આ પ્રશ્નો એ ઠગરથ મણુધરે કયા હોય એમ
માનીએ તો માની શકાય

કયા જણાવેલું છે ?

૧૦૦ જુઓ ટિપ્પણ ૯૯ મુ

રતનપ્રભા

૧૦૧ જે પૃથ્વી ઉપર આપણે જવા વસીએ છીએ તેનું નામ
રતનપ્રભા જણાય છે, કેમકે અહીં જણાવેનો સમતન બૂભાગ તો
તેનો સબવે છે

અનોકકવ

૧૦૨ વનજના નામ-અનોકવન, સપ્તપર્ણ-સાદ-
ચપકવન અને ચૂતકવન છે અને તેમના દેવોના

દેવ, સપ્તપર્ણદેવ, ચપકદેવ અને ચૂતકદેવ છે અર્ધમા એ ચાર
જ્યોતી વિશેષ પ્રતિષ્ઠા હશે? નામોની રીતી પણ વિચિત્ર પ્રમાણની છે
હીંના છે

૧૦૩ “તે જા પદ્મસદ્ગુણ મદ્દ જોયણાઈ રહે ઉદ્ધરતેજ, મદ્દ
જોયણાઈ રમેદેજ-૫૦ ૮૭ (અર્થાત્ “તે ચૈત્યજ્યોતિ ગયાધર્મા આઠ
યોજન છે અને જિઝાધર્મા આઠ યોજન છે”) એવો મૂળપાઠ છે,
ત્યારે ટીકામાં એ કરતા તદ્દન જુગેજ અર્થ છે (“પ્રત્યેક ચૈત્ય
જ્યા અર્થે યોજનાને કર્ણમ્ રમેદેસરેન અર્ધયોજનમ્ રમેદેન-રમેદેન
૫ ૬૦) અર્થાત્ તે દરેક ચૈત્યજ્યોતિ ગયાધર્મા આઠ યોજન છે,
જિઝાધર્મા અડધુ યોજન છે આનો વિચિત્ર પ્રમાણનો પાલનો મૂળ
અને ટીકા વચ્ચે છે

એક યોજન પહોળા

૧૦૪ મહેદ્ધજનની પહોળાઈ અને જિઝાધ મૂળમાં યોજન
ખતાવેલી છે ત્યારે ટીકામાં એનો જ પહોળાઈ અને જિઝાધ અડધો
કોશ બતાવેલી છે

“જોયણ રમેદેજ — જિઝાધ યોજન”

“જોયણ વિજ્ઞાનમ — પહોળાઈ યોજન” — ૫૦ ૮૮

“અર્ધજોશમ્-અર્ધજ્યુતમ્ રમેદેન” — “જિઝાધ અર્ધકોશ-અર્ધ-

ગવ્યુત

“અર્ધકોશમ્ વિજ્ઞાનમ — ‘પહોળાઈ અર્ધકોશ’ — ૫૦ ૬૧

આચાર્ય દેવચંદ્ર કહે છે —

“યોજન તુ ચતુષ્કોશ્યામ્” — અર્થાત્ યોજન એટલે ચાર માહિ
અનેકાથ સમઘ-પ્રો. ૦ ૩૬૪

‘ગવ્યુત કોશ’ — “ગવ્યુત એટલે એક કોશ” — અભિ
ધાનચિં. કા. ૩ પ્રો. ૦ ૫૫૧

ટીકામાંનો અર્થ ખરો હોય તો તેમના સમયનું યોજન નાનું

માનવુ જોઈએ આ ઉપરથી એમ પણ કળી શકાય છે કે પ્રાચીન સમયના પગિખાણવાચક કેટલાક શબ્દોના અર્થો આજ ઘણા સમયથી ગુમ થયા હાજે છે અને કદાચ એને જ લીધે જાણે પ્રાચીન મમ યના માથો બાબત વિસવાદ જોભો ન થતો હોય ?

દસ યોજન જાંડી

૧૦૫ મૂળમાં ના પુષ્કગિણીની જાંડાઈ દસ યોજન કહેલી છે ત્યારે દીકાકાર તેની જાંડાઈ બહોતેર યોજન બતાવે છે “દસ જોયણાઈ ઉઘ્વેહેણ”-૫૦ ૮૮ “જાંડાઈમાં દસ યોજન”

“દ્વાસપ્તતિયોજનાનિ ઉઘ્વેષેન”-“જાંડાઈમાં બહોતેર યોજન” પૃ ૬૧

આ તો ખરેખરો પાઠભેદ છે આવા પાઠભેદો આગમના મૂળ શુદ્ધ પાઠો બાબત સંદેહ ઉપજાવે એવા ન કહેવાય. આ ઉપરથી ખીજી એ પણ તારવી શકાય એમ છે કે દીકાકાર સામે જે વાચના છે તે જુદી છે અને આ જગ્યાએ મૂળ વળી ખીજી કાંઈ વાચના-નુમત છે

છત્રીશ યોજન

૧૦૬ મૂળમાં છત્રીશ યોજન છે ત્યારે દીકામાં છત્રીશ યોજન છે “ક્ષત્રીસાણ જોયણેણ”-૫૦ ૮૯ “છત્રીશ યોજનોમા”

“ક્ષત્રીશતિ યોજનેણ”-૫૦ ૯૨ “છત્રીશ યોજનોમા”

આ પાઠભેદ તો મુદ્રણદોષને લીધે થયો જણાય છે

સુદૃઢક

૧૦૭ આ વર્ણન કુ’-૧૬ મહેદ્રધ્વજને લગતું છે પણ પૂર્વવર્ણન મહેદ્રધ્વજ અને આ કુ’-૧૬ મહેદ્રધ્વજના માપમાં કરો ફરક બતાવ્યો નથી પૂર્વે વર્ણવેલો મહેદ્રધ્વજ સાદ યોજન જોયો છે, અને આ કુ’-૧૬ પણ સાદ યોજન જોયો છે આમ જોયાઈમાં સરખાઈ ઊભા આને કુત્તર સામાટે કહો દંજે ? વળી આના વર્ણનમાં મૂળમાં તો “મહેમે સુદૃઢ મહિદ્ગજ”-૫૦ ૯૩ અર્થાત્ “એક મોટો

શુદ્ધ મહેદ્રધ્વજ " આમ લખેલું છે તે પણ પરસ્પર સંગ નથી મોટા હોય તે શુદ્ધ કેવી રીતે અને શુદ્ધ હોય તે મોટા કેવી રીતે ? પ્રતિભાઓના

૧૦૮ પ્રતિભાઓનું આ વર્ણન કુતૂહલનજનક છે પ્રતિભા કે ચિત્રમા જે ભાગ દૃશ્ય હોય તેનું તો વર્ણન થાય પણ જે ભાગ દૃશ્ય ન હોય તેનું વર્ણન વધારે પડતું નથી ? આ વર્ણનમા પ્રતિભાના અદૃશ્ય ભાગને પણ વર્ણવેલો છે જેમકે-પ્રતિભાની શ્રમ, તાળાવુ અને દાત

નાગપ્રતિભાઓ

૧૦૯ સૂર્યોદયેના નિમાનમા તો બધા વૈમાનિક દેવો મહેલે, ત્યા નાગો અને જૂતોનો નિરામ નથી તેમ મનુષ્ય પણ નથી છતાં એ વિમાનમા નાગો અને જૂતોની પ્રતિભાઓ ત્યામાટે રથાપેલી હશે ? રથાપેલી તો કીક પણ એમને જિનપ્રતિભાઓની આગળ ત્યા માટે મૂકવામા આવી હશે ? નાગોની અને જૂતોની પ્રાચીન પૂજા-પદ્ધતિની આમા અમર તો નહિ હોય ? લોકો નાગોથી અને જૂતોથી બધા પામના અને તેમથી પેતાનુ ગૃહણુ મેળવવા તેઓએ નાગો અને જૂતોની પૂજા પ્રવર્તાવેલી એ વાત પ્રસિદ્ધ છે ત્યારે શુ સૂર્યોદયે પણ નાગોની અને જૂતોની પૂજા મોટા હશે ખરો ? એને પણ એમનાથી બમ હશે કે કેમ ? નાગ અને જૂત એ બે નામો એક જગવાન અને સુપ્રસિદ્ધ વચને પણ સૂચવે છે, તો શુ અહીં વપરાએલા તે બન્ને શબ્દો એ વચના સૂચક છે કે નાગદેવતા વા જૂત ત્રેત વ્યતરના સૂચક છે, એ જાણવ પણ વિચારવા જેવી તો ખરીજ સરસન-તેવ

૧૧૦ શ્રી જિનની પ્રતિભાઓ પાસે પણ આ સરમવ તેન વાકે વચેરેના કાળોનું શુ મમ હશે ?

પુસ્તકરત્ન

૧૧૧ સ્વર્ગીય બધા પદાર્થો રત્ન અને મણિ વગેરેના વર્ણ-
 વેના છે તેમ ત્યાંનુ પુસ્તક પણ રત્નમય છે એમ મૂળકાગ કહે છે
 પુસ્તકની રત્નમયતા પાપાણુ ઉપર લખવાના યુગની યાદી
 આપે છે લખવા માટે પાંડા કે કામળો ન્યા સુધી નહિ
 શોધાયા હતા તે પહેલા પુસ્તક પત્થર કે માટીની ઇંટો ઉપર લખાના
 એ હકીકત ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ છે આ સ્વર્ગીય પુસ્તક પણ પાપાણુમય
 (રત્નમય-ગત પણ એક જાતનો પાપાણુ છે) હોર્નને પત્થર ઉપર
 લખાએલું હોય તે સ્વાભાવિક છે મૂળમર, પુસ્તક તેની શાહી લેખણ
 ખડિયો અક્ષરો અને ખડિયાના ાકણ સુદાનુ અદ્ભુત વર્ણન કરે
 છે, પણ તેઓ પુસ્તકના નામ બાબત કશો ઉ નેખ કરતા નથી, તેમ
 તેના મૂળકર્તા, ાકકાગ, તેમા આવેના વિચોની ચર્ચા વગેરે પુસ્તક
 મંનથી મહત્વની બાબત માટે એક આકાંક્ષા પણ પાડતા નથી જે
 અગો ઉપાગો કે પૂવો વગેરે જૈનશાસ્ત્રો પ્રમિદ્ધ છે તેના કરતા એ
 પુસ્તક શુ કાંઈ જુદા પ્રકારનું હશે ? મૂળમા ફક્ત એટલું લખેલું છે
 કે એ પુસ્તકમા ધર્મ મનવી લખાણુ છે, પણ તે લખાણુ કયા ધર્મને
 લગતું છે ? મણે લખેલું છે અને શા ઉદ્દેશથી લખેલું છે એવી પ્રાંધ
 માહિતી મૂળકારે આપી નથી બીજી વાચનામા આ પુસ્તકને ઇન્દિ
 રાયે અર્થાત્ 'ધાર્મિક શાસ્ત્ર' તરીકે જણાવેલું છે આ રથગે મૂળ
 અને ટીકામા પા બેદ છે જે પાઠ ટીકામા બીજી વાચનાનો કહેનો
 છે તેને સપા કે આ મૂળમા હાપેલો છે અને જે પાઠને ટીકાકારે
 પ્રસ્તુત મૂળનો મૂળપાઠ જણાવેનો છે તે પાઠ મૂળમાં દેખાનો નથી
 આવા પ્રમાણના મૂળગત અને ટીકાગત પાટબેદો આ મૂળનાં તેમજ
 અન્ય સૂત્રોમા અનેક રથગે રહેના છે તેથી વિચારક શુદ્ધ
 અને પ્રાચીન પાઠને તાગવી કાઢી અર્થ મેળવવા
 મૂળના ભાવને પામી શકે,

ચક્રસ્તવ પદ્ય કહેલું છે પણ તે અતિપ્રસિદ્ધ હોવાથી અહીં પૂરુ
આપેલું નથી (“ વદતે ત્વ પ્રતિમા ચૈત્યવન્દનવિધિના પ્રસિદ્ધેન,
નમસ્કરોતિ યન્માત્ પ્રણિયાનાદિયોગનં હતિ એકે જાયે તુ જમિદષ્ટિ-
નિરતિમત્તમેવ પ્રસિદ્ધ ચૈત્યવન્દનવિધિ જાયેવા તથાઽભ્યુગમપુરસ્સર
જાયબ્યુસર્ગોપિદે હતિ વદતે સામાયેન, નમસ્કરોતિ ભાગવત્ક્રમે
અભ્યુદયાનનમસ્કારેણેતિ । તત્ત્વમત્ર મગત્ત્વ પરમર્થ્ય કેશ્વરો વિદન્તિ ।
અતઃ કર્ણે સૂત્ર મુગમત્, કેશ્વર મૂયાન્ વિધિવિધયો વાચનામેદ હતિ —
પૃ. ૧૧૦)

સહસ્રાવ જાતાંધો

૧૧૮ પૂજાળીઓ વગેરે તરફ સૂર્યાબદેવની પોતાની આ જાતની
અશક્તિ વિચિત્ર લાગે છે શુ તે જાધીને સાફ કરવા તેણે એમ કહ્યું હશે
કે એનો કોઈ બીજો જુગાજ હેતુ હશે ? સાફ કરવા માટે તો સૂર્યાબ
દેવના તાબામાં ધણા આભિયોગિક દેવો રહે છે પણ એવું માર્ગ
સૂર્યાબદેવે જાતે કરીને તેના સાફસૂફ કરવાના કાર્ય તરફની ભોગીની
ધૂણા ટાળવાનો પણ કદાચ પ્રયત્ન થયો હોય

સ્થિતિ કર્યો

૧૧૯ આ કડિમથી તો સૂર્યાબદેવનો પુસ્તક પ્રતિ અતિ
આ ર સ્થિત થતો લાગે છે આ અશક્તિ કાંઈ પુનઃકપૂજાની નથી
અરી પુસ્તકપૂજા તો તેમાં લખેલું વાચી વ્યવહારમાં મૂકવાથી માથ
જ એમ તે વિશુધ જરૂર સમજતો હશે

અર્ચનિકા

૧૨૦ સૂર્યાબદેવની આ આગામી જાધુ માફસૂફ કરવાનું જાણીતું
લાગે છે હાયકામ તરફ દેવોની ધૂણા ટાળવા માટે પણ એની આ
આગા હોય ?

પખાળ્યા

૧૨૧ આ કડિમામા અને આગળ આવેલી ૧૫૭મી કડિમામા સૂર્યોદયદેવના સ્નાનની હકીકત આવે છે દેવને સરીરે પરસેવો નથી થતો તેમ તેમને ગમ્મા-નામ નથી લાગતો છતાં તેઓ જ્ઞાન શામાટે કરતા હશે ? શું તેઓ દેવજ કીડા માટે જ જ્ઞાન કરતા હશે ?

કેકયિઅર્ધ

૧૨૨ જૈન શાસ્ત્રોમા ૨૫૫ આર્થ દેશોના તથા તે દરેક દેશની એક એક રાજધાનીના નામ પ્રસિદ્ધ છે ૨૫ દેશો તો આખેઆખા આર્થ હતા અને કેકયિ ૨૫ અર્ધો આર્થ હતો એમ એ શાસ્ત્ર સૂચવે છે બૌદ્ધશ્રદ્ધોમા ૫ કેકય દેશનો ઉલ્લેખ છે તે દેશનું વર્તમાન સ્થાન ઉત્તરમા પેશાવર તરફ કહી શકાય પણ તેની ચોક્કસ સીમા કળી શકાતી નથી મૂળ પાઠમા 'કેદમ્' એવું લખાયેલું છે અને ટીકા કારે ("વક્રવી નામ અર્ધમ્" - ૫૦ ૧૧૪) લખીને તે મૂળ ગળદની વ્યાખ્યા આપી છે ટીકાના ઉલ્લેખ જોતા મૂળ પાઠ 'કેદમ્' ને બદલે 'કેદમ્' કે 'કેદમ્' હોય તો શુદ્ધ પાઠ કદેરાય ગમ્મ દશરથની એક રાણીનું 'કેકયી' નામ તે, આ કેકય દેશની હતી માટે 'કેકયી' પડ્યું જણાય છે

સેયનિયા

૧૨૩ આ નમરીને કેકય દેશની રાજધાની તરીકે સૂત્રોમા વર્ણવેલી છે સેયનિયા નો સંસ્કૃત પર્યાય ટીકાકારે 'સ્વેતમ્બી' સૂચવેલો છે આવશ્યક સૂત્ર (૫૦ ૧૬૭ વિભાગ ૧) માં જણાવેલું છે કે " હાસ્ય ભગવાન મહાવીર વિહાર કરતા કરતા ઉત્તરવાચાલ કે ઉત્તરવાચાલ પ્રદેશમા ગયા, ત્યાંથી 'સેયનિયા' ગયા ત્યાં તે નગરીના શ્રમણોપામક રાજા પ્રદેશીએ ભગવાનનો મહિમા કર્યો અને પછી ત્યાંથી ભગવાન સુગલિપુર પહોંચ્યા આ નગરી, વર્તમાનમાં કયા છે તેની માહિતી મળી નથી દીધનિકાય નામના બૌદ્ધ

ના નામથી જે ગામ આજે જાણીતું છે તે આ 'સાવત્થી' છે એમ પ્રાચીન જૂગેળના મોઢકો કહે ॥ આ માટે વધારે જાણવા સાર જુઓ મારી 'ભગવાન મહાવીરની ધર્મકથાઓ' માનું 'આવસ્તી' ઉપરનું ટિપ્પણ

લેટ આપી આવ

૧૨૭ મૂળ સૂત્રમાં જણાવેલું છે કે "સાવત્થીનો રાજા જિત શત્રુ સેવવિયાના રાજા પએસીનો અતિવાસી હતો. અતિવાસી શબ્દ શિષ્યના બાવને સૂચવે છે. શિષ્ય જેમ ગુરુની આજ્ઞાનો ધારક હોય છે તેમ રાજા જિતશત્રુ રાજા પએસીની આજ્ઞાનો ધારક હતો. અર્થાત્ તેના તાબાનો ખડિયા રાજા જિતશત્રુ હતો. પરિસ્થિતિ આમ છતાં રાજા પએસી પોતાના સારથિ ચિત્તને પોતાના તાબા ॥ રાજા જિત શત્રુને લેટણું આપી આવવાની જે બનામજી કરે છે તેનું શુ કાગળ હોવું જોઈએ ? ખરી રીતે તો તાબાના ખડિયા જિતશત્રુ રાજાએ પોતાના ઉપરીજૂત રાજા પએસીને પ્રથમ લેટણું મોકલવું જોઈએ. આ મંત્રધે મૂળમાં કે દીગમાં કશો ખુનાસો મળતો નથી, પણ કલ્પનાથી જે ખુનાસો સૂઝે છે તે આ છે. કેટલીએક વાર તાબાના ખડિયા રાજાઓ, પોતાના ઉપરીજૂત રાજા કરતાં જાડા સેના, મશ-ધનભંડાર અને બીજી બાબતોમાં આગળ વધવાનો શુભ પ્રયાસ કરે ॥ અને તેમ કરી પોતાના ઉપરીજૂત રાજાને હાલવી તેને સ્થાને આવવાની અને પોતાનું ખડિયાપણું જુસવાનો પ્રયત્ન પ્રચ્છનપણે એવના હોય છે. આ પરિસ્થિતિની જાણ જ્યારે ઉપરીજૂત રાજાને થાય છે ત્યારે તે મુખ્ય રાજા, રાજનીતિશાસ્ત્રને અવગણીને તે માટે તપાસ કરવા પ્રયત્ન કરે છે અને તે પ્રયત્ન કરવાના જેમ બીજા પણ અનેક નિમિત્તો હોય છે તેમ. લેટ મોકલવી તે પણ એક નિમિત્ત છે. આ જ વસ્તુને રાજા પએસી પોતાના સારથિ ચિત્તને નીચેના શબ્દોમાં જણાવી રહ્યો છે. "ચિત્ત" તું આ લેટ આપી

આન તથા ત્યાના રાજકાર્યો, રાજનીતિઓ અને રાજવ્યવહારો તું જાતે પોતે જ જોતો સાબળતો થોડો વખત ત્યા રાજા જિતરાજુની પાસે ગઈ પણ આવ ”

કેશી કુમારશ્રમણ

૧૨૮ દીધનિકાયમા આમને સ્થાને કુમાર કાશ્યપ (પાની-કુમાર કરસપ)નું નામ છે કાશ્યપનો લિપ્તુ સમુદાય પાચસેની સખ્યામા બતાવેતો છે કુમાર કાશ્યપને શ્રમણ ગૌતમના (ગૌતમ બુદ્ધના) શ્રાવક તરીકે વર્ણવેલો છે (બૌદ્ધ યાસનમા ત્યાગી હોય તે શ્રાવક અને ગૃહમ્ય હોય તે ઉપાસક) આ કુમારકાશ્યપ મીધા જ સેયવિયા નગરીમા આવે છે ત્યારે કેશીકુમાર-શ્રમણ સાવત્થીએ આવ્યા પછી સેયવિયા બણી જાય છે આજન્મ ક્ષત્રયારી હોય તે કુમારશ્રમણ દહેવાય મૂળ તો કુમારશ્રમણ શબ્દ યોગિક છે પણ પછી તે બ્રાહ્મણ મુનિ વગેરે શબ્દની પેઠે રૂઢ થયો લાગે છે પાણિનીયના મૂળ અષ્ટાધ્યાયમા પણ એ શબ્દનો ઉલ્લેખ છે એટલો એ શબ્દ પ્રાચીન છે

બહિદ્વા દાન

૧૨૯ સ્થાનાગસૂત્રની દીકમા (૫૦ ૨૦૨) બહિદ્વા એટલે મૈથુન અને આદાન એટલે પરિગ્રહ એમ જણાવેલું છે અથવા સ્ત્રી પરિગ્રહ વા બીજો પણ કોઈ પ્રકારનો પરિગ્રહ ‘બહિદ્વાદાન’મા સમાર્પિત જાય છે કેશી કુમારશ્રમણ લગવાન પાર્શ્વનાથના અનુયાયી હતા માટે તેમણે આર મહાનતોને ઉપદેશોના છે

અણુનત-ગિદ્વાપ્રત

૧૩૦ લગવાન મહાવીર પછી કેટલાક મમયે અણુનત, શિક્ષાપ્રત અને ગુણપ્રત એવા સ્પષ્ટ વિભાગ થયેતો છે જે વર્તમાનમા પ્રચલિત છે એ વિભાગ પ્રતોને સ્પષ્ટતાપૂર્વક સમજવા માટે જ ચોખ્ખેલો છે

હવે તે અતિગમ્ય દાનશાક્ષી

૧૨૧ જેણે ધર્મવ્યવસ્થાને માન્યતાને મમજ્ઞતા લીધેલુ હોય અને જીવનશુદ્ધિ સમાજશુદ્ધિ રાષ્ટ્રશાંતિ અને નિઃશ્યાનિતા કારણે એ ધર્મવ્યવસ્થાને જીવનમાં ઉતારના પ્રયત્ન કર્યો હોય તેણે એક માનવનું ખરેખર શ્રેષ્ઠ ચિત્ર આ કડિકામાં દોરેલું છે

અમાનાસ્થા

૧૨૨ વૈદિક સપ્રદાય અને બૌદ્ધ સપ્રદાયમાં પણ આ તિથિઓને ધર્મકલ્પી માટે બતાવેલી છે આ માટે જુઓ બ્રહ્મચર્ય મહાવીરની ધમકયાઓ માનુ તે વિશેનું ટિપ્પણ

સધારો પાછા

૧૨૩ આજમાન જેમ ઉપાશ્રયમાં પીઠ પાટ પાટના વગેરે તૈયાર ગ્રંથ છે અને સાધુઓ સલામતને માથેજ ફેરવે છે તેમ પદેના ન હોય પદેના તો યોગમાં કરનારા અમલો પોતે જાતે પીઠ વગેરે ઉપયુક્ત પદાર્થો શુદ્ધિને ત્યાથી વિદ્યોત રીતે માગી લેવાના અને સધારો પણ માથે ન ફેરવના સધારે અને સ્નાત્તુથી જરૂર પડે ત્યાં સુધીની મુક્ત માટે સધારો પણ શુદ્ધિને ત્યાથી માગી લેવાવામાં આવતો સધારામાં ધાસ-પગુળ પાથરવામાં આવતું.

ગ્નાન ધર્મો નહિ

૧૨૪ ઠેસીક્રમાર બોનવે બીર દરો વા બહુ ફાટા દરો એવો આ બ્રહ્મચર્યનો આશય નહિ હોય મોટા રાજાના પ્રથમ પરિચય વખતે મોકાવ ન રાખવાનું જ તે સૂચન હોઈ શકે અનેક યોગનો.

૧૨૫ અહીંનો આ અનેક યોગનું શબ્દ ફરવાની મર્મોદાના અતિરેકને સૂચવે છે તેથી તેનો 'મો પયાસ યોગન' એવો અર્થ કાઢ ન સમજો

અન્નશુધી

૧૩૬ કેશી કુમારશ્રમણનું હૃદયુષ્ઠ અને કાનિવાળુ મોઢું તાણુ શરીર જોઈને રાજાને મન આ પ્રશ્ન ઉદ્ભવેતો છે જોએ તપસ્વી હોય અને શિક્ષામા આવેલ અતપ્રાત અન્ન ખાતા હોય તેઓનું શરીર આવું મોઢું તાણુ અને કાનિવાળુ હોઈ શકે ખરૂં ? એ જાનની રાજાને મન થકા છે ટીકાકાર પણ આ જ ખુનાસો આપે છે (“एव किम् आहारयति x न खतु वद नमश्चै एवं-रूपाया शरीरकाले उपपत्तिं धृत्यादि—૫૦ ૧૩૦)

જ્ઞાનના પાંચ પ્રકાર

૧૩૭ જ્ઞાનના નાના મોટા અનેક પ્રકારો અને તેની વિશેષ સમજૂતી માટે જુઓ નદીસૂત્ર અથવા ભગવતીસૂત્ર

સમોસરણ

૧૩૮ સમોસરણ એટલે એક મતમા “ધણાઓનું મીનન” — (“एतत् समवसरणम्—बहुनामेकत्र मीलनम्”—૫ ૧૩૩ ટીકાકાર)

મારો દાદો

૧૩૯ દીધનિકાથમા આ જ્ઞાનત નીચેની દર્શાવત છે રાજા પાયાસિ અને કુમાર કાશ્યપ એ બે વચ્ચે મુલાખત થતા પાયાસિ પોતાની શકાઓ કાશ્યપ પાસે રજુ કરે છે પછી કાશ્યપ, રાજાને સમજાવના કહે છે કે—‘હે રાજન્ય’ આ ચદ્ર શું છે ? સૂરજ શું છે ? તેઓ આ લોકમા છે કે પરલોકમા છે ? દેવો છે કે માનવો છે ? અથાત્—આ ઉદાહરણુ આપીને કાશ્યપ, રાજા પાસે પગલોકની સામીતી આપે છે પણ રાજાને ગમે આ વાત જિતગતી નથી પછી રાજા કહે છે કે, મારા કેટલાક જાતભાઈઓ અને મિત્રો પ્રાણ્યાતિ-પાતાદિકમા મસ્ત રહેતા, તેઓને મે કહી ગયેલું કે પ્રાણ્યાનિપાના-દિકથી તમે નગ્ને જાઓ તો મને એ જાણવતી સૂચના કરવા અહીં આવજો પણ તેઓ અહીં આવ્યા નહિ તેમ ? નેમજે

મોક્ષો નહિ, માટે પમેજ્જ તથા એતોમરી વદા છે રાવપમેજ્જ ૪
સૂત્રમા રાજ પમેજ્જો પેન્થના દાતાનું દદત આપને જે દર્શન
કરેલી છે તેજ દર્શન દીપનિશાયમા રાજ તથા મિત્ર પેન્થ
મિત્રોનું ઉદાદગ્જ અદીને કરેલી છે પણ તમજ્જ તથા ન અદી
ચકવાનું જે શરજ રાવપમેજ્જ સૂત્રમા અનુસાર નેજ શરજ દીપનિ
શાયમા પણ કરેલું છે જુઓ દીપનિશાય આજ ૩, ૫૧ મિત્રવત
૫૦ ૩૨૦

રાણી

૧૪૦ કદી કુમારમજ્જ જીનું ઉદાદગ્જ આપને અર્જ
જે દર્શન જળાવે છે તેજ દર્શન ચોરનું ઉદાદગ્જ અર્જ
કુમાર શરજ દીપનિશાયમા જળાવે છે તેઓ કરે છે કે દે મજ્જ
કોલ પદમએસો ચેર તો એમ કરે કે હું મરા કુલ્લો કદી
આવું કે તમે ચારી ન કરો અને કરો તો મારી જેમ વિપતિમા
પરજે એજ મને મારા કુલ્લમા જઈ કદી આવવાની રજા આપે
હું પામે આવવા સુધી તમે ખમે અને ત્યારબાદ મને સિમા
કરતે, તો હું ચોર તો એ વાત માને ખરો રજા ના પાડે છે
કલ્યાદિ જુઓ દીપનિશાય ૫૦ ૩૨૧

દાદી

૧૪૧ આ સૂત્રમા ૩૧૧ પમેજ્જો પેન્થની ધર્મિજ દાદીનું ઉદાદગ્જ
આપીને જે દર્શન જળાવે છે તેજ દર્શન દીપનિશાયમા રાજ
પાયાસિએ પેન્થના ધર્મપગવજ્જ મિત્રોનું ઉદાદગ્જ આપીને સૂત્રવેત્રી
છે તેમાં કહ્યું છે ૩- રાજ પાયાસિએ પેન્થના ધર્મિજ મિત્રોને
કહ્યું કે તમે તમારી ધર્મચિત્તિને લીધે રવમ જવાના અને એમ બને
તો મને તમે એ સમાચાર આપવા જરૂર આવશે " કલ્યાદિ-
જુઓ દીપનિશાય ૫૦ ૩૨૩

દેવમંદિરમા

૧૪૨ દીવનિકાયમા આને બદલે કુમાર કાશ્યપે બીજી બિલ દરથુ આપેલું છે અને તે આ છે “જેમ કાશ્ય મનુષ્ય ગૂઢકૃપમાન ગધાતી ગટરમા-પડેલો હોય અને તેનું આજીવન શરીર મળથી ખર નાએલું હોય તે માણસને ત્યાથી બહાર કાઢી નવગાવી ધોવરાવી ચોકખો કરી, સુગંધી તેનથી તેના ઉપર નિરોપન કરી, માગા વગેરે પહેરાવી તેને સુશોભિત કરી પછી તેને પાળ કરીતાર એ ગધાતી ગટરમા જવાનું કહેવામા આવે તો જાન્ય ખરો ? રાજા કહે છે—ન જાન્ય, તેમ આ ગધાતા માનવલોકમાથી સ્વર્ગે પહોંચેના દેવો કરી વાર ગધાતા માનવલોકમા આવે ખરા ?” ઇત્યાદિ દીધનિમય પૃ ૩૨૪ અખંડીએ

૧૪૩ દીવનિકાયમા કહેલું છે ૩—“માનવલોકના પૂરા સો વરસ એટલે ત્રાયજિંશ દેવોનો એક દિવસ રાત, એવી આપણા સો વરસ જેટલી લાખી ત્રીશ રાતદિવસ થાય ત્યારે દેવોનો એક માસ અને એવા ખાર માસ વીતે ત્યારે દેવોનું એક વરસ થાય એ ત્રાયજિંશ દેવોનું એવા દિવસ દુગ્ધ વર્ષ જેટલું દીર્ઘ આયુષ્ય હોય છે એ દેવો એમ ધારે છે કે આપણે જે કે ત્રણ ગાંઠ આ દિવ્ય કામ શુણેને ભોગની પછી આપણા માનવી સમક્ષીએને સમાચાર આપવા જઈશું” ઇત્યાદિ પૃ ૩૨૭

ગાંઠી

૧૪૪ દીધનિકાયમા જણાવેલું છે ૩—“દેવોની દૃષ્ટિમા મનુષ્યો અશુભિ છે, દુર્ગંધી છે, બુદ્ધિમત છે મનુષ્યોએને દુર્ગંધ સો યોજન ઉચે જઈ ન દેવો બાધા ઉપજાવે છે” “યોજનસત્ત સો રાજસ્ય” મનુસ્મૃતિ ધેવે ઉચ્ચ હાતિ” —પૃ ૩૨૫

આરસો પાચ્યો યોજન

૧૪૫ નન યોજન કરતા વધારે દૂરથી આપોઆપ પ્રાણે દ્રિયનો વિષય ધર્મ શકતા નથી

પુનરો
પાને

લગતો જૈનશાસ્ત્રનો નિવૃત્ત છે નવ યોજન મરતા પધારેદ્ થી જે પુદ્ગલો
 આવે છે તેમજો ગ્રંથે અત્યંત મહં યથા જાય છે અથાત્ પ્રાણેષિ
 તેને સદ્ધ સકલી નથી આવે નિવૃત્ત જતા અર્થે જે આગમે પાચમે
 યોજન સુધી દુર્ગધ જવાની વાત મ્હી છે તેની મરતિ કેમ થાય ?
 આવે પ્રથમ દીકાકારને પોતાને થાય છે અને તેનું સમાધાન પણ
 તેઓ પોતેજ પોતાની રીતે શોધી શકે છે 'જો કે નિવૃત્ત તો
 એવોજ છે તોપણ જે પુદ્ગલ અતિઘટકટ ગ્રંથદળા હોય છે તે
 નવ યોજન સુધી પહોંચતા ત્યાં તેમને જે જીવન પુદ્ગલો મળે છે
 તેમાં તેઓ પોતાના દુર્ગધનો પાચ બેમાડે છે અને એ પાચ બેમાડે
 પુદ્ગલો વગી આગળ જઈ જીવન પુદ્ગલોમાં પાસ બેમાડે છે એ રીતે
 ઉપર ઉપર પાસ બેમાડેતા પુદ્ગલો આગમે પાચમે યોજન સુધી
 પહોંચી વગે છે પણ આ વાત સદ્ધથા રાખવાની છે કે ઉપર ઉપર
 જતા ગ્રંથ મહં યથા જાય છે મનુષ્યનોકમાં જે દુર્ગધ છે તે સાધા
 રજુ રીતે ચારસે યોજન સુધી જાય છે પણ મનુષ્યનોકમાં જ્યારે
 દુર્ગધ ખૂન વધે છે ત્યારે તે પાચમે યોજન સુધી પણ પહોંચે છે,
 માટે મુગકારે આગસો' અને પાચમે એમ બે મજ્જા જાણવી છે'
 (" इह यद्यपि नवभ्यो योजनभ्यः परतो वायुद्रव्यं च प्रागन्दिमग्र
 पयोग्या भवन्ति, पुद्गलां सदपरिणामवत् प्रागन्दिमग्र
 यद्यव्यभावात् तथापि ते व्यत्युदगप्रपरिणामा इति नवमं योजनेषु मन्वे
 क्ष्यान् पुद्गलान् उत्तरेण परिणामेन परिणमयन्ति तेऽपि ऊर्ध्वं गच्छन्
 परतोऽयान् तेऽपि क्ष्यान् इति चत्वारि पञ्च वा योजनानि यावत्
 गच्छं कलम् ऊष्णम् ऊर्ध्वम् सदपरिणामो वन्ति ॥ तत्र यदा मनुष्य
 लोके बहूनि गोमृगवल्बेरलीनि तदा पञ्च योजनयातानि दावद् गच्छ
 शेषकाश्च चत्वारि तत्र तत्र चत्वारि पञ्च इति - ५० १३४) આ
 સમાધાન તદ્દન બોદુ છે દીકાકાર પોતેજ કહે છે કે ઉપર
 ઉપર ગ્રંથ મહં યથા જાય છે તો પછી આગમે કે પાચમે યોજન
 સુધીમાં મહત્તમ થએલો દુર્ગધ, દેવોને કેમ જાણા પહોંચાડી શકે ?

આ તો એક સજતિ માત્ર કહેવાય આ બાવતમા સ્થાનાગના ટીકા
કાર અભયદેવમુરિ વગી નવો પ્રમશ પાડે છે તેઓ કહે કે—
“મનુષ્યક્ષેત્રનું કેવું ગદ્ગદ સ્વરૂપ છે એમ આ ઉપગ્રથી સુચિત
થાય છે વસ્તુત તો દેવ વા બીજો પ્રાણ નવ યોજન કરતા વધારે
દૂગ્રથી આવેના પુદ્ગલોનો ગદ્ગદ જાણીતો નથી—જાણી શકતો નથી અથવા
શાસ્ત્રમા ઇદ્રિયોના વિષયનું જે પ્રમાણ બતાવેલું છે તે મતલબ છે કે
ઔદારિક શરીર સબધી ઇદ્રિયોની અપેક્ષાએ હોય ” (“इदं च
मनुष्यक्षेत्रस्य अणुमत्स्वरूपत्वमेवायम् न च देव अन्यो वा नवभ्यो
योजनेभ्य परत भागल गन्ध जानाति-इति अथवा अत एव वचनाद्
यद् इन्द्रियविषयप्रमाणमुक्त तद् औदारिकशरीरेन्द्रियापेक्षयैव समाप्यते ”
૫૦ ૨૪૪ સ્થાનાગટીકા) આમા પહેલું કાઈ લખ્યું છે અને પછી
વળી અથવા કરીને બીજું કાઈ લખ્યું છે, એથી આ સમાધાન
પણ ખેંચાખેંચી કરીને સજતિ કરવા જેવું છે

ભરતાદિક ક્ષેત્રમા જ્યારે એકાંત સુખમા કાળ હોય ત્યારે
તેનો દુર્ગંધ ચાગસો યોજન જાય છે અને જ્યારે તેવો કાળ ન હોય
ત્યારે પાચમે યોજન જાય છે માટે ખે સખ્યા બતાવી છે એમ
શ્રીઅભયદેવમુરિ કહે છે (“अद्वित् भरतादिव एवाण्डमनादौ
वत्सारि, अथवा तु पञ्चापि ”-૫૦ ૨૪૪ સ્થા. ટી.)

બહારથી પેટેલા છે

૧૪૬ મુઝઘમા જે કીડા દેખાય છે તેમના દેવો, પ્રાણ બીજી
જતિથી અવીને મુઝઘના શરીરમાં પેટેલા છે-જીવજેલા છે એવો આ
વાક્યનો આશય છે

બાળક

૧૪૭ રાત્રી પએમીના આ તમ્નો અગ્નિપ્રાય નીચે પ્રમાણે
જણાય છે આત્મવાદી ૫ પગઓ આત્માને રિત્ત માને કે, એટલે
જેવો આત્મા બાળકમા છે તેવોજ આત્મા, તે બાળકની પુલાવગ્યામા
પણ છે ને આમ છે તો પછી જે કામ બાળકનો આત્મા નથી

કરી શકતો તે કામ તેજ બાળકની યુવાવસ્થાનો આત્મા કેમ કરી શકે ? વ્યવસ્થામાં તો એવું જોવામાં આવે છે કે જે કામ બાળકનો આત્મા નથી કરી શકે તે કામ તેની યુવાવસ્થાનો આત્મા કરી શકે છે અને અવસ્થામાં-બાળ અને યુવાન અવસ્થામાં એકજ વ્યક્તિનો આત્મા એકજ હોય અને તે નિત્ય હોય, એક સરખીજ અવસ્થામાં હોય. હોય તો એ ધનના ન બની શકે, માટે ગાંધી પચેસી કહે છે કે આત્મા અને શરીર જુદા જુદા નથી રાખી પચેસીને મતે તો બાળકનું શરીર અસક્ત છે માટે જે કામ તે ન કરી શકે તેજ કામ તે બાળકનું યુવાન શરીર જરૂર કરી શકે, શરીર તો બંનાયા કરે છે માટે તેને મતે આત્મા અને શરીર એકજ છે એ કંપના ઉદાહરણથી તે સમજાવે છે.

મસકમાં

૧૪૮ આ મસકનું ઉદાહરણ જ બરાબર નથી પવનથી ભરેલી મસકનું વજન અવશ્ય વધેજ અને ખાલી મસકનું વજન પવનથી ભરેલી મસક કરતા જરૂર ઓછું થાય એ તો આજે પણ પ્રત્યક્ષ છે જે પવન પોતાના જળરક્ત આચકાથી મોટા મોટા તોલિંગ વૃક્ષોને સમગ્ર ઉખેડી નાખે છે, જે પવનથી ભરેલા કબા વા તુલનાદારા આપણે ઘડી શકીએ છીએ તે પવનનું વજન ન હોય એ ખતેજ કેમ ? છતાં 'પવનનું વજન નથી' એમ જે અહીં મહેતુ છે તે કઈ દષ્ટિએ સમજવું, એ કળાત્મક નથી.

કઠીયાન

૧૪૯ દીધનિકામમાં આવુજ એક મોટું ઉદાહરણ આપેલું છે તેના માન એક નાનો છોકરો અને એક જટિલ એ બેને આધીને લડાકન કહેલી છે જુઓ પૃ. ૩૪૧

વ્યવહારી

૧૫૦ આ પદની વ્યાખ્યા કરતાં શિષ્યકથામાં લખેલું છે કે

“કેથી કુમારશ્રમણે ગળ પએસીને ‘તું મ’ નર છે’ એમ પહેલા
કહેલું અને તેથી રાજાના મનમાં કુતરાતા પણ નીપજેલી, હવે તે
કુતરાતા દૂર કરવા અને તેને મતુષ્ઠ-પ્રસન્ન કરવા કેથી કુમારશ્રમણે
તેને આઠો ‘વ્યવહારી’ કહીને વખાણ્યો છે.” આ પદનો આશય
ખોલવા દીધાકાં કેથી કુમારશ્રમણનું દાર્દ આ પ્રમાણે જણાવે છે—
“હે રાજા પએમી’ જો કે તું મારી રીતે જોસીને અને મતોષ નથી
આપતો તોપણ મારા તરફ તારા ભક્તિ અને બહુ માન છ માટે
તું ‘વ્યવહારી’ છે.” (एकमेव पण्डितं तुम पि व्यवहारी इति-
यद्यपि त्वं न सम्यगन्त्यायेन मां संनोषयसि तथापि मम विषये भासि
बहुमान च कृपया आशयपुच्छ इव व्यवहारी एव न अव्यवहारी एतावता
च ‘मूढतराए तुम पण्डी’ ततो बहुदूरायतो इत्यनेन वचसा यत्
कालव्यमापादितं तद् अपनीकम्, परमं च संनोष प्रावित इति ॥ —
૫૦ ૧૪૦)

અભિગમ

૧૫૧ દોષર્થનપુત્ર ૧ પાસે જતા જે અદબ-મર્દા સાચવવાની
હોય છે તેનું નામ અભિગમ છે

રમણીય—અરમણીય

૧૫૨ આ વાક્યનો આશય સ્પષ્ટ કરવા દીધાકાં આ પ્રમાણે
જણાવે છે “કેથીકુમારશ્ર ૧મ પએસીને કહે છે કે હું રાજાનું’ તું
જૈનધર્માનુયામી ન હતો ત્યારે ખીજા લોકોને દાન આપતો હતો
દાનની તારી આ પ્રથા હવે પણ તારે ચાતુ રાખવી ઉચિત છે
આથી જ જૈન ધર્માનુયામી થયા પછી પણ તું પહેલા જેવો દાની
હતો તેવાજ હવે પણ દાની રહે એ ઉચિત છે તાત્પર્ય એ કે તું
પહેલા જેવો રમણીય હતો તેવાજ રમણીય હવે
રહેજે, પણ અરમણીય ન થતો અરમણીય યર્ધગ-દુ
યર્ધશ-તો જૈનધર્મની અપકીર્તિ થશે અને અમોને

(“ મા ણ તુમે પુણ્ય રમણિએ મવિતા વાછા અરમણિને મવિગ્ગાસિ ॥
 હયાદેર્મયસ્ય લય માત્તર્ય - પૂર્વધર્મ્યેષા દાત્રા મૂલ્લા લમ્પ્રતિ જૈનધર્મ
 પ્રતિપત્યા તેશમદાત્રા ન મવિત્તવ્યમ્ અસ્મદ્મતરાયસ્ય જિવધર્મવિપ્રાપ્તસ્ય
 ચ વ્રસકે પૃ. ૧૪૫)

રા. ૧ પએમોને આ સૂચના કરી ઈશીકુમારજીએ વિચાળ બાવની
 જે સમજ આપી છે તે અતિમહત્વની છે અને આજે આપણે
 એને અનુસરીએ તો જૈનધર્મની પ્રભાવના થવા ઉપરાંત સમાજમાં
 પણ શાંતિ પેદા કરી શકીએ

નિધ

૧૫૩ ભોજનમાં કે પીણામાં વિર ભેગવવાની કળા તો પ્રખ્યાત
 છે પણ વસ્ત્રોમાં સુંધવાની માળાઓમાં અને સજ્જારના સામાનમાં,
 ન જી શકાય તે રીતે વિર ભેગવવાની કળા તો કાલે પણ લેડોમાં
 બાળીની હતી એ જાણવા જેવી હકીકત છે આજે પણ એવા
 વિરમય પોશાક અને છે કે જેને પહેરતા જ મરણ નીપજે

જ્ઞાપ

૧૫૪ ધર્મનો સ્પર્શ થતા-ધર્મીયરજુને બ્યવહારમાં મૂકતા-
 મનુષ્ય કેવો પવિત્ર બને છે તે આ કિમમાં સ્પષ્ટપણે બતાવેલું છે
 જાણારેલી છે ?

૧૫૫ ૧૭૪ માં કડિમમાં આ પ્રશ્ન અને તેનો ઉત્તર આવી
 ગયો છે

સૂર્યચંદ્રના

૧૫૬ આ મરકારોને લગતી સવિસ્તર માહિતી માટે જુઓ
 સરકારા ઉપરનું ‘લગનાન મહાવીરની ધર્મગ્યાઓ’ માનું ટિપ્પણ
 દાસીઓ દ્વારા

૧૫૭ સૂત્રોમાં જ્યાં જ્યાં દાસીઓનું વર્ણન આવે છે ત્યાં
 બધે લગભગ એક સરખો જ રેખ હોય છે અનાયુગ્ધના જે નામો

સુતમા સૂચવે ॥ છે તેજ નામો ઘસીઓના વણુનમા નોધેના છે
જેમકે—ચિનાઈયા (કિરાત દેશની) બજારિયા (બાબર દેશની)
સિહલી (સિહન દેશની) આરબી (અરબસ્તાનની) પાગસી (પારસ
—પર્શિયા—દેશની) ઈત્યાદિ આ ઉપરથી એમ સમજી શકાય છે કે
આયોએ અનાયો ઉપર જ્ય મેળવી તેમને દાસ તરીકે રાખવાની
પ્રથા પાડેલી તે આજસુધી પણ જુસાઈ નથી

વર્ષધરો

૧૫૮ રાજાના અત પુરની રક્ષા માટે ઉક્ત ઘસીઓ ઉપરાત
કેટલાં વર્ષધરો અને કસુકીઓ પણ રાખવામા આવતા જેઓ
મૂળથી નપુસક હતા વા જેઓને અત પુરની રક્ષા માટે ખમી કરવામા
આવતા તેઓ વર્ષધર કહેવાતા અને જેઓ ભીની પેડે કાચળી—
કાપડું—પહેરીને ગ્રહેતા તેઓ કસુકી કહેવાતા આચાર્ય હેમચંદ્ર
કહે છે કે—“ જળે વર્ષવર ” અભિધાન ૦ કાંડ-૩ શ્લો ૦ ૪૯૨ અર્થાત્
“ ૫૬ એટલે વર્ષવર પ્રસમા વર્ષવગ શબ્દ છે અને સુત્રોમા
વર્ષધર શબ્દ છે, છતાં એ બન્ને શબ્દોનો ભાવ તો એક મરખો છે

કળાઓને

૧૫૯ બહોતેર કળાની સવિસ્તર સમજ માટે જુઓ ‘ ભગવાન
મહાવીરની ધર્મકથાઓ માનું કળાઓ ઉપરનું ટિપ્પણ

અઠાર દેશી ભાષા વિશાર

૧૬૦ આ વિગેવણની ૨૫૪ સમજ માટે જુઓ ભગવાન
મહાવીરની ધર્મકથાઓમાનું દેશી ભાષા ઉપરનું ટિપ્પણ

અગાઉથી થયેલા ગ્રાહકોના નામ

ધાન

- ૧ મેદ બાબાવીદાસ નાચાબાઈ
- ૧ શાહ દાકરશી કરસનજી
- ૧ શાહ ત્રીભુવન પ્રેમચંદ
- ૧ શાહ દત્તપ્રજ સુખનાન
- ૧ દોશી પાનાચંદ હરજીવન
- ૧ દોશી દેવશી ગણેશ ચુરા
- ૧ શાહ ઉજ્જવલશી ભુજાબાઈ
- ૧ શાહ દલીપચંદ પાનાચંદ
- ૧ શાહ નાગર વધુ માનની વિધવા પત્ની બાઈ જીનન
- ૧ શાહ પાનાચંદ ગોકળ તણખયા વાળા
- ૧ શાહ તેજબાગ વાધજીવન ધર્મ પત્ની બાઈ મણીબાઈ
- ૧ શાહ દેવચંદ ધનજી
- ૧ ગાધી કીરચંદ અવેરચંદ
- ૧ મધવી અવેરચંદ ચતુરના ધર્મ પત્ની બાઈ સતોકબાઈ
- ૧ શાહ ધારશી પાસવીર
- ૧ શાહ ચીવલાન ભગવાનજી પાડવગવાળા
- ૧ શાહ જીવરાજ ખુશાન
- ૧ શાહ ન્યાનચંદ ખુશાન
- ૧ ગાધી પ્રજાચંદ જીવરાજ

૧ મહેતા મુનાબચંદ ખેતશીની પુત્રી બહેન લક્ષ્મી

- ૧ શેઠ ચતુર જોડાબાઈ
- ૧ શાહ કરસનચંદ ખુશાવબાઈ
- ૧ મેદારી હસરાજ બાવાબાઈ
- ૧ શાહ ગોલુશી ધનજી
- ૧ શાહ મુળચંદ જોડાબાઈ
- ૧ શાહ હરજીવન કરસનજી
- ૧ શાહ કાળીદાસ દેવગચંદ
- ૧ દોશી સોમચંદ જીવરાજ સરાવાળા
- ૧ ગાધી ન્યાનચંદ હેમચંદ
- ૧ દોશી પીતામજી તનકરી
- ૧ ગાધી મોહનનાન અવેરચંદ
- ૧ શાહ છોટાનાન જીવરાજ
- ૧ શાહ માધવનાન જીનનાન
- ૧ શાહ જગજીવન દેવચંદ
- ૧ શેઠ મગનનાન જોડાબાઈ
- ૧ શાહ હરિનાલ વદરાવન જી બહેન અમુબહેન
- ૧ શાહ વેનશી કરસનજી
- ૧ શાહ હરખચંદ જગજીવન
- ૧ શાહ મોતીચંદ મોરારજી હા બાઈ રમીયાતબાઈ
- ૧ ભાવસાર સોમચંદ બૂંદરજી

- ૧ ગેઠ ત્રીશુવનનાસ છત્રનાવ
 ૨ મટેના ત્રબકવાવ નગસિદ્ધભાષ
 ૧ શાહ મોહનનાન ગોમતભાષ
 અમલનાદ.
 ૧ દોશી ખીમચદ વખતચદ
 ૨ ગાધી લત્તુભાષ મમનનાત
 ૧ શાહ તનકચદ ખીમચદ
 ૧ શાહ શિવનાન તનશી
 ૧ ડૉક્ટર ટ્રેશવનાલ જેઠાભાષ
 ૧ સધવી મોહનનાન ગ્રામજી
 ૧ ગોપાણી પુરુષોત્તમ દાકરશી
 ૧ ગેઠ લાનચદ જેઠાભાષ
 ૧ શ્રી ચચગભાષ ખભાતનાળા
 ૨ દોશી મોતીચદ ધારવી
 ૧ મોહનનાન કુવરજી તનમાણીયા
 ૧ મણિયાર મનસુખતાન
 જીનજીભાષ
 ૧ દેશાષ જેઠાનાન ત્રેમજી
 ૧ શ્રી પાત્રવતીના
 ૧ શાહ ડાઘાભાષ મોતીચદ
 હા બાષ શ્રી લક્ષ્મીનાર્ષ
 ૧ બાષ મણીનાર્ષ
 ૧ શાહ જગજીવન નાનજી
 ૧ તતસાણીયા ખીમચદ જેયરભાષ
 ૧ શાહ મણિતાન મગનનાવ
 ૧ શાહ મોહનનાન ગુનાનચદ
 ૧ ગોસળીયા હરિદાસ એધબાષ

- ૧ દોશી નાગરદામ જૂગભાષ
 ૧ શાહ લક્ષ્મીચદ કપુરચદ
 ૩ તાહ રમણનાવ મગનનાન
 ૧ શાહ પુરુષોત્તમ કાતીદાસ
 ૧ શાહ ગોરધનદાસ ટ્રેશવનાન
 કોનાવાળા
 ૧ અધાર સુખવાન દલીચદભાષ
 ૧ શાહ પોપટનાન લક્ષ્મીચદ
 ૧ ભારમાઝ મોહનનાનભાષ
 ખેડાવાળા
 મુમાર્ષ
 ૧૦ હોડુભાષ એફ ભાવસાગ
 ૧૦ લાનચદ નાગરદાસ તન
 માણીયા
 ૨૫ શ્રી શાન્તિનાન દાકરશીનાર્ષ
 દ્રાગધરાવાળા
 ૧૦ શ્રી દલીચદ જગજીવનદાસ
 ચાનવાળા
 ૫ શ્રી નાનાનાન નાગરદાસ
 લોખડીવાળા
 ૫ શ્રી રામજી કરશનજીભાષ
 ચાનવાળા
 ૧ જેઠાનાન ત્રીશુવનનાસ શાહ
 ચાનવાળા
 ૧૦ શેઠ ધનજીભાષ દેવરી ધાત્રકોમર
 ૧૦ ગેઠ નગીનદાસ એન્ડ

૧૦ શ્રી ના જીજી પુરેસોતમ
 ૫ શ્રી દેવદાસાત ભગજીમાધ
 ૫ શ્રી મોમળીયા કીરચ દ ખનસીમાધ
 ૫ શ્રી હમજીમાધ ૧૨૮૭જીમાધ
 ૫ શ્રી વનમાળી ૧૮ ગુલાબચ
 ૫ શ્રી વીરુવનદામ વનમજી
 ૫ શ્રી ગીરગીમા
 ૫ શ્રી ૨૨ ગતમવરી નેન મુનીમ
 ૫ શ્રી લાધામાધ મધુગીમાધ
 ૫ શ્રી હંમચ દ હંમચ દમાધ
 ૫ શ્રી ન્યાસચ દ ૧૨૬૭જીમાધ
 ૫ શ્રી ગમા ૧૧ ૧૧જીમાધ
 ૫ શ્રી શક્તીગદ ગણામાધની
 ૫ શ્રી કુમરશી ગણામાધ
 ૫ શ્રી કૃષ્ણજી મોનજી બેનામી
 ૨ શ્રી કાનજી માધનજીમાધ
 ૨ શ્રી ત્રીમુનતામ નરભેગમમાધ
 ૨ શ્રી ભગવાનદામ મીમાચચ દ
 ૨ શ્રી લખમગી નાનજી
 ૨ શ્રી ફતેચ દ મોનીચ દ દેરામ
 ૨ શ્રી અમૃતતાલ નાચરતમ
 ૨ શ્રી સુરજી મૂળજીમાધ
 ૨ શ્રી જગજીવન કપાગમાધ
 ૨ શ્રી ચંદુલાલ જગજીવનમાધ
 ૨ શ્રી મકનજી મૂળચ દ
 ૨ શ્રી હાથીમાધ કોમામાધ
 શ્રી ગીરધરવાલ દામોદર દફતરી

૨ શ્રી હેમચ દ ગમજીમાધ
 ૨ શ્રી દરિયામ જગજીવનમાધ
 ૨ શ્રી ખાગીદાન મૂળજીમાધ
 ૨ શ્રી ચીમનપાન જગવાનજી
 ૨ શ્રી માણેચ દ એપ ગજી કોદ
 ૨ શ્રી ન મેરામ મોદાજી
 ૨ શ્રી ભગવાનજી વાણજીમાધ
 ૨ શ્રી રમચ ૧૧ નચ નાન
 ૨ શ્રી તુમશીદામ હરમચ દમાધ
 ૨ શ્રી આ તો બેન લક્ષ્મીમાધ
 ૨ શ્રી બેન મરધામાધ
 ૨ શ્રી વામોર
 ૨ શ્રી નીપચ દ વાનજી શાદ
 ૨ શ્રી મદના પોતલામ કુનચ દમાધ
 ૨ શ્રી મદના ગમચ ૧૧ કુનચ દમાધ
 ૨ શ્રી મહેના મનુકચ દ મોનીચ દમાધ
 ૨ શ્રી મહેના હાનિનાન મુરચ દમાધ
 ૨ શ્રી મોતાખી મોદનનાલ દમાધ
 ૨ શ્રી મોતાખી મરમચી નાનચ દમાધ
 ૨ શ્રી વીરચ દ હમગદમાધ
 ૨ શ્રી કાસનજી બીમજીમાધ દોરી
 ૨ શ્રી લીનાધર પાનાચ દમાધ દોરી
 ૨ શ્રી જગજીવન પાનાચ દ દોરી
 ૨ શ્રી રેનચ દ લાસજીમાધ દોરી
 ૨ શ્રી બેચ મોનજી માધી

૧ શ્રી કડા પરશોતમ ગાધી
હડમતીયાનાળા

૧ શ્રી કાળીદાસ ત્રીકમજી સધવી

૧ શ્રી જુઝાભાઇ સોમચદ મધવી

૧ શ્રી કરાળચંદ મધ્ય અધવી

૧ શ્રી ચત્રભુજ કચગાભાઇ સધવી

૧ શ્રી હેમચદ જ્યેષ્ઠભાઇ સધવી

૧ શ્રી ત્રીકમચદ જ્યેષ્ઠ સધવી

૧ શ્રી હીરાચદ માનસોગ સધવી

૧ શ્રી વ્યમનનાન શામજી સધવી

૧ શ્રી અમેચંદ શામજી મધવી

૧ શ્રી જૈન અજરામરજી લાયખેરી

૧ શ્રી ચત્રભુજ પાશવીર ખેન

પડધરીવાળા

૧ શ્રી મણિયાન વનમાળીનમ

શાહ રાજગાધવાળા

૧ શ્રી નારણજી ઇંદ્રજી સધવી

૧ બહેન શ્રી ચપાબહેન રૂપચદ

૧ શ્રી મોહનનાથ શામજી સધવી

૧ શ્રી મોતીચદ અતુર જોડ

૧ શ્રી દેવજી કુનચદ શેઠ

૧ શ્રી ત્રીભુવનદાસ હરજીનનદાસ શેઠ

૧ શ્રી મોહનનાન લક્ષ્મીચદ જોડ

૧ શ્રી ભગવાનજી વેણી શેઠ

૧ શ્રી વાનજી કુનચદ મહેતા

૧ શ્રી રામજી રામજી રામજી રામજી

૨ શ્રી જગનનાન લક્ષ્મીચંદ શાહ
ભમકડોરણવાળા

૨ શ્રી સોમચદ ટોકરશી ચાન
વધક પુસ્તમાનચ

૨ શ્રી દેવચંદ મનુચંદ શાહ

૨ શ્રી જગજીનન ખેતશી શાહ

૧ શ્રી ખેતશી મેચરભાઈ શેઠ

૧ શ્રી ગોકળદામ વચ્છગજી મોઢી

૧ વડીન ઘેનાભાઇ કરાળચદભાઇ

૧ શ્રી મોગરજી કરાળજી ખત્રી

૧ શ્રી જગજીવન રાધનજી ખત્રી

૧ શ્રી કરાળચદ કલ્યાણજી મહેતા

૧ શ્રી માવજી માલેચંદ ભાઇ વેરા

૧ શ્રી ધગમશી પાનાચ વેરા

૧ શ્રી મોનજી પાનાચદ વેરા

૧ શ્રી માધવજી પોપટભાઇ વેરા

૧ શ્રી જીહોડનાથ પ્રભુનાલકોઠારી

કલોલ

૫ શ્રી શાંતિનાથ નાથાનાન શાહ

૨ શ્રી શકરચદ સુરચદભાઇ

ચોરવડોદરાવાળા

૧ શ્રી હિમતલાલ ગીનદામ શાહ

૧ શ્રી મગજદામ નગીનદાસ શાહ

૧ શ્રી નાનચદભાઇ દડીસોગ

લીંબડીવાળા

૧ શ્રી કચનલાલ મોહનનાન

૧ શ્રી ચીમનનામ દનમુખગમ
ગોમતનામ

૧ શ્રી રતિનામ મણિનામ શેઠ

૧ શ્રી લેનાભાઈ પ્રાણનામ શાહ

૧ શ્રી મુળભાઈ નિર્ભયગમ

દોશી ગોમતનામ

પાવણપુર

૧૦ શ્રી જોગનામ દેમુખાઈ મહેતા

૬ બહેન શ્રી મહત્ત બહેન મોની

૧ શ્રી બાહુરમન મગજભાઈ

મહારી

૨ શ્રી ભોમગજ ગ્યાનકમાઈ

જૈન લાયમેરી દા બહાદુર

મનભાઈ મહારી

ખેડા

૧ શ્રી સકરચ દ પાનાચ ભાવમાર

૨ શ્રી બીખાભાઈ બાઈનામ

૩ શ્રી ભોગીનામ વરવનદામ

૪ શ્રી મગનનામ નરોત્તમદાસ

૫ શ્રી મોહનનામ નાગજીદાસ

૬ શ્રી પૂજનામ જમનાદામ

૭ શ્રી સોમચ દ લ તુભાઈ

૮ શ્રી ચીમનનામ દમ્બરદાસ

૯ શ્રી છોટાનામ કીમોગામ

૧૦ શ્રી કશવનામ લ હુનામ

૧૧ શ્રી બાનાનામ રણકેડાસ

૧૨ શ્રી મોહનનામ લલ્લુભાઈ

૧૩ શ્રી મોરોલાત પ્રભુદામ

રાહપર (૨-૭-૧૩૫૦)

૧ શ્રી ગ્યાનકમાઈ જૈન રથાનકખાને

૧ શ્રી હીગચ દ પ્રાગજી મોરખીયા

૧ શ્રી મોમ ર દુગામ મોગખીયા

૧ શ્રી ન્યાનચ દ લલમીચ ૦ પૂજ

૧ શ્રી પરસોતમ હીગજી મહેતા

૧ શ્રી હીપચ ૩૩મચ મોરખીયા

માગરોડ

૧ શ્રી જગમોતનામ તીભાગચ દ

માલ

૧ શ્રી ખીમચ ૦ હીગજીભાઈ શાહ

૨ શ્રી કુસનલામ ઈ રજીભાઈ શાહ

૧ શ્રી છોટાનામ મુગચ ભાઈ શાહ

૧ શ્રી હરિદાસ જગજીવનભાઈ શાહ

૨ શ્રી નેમચ દ વસનજીભાઈ શાહ

૧ શ્રી રામચ દ હીરાચ દ શાહ

૧ શ્રી ગુનાબચ દ લીતાધર

૧ શ્રી ત્રીજીવનલામ નાનજીભાઈ શાહ

૧ શ્રી ગોસગીયા રવજી નારણજી

શ્રી સધ

માનકેના (કચ્છ)

૧ શ્રી લવજી રતનસી મહેતા

૨ શ્રી દેવકજી લવજી મહેતા

૧ શ્રી ગોપાળજી વનમજી શેઠ

૧ શ્રી નાનાનામ રતનલી મહેતા

૧ શ્રી વમનજી હીરાચ ૦ મહેતા

શુદાળા (કચ્છ)

૨ શ્રી લાનજી મુખપત મેનીયા

વડાળ (જુનાગઢ)

- ૦ શ્રી જ્યેષ્ઠ નથુભાઈ મહારી
જામજેધપુર (કાઠીયાવાડ)
૨ શ્રી સ્થાનવાસી જનમથ
હા શ્રી વીઠનજી દુરજીભાઈ
વઢવાળુ શહેર.

- ૫ શ્રી ઉજમશી દુનય ભાઈ
૨ શ્રી તેજપાળ તળસી ગામી
હા કુચીખર્ન
૨ શ્રી અમૃતનાથ ઝોડાભાઈ
૨ શ્રી મતાદેવ લક્ષ્મીચંદ
ગોસળીયા દેદાદગવાળા
૧ શ્રી નરશીભાઈ જ્યેષ્ઠ ગ્રા
વઢનાજ કેમ્પ

- ૨ વખીન માણેકનાન નામરવાગ
૧ તનસાણીયા દેવરી વેનસી
સાણુફ

- ૨ શ્રી ગ્ધાનવાસી જૈનશાળા
હા ચત્રમુજ રામપાળ
લીંબડી

- ૫ શ્રી હમીનાન સુખતા તન
માણીયા
સુદામડા

- ૧ શેઠ ઝોધવજી કંતુભાઈ
૧ શ્રી લક્ષ્મીચંદ દમગજ કામદા
૧ શ્રી શીવનાથ વેનશી શાહ
૧ શ્રી પ્રેમચંદ દરજવનલામ શાહ
૧ શ્રી મનસુખ તાલ કચગાભાઈ ગામી
૧ શ્રી ગ્ધાનવાસી જૈન નાયબેગી

જલગાવ (પૂર્વખાનદેશ)

- ૧ શ્રી ગજમન ન વાન વરથગાવ
૧ શ્રી બાકુવાન નાચાનાન જલગાવ
૧ શ્રી ડોટમલ હીરાનાન જૂમાવળ
૧ શ્રી સેગમન મીશ્રીમન દગસ

લખતર

- ૨ શ્રી મગાનાન વીરચંદ શાહ
મરન્યામાવિશ
૧ શ્રી જેદાલાલ તામચંદ
૧ રૂપીન જગજવનદાસ કામ શી
૧ શ્રી હામરલી મુનામચંદ શાહ
૧ શ્રી રીનવાવ પ્રેશવજી શાહ
૧ શ્રી ભા રૂચી દગુભાઈ
૧ શ્રી લક્ષ્મીામ નેણશીભાઈ
મહેના

ગઢરીશા (કચ્છ)

- ૨ શ્રી જૈન દેરામ
૨ શ્રી મોહનનાથ ઝેસ દેસા
૧ શ્રી ગોપાળજી કોટરી, દેવપુર
૧ શ્રી પ્રેમજી વેનજી શાહ

ધન્યુગાવ (પૂર્વખાનદેશ)

- ૧ શ્રી કચરાભાઈ દેનાણી શાહ દેવપુર
૧ શ્રી કલ્યાણ ખેરાજી દેવપુર
૧ શ્રી જોર્જીભાઈ ધગમશી વા
૨ શ્રી મૂળજી શીરજી દરમગ

ભાવનગર

- ૨ શ્રી નીકમજી કાગાદાસ શેઠ
૨ શ્રી હમચંદ દરિયદ બદાળી
૧ શ્રી હરજીવિંદામ દરિયદ
બલાળી

૧ શ્રી શેઠ વા ૧૭ માઈ વીરવદસ
 ૧ શ્રી સવાઈનાન કુમેરદાસ માધી
 ૧ શ્રી વીરવદ કુરવદ શાહ
 ૧ શ્રી જલદવજી ભાવવદ ખધાર
 ૧ શ્રી ભગવાનદામ જગજીવનદામ
 ૧ શ્રી મોહનનાન મગનતા ૧
 ૧ શ્રી જગજીવન ત્રીભુવન માધી
 ૧ શ્રી સીમનનાન મૂગવદ શાહ
 જેલપુર (કાઠિયાવાડ)
 ૧ શ્રી રીંગડી રયાનકવાસી જૈન
 ૧ શ્રી વકીન જલરાજ વધેમાન શાહ
 ૧ શ્રી નરભેરામ આણુદજી ધોળીયા
 ૧ શ્રી હજીવન ત્રીભુવન કોઠારી
 ૧ શ્રી જોડાભાઈ જેમરભાઈ મેચી
 ૧ શ્રી મા ફુલભજી માણેકચદ
 ૧ વકીન જલરાજ વધેમાન
 ૧ રીંગડી રયાનક
 ૧ શ્રી તનકચદ દેવજી
 ૧ ધોળીયા નરભેરામ આણુદજી
 ૧ શ્રી ફુલભજી માણેકચદ શાહ
 ૧ મા પ્રેમચદ મુગજી
 ૧ કોઠારી નરભેરામ ગામજી
 ૧ મેચી જોડાભાઈ જેચદ
 ૧ શ્રી હરજીવન ત્રીભોવન કોઠારી
 ૧ શ્રી બીમજી કાળાદામ સોરનીય

પરચુરણ

૧ શ્રી હરખચદ જલરાનભાઈ તા ૧
 માણીયા વિનમીવાળા દા ૧ લાહોર
 ૧ શ્રી રેશવનાજી જલરાજ શાહ
 અમૃતમર
 ૧ શ્રી મોહનનાવ જે સા શાહ ૧
 ૧ શ્રી રતિનાન હેમચદ શાહ ૧
 ૧ શ્રી મણિનાન ભૂરાભ ઈ શાહ ૧
 ૧ શ્રી હોળીનાન મગનનાલ કેરી
 વાગા ડાંગરુગ
 ૪ શ્રી રતિનાન સુખનાન તનસા
 બીયા નિનદીવ ગા, નાહોર
 ૧ શ્રી સિંનાતભાઈ શાહ
 સામ તાગા, નાહોર
 ૧ શ્રી નવનચદલાઈ શાહ લાહોર
 ૨ શ્રી હરખચદ કુવજી શાહ
 નનતા
 ૨ શ્રી નટવરનાન હોરાચદ શેઠ ૧
 ૨ શ્રી સમશી આશુભાઈ બોડરા
 ૧ શ્રી માણેચદ અંબાવીદામ
 ખાટલી
 ૧ શ્રી ચાન્તામવરી માનમિંગ
 મહેતા, ખાખગ જલપર
 ૧ શ્રી મણિનાઈ કાળીતાસ ૧
 ૧ શ્રી ખરેડી રયાનકવાસી જૈન
 ઉપાશ્રય ખરેડી
 ૧ શ્રી માણેચદ અજરામર માધી
 ખરેડી
 ૧ શ્રી દમીચદ માણેચદ ખીરોસ

- ૧ શ્રી શેઠવાનજીઆઈ વીદનદાસ
 ૧ શ્રી સવાઈનાન કુમેરદાસ ગાંધી
 ૧ શ્રી વીરચંદ કુનચંદ સાહ
 ૧ શ્રી જ્ઞાનવંશ બાલચંદ ખધા
 ૧ શ્રી ભગવાનદાસ જગજીવન ામ
 ૧ શ્રી મોદનનાથ મગનનાન
 ડેવીચાળા
 ૧ શ્રી જગજીવન ત્રીભુવન ગાંધી
 ૧ શ્રી ચીમનનાન ચૂગચંદ સાહ
 જેતપુર (દિવાવાડ)
 ૧ શ્રી સૌમત્રી રથાનકવાસી જૈન
 ઉપાશ્રય
 ૧ શ્રી વકીનજીવતજ વર્ધમાન સાહ
 ૧ શ્રી નરભેરામ આણુદજી મોતીયા
 ૧ શ્રી હજીવન ત્રીભુવન કોઠારી
 ૧ શ્રી જેઠાભાઈ પેચરભાઈ માચી
 ૧ શ્રી મા ફુલભજી માણેકચંદ
 ૧ વકીનજીવરાજ વર્ધમાન
 ૧ સૌખ્યદી રથાનક
 હા વકીનજીવરાજભાઈ
 ૧ શ્રી તાકચંદ કેવજી
 નવાગદનાના
 ૧ ધોળાયા નરભેરામ આણુદજી
 ૧ શ્રી ફુલભજી માણેકચંદ સાહ
 ૧ મા પ્રેમચંદ મુગજી
 ૧ દોસી નરભેરામ ગામજી
 ૧ મોચી જેઠાભાઈ ખેચર
 ૧ શ્રી હજીવન ત્રીભુવન કોઠારી
 ૧ શ્રી ચીમજી કાળાસ મોગીચ

પરચુરણ

- ૧ શ્રી હજીવચંદ ભવાનમાર્જીતન
 માણીયા તિંગડીવાળા દાન લાદો
 ૧ શ્રી રશનનાન જીવરાજ સાહ
 અમૃતમર
 ૧ શ્રી મોદનનાથ ઝોલા સાહ
 ૧ શ્રી રતિનાન હંમચંદ સાહ
 ૧ શ્રી મણિનાન જૂગભાઈ સાહ
 ૧ શ્રી હોમનાથ મગનનાન ડેવી
 વાળા ડાટકણરા
 ૪ શ્રી ગતિનાન સુખનાન તનમા
 બીયા તિંગડીવાળા, લાદો
 ૧ શ્રી સિંધ્યાનભાઈ સાહ
 સામનાવાળા લાદો
 ૧ શ્રી નવનચંદભાઈ સાહ લાદો
 ૨ શ્રી હજીવચંદ કુવંજી સાહ
 વકતા
 ૨ શ્રી નટવરના દીરાચંદ શેઠ
 ૧ શ્રી ગયશી આણુભાઈ બોતારા
 ૧ શ્રી માણેકચંદ અંબાવીદાસ
 ખાટલી
 ૧ શ્રી શાન્તામવળી માનસિમ
 મહેતા, ખાખગા જીવાપર
 ૧ શ્રી મણિનર્મદાવીદાસ
 ૧ શ્રી ખરેડી રથાનકવાસી જૈન
 ઉપાશ્રય ખરેડી
 ૧ શ્રી માણેકચંદ અમરનાથ ગાંધી
 ખરેડી
 ૧ શ્રી દલીચંદ માણેકચંદ ખીલોમ

